1274

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ δ. φ.

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Ο

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΤΩΝ ΛΥΡΙΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΗΓΑΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
ὑπὸ χρονολογίαν 30 Ἀπριλίου 1310 (1894)

Ἐν Κωνσταντινουπόλει
1894

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ δ. φ.

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Ο

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΤΩΝ ΛΥΡΙΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΗΓΑΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Ἄδεία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
ὑπὸ χρονολογίαν 30 Ἀπριλίου 1310 (1894)

Τῷ εὐγενεστάτῳ Κυρίῳ Ν. Φωτιάδῃ
πτλ. πτλ. πτλ.
Εὐγνωμόνως
ὁ γράψας.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
1894

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

SISMANOGLIO MEGARO

Τῇ

ΑΥΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΗ ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΙ

ΤΩ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΝΕΟΦΥΤΩ Η'

ΤΩ ΠΑΝΣΕΒΑΣΤΩ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΩ ΜΟΙ ΘΕΙΩ

ΚΤΛ. ΚΤΛ. ΚΤΛ.

ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ ΑΝΑΤΙΘΕΜΑΙ

Ο ΓΡΑΨΑΣ

SISMANOGLIO

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΤΩΝ ΛΥΡΙΚΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Α΄.

Περὶ τῶν πηγῶν τοῦ βίου τοῦ Πινδάρου.

Διττὰς ἔχομεν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος πηγὰς εἰς γνῶσιν τοῦ βίου τοῦ Πινδάρου, α΄] ὅσα περιεσώθησαν μέχρι σήμερον ποιήματα αὐτοῦ καὶ β΄] πέντε παλαιὰς βιογραφίας. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν περισωθέντων ποιημάτων οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐλαχίστας καὶ ἀνεπαρκεῖς λαμβάνομεν εἰδήσεις περί τινων μόνον σχέσεων τοῦ βίου τοῦ λυρικοῦ, ἀπὸ δὲ τῶν παλαιῶν βιογραφιῶν ἐκτενέστερα περὶ αὐτοῦ μανθάνομεν. Τῶν βιογραφιῶν τούτων ἡ πασῶν μεταγενεστέρα τυγχάνει ἡ γενομένη ὑπὸ Θωμᾶ Μαγίστρου ζῶντος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Πινδάρου γένος διορθωθὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυροῦ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου» καὶ προταχθεῖσα ἐν τοῖς

ὑπ' αὐτοῦ εἰς Πίνδαρον γραφεῖσι σχολίοις[1]· ἀρχαιοτέρα μετ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ ὑπὸ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης (περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' μ. Χ. αἰῶνος) προταχθεῖσα ἐν ταῖς εἰς Πίνδαρον παρεκβολαῖς αὐτοῦ[2]· ἔτι ἀρχαιοτέρα τῶν προηγουμένων δύο ἐστὶν ἡ ὑπὸ Σουΐδα γραφεῖσα κατὰ τὸν Ι' μ. Χ. αἰῶνα· τετάρτη δὲ καὶ πέμπτη ὑφίστανται δύο ἀνώνυμοι βιογραφίαι, ἡ βρατισλαυϊκὴ περιλαμβανομένη ἔν τινι πινδαρικῷ χειρογράφῳ ἀποκειμένῳ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Α ἐν τῇ ἐν Βρατισλαυίᾳ (νῦν Breslau) τῆς Σιλεσίας βιβλιοθήκῃ, καὶ ἡ ἔμμετρος «Γένος Πινδάρου διὰ στίχων ἡρωϊκῶν» ἐπιγραφομένη[3].

---

1. L. Dissen: Pindari carmina quæ supersunt κτλ. Lipsiæ 1843, ἐν τοῖς ὑπὸ Schneidewin προλεγομένοις σελ. 67.

2. Τῶν «πινδαρικῶν» τούτων «παρεκβολῶν» περιεσώθη μόνον τὸ προοίμιον ἐκδοθὲν τῷ 1832 ἔκ τινος ἐν Βασιλείᾳ κώδικος ὑπὸ L. F. Tafel καὶ εἶτα ὑπὸ G. Schneidewin ἐν Γοτίγγῃ τῷ 1837 ὑπὸ τὸν τίτλον «Eustathii procemium commentaricorum Pindaricorum», ἔνθα αἱ βιογραφικαὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ σημειώσεις ἀπασχολοῦσι πέντε κεφάλαια (25 30). Ἡ βιογραφία αὕτη ὑπάρχει πρόχειρος εἰς ἀντιβολὴν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Christ Pindari carmina κτλ. Lipsiæ 1887 μετὰ τοῦ ἐμμέτρου βίου συνεκδοθεῖσα.

3. Ἐκτὸς τῆς τοῦ Εὐσταθίου, αἱ λοιπαὶ τέσσαρες βιογραφίαι, ἤτοι ἡ τοῦ Θωμᾶ Μαγίστρου, ἡ τοῦ Σουΐδα, ἡ ἔμμετρος καὶ ἡ βρατοσλαυϊκὴ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ὑπὸ A Bœckh ἀθανάτῳ ἐκδόσει τοῦ Πινδάρου, Pindari opera quæ supersunt, Lipsiæ 1811—1821. II, Α', σ. 4—10. Περὶ πασῶν δὲ τῶν βιογραφιῶν τούτων ἐπραγματεύθη διὰ μακρῶν ὁ Leutsch ἐν τῷ ἐν Λειψίᾳ ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ «Φιλολόγῳ», τόμ. XI, σ. 1 ἐφεξ. ἐξετάσας ἐπισταμένως τὴν προέλευσιν αὐτῶν, τὴν ἀξιοπιστίαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν. Πρβλ. F. Mezger, Pindar's Siegeslieder Leipzig 1880 σ. 6.

Οἱ συντάξαντες τὰς πέντε ταύτας βιογραφίας εἶχον ὑπ' ὄψει ἀρχαιότερα συγγράμματα περὶ Πινδάρου πραγματευόμενα, ἐξ ὧν ἤντλησαν πᾶσαν εἴδησιν ἀναγομένην εἰς τὸν βίον τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ. Τοιαῦτα δ' ἀρχαιότερα συγγράψαντες ἔργα εἰσὶ α') Χαμαιλέων ὁ Ἡρακλεώτης[1] γράψας «περὶ Πινδάρου» κατ' Ἀθήναιον[2], β') Ἴστρος ὁ Καλλιμάχειος[3], ὃν συνάπτει καὶ συναναφέρει μετὰ τοῦ Χαμαιλέοντος ὁ Εὐστάθιος[4] καὶ ὅστις ἔγραψε κατὰ Dissen[5] οὐχὶ βεβαίως ἰδιαίτερον περὶ Πινδάρου σύγγραμμα, ἀλλὰ γενικῶς «περὶ Μελοποιῶν», ἔργον ἐν ᾧ ἐγίνετο πάντως καὶ περὶ Πινδάρου λόγος, γ') Δίδυμος ὁ διὰ τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ πολυγραφίαν Χαλκέντερος ἐπικληθεὶς[6], περὶ οὗ κατωτέρω[7] ἐν ἐκτάσει· δ') Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεὺς[8] γράψας βίον Πινδάρου καὶ τοῦ

---

1. Περὶ οὗ ἐκτενέστερον κατωτέρω Μέρος Β', κεφ. Γ'.

2. XIII, 32, 12.

3. Καλλιμάχειοι οἱ μαθηταὶ Καλλιμάχου τοῦ Κυρηναίου, περὶ οὗ κατωτέρω Μέρος Β', κεφ. Γ'. Τὸν Ἴστρον τοῦτον ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος XI, 478, Β'.

4. Ἰδ. Christ, Pindari carmina, προλ. σ. 16.

5. Pindari carmina προλ. σ. 68. «Sed peculiare scriptum de Pindare non videtur confecisse, igitur præf. Eustath. p. VII, illam memoriam ad librum Istri, cui Μελοποιῶν titulum indideret, referi debere conjeci».

6. Πρβλ. E. Munk. Geschichte der griech. Liter. II, 1880, σ. 501, καὶ F. Mezger Pindar's Siegeslieder, Leipzig 1880. σ. 6.

7. Μέρος Β', κεφ. Γ'.

8. Κατὰ Bergk, Griech. Literaturgesch. IV, 1887, σ. 537 τῷ 46 μ. Χ. ἢ καὶ μικρὸν πρότερον γεννηθείς.

SISMANOGLIO MUSEO

πατρὸς αὐτοῦ Δαϊφάντου[1]. Ἐκ τῶν παλαιῶν δὲ τούτων φαίνονται προελθοῦσαι αἱ ἀνωτέρω εἰρημέναι πέντε βιογραφίαι τοῦ Πινδάρου, ἐξ ὧν ὡς ἀκριβέστεραι ἐξαίρονται δύο, ἡ βρατισλαυϊκὴ λεγομένη καὶ ἡ ἔμμετρος, αἵτινες καὶ συμφωνοῦσι κατὰ τὸ περιεχόμενον ἐν τοῖς κυριωτάτοις[2]. Τούτων δὲ πάλιν ἡ ἔμμετρος ὡς ἀρχαιοτέρα πασῶν διαγιγνώσκεται, ἐνῷ ἡ μᾶλλον πληρεστέρα ὑπάρχει ἡ τοῦ Εὐσταθίου[3]. Μεγάλως ὅμως διαφωνοῦσιν αἱ βιογραφίαι αὗται πρὸς ἀλλήλας καὶ ἡ διαφωνία αὕτη ἐκπηγάζει ἐκ τῶν διαφορωτάτων εἰδήσεων, ὅσας περὶ τοῦ λυρικοῦ εἶχον περισυλλέξαντες οἱ τὸ πάλαι περὶ αὐτοῦ γράψαντες, οἵτινες ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτῶν συχνότατα ἀπήντων τὴν ἀλήθειαν περιπεπλεγμένην εἰς πλούσια μυθικὰ στοιχεῖα, ἀφ' ὧν δυσκόλως ἠδύναντο ἵν' ἀποχωρίσωσι καὶ ἐκκαθάρωσιν αὐτήν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχαιότερος πάντων τῶν περὶ Πινδάρου ἀσχοληθέντων παλαιῶν Χαμαιλέων, ὁ ἕνα ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀφιστάμενος αἰῶνα,

1. Πρβλ. Dissen, Pind. carm. προλ. σ. 68 ὑποσημ. 1. Ἴδε καὶ Εὐστάθιον ἐν τῇ τοῦ Πινδάρου ἐκδόσει τοῦ Christ προλ σελ. 14 ἐν ἀρχῇ « Ἐπιμεμέληται ὑπὸ τῶν παλαιῶν τὴν εἰς γένος ἀναγραφὴν τὴν κατά τε Πλούταρχον καὶ ἑτέρους».

2. L. Schmidt, Pindar's Leben und Dichtung Bonn 1862, σ. 5.

3. A. Croiset, La poésie de Pindare et les lois du lyrisme grec, Paris 1886 σ. 1. σημ. 1. «A ces quatre biographies s'en est ajouté, en 1832, une cinquième, qui formait le préambule du commentaire, aujourd'hui perdu, d'Eustathe sur Pindare; elle se trouve reproduite notamment en tête de l'édition de M. Christ; c'est la plus complète de cinq».

εἰς τὴν αὐτὴν περιέστη δυσκολίαν. Διὸ ἐδέησεν ἵνα ἐξασκήσῃ βαθμόν τινα κριτικῆς[1] ἐν τῇ περὶ Πινδάρου συγγραφῇ αὐτοῦ, ἐπιμελῶς ἐξετάζων καὶ ἀντιπαραβάλλων πᾶσαν περὶ αὐτοῦ εἴδησιν εἴτε παρὰ συγγραφεῦσιν ἀπαντῶσαν, εἴτε ἐν μνημείοις καὶ ἐπιγραφαῖς περισωζομένην. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ἅπαντα τὰ ποιήματα τοῦ λυρικοῦ, ἐξ ὧν ἐπαρκῆ πάντως ἐλάμβανε γνῶσιν περὶ διαφόρων σχέσεων τοῦ βίου αὐτοῦ. Καὶ ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα οὐκ ἠδυνήθη ἵνα παρακάμψῃ τὸν κίνδυνον τοῦ περιπεσεῖν ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ εἰς σφαλερά τινα ἐξαγόμενα[2]. Τὴν αὐτὴν εὐσυνείδητον καὶ κοπιώδη ἐργασίαν ἀνέλαβε μετὰ τὸν Χαμαιλέοντα καὶ ὁ πολλῷ αὐτοῦ μεταγενέστερος Δίδυμος, ὅστις ἦν ἐφωδιασμένος διὰ τῶν ἀναγκαιούντων βοηθητικῶν μέσων, ὅπως ὑποβάλῃ αὖθις τὰ κατὰ Πίνδαρον εἰς νέαν κριτικὴν ἔρευναν, ἧς τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀσφαλέστερα ἐξαγόμενα περιλαμβάνει ὁ ἔμμετρος λεγόμενος βίος, τὸ «γένος Πινδάρου διὰ στίχων ἡρωϊκῶν[3]».

1. Mezger, Pind. Siegesl. σ. 6. «Er hatte also kritik zu üben».

2. Mezger. Pind. Siegesl. σ. 7. « . . . obgleich sich nachweisen læsst, dass er (Chamaileon) Einzelnes falsch erklært und daraus unrichtige Schlüsse auf Thatsachen gezogen hat».

3. Mezger, Pind. Siegesl. σ. 7. « . . . Didymus, der auch noch mit den nœthigen Hilfsmitteln ausgerüstet war, einer neuen Prüfung, so dass man dessen im metrischen γένος Πινδάρου kurz zusammengefasst Hauptresultate als wohlbegründet ansehen darf».

Ἐκ τῶν νεωτέρων πολλοὶ ἠσχολήθησαν περὶ τὸν βίον καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου, ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

Β'.

Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Πινδάρου.

Πάντες οἱ παλαιοὶ βιογράφοι, πλὴν τοῦ Σουΐδα οὐδεμίαν ποιουμένου μνείαν περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Πινδάρου, ἀποδέχονται τὸν λυρικὸν ἐκ Θηβῶν ἅμα καὶ ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν τὸ γένος ἕλκοντα[1]. Ὥστε ἀποδίδοται αὐτῷ διπλῆ πατρὶς, ὅπερ ἀντιπίπτει βεβαίως πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ οὐ σμικρᾶς δυσκολίας πρόξενον γίνεται, ὅταν πρόκηται ἵνα ἐξακριβωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ ὁρισθῇ τῷ ποιητῇ μία μόνη πατρίς. Ὅπως δ' ἀνεύρωσι τὴν ἀλή-

---

1. Ἴδ. Θωμᾶν Μάγιστρον «Πίνδαρος τὸ μὲν γένος Θηβαῖος. . . ἀπὸ κώμης Κυνοσκεφάλων». Ιδε. Εὐστάθιον «Κώμη Θηβαίων οἱ Κυνοσκέφαλοι. Ἐκ ταύτης οἱ τοῦ σοφοῦ τοῦδε (τοῦ Πινδάρου δηλ.) γενέτορες». Ἴδε καὶ ἔμμετρον βίον στίχ. 1 ἑξῆς·

«Πίνδαρον ὑψαγόρην Καδμηίδος οὔδεϊ Θήβης
Κλειδίκη εὐνηθεῖσα μενεπτολέμῳ Δαϊφάντῳ
γείνατο, ναιετάουσα Κυνὸς κεφαλῆς παρὰ χώρῳ».

Ἔπιθι Βρατ. βίον «Πίνδαρος ὁ ποιητὴς Θηβαῖος ἦν ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν· κώμη δέ ἐστι Θηβαϊκή». Ιδε. καὶ τὸ παλαιὸν ἡρωελεγεῖον εἰς τοὺς ἐννέα λυρικοὺς ποιητὰς παρὰ Bœckh Pind. Opera II, A' σ. 8, στίχ. 13. «Πίνδαρος ἦν Θηβαῖος, ἀτὰρ πατρὸς Σκοπελίνου», ὅπου Θηβαῖος μόνον λέγεται ὁ ποιητής.

θειαν ταύτην καὶ ἄρωσιν ἅμα καὶ τὴν δυσχέρειαν, ἀπεδέξαντο τῶν νεωτέρων τινὲς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς ὡς προάστειόν τι τῆς πόλεως Θηβῶν, εἰς τρόπον ὥστε εὐκόλως ἐλέγετο ὁ Πίνδαρος καὶ ἐκ Θηβῶν καὶ ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν ὁρμώμενος. Ὁ G. Bippart ἀποδέχεται, ὅτι ὁ πατρικὸς οἶκος τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ ἔκειτο οὐχὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐν τῷ προαστείῳ Κυνὸς κεφαλαῖς[1]. Ἐν τούτοις φαίνεται, ὅτι ἡ προκειμένη κώμη οὐκ ἦν προάστειον οἱονεὶ συνεχόμενον πρὸς τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ χωρίον τι ἀπωτέρω κείμενον. Ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος Ἑλλ. v, 4, 15[2] καὶ Ἀγησ. 2, 22[3] συμπεραίνομεν, ὅτι αἱ Κυνὸς κεφαλαὶ ἔκειντο μεταξὺ Θηβῶν καὶ Θεσπιῶν, ἤτοι ἀπωτέρω τῆς πόλεως Θηβῶν, ποῦ ὅμως ἀκριβῶς ἀδύνατον ἵνα ὁρισθῇ. Ἀλλ' ἂν τὰ δύο ἀνωτέρω σημεῖα, αἱ Θῆβαι καὶ αἱ Κυνὸς κεφαλαὶ, ἀπεῖχον ἀλλήλων, τότε πῶς συμβιβάζονται τὰ δύο τοπικὰ τοῦ Πιν-

---

1. Pindar's Leben, Weltanschauung und Kunst, Jena 1848 σ. 1. «doch lag sein ælterliches Haus, in welchem er (Pindar) geboren wurde und wohnte, nicht in der eigentlichen Stadt, sondern in der Vorstadt Kynoskephalai». Ιδε. καὶ E. Lübbert, Pindaros von Kynoskephalai, Rede zur Feier des Geburtstages Wilhelm I, 1878 σ. 4. «des Dichters Pindaros aus Kynoskephalai bei Theben».

2. «Ἐπεὶ δὲ εἰς Θεσπιὰς ἀφίκετο (ὁ Κλεόμβροτος), ἐκεῖθεν ὁρμηθεὶς εἰς Κυνὸς κεφαλὰς οὔσας Θηβαίων ἐστρατοπεδεύσατο. Μείνας δ' ἐκεῖ περὶ ἑκκαίδεκα ἡμέρας ἀπεχώρησε πάλιν εἰς Θεσπιάς . . . »

3. « . . . στρατεύει (ὁ Ἀγησίλαος) ἐπὶ τὰς Θήβας. Εὑρὼν δὲ ἀποτεταφρευμένα καὶ ἀπεσταυρωμένα ἅπαντα, ὑπερβὰς τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς ἐδήου τὴν χώραν μέχρι τοῦ ἄστεος, παρέχων καὶ ἐν πεδίοις καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη μάχεσθαι Θηβαίοις, εἰ βούλοιντο».

SISMANOGLIO

δάρου ὀνόματα, Θηβαῖος ἅμα καὶ ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν; Ἡ δυσκολία αὕτη αἴρεται, νομίζομεν, ἂν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι εὐχερῶς ἠδύνατο ἵνα λέγηται ὁ ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν καὶ Θήβαῖος, διότι αἱ Κυνὸς κεφαλαὶ ὑπῆρξαν δῆμος τῶν Θηβῶν ὑπαγόμενος καὶ ἐξαρτώμενος ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης, εἰς ἣν καὶ ἐτέλει[1]. Ἀλλ' εἴτε προάστειον τῶν Θηβῶν, εἴτε κώμη ἀπωτέρω κειμένη ὑπῆρξαν αἱ Κυνὸς κεφαλαὶ, οἱ περὶ Πινδάρου γράψαντες νεώτεροι ἀποκαλοῦσι τὸν λυρικὸν Θηβαῖον[2]. Ἐγεννήθη μὲν

---

1. Πρβλ. Dissen Pindari carm. προλ. σ. 69 - 70.

2. Dissen αὐτόθι. - Bippart, Pind. Leb. Welt. u. Kunst σ. 1. «Pindar wird allgemein ein Thebaner genannt und er bezeichnet selbst in seinen Gedichten Theben als seine Vaterstadt».—Mezger, Pindar's Siegesl. σ. 7. «Pindar war ein Thebaner und wurde entweder in der Stadt selbst oder in dem dazu gehœrigen Gau Kynoskephalai geboren...»—A. Croiset, La poésie de Pind. κτλ. σ. 3. «Pindar aimait à se dire Thébain. Il n'était pourtant pas né dans la ville proprement dite, mais à Cynoscéphales village ou bourg situé aux portes de Thébes».—Bergk, Griechische Literaturgeschichte II, 1883 σ. 512. «Pindar war zu Theben oder vielmehr in einer Vorstadt (Κυνὸς κεφαλαί) geboren».—Munk, Geschichte der griechischen Literatur I, 1879 σ. 120. «Pindaros aus dem Flecken Kynoskephalai bei Theben». Πρβλ. E. Lübbert: Pindar's Leben und Dichtung, Bonn 1882 σ. 3. «Pindar... stammt aus dem gau Kynoskephalai bei Theben».—Schmidt, Pindar's Leben und Dicht. σ. 7. «Dass Pindar seiner Abstammung nach Theben angehœrte berichten nicht blos seine Lebensbeschreiber, sondern er selbst sagt es in einem in der

ὁ Πίνδαρος ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς, ἀνετράφη ὅμως καὶ διαρκῶς ἔζησεν ἐν Θήβαις, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τούτου πληροφορούμεθα[1]. Ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ διαρκῶς παρέμεινεν ὁ λυρικὸς, ὅστις μεθ' ὑπερηφανίας ἀναμιμνήσκεται τοῦ ἄστεος τοῦ Κάδμου, οὗ αἱ διαυγεῖς πηγαὶ ἐδρόσιζον αὐτόν[2]. Εἰς πολλοὺς δὲ λόγους ἀφορμὴν παρέσχε χωρίον τι τοῦ Μόσχου ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τοῦ Βίωνος[3], ἔνθα αἱ λέ-

---

chrysippischen Schrift «περὶ ἀποφατικῶν» p. 5 auf behaltenen Bruchstück: Οὔ τοί με ξένον οὐδ' ἀδαήμονα Μοισᾶν ἐπαίδευσαν κλυταὶ Θῆβαι».—Ὀδ. Μυλλέρου, Ἱστορία τῆς ἑλλην. φιλολογ. ὑπὸ Α. Κυπριανοῦ μεταφρασθεῖσα, ἔκδ. Β' 1884, Α', σ. 306. «Ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς, κώμῃ κειμένῃ παρὰ τὰς Θήβας». —Πρβλ καὶ E. Curtius, Griechische Geschichte, II, 1888, σ. 51. «Simonides aus Keos und Pindaros aus Theben». Καὶ σ. 52 «Pindar ein Thebaner von Geburt und mit ganzen Herzen seiner Vaterstadt angehœrig».

1. Ἴσθμ. Α', 1. ἔνθα ἀποκαλεῖ τὰς Θήβας μητέρα αὐτοῦ «Μᾶτερ ἐμά..., χρύσασπι Θήβα». Ἀποσπ. 180 «Οὗτοι με ξένον οὐδ' ἀδαήμονα Μοισᾶν ἐπαίδευσαν κλυταὶ Θῆβαι». Ἴσθμ. Ζ' (Η') στίχ. 15 ἑξ. ἔνθα ἡ ἔννοια τῶν συμφραζομένων ἐστὶ περίπου ἥδε: Οὐδαμῶς πρέπει ἵνα ἐγκαταλίπῃ ἡμᾶς ἡ ἐλπὶς, οὔτε ἐμὲ αὐτὸν «ἐν ἑπταπύλοισι Θήβαις τραφέντα» Πρβλ J. Tycho Mommsen, Des Pindaros Werke in die Versmaasse des Originals uebersetzt, Leipzig 1846, σ. 185, σημ. α'.

2. Ὀλυμπ. ΣΤ', 85. «Πλάξιππον ἃ Θήβαν ἔτικτεν, τᾶς ἐρατεινὸν ὕδωρ πίομαι...». Πρβλ. Croiset, La poésie de Pindare σ. 3. «Il (Pindare) continua d'y résider habituellement, et il a plusieurs fois parlé avec un patriotique orgueil de la cité de Cadmus, dont les sources le désaltéraient».

3. στ. 89. «Πίνδαρον οὐ ποθέοντι τόσον βοιωτίδες ὗλαι».

ξεις «Βοιωτίδες Ὕλαι» ὑπό τινων μέν ὑπολαμβάνονται ὅτι ἦσαν πόλεις, αἵτινες ἐτέλουν εἰς Θήβας, ὑπ' ἄλλων δ' ὅτι ἦσαν δάση, ὅπερ καὶ ἀληθέστερον φαίνεται[1].

Γ'.

Περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου.

Περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου οὐδὲν ὑπάρχει παρὰ τοῖς παλαιοῖς βιογράφοις ἐξηκριβωμένον καὶ βέβαιον. Ὁ Εὐστάθιος καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος ἀορίστως λίαν λέγουσιν, ὅτι ἦν νεώτερος Σιμωνίδου καὶ πρεσβύτερος Βακχυλίδου, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Ξέρξου κατάβασιν ἤκμαζε τὴν ἡλικίαν. Ὁ αὐτὸς Μάγιστρος κατωτέρω λέγει μᾶλλον ὡρισμένα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ λυρικοῦ «τέθνηκε δὲ ὁ Πίνδαρος ἓξ καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν γεγονὼς ἤ, ὥς τινες, ὀγδοήκοντα ἐπὶ Ἀβίωνος[2] ἄρχοντος κατὰ τὴν ἕκτην καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα». Πρὸς τὰ ὑπὸ Μαγίστρου δὲ τελευταῖα ταῦτα εἰρημένα συμφωνοῦσιν ὅσα καὶ ὁ Εὐστάθιος λέγει περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου, «γενομένῳ (τῷ Πινδάρῳ) ἐπὶ ἄρχοντος Βίωνος[3] κατὰ τοὺς χρόνους Αἰσχύλου, ᾧ καὶ συγ-

1. Πρβλ. Dissen, Pind. carm. προλ. σ. 20 ἐφεξῆς.

2. Βίωνος κατὰ διόρθωσιν νεωτέραν.

3. Οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις συμπίπτει τῷ 3ῳ ἔτει τῆς 80 Ὀλυμπιάδος. Ἴδ. Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει Dissen προλ. σ. 74.

γεγένηται, ὁμιλήσας καὶ ἀπονάμενός τι καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφωνίας, τέθνηκε δὲ ὅτε τὰ Περσικὰ ἤκμαζε, κατὰ τὴν ἕκτην καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα, ζήσας ἔτη ἓξ καὶ ἑξήκοντα, κατὰ δὲ ἐνίους ὀγδοήκοντα». Ἔτι ἀοριστότερα ἀναφέρει ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος λέγων «ἐπέβαλε δὲ τοῖς χρόνοις Σιμωνίδου ᾖ νεώτερος πρεσβυτέρῳ, τῶν γοῦν αὐτῶν μέμνηνται ἀμφότεροι πράξεων». Πρὸς δὲ καὶ ὁ ἔμμετρος βίος (στίχ. 31) λέγει τάδε «κάτθανεν, ὀγδώκοντα τελειομένων ἐνιαυτῶν». Πιθανώτερα ἀναγράφει ὁ Σουΐδας «γεγονὼς κατὰ τὴν ξε' Ὀλυμπιάδα κατὰ τὴν Ξέρξου στρατείαν ὢν ἐτῶν μ'». Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο οὐχ ὁρίζει ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ, ὡς ἀποδέχεται ὁ Bœckh[1], ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς ἐκφράσεως «Κατὰ τὴν ἑξηκοστὴν πέμπτην Ὀλυμπιάδα», ἔνθα ἡ *κατὰ* πρόθεσις σημαίνει τὸ περίπου. Ἄξια πολλοῦ λόγου ἐπὶ τοῦ προκειμένου χωρίου γράφει ὁ Schmidh[2], συνοψίζων τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς. Ἡ *κατὰ* πρόθεσις, λέγει, ὑπεμφαίνει οὐχὶ τὸν ἀκριβῆ χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ περίπου, ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν 65 Ὀλυμπιάδων, ἃς ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, ἐστὶν ἀριθμὸς στρογγύλος, ὡς ἐπίσης στρογγύλος ἀριθμός ἐστι καὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἅπερ ἀποδίδωσιν ὁ αὐτὸς Σουΐδας τῷ Πινδάρῳ, λέγων ὅτι κατὰ τὴν τοῦ Ξέρξου στρατείαν ἦν ἐτῶν τεσσαράκοντα. Φυσικώτερον δὲ ἵν' ἀποδειχθῇ τις ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Σουΐδας λέγων «κατὰ τὴν τοῦ Ξέρξου στρατείαν», ὑπονοεῖ μᾶλλον τὴν ἀρχήν, τουτέστι τὸ τέ-

1. Pindari oper. II, B', σ. 13 ἑξ. Πρβλ. Schmidt, Pindar's Leb. κτλ. σ. 8.

2. Pindar's Leben und Dichtung, σ. 8—9.

SISMANOGLIO

ταρτον ἔτος τῆς 74ης Ὀλυμπιάδος (480 π. Χ.) ἢ τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἤτοι τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 75ης Ὀλυμπιάδος (479), ὅτε διὰ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς τροπαίου ἔλαβε πέρας τὸ πολεμικὸν ἐκεῖνο ἐγχείρημα τοῦ ἀσιάτου μονάρχου. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον τὰ τεσσαράκοντα ἔτη τοῦ Σουΐδα ὡς στρογγύλος ὑπολη̣πτέος ἀριθμὸς, ὅσῳ κατὰ ρητὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Πινδάρου, περισωθεῖσαν ἔν τινι ἀποσπάσματι, ὃ διέσωσεν ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος καὶ ὅπερ ἀναγράφει καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Christ[1], ἐγεννήθη οὗτος ὅτε ἤγοντο τὰ Πύθια, ἤτοι κατὰ τὸ τρίτον ἔτος μιᾶς Ὀλυμπιάδος. Τίς ὅμως ἡ Ὀλυμπιὰς αὕτη, ἡ 65η ἢ ἡ 64η; Ὁ Boeckh[2] ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς 64ης Ὀλυμπιάδος, ἧς τῷ τρίτῳ ἔτει ἐγεννήθη, κατ' αὐτὸν, ὁ Πίνδαρος. Ὁ δὲ λόγος ὁ πείθων αὐτὸν εἰς τὴν ἀποδοχὴν ταύτην ἔχει ὡς ἑξῆς. Ἀρχαιοτάτη τῶν Πινδαρικῶν ᾠδῶν ἐστιν ἡ δεκάτη πυθικὴ ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ λυρικοῦ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ εἰκοστὴν Πυθιάδα συμπίπτουσαν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς 69ης Ὀλυμπιάδος (502 π. Χ)[3]. Ἂν λοιπὸν ὁ ποιητὴς ἐγεννᾶτο τὸ τρίτον ἔτος τῆς 65 Ὀλυμπιάδος (518 π. Χ.), ὡς ὁ Σουΐδας παραδίδωσι, τότε ὁ Πίνδαρος, καθ' ὃν χρόνον ἐποίει τὴν εἰρημένην ᾠδὴν, ἦν ἂν ἐκκαιδεκαέτης μόλις, ἡλικία, καθ' ἣν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ δράσεως οὐδαμῶς ἠδύνατο εἰσέτι ἵνα διακριθῇ, ὥστε δυσκόλως ἠδύνατό τις ἀναθέσαι αὐτῷ τὴν σύνθεσιν ᾠδῆς διὰ τὰ Πύθια. Ἐνῷ, ἂν ἀποδεχθῶμεν

1. Ἀριθ. 205 « . . . πενταετηρὶς ἑορτὰ βουπομπὸς, ἐν ᾗ πρῶτον εὐνάσθην ἀγαπατὸς ὑπὸ σπαργάνοις».
2. Pindari opera II, B', σ. 13 ἑξῆς.
3. Bæckh, Pind. Op. II, B', σ. 21.

ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ τὸ 3ον τῆς 64ης Ὀλυμπιάδος (522 π. Χ.), τότε καθ' ὃν χρόνον συνετίθει τὴν ἐν λόγῳ ᾠδὴν ἦν εἰκοσαέτης, ὅτε κάλλιστα δικαιολογεῖται ἡ περὶ συγγραφῆς τῆς προκειμένης ᾠδῆς πρώτη αὕτη ἀνατεθεῖσα αὐτῷ παραγγελία. Κατὰ τὰ προειρημένα λοιπὸν ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη πιθανῶς τῷ 3 ἔτει τῆς 64ης Ὀλυμπιάδος, ἤτοι τῷ 522 π. Χ., ὃ ἀποδέχονται καὶ πάντες σχεδὸν οἱ περὶ τὸν Πίνδαρον ἀσχοληθέντες ἐκ τῶν νεωτέρων, οἷοι ὁ Schneidewin[1], Bippart[2], Schmidt[3], Mezger[4], Munk[5], Müller[6], καὶ A. Croiset[7].

1. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dissen προλ. σ. 74.
2. Pindar's Leben, Weltans. u. Kunst. σ. 1. «Pindar wurde wahrscheinlich in Frühling des 3 Jahres der 64 Olympiade—522 v. Chris. gerade zur Zeit der Feier der Pythischen Spiele geboren und starb im 80 Jahre seines Lebens, also in 3 J. der 84 Ol. 442 v. Chr.»
3. Pindar's, Leb. u. Dichtung. σ. 9.
4. Pindar's, Siegesl. σ. 7. «Sein Geburtsjahr war Olymp. 65,3 oder Olymp. 64,3 (518, oder 522 v. C.); das letztere hate mehr Wahrscheinlichkeit für sich».
5. Geschichte der griech. Literat. I, σ. 120. «Geboren wurde er Ol. 64,3 gerade bei der Feier der Pythischen Spiele».
6. Ἱστορία ἑλλην. φιλολογ. μεταφρ. Κυπριανοῦ Α' σ. 305. « Ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 522 (Ὀλυμπ. 64,3)».
7. La poésie de Pindare σ. 3. ἀναγράφει ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ τὸ 521. Φαίνεται δ' ὅτι ἀφαιρεῖ καὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς 64 Ὀλυμπιάδος ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 776, ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων. Ὥστε κατὰ τὸν σοφὸν Γαλάτην ἔχομεν $63\times4+3=255$, ὅπερ ἀφαιρούμενον ἀπὸ τοῦ 776 καταλείπει τὸν ἀριθμὸν 521. — Ὁ δὲ Bergk, Griechische Literaturgesch. II, σ. 512 ἀποδέχεται τὸν Πίνδαρον γεννηθέντα τὴν 65,3 Ὀλυμπιάδα, ἤτοι τῷ 518 καὶ κατὰ Croiset

Ὡσαύτως ἀβέβαιος ὑπάρχει καὶ ἡ ἐποχὴ, ἥ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου. Ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀναφέρονται ὅσαι περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ λυρικοῦ εἰδήσεις περισώζονται παρὰ τοῖς παλαιοῖς βιογράφοις, ὧν δύο οἱ ἀξιολογώτεροι, ὁ ἔμμετρος βίος καὶ ὁ Εὐστάθιος λέγουσιν, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἔζησεν ὀγδοήκοντα ἔτη. Φαίνεται ὅμως, ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς *ὀγδοήκοντα*, ὡς καὶ ὁ παρὰ Σουΐδᾳ *τεσσαράκοντα*, στρογγύλος ὢν σημαίνει τὸ περίπου. Καὶ ὑπάρχει μὲν μεμαρτυρημένον ὑπὸ Παυσανίου[1], ὅτι ὁ ποιητὴς προῆκεν εἰς γῆρας, μερικώτερον ὅμως οὐδὲν λέγεται περὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἰ μὴ ὅτι πρὶν ἢ παρέλθωσι δέκα ἡμέραι ἀπὸ τοῦ ὀνείρατος, ὃ περιγράφει ὁ Παυσανίας, ἀπέθανεν ὁ ποιητής. Ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς[2] ἐν ἀρχῇ τοῦ Η′ πυθιονίκου παρέχει τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἐποίησε τὴν ᾠδὴν ταύτην τὴν λε′ καὶ κατὰ Boeckh[3] 33 Πυθιάδα, ἤτοι τὸ 1ον ἔτος τῆς 80ῆς Ὀλυμπιάδος (469 π. Χ.). Ὥστε κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην, ἂν ἀποδεχθῶμεν ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ λυρικοῦ τὸ 522, τὸν μνησθέντα Η′ πυθιονίκην ἐποίησεν ὁ Πίνδαρος ἐν ἡλικίᾳ δύο καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν. Μέχρις οὖν τοῦ ἔτους τούτου τοῦ βίου τοῦ λυρικοῦ ὑπάρχει μαρτυρία, ἀλλὰ καὶ λίαν πιθανὸν ἀποβαίνει, ὅτι παρέτεινε τὸν βίον ὁ ποιητὴς πέρα τοῦ ὁρίου τῶν 62 ἐτῶν, ἤτοι μέχρι μὲν τοῦ ἑξηκοστοῦ ἕκτου τῆς ἡλικίας ἔτους, ὡς ὁ Bergk[1] φρονεῖ, μέχρι δὲ τοῦ ὀγδοηκοστοῦ, ὡς οἱ παλαιοὶ βιογράφοι ἀναφέρουσιν. Ἀπέθανε δὲ ὁ Πίνδαρος κατ' Εὐστάθιον ἐν Ἄργει καὶ δὴ ἐν θεάτρῳ ἀνακεκλιμένος εἰς τὰ γόνατα τοῦ ἐρωμένου αὐτοῦ Θεοξένου, ὡς ὁ Σουΐδας λέγει.

σελ. 3 σημ. 1. τῷ 517.—Ἴδε καὶ ὅσα γράφει ὁ αὐτὸς Bergk ἐν τῷ Φιλολόγῳ τόμ. XIV, σ. 184.— Ὡσαύτως καὶ ὁ Lübbert, Pindar's Leben u. Dichtung σ. 3. ἀναγράφει ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ Πινδάρου τὸ 521.

1. IX, 23, 3.

2. Boeckh, Pint. op. II, A′ σ. 394. «Γέγραπται ἡ ᾠδὴ Ἀριστομένει Αἰγινήτῃ παλαιστῇ νικήσαντι τὴν λε′ Πυθιάδα».

3. Pind. op. II, B′ σ. 21.

Δ′.

Περὶ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν τοῦ Πινδάρου.

Αἱ περὶ τῶν γονέων τοῦ Πινδάρου παλαιαὶ εἰδήσεις ἔχουσιν ὡς ἕπεται. Ὁ Εὐστάθιος ὀνομάζει τὸν πατέρα τοῦ ποιητοῦ Παγωνίδαν, τὴν δὲ μητέρα αὐτοῦ Μυρτὼ «κατὰ δέ τινας Δαϊφάντου καὶ Σκοπελίνου. Ἔνιοι δὲ τὸν αὐτὸν ἔφασαν δυωνυμίας λόγῳ Σκοπελῖνον καὶ Δαίφαντον λέγεσθαι. Ἄλλοι δὲ πάτρων Πινδάρου εἴτε πατρωὸν τὸν Σκοπελῖνον εἶπον γενέσθαι· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ οὐ Μυρτὼ, ἀλλὰ Κλεοδίκην, ἢ κατὰ συναίρεσιν Κλειδίκην[2], μητέρα τοῦ Πινδάρου ἀναγράφουσιν». Ὁ δὲ βρατισλαυϊκὸς βίος ἀναγράφει τάδε, «υἱὸς Δαϊφάντου κατὰ δὲ ἐνίους Παγώνδα· ἔνιοι δὲ Σκοπελίνου αὐτὸν γενεαλογοῦσι, τινὲς δὲ τὸν Σκοπελῖνον πατρωὸν αὐτοῦ γενέσθαι καὶ αὐλητὴν ὄντα τὴν τέχνην διδάξαι αὐτόν». Ὡσαύ-

1. Griech. Literaturges. II. σ. 517.

2. Ἐκ τοῦ Κλεεδίκη τοῦ ῥήματος *κλέω*, ἐξ οὗ προκύπτουσι τὰ Κλεεσιδίκη καὶ συνῃρημένον Κλεισιδίκη καὶ Κλεεδίκη—Κλειδίκη. Ἴδε Dissen Pint. carm. προλ. σ. 71 σημ. 2.

SISMANOGLIO MILANO

τως καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει τάδε περὶ τῶν γονέων τοῦ Πινδάρου. «υἱὸς Δαϊφάντου κατὰ τοὺς ἀληθεστέρους· οἱ δὲ Σκοπελίνου φασίν. οἱ δὲ λέγουσι τὸν αὐτὸν Δαΐφαντον καὶ Σκοπελῖνον· οἱ δὲ Παγωνίδου καὶ Μυρτοῦς. ἡ δὲ Μυρτὼ ἐγαμήθη Σκοπελίνῳ τῷ αὐλητῇ, ὃς τὴν αὐλητικὴν ἐδίδαξε τὸν Πίνδαρον». Καὶ ὁ Σουΐδας δὲ ἀναγράφει ταῦτα. «Σκοπελίνου υἱός, κατὰ δέ τινας Δαϊφάντου, ὃ καὶ μᾶλλον ἀληθές· τινὲς δὲ καὶ Παγωνίδου ἱστόρησαν αὐτόν». Σκοπελῖνον ἐπίσης ἀποκαλεῖ τὸν πατέρα τοῦ Πινδάρου καὶ τὸ παρὰ Boeckh[1] ἀρχαῖον ἡρωελεγεῖον εἰς τοὺς ἐννέα λυρικοὺς ποιητάς.

Ἀντιπαραβάλλοντες πρὸς ἄλληλα τἀνωτέρω παρατεθέντα χωρία, λαμβάνομεν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα, α') ὅτι πατέρες τοῦ λυρικοῦ μνημονεύονται τρεῖς, Δαΐφαντος, Σκοπελῖνος καὶ Παγώνδας ἢ Παγωνίδας καὶ β') ὅτι μητέρες αὐτοῦ ἀναγράφονται δύο, ἡ Κλεοδίκη ἢ Κλειδίκη καὶ ἡ Μυρτώ, ἥτις ἐλέγετο καὶ Μυρτὶς ἢ Μουρτίς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν πατέρων τοῦ Πινδάρου ὁ Σκοπελῖνος εὐκόλως ἀποκλείεται, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ Εὐστάθιος, ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγουσιν αὐτὸν αὐλητὴν, διδάξαντα τὸν Πίνδαρον τὴν αὐλητικήν. Ὥστε οὗτος ἦν διδάσκαλος αὐτοῦ. Πῶς δὲ συνηριθμήθη μεταξὺ τῶν πατέρων τοῦ λυρικοῦ, οὐδόλως δύσκολον ἵνα ἐξηγήσῃ τις, ἂν ἀναλογισθῇ, ὅτι ῥᾳδίως ἠδύνατο ὁ Πίνδαρος ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἀποκαλεῖν τροπικῶς τε καὶ κατὰ μεταφορὰν πατέρας καὶ μητέρας αὐτοῦ ἐκείνους, οἵτινες συνετέλεσαν πρὸς ἀνάπτυξιν αὐ-

1. Pind. op. II, A' σ. 8, στ. 13. «Πίνδαρος ἦν Θηβαῖος ἀτὰρ πατρὸς Σκοπελίνου».

τοῦ καὶ μόρφωσιν πνευματικὴν, ἤτοι τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ. Αἱρομένου λοιπὸν ἐκ τοῦ μέσου τοῦ Σκοπελίνου, ὑπολείπονται οἱ δύο ἕτεροι ὡς πατέρες τοῦ ποιητοῦ, ὁ Δαΐφαντος δηλαδὴ καὶ ὁ Παγώνδας ἢ Παγωνίδας. Ἐκ τούτων μᾶλλον ὁ Δαΐφαντος φαίνεται ὢν ὁ ἀληθὴς τοῦ Πινδάρου πατὴρ ἀμφοτέρων ἕνεκα, πρῶτον διότι ὁ ἔμμετρος βίος, ὁ τὰς ἀσφαλεστάτας βιογραφικὰς περὶ τοῦ ποιητοῦ παρέχων εἰδήσεις, αὐτὸν μόνον ἀναφέρει ὡς πατέρα τοῦ Πινδάρου, καὶ δεύτερον διότι καὶ οἱ λοιποὶ βιογράφοι, πλὴν τοῦ ἐμμέτρου βίου, ἀναφέρουσιν, ἐκτὸς ἄλλου τινὸς, καὶ τὸν Δαΐφαντον ὡς πατέρα τοῦ Πινδάρου. Ἔτι δὲ ὑπὲρ τοῦ Δαϊφάντου συνηγοροῦσι καί τινες ἰδιαίτεραι λεπτομέρειαι, παρά τε Θωμᾷ τῷ Μαγίστρῳ καὶ τῷ Σουΐδᾳ ὑπάρχουσαι, ὧν ὁ πρῶτος λέγει «υἱὸς Δαϊφάντου *κατὰ τοὺς ἀληθεστέρους*», ὁ δὲ δεύτερος «κατὰ δέ τινας Δαϊφάντου, *ὃ καὶ μᾶλλον ἀληθές*». Πρὸς τούτοις ὑπάρχει καὶ ἕτερον τεκμήριον ἱκανῶς σπουδαῖον καὶ ἄγον εἰς ἀποδοχὴν τοῦ Δαϊφάντου ὡς πατρὸς τοῦ Πινδάρου, τοῦτο, ὅτι μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου, τοῦ βρατισλαυϊκοῦ βίου καὶ τοῦ Σουΐδα, καὶ υἱὸς τοῦ Πινδάρου Δαΐφαντος καὶ οὗτος καλούμενος. Ἐπειδὴ δὲ παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐκράτει ἡ συνήθεια, ἵνα τὰ παιδία λαμβάνωσι τὸ ὄνομα ἢ τοῦ πρὸς πατρὸς ἢ τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου, οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πινδάρου Δαΐφαντος ὠνομάσθη οὕτω συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν τοῦτο ἔθιμον. Ὥστε ὡς ὁ ἔγγονος οὕτω καὶ ὁ πάππος ἐκαλεῖτο Δαΐφαντος[1].

Περὶ δὲ τῶν δύο ἀναφερομένων μητέρων τοῦ Πιν-

1. Πρβλ. L. Schmidt, Pindar's Leben und Dicht. σ. 10.

ISMANOGLIO

δάρου, τῆς Κλεοδίκης καὶ τῆς Μυρτοῦς, γινώσκομεν, ὅτι ἡ Μυρτὼ ἦν διδάσκαλος αὐτοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα[1] καὶ διεκρίνετο ὡς ποιήτρια καί αὐλητρὶς, ἥτις, ὡς ἔκ τινος ἀποσπάσματος τῆς Κορίννης μανθάνομεν[2], διηγωνίσθη πρὸς τὸν Πίνδαρον, ἐφ' ᾧ καὶ μέμφεται αὐτῆς ἡ Κόρινna, ὅτι γυνὴ οὖσα ἐτόλμησεν, ἵνα διαγωνισθῇ πρὸς τὸν Πίνδαρον[3]. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ Μυρτὼ μνημονεύεται ὡς διδάσκαλος τοῦ Πινδάρου, πρὸς ὃν καὶ διηγωνίσθη ὡς ποιήτρια[4], τότε οὐδεμία ἄλλη ὑπολείπεται ὡς μήτηρ τοῦ λυρικοῦ, εἰ μὴ ἡ Κλεοδίκη, ἢ ἄλλως Κλειδίκη.

Ἐκ τῶν προειρημένων συνάγομεν, ὅτι πατὴρ μὲν τοῦ Πινδάρου ἦν ὁ Δαίφαντος, μήτηρ δὲ ἡ Κλεοδίκη, οὓς ἀποδέχονται ὁ Munk[5], Bergk[6], Schmidt[7], Mezger[8],

1. Λέγοντος περὶ Πινδάρου, ὅτι ἦν «μαθητὴς Μυρτίδος γυναικός».

2. Anthologia Lyrica, edit. E. Hiller σ. 266. στ. 20 ἑξῆς.

3. «Μέμφομη δὲ κἠ λιγουρὰν Μουρτίδ' ἰώγα,
Ὅτι βανὰ φοῦσ' ἔβα Πινδάροιο ποτ' ἔριν».

4. Ὁ Sebmidt, Pind. Leb. u. Dicht. σ. 19 ἀποδέχεται τὴν ἔκφρασιν ἔριν ὡς σημαίνουσαν πιθανῶς ζηλοτυπίαν τινὰ ἐν γένει κατὰ τοῦ ὁμοτέχνου αὐτῇ Πινδάρου καὶ οὐχὶ αὐτὸ τοῦτο ποιητικὸν διαγωνισμόν.

5. Geschichte der gr. Lit. I. σ. 120. « . . . war (Pindar) nach Gewœhnlicher Angabe der Sohn eines Flœtenspielers Daiphantos und der Kleidike».

6. Griech. Literaturg. II, σ. 512· ἀναφέρει μόνον τὸν πατέρα τοῦ Πινδάρου Δαίφαντον, περὶ δὲ τῆς μητρὸς αὐτοῦ οὐδὲν λέγει.

7. Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 10 ἑξῆς.

8. Pindar's, Siegeslieder σ. 7. «Der Name seines Vaters, den er auch seinen Sohne beilegte, war Daiphantos, seine Mutter hiess Pleidike (Kleodike)».

Croiset[1], Bippart[2] καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης σοφῶν.

Ὁ ἔμμετρος βίος, ὁ ἀναφέρων ὡς γονεῖς τοῦ Πινδάρου τοὺς προμνημονευθέντας, ἀναγράφει ὁ αὐτὸς καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἐρίτιμον[3] καλούμενον, ὃν χαρακτηρίζει ὡς γινώσκοντα θηρεύειν καὶ ὡς πυγμάχον καὶ παλαιστήν[4]. Φαίνεται δ' ὢν ὁ ἀδελφὸς οὗτος τοῦ Πινδάρου ἀνδρεῖός τις καὶ γενναῖος, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀποκαλεῖται «μενεπτόλεμος» ἐν τῷ αὐτῷ ἐμμέτρῳ βίῳ, ὅστις παρέλαβεν ἴσως τὸν περὶ Ἐριτίμου ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸν ἔκ τινος τῶν ποιημάτων τοῦ λυρικοῦ, ἐν ᾧ ἐγίνετο, πιθανὸν, λόγος περὶ τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ποιητοῦ. Ἡ τελευταία αὕτη ὑπόθεσις τοσούτῳ μᾶλλον πιστευτὴ ἀποβαίνει, ὅσῳ ἡ περὶ ὑπάρξεως ἀδελφοῦ τοῦ Πινδάρου εἴδησις καὶ ὁ συνεπιφερόμενος χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς θηρευτοῦ, πυγμάχου καὶ

1. La poésie de Pind. σ. 4. «L'opinion la plus vraisemblable est que son pere se nommait Daïphante et sa mère Cléodice».

2. Pindar's Leb. Weltans. u. Kunst σ. 2. «Was nun seine nœchsten Verwandten betrifft so wissen wir eigentlich nicht von ihnen als ihre Namen; sein Vater hiess Daiphantos, seine Muter Kleidike». Πρβλ. καὶ τὰ ὑπὸ Schneidewin ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ἐκδόσεως Dissen εἰρημένα σελ. 71—72.—Ἔτι δὲ καὶ E. Lübbert, Pindar's Leben und Dichtung. σ. 3. «Pindar, der sohn des Daiphantos und der Kleidike . . .».

3. Ὃν ὁ Σουΐδας ἀποκαλεῖ Ἐρωτίονα «καὶ ἀδελφὸς μὲν ἦν αὐτῷ ὄνομα Ἐρωτίων».

4. Στ. 4. «Οὐκ οἶον ἅμα τῳ καὶ Ἐρίτιμον εἰδότα θήρης,
«εἰδότα πυγμαχίης τε παλαισμοσύνης τ' ἀλεγεινῆς».

παλαιστοῦ ἀναγράφονται ἐν τῷ ἐμμέτρῳ βίῳ, ὅστις τυγχάνει ὢν ὁ ἀκριβέστερος πάντων. Ἂν δ' ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα, εὐκόλως ἠδύνατό τις ἵνα ὑποθέσῃ, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα Ἐρίτιμος ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὡς ἐπλάσθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα[1].

Πλὴν τοῦ Ἐριτίμου τούτου γίνεται μνεία ἐν τῷ ἐμμέτρῳ βίῳ καὶ περὶ συζύγου τοῦ Πινδάρου Τιμοξένης τοὔνομα[2], ἐνῷ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος ὡς σύζυγον τοῦ ποιητοῦ ἀναφέρει τὴν Μεγάκλειαν, θυγατέρα Λυσιθέου τινὸς καὶ Καλλίνης[3], ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαίου τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν γένους πιθανῶς καταγομένην[4]. Πόθεν προῆλθεν ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου τοῦ Πινδάρου, δύσκολον ἵνα εἰκάσῃ τις, τὸ δὲ ἀποδεχθῆναι, ὅτι ὁ Πίνδαρος, χηρεύσας ἅπαξ, ἐνυμφεύθη τὸ δεύτερον, ἑπομένως ἀμφοτέρας ἔσχε γυναῖκας, εὔκολον μέν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀσφαλὲς ἀποβαίνει[5].

Ἐπὶ τούτοις εἶχεν ὁ Πίνδαρος καὶ υἱόν, Δαΐφαντον καλούμενον, ὡς προείρηται ἤδη. Περὶ αὐτοῦ ὁ μὲν Εὐ-

1. Πρβλ. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 11. ἐξῆς.

2. Στίχ. 24. «Τῷ (Πινδάρῳ) Τιμοξείνη παρελέξατο δῖα γυναικῶν».

3. «Γήμας δὲ Μεγάκλειαν τὴν Λυσιθέου καὶ Καλλίνης . . . ».

4. Bippart, Pindar's Leb. Waltans. u. Kunst. σ. 2. « ...Seine Gattin Megaklea; sie war vielleicht aus Athen und gehœrte dem Geschlechte der Alkmæoniden an».

5. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 11. «Wenn als Gattin Pindar's in dem metrischen Genos Timoxene, in der Breslauer Vita Megakleia genannt wird, so ist es eine sehr dürftige Aushülfe, dies durch die Annahme zu erklæren, dass er (Pindar) zweimal verheirathet gewesen sei».

στάθιος λέγει ἐπὶ λέξει ταῦτα, «ἔσχε δὲ καὶ υἱὸν Δαΐφαντον, γήμας Μεγάκλειαν» καὶ μικρὸν κατωτέρω, «τῷ δὲ ρηθέντι υἱῷ Δαϊφάντῳ καὶ δαφνηφορικὸν ᾆσμα γράψαι λέγεται ὁ πατήρ». Ἀνάλογα λέγει καὶ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος, «γήμας δὲ Μεγάκλειαν τὴν Λυσιθέου καὶ Καλλίνης, ἔσχεν υἱὸν Δαΐφαντον, ᾧ καὶ δαφνηφορικὸν ᾆσμα ἔγραψεν». Ὁ δὲ Σουΐδας ἀναγράφει τὰ ἑξῆς βραχέα, «καὶ υἱὸς Δαΐφαντος (δηλ. ἦν τῷ Πινδάρῳ)». Περὶ δέ τινος ἀρχαίας ἐπιγραφῆς, ἀναφερομένης εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Πινδάρου Δαΐφαντον καὶ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, σύντομον λόγον ποιεῖται ὁ Schmidt[1], ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι οἱ περὶ Πινδάρου ἐκ τῶν παλαιῶν ἀσχοληθέντες ὀλιγώρως εἶχον ἐν γένει περὶ ἐπιγράμματα τοιαῦτα. Παραπέμπει δὲ περὶ τούτου ὁ εἰρημένος Schmidt εἰς σπουδαίαν διατριβὴν τοῦ Leutsch, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ ἐν Λειψίᾳ ἐκδιδομένῳ ἀρχαίῳ περιοδικῷ συγγράμματι «τῷ Φιλολόγῳ»[2].

Ἐκτὸς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ ἔσχεν ὁ Πίνδαρος καὶ δύο θυγατέρας, Εὔμητιν καὶ Πρωτομάχην, ἃς ἀναφέρει ὁ Εὐστάθιος, παρατιθέμενος καί τι ἀρχαῖον ἐπίγραμμα, ὅπερ ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ βρατισλαυϊκῷ κώδικι ἐν τέλει τοῦ βίου τοῦ λυρικοῦ[3]. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἔμμετρος

1. Pindar's Leben und Dicht. σ. 11.

2. Τόμ. XI, 1852 ἔτους.

3. Εὐσταθ. «Ἔσχε δέ φασι θυγατέρας δύο, Πρωτομάχην καὶ Εὔμητιν . . . ὧν δὴ θυγατέρων μέμνηται καὶ ἐπίγραμμα παλαιὸν ἐκεῖνο

«Ἥ μάλα Πρωτομάχη τε καὶ Εὔμητις λιγύφωνοι
ἔκλαυσαν πινυταὶ Πινδάριαι θυγατέρες».

Ὁ αὐτὸς Εὐστάθιος ἀναφέρει κατωτέρω ἀπόφθεγμά τι ἀποδιδόμενον εἰς

βίος μνημονεύει τῶν θυγατέρων Πινδάρου[1], πρὸς δὲ καὶ ὁ Σουΐδας[2] καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος, ὅστις τὴν Εὔμητιν ἀποκαλεῖ Πολύμητιν. Ὁ Schmidt[3] ἀναφέρει εἰκασίαν τινὰ τοῦ Welcker, καθ' ἣν τὰ ὀνόματα τῶν θυγατέρων τοῦ Πινδάρου οὐδὲν ἕτερον τυγχάνουσιν ὄντα ἢ ἀλληγορικὴ παράστασις, ἀναγομένη εἰς ἰδιότητάς τινας τοῦ ποιητοῦ. Οὕτως ἡ μὲν Πρωτομάχη ὑπεμφαίνει, κατὰ τὸν Welcker, τὴν εἰς ποιητικοὺς ἀγῶνας ὑπεροχὴν τοῦ λυρικοῦ, ἡ δὲ Εὔμητις τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ φαντασίαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν Welcker καὶ αἱ ἀναφερόμεναι γυναῖκες τοῦ Πινδάρου Μεγάκλεια καὶ Τιμοξένη εἰσὶ προσωποποίησις, ἡ μὲν τῆς φήμης, ἡ δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐνόει ἵνα τιμᾷ οὗτος τοὺς νικητάς, οὓς ἐξύμνει καὶ οἵτινες διετέλουν εἰς φιλικὰς πρὸς αὐτὸν σχέσεις, ὡς συχνάκις παρίστησιν αὐτοὺς ἡ ποιητικὴ γλῶσσα, στενῶς μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένους. Ὀψιαίτερον δὲ ἡ ἄγνοια ἀνέδειξεν αὐτὰς ὡς ἀληθεῖς τοῦ λυρικοῦ συζύγους. Ἡ μόνη δυσχέρεια, ἥτις ἀντίκειται εἰς ἀποδοχὴν τῆς ὑπὸ Welcker προταθείσης ἀλληγορικῆς ταύτης παραστάσεως

τὸν Πίνδαρον, καθ' ὃ ἐρωτηθεὶς οὗτος «διατί οὐ τῷ εὖ πράττοντι τὴν θυγατέρα δίδωσιν; οὐ μόνον εὖ πράττοντος ἔφη δεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πράξοντος», ἐξ οὗ αὖθις πιστοῦται, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν, ἂν μὴ δύο, μίαν τοὐλάχιστον θυγατέρα. Πρβλ. ἀρχ. σχολ. Πυθ. Γ' στίχ. 139. ἔκδ. Boeckh II, A' σ. 336, «Κοῦραι δέ, αἱ τοῦ Πινδάρου θυγατέρες Πρωτομάχη καὶ Εὔμηματις».

1. Στιχ. 25 «ἣ τέκεν Εὔμητιν μεγαλήτορα καὶ Δαίφαντον Πρωτομάχην δ' ἐπὶ τοῖσιν . . . »

2. «Θυγατέρες δὲ Εὔμητις καὶ Πρωτομάχη».

3. Pindar's Leb. und Dicht. σ. 11—12.

τῶν συζύγων τοῦ λυρικοῦ ὑπάρχει, ὅτι ρητῶς ἀναφέρονται καὶ οἱ γονεῖς τῆς Μεγακλείας, ὡς πατὴρ μὲν ὁ Λυσίθεος, ὡς μήτηρ δὲ ἡ Καλλίνη. Ἀλλὰ καὶ ἡ δυσκολία αὕτη αἴρεται, ἂν ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔντεχνόν τι καὶ ἀλληγορικὸν[1], ὅπερ ὅμως δύσκολον καὶ τολμηρόν.

Ε'.

Περὶ τοῦ γένους τοῦ Πινδάρου.

Τίς ἡ οἰκογένεια τοῦ Πινδάρου; ἦν ἐπίσημος ἡ γενεὰ αὐτοῦ, ἢ ἄσημος καὶ ἀφανὴς καὶ μόνον ἀπ' αὐτοῦ ἐπιφανὴς καταστᾶσα; Περὶ τούτου αἱ ἀρχαῖαι βιογραφίαι ἀπόλυτον τηροῦσι σιωπήν, ἣν οὐδὲν ἧττον λύει αὐτὸς ὁ λυρικός, συνάπτων (Πυθ. Ε', 72 ἑξῆς) εὐθὺ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ πρὸς τὸ περιβόητον τῶν Αἰγιδῶν γένος, οὗ ἡ πρώτη ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς ἕνα τῶν ἑταίρων τοῦ Κάδμου[2]. Τοῦ γένους τούτου τῶν αἰγιδῶν εἷς κλά-

1. Πρβλ. Schmidt, Pind. Leb. u. Dicht. σ. 12. « . . . freilich bleibt die Schwierigkeit, dass von der Megakleia auch die beiden Eltern Lysitheos und Kalline genannt werden, welche ebenfalls zu deuten etwas Künstiches hat».

2. Croiset, La poésie de Pindare σ. 5. «Cette famille des Égides faisait remonter ses origines à un des compagnons de Cadmus». Ὑπονοεῖ ἐνταῦθα ὁ γαλάτης συγγραφεὺς τὸν Κέκροπα, ἐλθόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξ Αἰγύπτου, ὡς ὁ Κάδμος ἐκ Φοινίκης, ἤτοι ἐκ τῶν αὐτῶν περίπου παραλίων καὶ τῆς αὐτῆς διευθύνσεως. Τοῦ Κέκροπος τούτου υἱός ἐστιν ὁ Αἰγεύς, ἐξ οὗ οἱ Αἰγίδαι.

SISMANOGLIO MEGARO

δος κατέμεινεν ἐν Θήβαις, καὶ τοῦ κλάδου τούτου γόνος ὑπῆρξεν ὁ Πίνδαρος· ἕτερος κλάδος, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς λεγομένης μεταναστάσεως, ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐγκατέστη ἐν Σπάρτῃ, ὁπόθεν εἶτα ἀπῴκισε τὰς νήσους Θήραν, Ρόδον καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ Κυρήνην· καὶ τέλος τρίτος κλάδος, εἰς ὃν ἀνῆκε καὶ Θήρων ὁ Ἀκραγαντῖνος, ἀπῆλθεν εἰς Σικελίαν καὶ ἐγκατέστη ἐν Γέλᾳ[1]. Ὁ δὲ Πίνδαρος, λέγων τοὺς Αἰγίδας ἑαυτοῦ πατέρας[2], οὐδαμῶς διαστέλλει αὐτούς, ἀλλ' ἄνευ διακρίσεως ἀναφέρει τὸ σύνολον αὐτῶν[3], εἰς ὃ περιλαμ-

1. Ἰδ. E. Curtius, Griech. Geschichte, II. 1888 σ. 512. « . . . Aenesidemos angehörte dem Geschlechte der Aegiden, demselben Geschlechte, das aus dem siebenthorigen Theben nach Sparta gekommen war, den dortigen Staat hatte aufrichten helfen und sich dann nach Thera, nach Kyrene und nach Rhodos verzweigt hatte. Aus Rhodos war wiederum ein Zweig dieses lebenskräftigen und wanderlustigen Stammes nach Gela gekommen». Πρβλ. καὶ σελ. 96, 167, 169, 198, 506. Περὶ δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις Αἰγιδῶν ἴδ. I, σ. 295.—Πρβλ. καὶ Mezger, Pindar's Siegeslied. σ.7.—Bippart, Pindar's Leb. Welt. u. Kunst. σ. 1.—Ἰδ. Ἡροδ. IV, 117.—Lübbert. Pindar's Leben und Dichtung. σ. 3. «Auch Pindar selbst ist aus einem dieser alten Geschlechter, dem der Aegiden, welches zu einem Theil nach Sparta auswanderte und dort königlicher Ehren theilhaft ward».

2. Πυθ. Ε', 75. « . . . ἵκοντο θήρανδε φῶτες Αἰγείδαι, ἐμοὶ πατέρες».

3. Schmitd, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 12—13. « . . . Væhrend er (Pindar) offenbar die Aegiden als Gesammtheit fasst und als seine Vorfahren bezeichnet».

βάνει καὶ ἑαυτὸν ὡς Αἰγίδην. Τὸ χωρίον τοῦτο (Πυθ. Ε', 72—83) πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ τῶν νεωτέρων σχολιασθὲν ἐνέχει, κατὰ τὸν Mezger[1], τάδε τὰ ἑξῆς σημεῖα· α') ὅτι ὁ Πίνδαρος παρῆν[2] ἐν Κυρήνῃ, ὅτε ἐπανηγυρίζετο ἡ νίκη τοῦ Κυρηναίου Ἀρκεσιλάου (ὃν ἐξυμνεῖ ἡ πέμπτη πυθικὴ ᾠδὴ) καὶ ἐτελοῦντο αὐτόθι τὰ Κάρνεια, ἑορτὴ τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος[3], β') ὅτι καὶ ὁ

1. Pindar's Siegeslieder σ. 230.

2. Πρβλ. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 23 καὶ ἰδίᾳ σ. 312, ἔνθα φέρονται τάδε ἐπὶ λέξει. «Der schneller Uebergang aus dem Singular (ἐμὸν στίχ. 72 καὶ ἐμὸν στίχ. 76) in den Plural der ersten Person (σεβίζομεν στίχ. 80 πρβλ. περὶ τούτου T. Mommsen, Pindaros, zur Geschichte des Dichters und der Parteikämpfe seiner Zeit σ. 10—18. ἔπιθι καὶ Schmidt, Pindar's Leb. und. Dicht. σ. 12. πρὸς δὲ καὶ Albert Rehm, Pindar und die Aegiden, commentationes philologicæ München 1891 σελ. 146—151) der zur Annahme eines solchen verleitet hat, scheint vielmehr so erklärt werden zu müsfen, dass Pindar selbst in Kyrene war, was zu seiner genauen Kenntniss aller dortigen Verhältnisse den besten Schlüssel giebt».

3. Περὶ τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος ὡς κατ' ἐξοχὴν Θεοῦ τῶν Δωριέων ἴδ. L. Preller, Griechische Mythologie. I σ. 205, οὗ ἡ λατρεία ἐκ Θηβῶν μετεδόθη διὰ τοῦ καδμείου γένους τῶν Αἰγιδῶν εἰς Σπάρτην, ἐκεῖθεν δὲ καὶ πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου (ἐν Λακωνίᾳ Μεσσηνίᾳ, Ἄργει, Κορίνθῳ, Σικυῶνι) καὶ ἐκτὸς αὐτῆς εἰς Θήραν καὶ Κυρήνην. — Πρβλ. E. Curtius, Griech. Gesch. I, 1887, σ. 96. «Die Aegiden mit der Dienste des Apollon Karneios wandern nach dem Peloponnes». —Ἰδ. καὶ σελ. 445 «Die Zuwan-

SISMANOGLIO MEGARO

Πίνδαρος ἦν Αἰγίδης[1], γ') ὅτι Αἰγίδαι ᾤκουν ἐν Σπάρτῃ, δ') ἐκ Σπάρτης ἀπελθόντες οἱ Αἰγίδαι μετηνάστευσαν εἰς τὴν νῆσον Θήραν, ε') ὅτι σκοπὸν εἶχεν ἡ μετανάστασις αὕτη τὴν εὐρυτέραν ὅσον ἐνῆν διάδοσιν τῆς λατρείας τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος καὶ ς') ὅτι ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου μετεδόθη δι' ἀποικίας αὖθις εἰς Κυρήνην. Ἐξ ὅλων δὲ τούτων οὐδαμῶς ἐξάγεται, ὡς ὁ Ἕρμαννος ἰσχυρίζεται[2], ὅτι ὁ Πίνδαρος κατήγετο ἐκ τοῦ κλάδου ἐκείνου τῶν Αἰγιδῶν, ὅστις μετὰ τῶν Ἡρακλειδῶν κατῆλθεν εἰς Σπάρτην, κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἱστορικὸν Ἔφορον, ὃν ἀναφέρει ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής[3]. Ἐκ δὲ τῆς παραβολῆς τῶν δύο χωρίων, πυθ. Ε' 72 ἑξ. «ὅθεν γεγενναμένοι (ἐν Σπάρτῃ) φῶτες Αἰγεΐδαι ἵκοντο θήρανδε» καὶ ἰσθμ. ΣΤ', 12 ἑξ. «ἣ Δωρίδ' ἀποικίαν» προκύπτει μὲν ἀντίφασίς τις κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι τὸ μὲν πρῶτον χωρίον παρίστησι τοὺς Αἰγίδας ὡς ἰθαγενεῖς

derer waren Aegiden; es varen kadmeische Geschlechter, welche nach Osten zurückwanderten, von wo sie gekommen waren; sie zogen umher als Priester des kadmeichen Apollon, dessen Dienst sie ausbreiteten wo sie immer landeten».—Ἰδ. Παυτ. III, 13. 3 «Κάρνειον Ἀπόλλωνα Δωριεῦσι τοῖς πᾶσι σέβεσθαι καθέστηκεν».

1. Πρβλ. Abert Rehm Pindar und die Aegiden σ. 159. «... und wir dürfen mit grösserer Zuversicht behaupten, dass Pindar wirklich ein Aegide war».

2. Ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ, Ueber die Aegiden von denen Pindar abstammt, δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ περιοδικῷ: Bericht der kais. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaft. τόμ. I σ. 221—226.

3. Ἰδ. Ε' Πυθ. στίχ. 72 ἢ 101 τῆς ἐκδόσ. Bœckh Pind op. II, A. σ. 383.

τῆς Σπάρτης, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ φαίνονται ἐκ Θηβῶν εἰς Σπάρτην μεταναστεύοντες, ἡ ἀντίφασις ὅμως αὕτη ἦν ἂν πραγματικὴ καὶ ἀληθὴς μόνον, ἐν ᾗ περιπτώσει οἱ μὲν Ἡρακλεῖδαι ἦσαν αὐτόχθονες, οἱ δ' Αἰγίδαι κατόπιν προσήρχοντο αὐτόσε, ὅτε καὶ ἠδύνατό τις ἵνα θεωθεωρήσῃ αὐτοὺς ὡς ἐπήλυδας. Ἐπειδὴ ὅμως ἀμφότεροι οὗτοι ταυτοχρόνως ἀπῆλθον εἰς Σπάρτην, ἡ ἀνωτέρω φαινομενικὴ ἀντίφασις πίπτει, οἱ δ' Αἰγίδαι, οὓς ὁ Πίνδαρος ἄνευ διακρίσεως, ὡς προείρηται, ἀποκαλεῖ πατέρας αὐτοῦ, φαίνονται ὄντες αὐτόχθονες ἔν τε Θήβαις καὶ ἐν Σπάρτῃ[1].

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ βέβαιον ὑπάρχει, ὅτι ὁ Πίνδαρος κατήγετο ἐκ τοῦ ἐπισήμου γένους τῶν Αἰγιδῶν[2], οἵτινες

1. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 311, σημ. 1. «Dieser Ausdruck (ὅθεν γεγενναμένοι) würde nur dann, wie G. Hermann behauptet, mit von Pindar selbst Isthm. VI, 15 berührten Sage in Widerspruch stehen, wenn die Herakliden die Autochtonen Sparta's und die Aegiden später aus Theben eingewandert wären, was die letzteren in das Licht von Fremdlingen stellen würde; da aber beide gleichzeitig dorthin gekommen sind, so passt er sehr gut. Die Aegiden welche der Dichter ohne nähere Unterscheidung in ihrer Gesammtheit seine Väter nennt, erscheinen sowohl in Theben als in Sparta zu Hause». Πρβλ. καὶ T. Mommson, Des Pindaros werke κτλ. übersetzt. σ. 183 στ. 12 ἐν ὑποσημειώσει. «Ueber die Aegiden, welche Pindar sich als die aus Theben stammenden Bundsngenossen der Herakleiden in Peloponnese denkt, vgl. zu Pyth. V».

2. Πρβλ. E. Curtius, Griech. Gesch. II, 52 . «Schon durch seine (Pindar) Abstammung von den Aegiden . . . ».

ISMANOGLIO

διακρίνονται ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ διατελοῦσιν ἐν συχνῇ καὶ στενῇ σχέσει πρὸς διάφορα ἱερά, πρὸς μαντεῖα, πρὸς ἐνίους κατ' ἐξοχὴν θεούς, ὧν διατελοῦσιν ὄντες ἱερεῖς καὶ θεράποντες κληρονομικοί, ὡς εἰσιν ἱερεῖς τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος ἐν τῇ νήσῳ Θήρᾳ[1]. Ἴσως δ' ἦσαν οἱ Αἰγίδαι καὶ ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κυβέλης ἐν Θήβαις[2]. Ἀνῆκε λοιπὸν ὁ Πίνδαρος ἐκ γενετῆς εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατίαν καὶ εἰς εὐγενῆ οἶκον[3], ὡς ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐξελέγη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δαΐφαντος «δαφνηφόρος» τοῦ ἐν Θήβαις Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος[3], δικαίωμα χορηγούμενον εἰς νέους ἐξ εὐγενοῦς αἵματος καταγομένους[4]· διὸ ἔγραψεν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ Δαϊφάντῳ καὶ δαφνηφορικὸν ᾆσμα, κατὰ τὸν Εὐστάθιον καὶ τὸν βρατιτλαυϊκὸν βίον. Εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν δ' αὐτοῦ καταγωγὴν ἀποδοτέα καὶ ἡ ἐξιδιασμένη συμπάθεια αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ δὴ τοὺς Δωριεῖς, ἐξυμνήσαντος κατὰ περίεργον σύμπτωσιν νικητὰς ἑξόχως

1. Croiset, La poésie de Pind. σ. 5—6. «Ils sont (les Égides) prêtres d'Apollon Carnéen à Théra». Πρβλ. καὶ G. F. Schömann, Griech. Alterthümer II, 1873 σ 424 σημ. 1. «Auf Thera das Priesterthum des kadmeischen Apollon in Geshlechte der Aegiden. Corpus Inscript. Græc. No 2467.

2. Croiset, La poésie de Pindare σ. 6 καὶ εἰς οὓς παραπέμπει, ἤτοι Bœckh ad Fragm. p. 591. — O. Müller Dorier I, p. 345. — Schmeidewin de Vita et scriptis Pindari, ἔκδ. Dissen προλ. σ. 75, καὶ Schmidt, Pindar's Leben u. Dicht. σ. 13.

3. Πρβλ. Tycho Mommsen, Pindaros κτλ. σ. 18.

4. Schömann, Griech. Alterthümer II, σ. 463. « . . . den sog. Daphnephoros dargestellt, der das jährige Priesteramt bekleidete und aus einem angesehnen Hause erwählt war».

Δωριεῖς. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται καὶ ὅτι ὁ Πίνδαρος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐθεράπευε καὶ περιεῖπεν ἰδιαζόντως τὸν Ἀπόλλωνα, ὅστις ἦν ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῶν Δωριέων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ θεὸς οὗτος, ἤτοι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον αὐτοῦ, ἀπέδωκεν ἐξαιρετικὰς ὅλως τιμὰς εἰς τὸν Πίνδαρον, αἵτινες ἐπεφυλάχθησαν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ καὶ περὶ ὧν κατωτέρω ἐν κεφαλαίῳ Ζ' γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

ΣΤ'.

Παιδεία Πινδάρου.

Εἴπομεν ἤδη, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἦν βλαστὸς τοῦ ἐνδόξου καὶ ἐπισήμου τῶν Αἰγιδῶν γένους καὶ ὡς τοιοῦτος ηὐμοίρησεν ἐπιμελοῦς παιδείας καὶ ἀγωγῆς. Ὁ δὲ μῦθος, ὃν ἀναγράφουσιν οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι παιδὸς ἔτι ὄντος τοῦ Πινδάρου, μέλισσα περιπετομένη ἐνέθετο μέλι τῷ στόματι αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι πρωϊμότατα ἤδη ὁ λυρικὸς ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὴν ποίησιν κλίσιν αὐτοῦ[1]. Ὁ προκείμενος ὅμως μῦθος κατὰ διάφορον τρόπον ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Οὕτω π. χ. ὁ Εὐστάθιος

1. Schmidt, Pindar's Leb. und Dicht. σ. 14.—Περὶ δὲ τοῦ Στησιχόρου λέγεται, ὅτι ἀηδὼν ἐπεκάθητεν ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ παιδὸς ὄντος, ὅπως ἀποδοθῇ καὶ αὐτῷ ἀνάλογος πρὸς τὴν προκειμένην σημασία. Ἴδε. Bergk, Griech. Literaturg. II, 1883, σ. 289, σημ. 52.

ἀναφέρει ἐπὶ λέξει ταῦτα, «Χαμαιλέων δέ φασι καὶ Ἴστρος ἱστοροῦσιν, ὡς περὶ Ἑλικῶνα θηρῶντος αὐτοῦ (τοῦ Πινδάρου) καὶ καμάτῳ κατενεχθέντος εἰς ὕπνον, μέλισσα τῷ στόματι προσκαθίσασα κηρία ἐνέθετο· οἱ δὲ ὄναρ φασὶν ἰδεῖν αὐτὸν, ὡς μέλιτος καὶ κηροῦ πλῆρες αὐτῷ γεγόνοι τὸ στόμα, καὶ οὕτως οἰωνισάμενος ἔπειτα εἰς ποιητικὴν ἐτράπη». Τοῖς ὑπὸ Εὐσταθίου εἰρημένοις τούτοις συμφωνοῦσι καὶ τὰ ἐν τῷ βρατισλαυϊκῷ βίῳ ὡς ἑξῆς ἀναφερόμενα, «ὑπὸ πολλοῦ καμάτου εἰς ὕπνον κατενεχθῆναι, κοιμωμένου δὲ αὐτοῦ μέλισσαν τῷ στόματι προσκαθίσασαν κηρία ποιῆσαι. Οἱ δέ φασιν, ὅτι ὄναρ εἶδεν, ὡς μέλιτος καὶ κηροῦ πλῆρες εἶναι τὸ στόμα, καὶ ἐπὶ ποιητικὴν ἐτράπη». Ὁ δὲ ἔμμετρος βίος (στίχ. 6 ἑξῆς) ἀφηγεῖται, ὅτι, ὅτε ἡ μήτηρ ἔθηκε χαμαὶ τὸν Πίνδαρον, παῖδα ἔτι ὄντα, κοιμώμενον προσελθοῦσα μέλισσά τις, περιέπτατο περὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς περί τι σίμβλον. Τὸν προκείμενον μῦθον ἀναγράφει καὶ ὁ Παυσανίας (IX, 23, 2) λέγων, «Πίνδαρον δὲ ὄντα νεανίσκον καὶ ἰόντα ἐς Θεσπιὰς ὥρα καύματος περὶ μεσοῦσαν μάλιστα ἡμέραν κόπος καὶ ὕπνος ὑπ' αὐτοῦ κατελάμβανεν· ὁ μὲν δὴ ὡς εἶχε κατακλίνεται βραχὺ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ· μέλισσαι δὲ αὐτῷ καθεύδοντι προσεπέτοντό τε καὶ ἔπλασσον πρὸς τὰ χείλη τοῦ κηροῦ· ἀρχὴ μὲν Πινδάρῳ ποιεῖν ᾄσματα ἐγένετο τοιαύτη». Ἔτι δὲ τὸ μύθευμα ἀναγράφουσι καὶ Φιλόστρατος ὁ πρεσβύτερος[1], ὁ Αἰλιανὸς[2] καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐπι-

1. Εἰκὼν Β', 12, 2. «Αἱ δ' ἔσω μέλιτται περιεργάζονται τὸ παιδίον ἐπιβάλλουσαι τὸ μέλι καὶ τὰ κέντρα ἀνέλκουσαι δέει τοῦ ἐγχρίμψαι. Ἐξ Ὑμηττοῦ τάχ' ἥκουσι καὶ ἀπὸ τῶν λιπαρῶν καὶ ἀοιδίμων· καὶ γὰρ τοῦτ' οἶμαι αὐτὰς ἐνστάξαι Πινδάρῳ».

2. Ποικίλη Ἱστορία XII, 45. «Καὶ Πινδάρῳ τῆς πατρῴας οἰκίας

γραμματοποιός[1]. Ὑπεμφαίνεται δὲ διὰ τούτου, ὡς προείρηται, ἡ ἔκτακτος φυσικὴ εὐφυΐα τοῦ λυρικοῦ πρὸς τὴν ποίησιν[2], καὶ οὔτε δυνάμεθα ἵν' ἀποδώσωμεν αὐτῷ ἄλλην ἔννοιαν, ὅτι δηλαδὴ ἐπλάσθη ὅπως δηλώσῃ τὸν ἡδὺν χαρακτῆρα τοῦ Πινδάρου, ὅπερ στερεῖται ὅλως σπουδαιότητος[3]. Ἡ δὲ ὑπὸ Εὐσταθίου ἀναφερομένη περίπτωσις, ὅτι ὁ Πίνδαρος εἶδε τὸν μῦθον τοῦτον κατ' ὄναρ, ἐξευρέθη φαίνεται ὑπό τινων, ὅπως ἐλαττωθῇ πως τὸ ἀπίθανον, ὃ ἐνέχει τὸ πρᾶγμα[4].

ἐκτεθέντι μέλιτται τροφοὶ ἐγένοντο, ὑπὲρ τοῦ γάλακτος παρατιθεῖσα μέλι».

1. Ἐν ἐπιγράμματι, ὃ ἀναφέρει ὁ Εὐστάθιος καὶ ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις λέγονται τάδε.

«Οὐδὲ μάτην ἀπαλοῖς περὶ χείλεσιν ἑσμὸς ἐκεῖνος
ἔπλασσε κηρόδετον, Πίνδαρε, σεῖο μέλι».

2. Bippart, Pindar's Leb. Welt. u. Kunst. σ. 3. «...Aehnliches wird auch von Homer und anderen griechischen Dichtern gemeldet, nicht sowohl um Eigentümlichkeiten ihrer Dichtungsweise, als überhaupt um ihre wunderbare dichterische Begabung zu bezeichnen». — Πρβλ. Αἰλιανοῦ, Ποικίλη ἱστορία XII, 45. «Φρύγιοι καὶ ταῦτα ᾄδουσι λόγοι. Μίδου τοῦ Φρυγὸς ἔτι νηπίου καθεύδοντος, μύρμηκας εἰσέρπειν εἰς τὸ στόμα, καὶ πάνυ φιλοπόνως καὶ φιλέργως ἐσφέρειν τοὺς πυρούς. Πλάτωνος δὲ μελίττας εἰς τὸ στόμα κηρία ἐργάζεσθαι».

3. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 14. «Das wir vielleicht weniger geneigt sind, Süssigkeit als eine specifische Eigenschaft Pindar's zu betrachten ist hierbei ganz ohne Gewicht».

4. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 14. «Die Version, nach der er die Sache in Traume gesehen, ist augenscheinlich nur ein Versuch das Wunderbare daran zu tilgen.

ISMANOGLIO MEGARO

Οὕτω λοιπὸν, τοῦ Πινδάρου πρωΐμως ἐκδηλώσαντος τὴν πρὸς τὴν λυρικὴν ποίησιν κλίσιν αὐτοῦ, ὁ πατὴρ Δαΐφαντος ἀνέλαβε τὴν φροντίδα ἵνα παιδεύσῃ τὸν υἱὸν ὡς ἄριστα. Οὐδόλως δ' ἀπορίας ἄξιον ὑπάρχει, ὅτι ἐπεδόθη εἰς ἀπόγονος τῆς περιωνύμου τῶν Αἰγιδῶν γενεᾶς εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν, διότι οὐδαμῶς σπανίζουσι παραδείγματα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καθ' ἃ ἄνδρες ἀνήκοντες εἰς ἐπιφανεῖς οἴκους ἐθεράπευσαν τὴν λυρικὴν μοῦσαν[1]. Ἐπειδὴ δὲ μόνη ἡ φυσικὴ κλίσις οὐκ ἐπήρκει καθ' ὅλα, ὅπως ἀποβῇ ὁκιμος λυρικὸς, ἐγένετο ἀνάγκη ὅπως ἐγκύψῃ ὁ Πίνδαρος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς λυρικῆς τέχνης, λίαν δυσκόλου ἀποβαινούσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι ὁ ἔχων ἀξίωσιν ἵνα διευθύνῃ χορὸν ὅλον ἐν δημοσίᾳ τινὶ ἢ ἰδιωτικῇ ἑορτῇ, ὤφειλεν ἵνα ἔχῃ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς μουσικῆς καὶ μὴ ἀγνοῇ τὴν ὀρχηστικὴν καὶ τὴν ποίησιν κατά τε τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοὺς ἀπαραβάτους αὐτῆς κανόνας. Ὥστε, ὅπως γένηται κάτοχος τῶν γνώσεων τούτων ὁ Πίνδαρος, ἔδει ἵνα μαθητεύσῃ παρά τινι διακεκριμένῳ καὶ ἱκανῷ διδασκάλῳ[2].

Τοὺς δὲ πρώτους διδασκάλους αὐτοῦ παρέσχεν ἡ Βοιωτία, χώρα ἐν ᾗ μεγάλως ἤκμαζε τότε ἡ αὐλητικὴ καὶ δὴ ἐν Θήβαις, ἔνθα διὰ νόμου μὲν ἐπεβάλλετο ἡ τέχνη αὕτη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου[3], οἱ δ' ἀσκοῦντες αὐτὴν ἐξαιρετικῶν ἀπελάμβανον αὐτόθι τι-

1. Schmeidewin, ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dissen προλ. σ 75 καὶ ὅπου παραπέμπει.

2. Πρβλ. Croiset, La poésie de Pindare σ. 7—8.

3. Πελοπίδ. 19. «Ὅλως δὲ τῆς περὶ τοὺς ἐρωτικὰς συνηθείας οὐχ ὥσπερ οἱ ποιηταὶ λέγουσι Θηβαίοις τὸ Λαΐου πάθος ἀρχὴν παρέσχεν,

μῶν, παρὰ πᾶσαν τὴν περὶ Βοιωτῶν εὐτελῆ ἰδέαν, τὴν πάλαι κρατήσασαν παρ' Ἀθηναίοις, τοῖς φιλοσκώμμοσι τούτοις τῶν Βοιωτῶν γείτοσι, παρ' οἷς ἐφέρετο καὶ παροιμιωδῶς ἐλέγετο ἡ δυσμενὴς ἔκφρασις «βοιωτία ὗς», δι' ἧς ἐπεσκώπτετο τὸ τραχὺ τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἡ ἀπαιδευσία τῶν Βοιωτῶν[1]. Καὶ ὁ μὲν Σκοπελῖνος, ὃν ὁ Εὐστάθιος, Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος, Σουΐδας καὶ ὁ Ἐμμέτρος βίος ἀναφέρουσι καὶ ὡς πατέρα τοῦ λυρικοῦ, ἐδίδαξε τὸν Πίνδαρον τὴν αὐλητικὴν, αἱ δὲ ποιήτριαι Μυρτὼ καὶ Κόριννα, αἵτινες παρίστανται ὡς ἀντίπαλοι τοῦ λυρικοῦ[2], ἐχρησίμευσαν αὐτῷ ἔν τινι μέτρῳ ὡς ὑπογραμ-

ἀλλ' οἱ νομοθέται τὸ φύσει θυμοειδὲς αὐτῶν καὶ ἄκρατον ἀνιέναι καὶ καὶ ἀνυγραίνειν εὐθὺς ἐκ παίδων πολὺν μὲν ἀνεμίξαντο καὶ σπουδῇ καὶ παιδιᾷ πάσῃ τὸν αὐλὸν εἰς τιμὴν καὶ προεδρίαν ἄγοντες . . . ».

1. Πλὴρες τὸ χωρίον σώζεται παρὰ Θεμιστίῳ λόγ. 27. σ. 334. ἔκδ. Ἀρδουίνου. «Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ Βοιωτία χωρίον ἀμαθίας εἶναι ἐδόκει καὶ ὗν τινα, οἶμαι, Βοιωτίαν ἐκάλουν, εἰς ἀπαιδευσίαν τὸ φῦλον ἐπισκώπτοντες· ἀλλ' ὅμως Πίνδαρος καὶ Κόριννα καὶ Ἡσίοδος οὐκ ἐμολύνθησαν τῆς ὑός». — Ἐκτενῶς περὶ τούτου ἴδ καὶ τὸν ἀρχαῖον σχολιαστὴν ἐν Ὀλυμπ. ΣΤ', 88 (148) ἔκδ. Boeckh, Pind. op. II, Α' σ. 150—151.

2. Πρβλ. E. Curtius, Griech. Gesch. III, 1889 σ. 246. Dichterinnen wie Myrtis und Korinna, die mit Pindar den Wettkampf wagen durften, bezeugen uns, wie verbreitet die Kunstliebe im Volke war . . . ».—Περὶ δὲ τῆς γνώμης τοῦ Schmidt δοξάζοντος, ὅτι οὐχὶ αὐτὸ τοῦτο ποιητικὸς διαγωνισμὸς ὑπῆρξε μεταξὺ Μυρτοῦς καὶ Πινδάρου, ἀλλ' ἀντιζηλία τις ἁπλῆ, ἐλέχθησαν ἤδη ἀνωτέρω (κεφ. Δ') τὰ δέοντα. Πρὸς τὴν γνώμην δὲ ταύτην τοῦ Schmidt ἀντίκειται ἡ ἀνωτέρω τοῦ Κουρτίου.

ISMANOGLIO

μὸς εἰς τὴν ποίησιν καὶ οὐχὶ ὡς τοῦτ' αὐτὸ διδάσκαλοι[1]. Κατὰ δὲ τὸν ἔμμετρον βίον (στ. 9 ἑξ.) ἡ Κόριννα πρώτη φαίνεται διδάξασα αὐτὸν τὰς θεμελιώδεις βάσεις, ἐφ' ὧν ἑδράζονται οἱ ἐν τῇ ποιήσει ἐγκατασπειρόμενοι μῦθοι. Ἡ δὲ διδασκαλία αὕτη τῆς Κορίννης ἐπὶ τοῦ προκειμένου συνίσταται εἰς συμβουλάς τινας καὶ νουθεσίας περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ μυθικοῦ στοιχείου, ὅπερ ἔλειπεν ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ δοκιμίων. Ἐν τούτοις ὁ Πίνδαρος, ἀκολουθῶν ταῖς συμβουλαῖς ταύταις καὶ ὑποδείξεσι τῆς Κορίννης, μετέπεσεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον, ὥστε ἐξηνάγκασε τὴν Ταναγραίαν ποιήτριαν ἵν' ἀποτείνῃ αὐτῷ τὴν γνωστὴν ἐκείνην νουθεσίαν «τῇ χειρὶ δεῖν σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλακίῳ[2]. Ἕτερον παράδειγμα διδασκαλίας τοῦ Πινδάρου ὑπὸ τῆς Κορίννης ἀναφέρει ὁ ἀρ-

1. Bergk, Griech. Literaturges. II, σ. 513. «Als Lehrerin des Pindar wird gewöhnlich die Dichterin Myrtis aus Anthedon bezeichnet. Dies darf man nicht wörtlich fassen; Pindar war nicht in jener unmittelbaren Weise ihr Schüler, wie er sich an seinem Lehrmeister in Athen angeschlossen hatte, aber er mag durch ihren Rath und ihr Beispiel gefördet worden sein, wie auch beide im musischen Wettkampfe nebeneinander auftraten. In ähnlicher Weise hat Korinna den jugendlichen Pindar mit ihrem Rath und Urtheil unterstüzt».

2. Πλουτ. ἠθικὰ, πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι σ. 347 F. «σφόδρα οὖν ὁ Πίνδαρος ἐπιστήσας τοῖς λεγομένοις (ὑπὸ Κορίννης) ἐποίησεν ἐκεῖνο τὸ μέλος

Ἰσμηνὸν ἢ χρυσαλάκατον Μελίαν
ἢ Κάδμον ἢ Σπαρτῶν ἱερὸν γένος ἀνδρῶν,

χαῖος σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τοὺς Ἀχαρνεῖς στίχ. 720, λέγων ὅτι ἡ εἰρημένη ποιήτρια κατηγόρησε τοῦ Πινδάρου ὡς μεταχειρισθέντος ἔκφρασιν παρ' ἀττικοῖς προσιδιάζουσαν, ἤτοι τὸ ῥῆμα «ἀγοράζειν» = ἐν ἀγορᾷ διατρίβειν[1].

Ταῦτά εἰσι τὰ μόνα παραδείγματα, τεκμηριοῦντά πως τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τοῦ Πινδάρου ὑπὸ τῆς Κορίννης. Πλὴν ὅμως τούτων ὁ Παυσανίας ἀναγράφει, ὅτι ἡ Κόριννα διηγωνίσθη πρὸς τὸν Πίνδαρον καὶ ἐνίκησεν αὐτόν. Ἀφηγούμενος δὲ ὁ περιηγητὴς τὴν νίκην ταύτην ζητεῖ ἵνα ἐξηγήσῃ τοὺς λόγους αὐτῆς καὶ ὡς τοιούτους ἐπιφέρει δύο, α') ὅτι ἡ Κόριννα μετεχειρίσθη οὐχὶ τὴν ἄκρατον δωρικὴν διάλεκτον ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῆς, ὡς ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ γλῶσσαν ἀρέσκουσαν καὶ καταληπτὴν τοῖς πολλοῖς, καὶ β') ὅτι ἦτο κατὰ τὸ εἶδος ἡ καλλίστη τῶν τότε γυναικῶν, ἂν ἠδύνατό τις ἵνα συμ-

ἢ τὸ πάνυ σθένος Ἡρακλέους
ἢ τὰν Διονύσου πολυγαθέα τιμάν».

δειξαμένου δὲ τῇ Κορίννῃ, γελάσασα ἐκείνη «τῇ χειρὶ δεῖν, ἔφη, σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλακίῳ». — Ἡ προκειμένη ῥῆσις τῆς Κορίννης ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ Λουκιανοῦ ἐν τῷ Δημοσθένους ἐγκωμίῳ κεφ. 19, ὅπου ὑπάρχουσι δύο περιπλέον στίχοι «ἢ τὰν κυανάμπικα Θήβαν» ὡς τρίτος στίχος καὶ «ἢ γάμον λευκωλένου Ἁρμονίης ὑμνήσομεν» ὡς τελευταῖος στίχος.

1. *Ἀγοράζειν* = ἐν ἀγορᾷ διατρίβειν, ἀττικῶς, ὅθεν καὶ ἡ Κόριννά ἐστι τοῦ Πινδάρου ἀττικιστί. . . ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν παρθενίων ἐχρήσατο τῇ λέξει». Ὁ Schmidt, Pind. Leb. u. Dicht. σ. 17. σημ. 1 εἰκάζει ὅτι μετὰ τὴν λέξιν *ἀττικιστὶ* ἐξέπεσαν λέξεις τινὲς ἀπαραίτατοι εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὅλου χωρίου, οἷον «λέξαντος κατηγοροῦσα».

SISMANOGLIO ΚΛΕΙΔΑΡΙΟ

περάνῃ περὶ τῆς ὡραιότητος αὐτῆς ἐκ τῆς ἀνακειμένης εἰκόνος αὐτῆς ἐν τῷ ἐν Τανάγρᾳ γυμνασίῳ. Οὗτοί εἰσιν οἱ δύο λόγοι, δι' οὓς ἡ Κόριννα ἀνεδείχθη νικήτρια[1]. Ὁ Σουΐδας ὅμως ἐν λέξει «Κορίννη» ἀναφέρει, ὅτι οὐ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ πεντάκις ἐνίκησε τὸν Πίνδαρον ἡ Κόρινα, ὅπερ ἀπίθανον, ὡς ἐκ τῶν συμφραζομένων ἐξάγεται, διότι ἀναφέρων ὁ λεξικογράφος οὗτος τὴν εἴδησιν, λέγει ἐπὶ λέξει τάδε, «Κόρινα ἐνίκησε πεντάκις, ὡς λόγος, Πίνδαρον», ἔνθα ἡ φράσις «ὡς λόγος» ἐν ἀμφιβόλῳ τίθησι τὸ πρᾶγμα, ὡς ἀποδέχεται ὁ Schneidewin[2]. Ὡσαύτως καὶ ὁ Αἰλιανὸς ἀναφέρει[3], ὅτι ὁ Πίνδαρος, ἀγωνιζόμενος πρὸς τὴν Κόρινναν ἐν Θήβαις καὶ ἀμαθέσι περιπεσὼν ἀκροαταῖς, ἠττήθη πεντάκις, ἐφ' ᾧ καὶ ὀργισθεὶς καὶ τὴν ἀμουσίαν αὐτῶν ἐλέγχων, ἀπεκάλεσε σῦν τὴν Κόρινναν, ὅπερ ἀνασκευάζουσι πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ἐνῷ ἄλλοι ὑποστηρίζουσι τὸ πρᾶγμα, ἐν οἷς καὶ ὁ Schmidt[4] ἱκανῶς ἀκριβολογῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐν τούτοις εὐφυᾶ τινα διόρθωσιν τοῦ χωρίου τοῦ Αἰλιανοῦ προέτεινεν ὁ Bernardy[5], ὅστις ἀντὶ τῶν ἐν τῇ προ-

1. Παυσ. IX, 22, 3. «νικῆσαι δὲ τῆς διαλέκτου τε ἕνεκα, ὅτι ἦεν οὐ τῇ φωνῇ τῇ δωρίδι, ὥσπερ Πίνδαρος, ἀλλ' ὁποίᾳ συνήσειν ἔμελεν Αἰολεῦς, καὶ ὅτι ἦν γυναικῶν τότε δὴ καλλίστη τὸ εἶδος, εἴ τι τῇ εἰκόνι δεῖ τεκμαίρεσθαι».

2. Ἔκδ. Dissen προλ σ. 81.

3. Ποικίλ. ἱστορ. 13, 25. «Πίνδαρος ὁ ποιητὴς ἀγωνιζόμενος ἐν Θήβαις ἀμαθέσι περιπεσὼν ἀκροαταῖς ἠττήθη Κορίννης πεντάκις· ἐλέγχων δὲ τὴν ἀμουσίαν αὐτῶν ὁ Πίνδαρος, σῦν ἐκάλει τὴν Κόρινναν».

4. Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 17—18.

5. Grundriss der Griech. Literatur II, σ. 540.—Πρβλ. Schneidewin, ἔκδ. Dissen προλ. σ. 82.

τάσει «ἐλέγχων δὲ τὴν ἀμουσίαν αὐτῶν ὁ Πίνδαρος σῦν ἐκάλει *τὴν Κόρινναν*» δύο τελευταίων λέξεων «τὴν Κόρινναν» ἀντικαθίστησι τὴν λέξιν «Βοιωτίαν», ὅπερ οὐκ ἀπορριπτέον, νομίζομεν. Ἐν γένει ὅμως εἰπεῖν, ἡ εἴδησις αὕτη περὶ διαγωνισμοῦ Πινδάρου καὶ Κορίννης φαίνεται ἀπίθανος, διότι δύσκολον τὸ ἀποδεχθῆναι, ὅτι ἠδύνατο ἵνα ὑποπέσῃ εἰς τὸ αὐτὸ λάθος καὶ ἡ Κόρινα, ἥτις ἀκριβῶς μέμφεται τὴν συνάδελφον αὐτῆς Μυρτὼ, ὅτι γυνὴ οὖσα ἐτόλμησεν ἵνα διαγωνισθῇ πρὸς τὸν Πίνδαρον[1].

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παίδευσιν, ἣν ἔλαβεν ἐν Θήβαις ὁ Πίνδαρος, ὃν ὁ Σκοπελῖνος, ἰδὼν εὐδοκιμοῦντα, παρέδωκε, κατὰ τὸν Εὐστάθιον καὶ Θωμᾶν τὸν Μάγιστρον, Λάσῳ τῷ Ἑρμιονεῖ[2], ὅπως τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἤκμαζε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ διθυραμβικὴ ποίησις, ἣν ἐκαλλιέργουν ἐν τῇ πόλει τοῦ Κέκροπος δοκιμώτατοι διθυραμβοποιοί, οἵοι ἦσαν, ἐκτὸς τοῦ ρηθέντος Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως, Ἀγαθοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος καὶ Ἀπολλόδωρος. Καὶ ὁ μὲν Ἑρμιονεὺς Λάσος, ὃν, πλὴν τοῦ Εὐσταθίου, ἀναφέρει καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος ὡς διδάσκαλον Πινδάρου, διεκρίνετο ἐπί τε λεπτότητι πνεύματος, αἰσθήσει τοῦ καλοῦ καὶ ἐπὶ εὐρείαις γνώσεσι τῆς μουσικῆς τέχνης[3]. Ἐπίσης καὶ ὁ

1. Πρβλ. Shneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει Dissen προλ σ. 81.

2. Ὃν ἐκάλεσεν Ἵππαρχος ὁ Πεισιστρατίδης ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐξηκολούθει ζῶν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἱππάρχου. Πρβλ. Lübbert Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 6.

3. Πρβλ. Croiset, La poésie de Pind. σ. 8.—Περὶ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως ἔπιθι Schneidewin De Laso Hermionensi, Götting 1842.

SISMANOGLIO

Ἀθηναῖος Ἀγαθοκλῆς, ὃν ἀναφέρουσιν ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος, ὁ Εὐστάθιος καὶ ὁ ἔμμετρος βίος (στίχ. 11) μεταξὺ τῶν διδασκάλων τοῦ Πινδάρου, περιβόητος ἦν οὐ μόνον ὡς ποιητὴς καὶ μουσικός, ἀλλὰ καὶ ὡς σοφιστὴς διάσημος, ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος[1] μνημονευόμενος. Τρίτος διδάσκαλος τοῦ Πινδάρου ἐν Ἀθήναις ἀναγράφεται ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου καὶ τοῦ βρατισλαυϊκοῦ βίου Ἀπολλόδωρός τις, ὅστις ἀλλαχόθεν ἄγνωστος ἡμῖν διατελεῖ[2] καὶ περὶ οὗ ὅ τε Εὐστάθιος καὶ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος περιέσωσαν τόδε τὸ περίεργον, ὅτι γυμναστὴς ὢν ἐν Ἀθήναις κυκλίων (ἤτοι διθυραμβικῶν) χορῶν καὶ ἀναγκασθεὶς ἵν' ἀποδημήσῃ, ἐνεπίστευσε τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν τῷ Πινδάρῳ, ὅστις παῖς ἔτι ἦν· ὁ δ' ἐπιτυχὼν τότε κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνην, κατέστη περιβόητος, ἐξ οὗ συνάγεται ὁ Mezger[3], ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀπολλοδώρου τούτου πρὸς τὸν Πίνδαρον ἦν μᾶλλον πρακτικὴ ἢ θεωρητική, ἅτε ἀποβλέπουσα εἰς ἐκγύμνασιν τῶν κυκλίων τούτων χορῶν.

Ἡ ἐν Ἀθήναις αὕτη διαμονὴ τοῦ λυρικοῦ ἐπήνεγκε βεβαίως ἐπί τε τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐν γένει αὐτοῦ ποιάν τινα μεταβολήν, ἥτις, ἂν μή τι

1. Πρωταγ. 316, Ε'. «μέγας ὢν σοφιστής»

2. Croiset, La poésie de Pind. σ. 9. «Apollodore, qui ne nous est plus connu que par les biographes de Pindare».

3. Pindar's Siegeslieder σ. 8. «. . . während der Unterricht seines dritten Lehrers, des Apollodoros, wohl vorzüglich die Praxis ins Auge fasste; denn es heisst von ihm, dass er dem noch jugendlichen Dichter die Einübung kyklischer Chöre übertrug . . .».

ἄλλο, ἐπήρκεσε τοὐλάχιστον ἵν' ἀφαιρέσῃ πολύ τι μέρος τοῦ τοπικοῦ βοιωτίου χρωματισμοῦ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις, ἂν μὴ καθαρὸς Ἀττικός, οὐδὲν ἧττον ὅμως οὔτε καθαρὸς Βοιωτὸς ἦν πλέον, ἡ δὲ διάλεκτος αὐτοῦ ἀπέχει μᾶλλον τῆς διαλέκτου τῆς Κορίννης ἢ ἐκείνης, εἰς ἣν ἔγραψαν οἱ Σιμωνίδαι, οἱ Αἰσχύλοι καὶ οἱ Σοφοκλεῖς[1].

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω προμνημονευθέντων τριῶν ἐν Ἀθήναις διδασκάλων, ὁ Εὐστάθιος λέγει, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἤκουσε καὶ τοῦ Σιμωνίδου[2], ὅπερ ἀπίθανον φαίνεται. Ἴσως τὸ πολὺ ἐχρησίμευσεν ὁ Σιμωνίδης[3] ὡς ὑπογραμμὸς διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἰς τὸν Πίνδαρον, ὅπως καὶ ἡ Κόρινα, τὸ ὑπολαβεῖν ὅμως, ὅτι ὁ ἡμέτερος λυρικὸς ὑπῆρξε τοῦτ' αὐτὸ μαθητὴς τοῦ Σιμωνίδου, τυγχάνει ὂν πέρα τοῦ δέοντος ἀπίθανον[4]. Τὴν δὲ παρ' Εὐσταθίῳ εἴδησιν ἀποδοτέον εἰς τὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς σπουδὴν τοῦ συνδυάζειν δύο ὁμοτέχνους ζῶντας κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους, καὶ θεωρεῖν τὸν μὲν ὡς μαθητήν, τὸν δὲ ὡς διδάσκαλον. Τοιαύτη ὅμως σχέ-

1. Croiset, La poésie de Pind. σ. 9.

2. «Ὃς (Πίνδαρος) φασὶ καὶ Σιμωνίδου ἤκουσε, νεώτερος μὲν ἐκείνου πρεσβύτερος δὲ Βακχυλίδου».

3. Ὅστις πρὶν ἢ ἀναφανῇ ὁ Πίνδαρος κατέστη ἤδη περιζήτητος. Πρβλ. Bergk, Griech. Literaturg. II, σ. 513—514.

4. Croiset, La poésie de Pind. σ. 9—10. «Il est possible en effet que Pindare ait entendu vers ce temps à Athènes quetques poèmes de Simonide plus âgé que lui d'une trentaines d'années au moins, et alors dans toute sa gloire. Mais il est plus que douteux qu'il ait été à proprement parler son disciple».

SISMANOGLIO

σις μαθητοῦ καὶ διδασκάλου, προϋποθέτουσα ἁρμονίαν χαρακτῆρος καὶ φιλίων διαθέσεων, ἀδύνατον ἵνα ὑπῆρχε μεταξὺ Σιμωνίδου καὶ Πινδάρου, οἵτινες οὐ μόνον διαφορώτατοι τὸν χαρακτῆρα ἦσαν[1], ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους διέκειντο, ὡς ἐξάγεται ἐκ πολλῶν δυσαρεσκείας ὑπαινιγμῶν, ἐγκατεσπαρμένων πολλαχοῦ τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου[2], οἵτινες δυνατὸν μὲν ἵν' ἀναφέρωνται καὶ εἰς τὸν Βακχυλίδην, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Σιμωνίδου, ἀποδίδονται ὅμως καὶ εἰς τὸν Σιμωνίδην αὐτόν[3].

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς[4] ἀποδέχεται τὸν Πίνδαρον ὀπαδὸν ὄντα τῶν πυθαγορείων δογμάτων, συνεπαγόμενος εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ ταύτης καί τι χωρίον τῶν ποιημάτων τοῦ λυρικοῦ (Νεμ. ΣΤ' 1). Λέγει λοιπὸν ὁ Κλήμης ἐπὶ λέξει τάδε, «μυστικώτερον ὁ Βοιώτιος Πίνδαρος, ἅτε Πυθαγόρειος ὤν. Ἓν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἄμφω, τῆς ὕλης, παρα-

1. Bergk, Griech. Literaturg. II, σ. 514. «Die Verschiedenheit des Karakters war so gross, dass eine weite Kluft sie nothwendig trennen musste».

2. Πρβλ. ἀρχαίους σχολ. Πυθ. IX, 90. Ὀλυμπ. I, 116 καὶ IX, 80. Πυθ. I. 45. Νεμ. IX, 54. Ἴσθμ. II, 35.

3. Croiset. La poésie de Pind. σ. 277. Πρβλ. καὶ Bergk, Griech Liter. II, σ. 514. «Ebensowenig wahre Freundschaft konnte Pindar mit Bacchylides, dem Neffen des Simonides pflegen, und manche mehr oder minder versteckte Beziehungen und Ausfälle in den Gedichten Pindar's gehen eben auf jene beide Lyriker».

4. Στρωμ. V. 14. σ. 710 ἔκδ. Potter.

δίδωσι, καὶ ἕνα τῶν τούτων δημιουργὸν, ὃν ἀριστοτέχνην πατέρα λέγει, τὸν καὶ τὰς προκοπὰς κατ' ἀξίαν εἰς θεότητα παρεσχημένον». Καὶ ἀναφέρει μὲν ῥητῶς ὁ Κλήμης Πυθαγόρειον τόν Πίνδαρον, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως ἐπιφερόμενον εἰς ἀπόδειξιν χωρίον οὐ χρησιμεύει ὡς ἀσφαλὲς τεκμήριον εἰς ἀποδοχὴν τῆς γνώμης ταύτης, καὶ, ἂν ἐνιαχοῦ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἐκφράζῃ ὁ λυρικὸς ἰδέας μετεμψυχώσεως[1], ἐξ ὧν ἠδύνατο ἵν' ἀποδοθῇ αὐτῷ δοξασία πυθαγορείων δογμάτων, οὐδόλως ἕπεται βεβαίως ἐντεῦθεν, ὅτι ἦν ὀπαδὸς τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν δογμάτων αὐτοῦ, διότι αἱ περὶ ἀθανασίας ἰδέαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν κοινόν τι κτῆμα παντὸς πεπαιδευμένου ἀνδρὸς, οἷος καὶ ὁ Πίνδαρος, πρὸ πάντων διακρινόμενος ἐπὶ πολυμαθείᾳ τε καὶ εὐρυμαθείᾳ. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἂν ὑπάρχωσιν ἐκφράσεις τινὲς ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Πινδάρου, ὑπομιμνήσκουσαι τὰ δόγματα τοῦ Πυθαγόρου, μὴ λησμονῶμεν, ὅτι πολλαὶ ἰδέαι, ἃς ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις, οὐδαμῶς ἦσαν ἴδιον κτῆμα τῆς σχολῆς αὐτῶν, ἀλλ' ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς ἀρχαιοτέραν τῆς σχολῆς ταύτης ἐποχὴν, καὶ δὴ ἀνάγονται ἔν τινι μέτρῳ εἰς τὰ ὀρφικὰ μυστήρια, ἃ βεβαίως ἐμυήθη καὶ ὁ Πίνδαρος[2]. Ὥστε ἡ περὶ Πινδάρου ἀνωτέρω γνώμη τοῦ Κλήμεντος ἀποδοτέα, ὡς εἴρηται, εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μεταγενεστέρων, ἐπιζητούντων πάσῃ δυνάμει, ἵνα ἐπεκτείνωσι τὴν ἐπίδρασιν τῶν πυθαγορείων δογμάτων, ἅπερ οὐ μόνον εἰς τὸν Πίνδαρον, ἀλλὰ

1. Ὡς π. χ. ἐν ἀποσπάσματι 98 (110) «Οἵοι δὲ Φερσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθους δέξεται ἐς τὸν ὕπερθεν ἄλων κείνων ἐνάτῳ ἔτει· ἀνδιδοῖ ψυχὰς πάλιν».

2. Πρβλ. Bergk, Griech. Lit. II. σ. 514.

SISMANOGLIO

καὶ εἰς ἄλλους ἀπεδίδοσαν, οἷον τὸν Αἰσχύλον, Ἐμπεδοκλῆ καὶ Ἐπίχαρμον, οὓς ἔλεγον ἄνευ ἀποδείξεως ὀπαδοὺς τῶν δογμάτων τοῦ Πυθαγόρου[1].

Καθ' ὅλου λοιπὸν εἰπεῖν, ὁ Πίνδαρος ἐπαιδεύθη τελείαν παιδείαν, ὡς ἔξεστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς ἀδρᾶς σοφίας, τῆς ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ καταφαινομένης. Καὶ ἦν ὄντως ὁ Πίνδαρος σοφὸς ἅμα καὶ ποιητὴς μέγας καὶ ὡς τοιοῦτος διεκρίθη, πρὸ παντὸς διότι συνήνου ἐν ἑαυτῷ δύο ἀξιολογώτατα προσόντα, α') κατεῖχεν εὑρεῖαν καὶ γενικὴν παιδείαν, ὡς ἁρμόζει εἰς ἀγαθὸν ποιητὴν καὶ β') ἦν πεπροικισμένος διὰ μεγάλης ποιητικῆς φύσεως, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐνεῖδεν εἰς ἑαυτόν, ὡς ἐξάγεται ἔκ τινων χωρίων τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς καυχᾶται δι' ὅπερ ἔλαβε ποιητικὸν πνεῦμα[2]. Πλὴν ὅμως τούτων μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ Πινδάρου ὡς ποιητοῦ καὶ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζησεν, ἐποχὴ ἐξόχως ποιητική, ἥτις παρήγαγε μεγάλους ποιητάς, οἷος ὁ Πίνδαρος καὶ Σιμωνίδης, Αἰσχύλος καὶ Βακχυλίδης καὶ ἄλλοι συχνοί, πάντες ἀκμάσαντες κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας 500—300 π. Χ.[3].

---

1. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 20.

2. Π. χ. ἐν Ι Ὀλυμπ. στ. 115 «ἐμοὶ μὲν ὤν, Μοῖσα, καρτερώτατον βέλος ἀλκὰ τρέφει»=εἰμὶ ὁ μέγιστος ποιητής. Πρβλ. Mezger, Pind. Siegesl. σ. 95.—Ὀλυμπ. IX, 80 ἑξ.—Πυθ. I, 45 «μακρὰ δὲ ῥίψαις ἀμεύσασθ' ἀντίους=ἐν τούτοις ὅμως θὰ ῥίψω μακρὰν οὕτως, ὥστε νὰ νικήσω τοὺς ἄλλους ἀοιδοὺς (Σιμωνίδην, Βακχυλίδην) πρβ. T. Mommsen, Des Pindores Werke κτλ. σ. 66 σημ. 1.—Νεμ. IX, 54.—Ἴσθμ. II. 35.

3. Bergz. Griech. Liter. I, σ. 303—304.

Z'.

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Πινδάρου.

Ὅπως σπουδάσωμεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Πινδάρου, ἀνάγκη ἵνα ἐξετάσωμεν αὐτὸν ὑπὸ τὰς δύο ταύτας ἐπόψεις, α'] ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ β'] ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου.

α') Θρησκευτικὸς βίος Πινδάρου.

Ὡς λυρικὸς ποιητὴς ὁ Πίνδαρος ἐγκατασπείρει ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἄφθονα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὡς τοῦτο πράττουσι καὶ πάντες οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ποιηταί, διακρινόμενοι καὶ ὡς ἄριστοι μυθολόγοι, παρ' οἷς αἱ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων θεωρίαι ἀποτελοῦσι τὸ κυριώτατον θέμα τῶν ποιημάτων αὐτῶν[1]. Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ ἐξελίσσονται μετ' ἀκριβείας καὶ πίστεως θερμῆς αἱ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων ἰδέαι τῆς πανελληνίου μυθολογίας, καθ' ἃς ἐξαίρεται ἡ πρὸς τὴν θρησκείαν μεγάλη εὐσέβεια τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Πίνδαρος οὐ μόνον λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἐξεδήλου τὸν ἀπεριόριστον αὐτοῦ σεβασμὸν πρὸς τὸ θεῖον, οὗ εἰς τὴν λατρείαν καὶ ἔπαινον καθιέρωσεν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐλάτρευεν ὁ Πίνδαρος τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα, εἰς ὃν ἐποίησε πλεῖστα ποιήματα καὶ

---

1. Croiset La poésie de Pindare σ. 165 ἑξῆς.

SISMANOGLIO MUSEUM

συχνάκις μετέβαινεν εἰς Δελφοὺς ἵνα γεραίρῃ καὶ ἀφιεροῖ αὐτῷ τοὺς παιᾶνας αὐτοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ παρά τε Εὐσταθίῳ καὶ τῷ βρατισλαυϊκῷ βίῳ περισωθὲν ἐκεῖνο ἀπόφθεγμα, καθ' ὃ ἐρωτηθεὶς ἐν Δελφοῖς ὁ Πίνδαρος, τί πάρεστι θύσων, «παιᾶνα», εἶπεν. Ἀντὶ δὲ τῆς εὐσεβείας αὐτοῦ ταύτης ἔλαβε τὴν προσήκουσαν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ θεοῦ τούτου, ὅστις ἠξίωσεν αὐτὸν τοσούτων καὶ τηλικούτων τιμῶν, ὅσας καὶ οἵας οὐδεὶς ἕτερος ἔλαβεν· ἡ δὲ τοιαύτη εὐμένεια τοῦ θεοῦ συνετέλεσεν ἐξόχως εἰς τὴν διάδοσιν τῆς φήμης τοῦ ποιητοῦ καὶ διασάλπισιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὃ περιβόητον κατέστη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸν περιηγητὴν Παυσανίαν[1]. Ὁ αὐτὸς Παυσανίας ἀφηγεῖται, ὅτι, ἐπισκεφθεὶς τοὺς Δελφούς, εἶδε σωζόμενον εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τὸν σιδηροῦν θρόνον, ἐφ' οὗ καθήμενος ὁ Πίνδαρος ἔμελπε τοὺς εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνους αὐτοῦ καὶ παιᾶνας, τιμὴ αὕτη οὐ σμικρά[2]. Ὡσαύτως καὶ ἄλλως ἐξεδηλώθη ἡ πρὸς τὸν λυρικὸν εὔνοια τοῦ εἰρημένου θεοῦ ἐν Δελφοῖς, διὰ τῆς προσ-

1. IX, 23, 3 «Εὐδοκιμοῦντα δὲ αὐτὸν (τὸν Πίνδαρον) ἤδη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐς πλέον δόξης ἦρεν ἡ Πυθία ἀνειποῦσα Δελφοῖς, ὁπόσων ἀπήρχοντο τῷ Ἀπόλλωνι, μοῖραν καὶ Πινδάρῳ τὴν ἴσην ἁπάντων νέμειν».

2. X, 24, 4. «Ἀνάκειται δὲ οὐ πόρρω τῆς Ἑστίας θρόνος Πινδάρου· σιδήρου μέν ἐστιν ὁ θρόνος ἐπὶ δὲ αὐτοῦ φασιν, ὁπότε ἀφίκοιτο ἐς Δελφούς, καθίζεσθαί τε τὸν Πίνδαρον καὶ ᾄδειν ὁπόσα τῶν ἀσμάτων ἐς Ἀπόλλωνά ἐστιν». Ἡ εἴδησις αὕτη τοῦ Παυσανίου ἐξελέγχει πάντως ψευδὲς τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἀπόφθεγμα, τὸ ἀναφερόμενον ὑπό τε τοῦ Εὐσταθίου καὶ τοῦ βρατισλαυϊκοῦ βίου, ὅτι δηλ. ἐρωτηθείς ποτε ὁ Πίνδαρος διατί μέλη γράφων ᾄδειν οὐκ ἐπίσταται «Καὶ γὰρ οἱ ναυπηγοί, ἔφη, πηδάλια ποιοῦντες κυβερνᾶν οὐκ οἴδασιν».

κλήσεως δηλαδὴ τοῦ Πινδάρου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοξενίων[1] εἰς συμμετοχὴν τοῦ δείπνου τοῦ θεοῦ. Ὁ Εὐστάθιος ἀναγράφει περὶ τῆς εἰς τὸν ποιητὴν ἀποδοθείσης ἐξόχου τιμῆς τάδ' ἐπὶ λέξει, «διὰ δὲ τὸ θεοφιλὲς καὶ τιμῆς πολλὴν περιουσίαν ἔσχεν ἐν Ἕλλησιν (ὁ Πίνδαρος). Ἀπόλλων γοῦν οὕτω, φασίν, αὐτὸν ἐφίλει, ὡς καὶ μερίδα λαμβάνειν ἐκ τῶν θυομένων ἐκείνῳ, καὶ τὸν ἱερέα δὲ βοᾶν ἐν ταῖς θυσίαις, Πίνδαρος ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῷ θεῷ, ἢ καὶ ἄλλως· Πίνδαρος ἴτω ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦ θεοῦ. Κατὰ δὲ ἄλλους ἐν Δελφοῖς κλείειν ὁ νεωκόρος μέλλων τὸν νεών, κηρύσσει καθ' ἡμέραν· Πίνδαρος ὁ μουσοποιὸς παρίτω πρὸς τὸ δεῖπνον τῷ θεῷ». Ἀνάλογα λέγει καὶ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος, «ἀλλὰ καὶ ἐν Δελφοῖς ὁ προφήτης, μέλλων κλείειν τὸν νεών, κηρύττει καθ' ἡμέραν· Πίνδαρος ὁ μουσοποιὸς παρίτω πρὸς τὸ δεῖπνον τῷ θεῷ». Πρὸς δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος, «ἐτιμήθη δὲ (ὁ Πίνδαρος) σφόδρα ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος οὕτω φιλεῖσθαι, ὡς καὶ μερίδα τῶν προσφερομένων τῷ θεῷ λαμβάνειν καὶ τὸν ἱερέα βοᾶν ἐν ταῖς θυσίαις Πίνδαρον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦ Θεοῦ». Τὸ δὲ ἐν ἐμμέτρῳ βίῳ (στίχ. 17—18) ἀναφερόμενον, ὅτι ὁ Φοῖβος ἄναξ ἐκέλευσεν ἵνα ζῶντι ἔτι τῷ ἀοιδῷ κομίζωσιν ἐκ Δελφῶν εἰς Θήβας (!) τροφὴν καὶ μέθυ, φαίνεται παράδοξον καὶ ἀπίθανον, ὡς ἐπίσης ἀπίθανον φαίνεται καὶ τὸ ὅτι ἡ Πυθία διέταξε κατὰ Παυσανίαν[2], ἵνα χορηγῆται τῷ Πινδάρῳ ἴσον μέρος ἐξ ὅλων τῶν εἰς Ἀπόλ-

1. Περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐν γένει τῶν Θεοξενίων ἴδ. Schömann Griech. Altert. II, σ. 462.

2. IX, 23. 3.

SISMANOGLIO MEGARO

λωνα ἐν Δελφοῖς προσφερομένων θυμάτων. Ἀκριβέστερα ἀφηγεῖται ὁ Πλούταρχος[1] λέγων, ὅτι τῇ διαταγῇ τῆς Πυθίας συμμετεῖχεν ὁ Πίνδαρος τοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοξενίων ἐν Δελφοῖς δείπνου, ἡ δὲ τιμὴ αὕτη ἐπεφυλάχθη καὶ τοῖς ἀπογόνοις τοῦ λυρικοῦ, οἵτινες ἐξηκολούθουν καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Χαιρωνέως φιλοσόφου μεταβαίνοντες εἰς Δελφοὺς καὶ συμμετέχοντες τοῦ δείπνου τοῦ θεοῦ κατὰ τὰ Θεοξένια[2].

Ἐπίσης ὁ Πίνδαρος, ἐκτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, μεγάλως ἔσεβε καὶ ἐτίμα καὶ τὴν Κυβέλην, ὡς σαφέστατα τοῦτο ἐξάγεται ἐξ ὅσων λέγει ἐν τῇ πρὸς Ἱέρωνα τρίτῃ πυθικῇ ᾠδῇ (στίχ. 77 ἑξ.), ὅτι ἐπιθυμεῖ ἵνα ἐπικαλεσθῇ καὶ καθικετεύσῃ τὴν σεμνὴν θεῶν Μητέρα Ρέαν (Κυβέλην), ἣν, ὡς καὶ τὸν Πᾶνα, ἐξυμνοῦσι συχνάκις αἱ νύμφαι ἐν παννυχίσι παρὰ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, ἔνθα ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς εἰρημένης θεᾶς, ὅπερ ὁ λυρικὸς ἵδρυσεν, εἶδε δὲ καὶ ὁ Παυσανίας παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς πινδαρικῆς ἐν

1. Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων. 557 F. «Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ τῶν ἔναγχος Θεοξενίων καὶ τῆς καλῆς ἐκείνης μερίδος, ἣν ἀφαιροῦντες τοὺς Πινδάρου κηρύττουσι λαμβάνειν ἀπογόνους».

2. Mezger, Pindar's Siegesl. σ. 7. «Und am Feste der Theoxenia wurde er (Pindar) jedesmal als Gast des Gottes geladen, eine Ehre, die sich auf seine Nachkommen vererbt».—Ἔπιθι καὶ Schömann Griech. Alt. II, σ. 462 «...wie es namentlich dem Pindar zu Theil wurde. Ja auch nach seinem Tode, noch zu Plutarchs Zeit, erging an seine Nachkommen, die edwa anwesend waren, die Einladung zur Theilnahme».—Ἴδ. καὶ Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 13.

Θήβαις οἰκίας[1]. Ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ὑπῆρχε καὶ ἄγαλμα τῆς Κυβέλης ἐκ μαρμάρου πεντελικοῦ πεποιημένον, Πινδάρου μὲν ἀνάθημα, ἔργον δὲ τῶν Θηβαίων τεχνιτῶν Ἀριστομήδους καὶ Σωκράτους.

Οἱ παλαιοὶ περιέσωσαν μυθικάς τινας παραδόσεις, συναπτομένας πρὸς τὰς τιμάς, ὧν ἠξίωσαν οἱ θεοὶ τὸν Πίνδαρον διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέβειαν αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν Ρέα ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὸν λυρικὸν εὐμένειαν αὐτῆς ἐμφανισθεῖσα αὐτῷ, ὃν τρόπον ἀφηγεῖται Ἀριστόδημος ὁ Ἀλεξανδρῖνος[2] παρὰ τῷ ἀρχαίῳ σχολιαστῇ εἰς τὸν Γ' πυθιονίκην στίχ. 77 (137)[3], ὅτι δηλαδὴ Ὀλύμπιχός τις αὐλητής, διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ Πινδάρου, παρεγένετο κατὰ τὸ ὄρος, ὅπου ἐμελέτα τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ὁριζόμενα αὐτῷ· ἐκεῖ δὲ ἤκουσε ψόφον καὶ εἶδε φλόγα καταφερομένην, ὅτε ὁ Πίνδαρος, ἀντιληφθεὶς τοῦ πράγματος, διέκρινε τὸ τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν λίθινον ἄγαλμα ἐπερχόμενον τοῖς ποσὶν, «ὅθεν αὐτὸν συνιδρύσασθαι πρὸς τῇ οἰκίᾳ Μητρὸς θεῶν καὶ Πανὸς ἄγαλμα». Ἡ δὲ θεοφάνεια ἦν τὸ πάλαι σπουδαῖόν τι καὶ ἐκ τῶν τὰ μάλιστα σημαντικῶν, ἐφ' ᾧ λέγεται, ὅτι εἰς ἔνδειξιν τιμῆς ἐνεφανίσθη καὶ τῷ Σοφοκλεῖ ὁ τῆς

1. IX, 25, 3. «Διαβάσιν οὖν τὴν Δίρκην (ποταμὸν) οἰκίας τε ἐρείπια Πινδάρου καὶ μητρὸς Δινδυμήνης (ἤτοι τῆς Κυβέλης, περὶ ἧς ἴδ. Preller Griech. Mythol. I, 531) ἱερὸν, Πινδάρου μὲν ἀνάθημα, τέχνης δὲ τὸ ἄγαλμα Ἀριστομήδου; καὶ Σωκράτους Θηβαίων . . . καὶ τὸ ἄγαλμα εἶδον λίθου τοῦ Πεντέλησι καὶ τὸν θρόνον».

2. Περὶ οὗ κατωτέρω Μέρ. Β' κεφ. Γ' ΙΒ'.

3. Πρβλ. Boeckh, Pind. op. II, Α', σ. 335.

SISMANOGLIO MEGARO

ἰατρικῆς θεὸς Ἀσκληπιός, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος[1]. Ὁ δὲ Πὰν ὤφθη μεταξὺ Κιθαιρῶνος καὶ Ἑλικῶνος ᾄδων παιᾶνα Πινδάρου[2], ὅπερ οὐ σμικρὰ τιμὴ διὰ τὸν λυρικόν. Τούτου δ' ἕνεκα ἐποίησε καὶ οὗτος ᾆσμα εἰς τὸν θεὸν τοῦτον, ἐν ᾧ χάριν ὁμολογεῖ αὐτῷ ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἧς ἠξιώθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ οὗ ἡ ἀρχή:

«Ὦ Πάν, Ἀρκαδίας μεδέων καὶ σεμνῶν ἀδύτων φύλαξ
Ματρὸς μεγάλας ὀπαδός, ἁγνᾶν Χαρίτων μέλημα τερπνόν»[3].

Παρὰ τοὺς θεοὺς τούτους μεγάλως ἐτίμα ὁ Πίνδαρος καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν ἐπίκλησιν Βοηδρόμιον[4] καὶ τὸν Ἀγοραῖον Ἑρμῆν[5], εἰς οὓς ἀνέθηκεν ἐν Θήβαις ἀ-

1. Νουμᾶς IV. «Σοφοκλεῖ δὲ καὶ ζῶντι τὸν Ἀσκληπιὸν ἐπιξενωθῆναι λόγος ἐστὶ πολλὰ μέχρι δεῦρο διασώζων τεκμήρια».

2. Πρβλ. βρατισλαυϊκὸν βίον παρὰ Boeckh, Pind. op. II, A' σ. 9. καὶ Εὐστάθ. προοίμ. ἔνθα καὶ τὸ παλαιὸν ἐπίγραμμα, οὗ οἱ τελευταῖοι στίχοι περιλαμβάνουσι « . . . Πίνδαρε, σεῖο μέλι· μάρτυς ὁ Μαινάλιος (δηλ. ὁ Πὰν ὡς Ἀρκαδικὸς) κερόεις θεὸς ὕμνον ἀείσας...». —Ἔπιθι καὶ βίον ἔμμετρον στίχ. 19. «καὶ μέλος, ὡς ἐνέπουσιν, ἐν οὔρεσιν ἠύκερως Πὰν».— Πρὸς δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος ἀναφέρει «λόγος καὶ τὸν Πᾶνα ὀρχήσασθαί ποτε τὸν αὐτοῦ παιᾶνα καὶ χαίρειν ᾄδοντα τοῦτον ἀεὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν».

3. Πρβλ. Boeckh Pind. oper. II, B' σ. 591 ἑξ.—Dissen Pind. carm. Προλ. σ. 86.

4. Βοηδρόμιος ἐκ τοῦ παρ' Ἀττικοῖς ὁμωνύμου πάντως μηνὸς ἀντιστοιχοῦντος τῷ Σεπτεμβρίῳ, καθ' ὃν ἤγοντο αἱ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὡς βοηθὸν (βοή-δρόμιον) ἐν μάχαις θεὸν νενομισμέναι ἑορταί. Πρβλ. Preller, Griech. Mythol. I, σ. 211 σημ. 1. ἴδ. καὶ σ. 218.

5. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀγοραίου (ἄλλως καὶ ἐμπολαίου) Ἑρμοῦ, θεοῦ τῶν διὰ τῆς ἐμπορίας κερδῶν, ὑψοῦτο ἐν τῇ ἀγορᾷ πάσης ὁπωσδήποτε σημαινούσης πόλεως τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Πρβλ. Preller Griech. Mythol. I, σ. 336. Περιβόητον ἦν τὸ ἐν Ἀθήναις ἄγαλμα τοῦ Ἀγοραίου Ἑρμοῦ. Ἴδε Παυσαν. I, 15, 1.

γάλματα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου[1]. Ὡσαύτως ἐτίμα διαφερόντως ὁ Πίνδαρος καὶ τὸν ἐν Λιβύῃ Ἄμμωνα Δία, εἰς τὸν ναὸν οὗτινος ἀνέθηκε κατὰ Παυσανίαν (IX, 16) ὁ λυρικὸς ἄγαλμα τοῦ θεοῦ τούτου, ἔργον τοῦ διασήμου γλύπτου Καλάμιδος[2]. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὕμνον ἀπέστειλεν ὁ Πίνδαρος, κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητήν, πρὸς τὸν λιβυκὸν Ἄμμωνα Δία, ἐγχαραχθέντα ἐν τριγώνῳ στήλῃ[3] παρὰ τὸν βωμὸν, ὃν Πτολεμαῖος ὁ Λάγου τῷ Ἄμμωνι ἀνέθηκε, καὶ σωζόμενον καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου. Ἕνα στίχον τοῦ ὕμνου τούτου διέσωσεν ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου εἰς Θ' πυθιονίκην στίχ. 89.

«Ζεῦ Λιβύης Ἄμμων κερατηφόρε κέκληθι μάντι»[4].

Διὰ δὲ τὸν σεβασμὸν τοῦτον πρὸς τὸν εἰρημένον θεὸν ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν παρ' αὐτοῦ ὁ λυρικὸς τὸ ἄριστον ἐν ἀνθρώποις, ἤτοι τὸν θάνατον. Διηγεῖται δηλονοῦν ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος, ὅτι, ἀπερχομένων ποτὲ θεωρῶν εἰς Λιβύην πρὸς τὸ αὐτόθι ἐπίσημον τοῦ

1. IX, 17, 1. «Πλησίον Ἀπόλλων τέ ἐστιν ἐπίκλησιν Βοηδρόμιος καὶ Ἀγοραῖος Ἑρμῆς καλούμενος, Πινδάρου καὶ τοῦτο ἀνάθημα».

2. Ἀναγαγόντος διὰ τῆς ἀποτυπώσεως τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τὴν τελειότητα τῆς τέχνης εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον αὐτῆς. Πρβλ. J. Overbeck, Gesch. der griech. Plastik I, σ. 217.

3. Τὸ ἐγχάραγμα τοῦ ὕμνου τούτου ἀβέβκιόν ἐστιν ὅτι ἐγένετο ἔτι ζῶντος τοῦ Πινδάρου, ἀλλὰ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ὡς ὑποτίθησιν ὁ Bergk, Griech. Literat. I, σ. 214. σημ. 70.—Πρβλ. καὶ Croiset, La poésie de Pindare σ. 19. σημ. 1.

4. Πρβλ. Boeckh, Pind. op. II, A' σ. 404.

SISMANOGLIO MEGARO

Ἄμμωνος Διὸς ἱερὸν, ὁ Πίνδαρος παρεκάλεσεν αὐτοὺς ἵνα ζητήσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τοῦ θεοῦ, ὃ ἄριστον παρ' ἀνθρώποις ἦν· ὁ δὲ θεὸς ἔδωκε τῷ λυρικῷ ποιητῇ ὄντως τὸ ἄριστον, διότι τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος ἐτελεύτησεν οὗτος τὸν βίον. Τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου λέγει καὶ ἕτερος τοῦ Πινδάρου βιογράφος, ὁ Εὐστάθιος, ὅστις ἐπεξηγεῖ καὶ τὸ ἐν ἀνθρώποις ἄριστον, ἀναφέρων ὡς τοιοῦτο τὸν θάνατον, «ὡς κολούοντα τὴν ἐν κακοῖς μακροτέραν βιοτήν». Παραπλήσια ἀναγράφει καὶ ὁ Πλούταρχος[1], μετὰ τῆς διαφορᾶς μόνον, ὅτι σχετίζει τὸ πρᾶγμα οὐχὶ πρὸς τὸν Ἄμμωνα Δία, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, ὃν ἠρώτησε διὰ τῶν παρὰ τῶν Βοιωτῶν πεμφθέντων εἰς θεοῦ, «τί ἄριστόν ἐστιν ἀνθρώποις». Ἡ δὲ πρόμαντις ἀπεκρίνατο εἰποῦσα, ὅτι τοῦτο οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐρωτῶν ἠγνόει, ἐὰν ἐκείνου ἦσαν τὰ περὶ Τροφωνίου καὶ Ἀγαμήδους γραφέντα. Ὅτι δὲ ὁ αἰφνίδιος καὶ ἥσυχος θάνατος ἦν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ἄριστον τῶν ἀγαθῶν πολλαχόθεν κυροῦται. Οὕτω λέγεται, ὅτι οἱ εἰς ἀνέγερσιν τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐργασθέντες Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης[2] μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἐζήτησαν, καθ' ἃ διηγεῖται ὁ Πλούταρχος[3], παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος μισθόν· ὁ δὲ ὑπεσχέθη ἵν' ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὸ ζητούμενον τὴν ἑβδόμην ἡμέραν[4], ἐν δὲ τῷ μεταξὺ παρήγγειλεν αὐτοῖς ὁ θεὸς

1. Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιον 14, Β'.
2. Πρβλ. Παυσαν. X, 5, 13.
3. Ἔνθα ἀνωτέρω 14, Β'.
4. Κατὰ δὲ Κικέρωνα Tusc. IV, 14. τὴν τετάρτην ἡμέραν. Πρβλ. Boeckh, Pind. op. II, Β' σ. 570. 26.

ἵνα εὐωχῶνται. Οὕτω δὲ, ἐνῷ ἀνέμενον τὸ ἄριστον, ἐπελθὼν ὁ θάνατος ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πόνων καὶ κακῶν τῶν μεγίστων. Οὐχὶ διάφορα ἀναφέρονται καὶ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν Κλεόβιδος καὶ Βίτωνος τῶν Ἀργείων, οἵτινες, τῆς μητρὸς αὐτῶν ἱερείας τῆς Ἥρας ἐπειγομένης ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν ναὸν, μὴ παραγενομένων τὴν ὥραν ἐκείνην τῶν βοῶν, ὑποδύντες ὑπὸ τὴν ἀπήνην, ἤγαγον τὴν μητέρα εἰς τὸ ἱερὸν, ἥτις, εὐαρεστηθεῖσα ἐπὶ τῇ εὐσεβείᾳ ταύτῃ τῶν τέκνων, ηὐχήθη ἵνα δοθῇ αὐτοῖς τὸ κράτιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις παρὰ τῆς θεᾶς, «τοὺς δὲ κατακοιμηθέντας μηκέτ' ἀναστῆναι, τῆς θεοῦ τὸν θάνατον αὐτοῖς τῆς εὐσεβείας ἀμοιβὴν δωρησαμένης[2]». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ὁ Πίνδαρος ἔτυχε τοῦ ἀρίστου ἐν ἀνθρώποις ἀγαθοῦ παρὰ τοῦ Ἄμμωνος Διός. Τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου μῦθον ἀναγράφει καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος, ὅστις ἐπιπροστίθησι καὶ τόδε, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἀπέθανεν ἐν θεάτρῳ, ἀνακεκλιμένος εἰς τὰ γόνατα τοῦ ἐρωμένου αὐτοῦ Θεοξένου· « . . . αἰτήσαντι γὰρ, λέγει ὁ διαληφθεὶς βιογράφος, τὸ κάλλιστον αὐτῷ δοθῆναι τῶν ἐν τῷ βίῳ, ἀθρόον αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐν θεάτρῳ ἀνακεκλιμένον εἰς τὰ τοῦ ἐρωμένου αὐτοῦ Θεοξένου γόνατα ἐτῶν νε'». Τόπος δὲ τῆς θανῆς τοῦ Πινδάρου ἐστὶ τὸ Ἄργος, ὡς μανθάνομεν ἔκ τινος ἀρχαίου ἐπιγράμματος, διασωθέντος ἐν τέλει τοῦ βρατισλαυϊκοῦ βίου[1], καὶ παρ' Εὐσταθίῳ ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν εἰς Πίνδαρον ὑπομνημάτων αὐτοῦ. Παρίστανται δὲ ἐν τῷ ἐπιγράμματι τούτῳ αἱ λιγύφωνοι τοῦ Πινδάρου θυ-

1. Πλουτάρχου ἔνθα ἀνωτέρω 14. F.
2. Πρβλ. Beeckh, Pind. op. II, Α' σ. 10.

MEGARO ISMANOGLIO

γατέρες Πρωτομάχη καὶ Εὔμητις κομίζουσαι ἐντὸς κρωσσοῦ ἐξ Ἄργους εἰς Θήβας τὴν κόνιν τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς αὐτῶν. Καὶ ὅτι μὲν ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ Πίνδαρος ἐν Ἄργει καὶ δὴ ἐν τῷ θεάτρῳ, ὡς ὁ Σουΐδας λέγει, ἢ εἰς τὸ γυμνάσιον, ὡς ὁ Valerius Maximus (IX, 12, 7) ἀναγράφει, οὐδεμία καταλείπεται ἀμφιβολία ἢ δισταγμός, ὡς ἐπίσης καὶ ὅτι μετεκομίσθη ἡ κόνις αὐτοῦ εἰς Θήβας, ὅπου ὑπῆρχε καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ[1]. Τί ὅμως ἐζήτει εἰς Ἄργος μεταβὰς ὁ Πίνδαρος, οὐχ ὑπάρχει ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἐξηκριβωμένον. Ὁ Εὐστάθιος λέγει, «ἔστιν ὑπονοῆσαι, ὅτι, ἀπελθὼν (ὁ Πίνδαρος) εἴς τινα Πελοποννήσιον ἀγῶνα καὶ θανὼν κατ' αὐτὸ τὸ Ἄργος, ἀπεδόθη τῇ πατρίδι νεκρός». Ὁ δὲ Boeckh[2] ἀναφέρει, ὅτι μετέβη ὁ λυρικὸς εἰς Ἄργος ἴσως ὅπως παραστῇ εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν αὐτόθι ἀγομένων Ἡραίων ἢ Ἑκατομβαίων.

Πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Πινδάρου σχετίζεται τὸ παρὰ Παυσανίᾳ (IX, 23, 3) ἀποσωθὲν μύθευμα. Λέγεται δηλαδὴ ὅτι περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου αὐτοῦ εἶδεν ὄνειρον, καθ' ὃ ἐπέστη αὐτῷ κοιμωμένῳ ἡ Περσεφόνη καὶ ἐμέμφθη τοῦ λυρικοῦ λέγουσα, ὅτι μόνη αὕτη ἐξ ὅλων τῶν θεῶν οὐχ ὑμνήθη ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ ὄντως ἐποίησεν ὁ Πίνδαρος καὶ εἰς αὐτὴν ᾆσμα μετὰ θάνατον ὅμως· διότι πρὶν ἢ παρέλθῃ δεκάτη ἀπὸ τοῦ ὀνείρου ἐκείνου ἡμέρα μετήλλαξεν ὁ λυρικὸς βίον καὶ μετὰ ταῦτα ἐνεφανίσθη καθ' ὕπνους εἰς συγγενῆ τινα πρεσβύτιδα ἐν Θήβαις γυ-

1. Παυσαν. IX, 23, 2. «Ὑπερβάντι δὲ τοῦ σταδίου τὰ ἐν δεξιᾷ δρόμος ἵππων καὶ ἐν αὐτῷ Πινδάρου μνῆμά ἐστι».

2. Pind. op. II, B´ σ. 16.

ναῖκα, γινώσκουσαν ᾄδειν τὰ πλεῖστα τῶν ᾀσμάτων τοῦ Πινδάρου, εἰς ἣν ᾔσε τὸν εἰς Περσεφόνην ὕμνον αὐτοῦ. «Ἡ δὲ αὐτίκα, ὡς ἀπέλιπεν αὐτὴν ὁ ὕπνος, ἔγραψε ταῦτα, ὁπόσα τοῦ ὀνείρατος ἤκουσεν ᾄδοντος». Τὸν αὐτὸν μῦθον ἀναφέρει καὶ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἑξῆς διαφορῶν, α´) ὅτι ἀντὶ τῆς Περσεφόνης ἀναφέρει τὴν θυγατέρα αὐτῆς Δήμητρα[1], ὅπερ οὐ διάφορον κατὰ Preller[2], καὶ β´) ὅτι οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου καὶ τῆς παραδόξου κατ' ὄναρ συνθέσεως τοῦ ὕμνου, ἀλλ'ἁπλῶς ἀναγράφει, ὅτι ἐποίησεν ὁ λυρικὸς καὶ εἰς τὴν Περσεφόνην μετὰ τὸ αἰτίαμα αὐτῆς ὕμνον, οὗ ἡ ἀρχὴ «Πότνια θεσμοφόρε χρυσάννιον». Φαίνεται δ' ὅτι καὶ τὸν μῦθον τοῦτον ἔπλασαν οἱ μεταγενέστεροι, ἰδόντες τὴν βραδύτητα, ἣν ἐπέδειξεν ὁ Πίνδαρος πρὸς τὸ ὑμνῆσαι καὶ τὴν θεὰν ταύτην.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Πινδάρου ἦν βαθέως ἐρριζωμένον τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ὅπερ ἄλλως φαίνεται ὂν καὶ ὁ κλῆρος ἐν γένει τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ πάσης. Καὶ ἂν μὴ ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ λυρικὸς ἱερεὺς τῆς Κυβέλης ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς πειρῶνταί τινες ἵν' ἀποδείξωσι[3], τοὐλάχιστον ὅμως ἐ-

1. Boeckh, Pind. op. II, A´ σ. 9 «Ἀλλὰ καὶ ἡ Δημήτηρ ὄναρ ἐπιστᾶσα αὐτῷ ἐμέμψατο, ὅτι μόνην τῶν θεῶν οὐχ ὕμνησεν· ὁ δὲ εἰς αὐτὴν ἐποίησε ποίημα οὗ ἡ ἀρχὴ κτλ.»

2. Griech. Mythol. I, σ. 618. Ἔνθα ἀποδέχεται ὅτι μήτηρ καὶ θυγάτηρ ἀποτελοῦσιν ἔν τε τῇ λατρείᾳ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ τοῖς μύθοις αὐτῶν ἀδιαχώριστον δυάδα. Ἀποκαλοῦνται δὲ παρ' Εὐριπ. Φοίνισ. 683 «αἱ δυώνυμοι θεαί».

3. Πρβλ. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 13—14.

ISMANOGLIO MEGARO

κληρονόμησεν ἀπὸ τῶν προγόνων αὐτοῦ τὸν θρησκευτικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ἐφ' ᾧ ἀείποτε διεκρίθησαν οἱ Αἰγίδαι, καὶ ὅστις παρέμεινεν ὡς κόσμος ἐκπρεπὴς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ μεγάλου λυρικοῦ, διελθόντος τὰ νεανικὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἔτη ἐν μέσῳ εὐγενείας καὶ πλούτου καὶ πνεύματος ὑπερόχου καὶ λαμπρῶν παραδόσεων[1].

Β') Πολιτικὸς βίος Πινδάρου.

Ἡ ἐξ ἐπιφανοῦς Θηβαϊκοῦ γένους καταγωγὴ τοῦ Πινδάρου ἐξηγεῖ εἴ περ τι καὶ ἄλλο τὰς πολλαπλᾶς τοῦ λυρικοῦ σχέσεις πρὸς διαφόρους ἐπιφανεῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πολιτείας καὶ δὴ πρὸς βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας· ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ὅμως ἡ ἐξ εὐγενῶν καταγωγὴ αὐτοῦ ἐνισχύει ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν δυσμενῆ κρίσιν περὶ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων καὶ ἰδεῶν τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ, ὅστις παρίσταται ὡς μὴ ἀποσχισθεὶς κατὰ τὰ Περσικὰ ἐκ τῆς ὁλότητος τῶν ἐν Θήβαις μηδιζόντων εὐγενῶν[2]. Ὁ Πολύβιος (IV, 31), ἐκπεφασμένος ἄλλως ἐχθρὸς τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας, λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ ὀλιγαρχικῶν, οἵτινες ἐπὶ βασιλέως Μακεδονίας Φιλίππου Δ' κηρύξαντος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον καὶ ἐπικαλεσθέντος παρὰ τῶν Ἑλλήνων βοήθειαν προὐτίμησαν ἵνα μὴ μετάσχωσι τοῦ πολέμου, κακίζει αὐτοὺς διὰ γλώσσης δριμείας ὡς προελομένους ἀντὶ πολέμου ἐντίμου εἰρήνην αἰσχράν. Ἀναφέρει δὲ καὶ τοὺς ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικοὺς ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, οὓς ὁμοίως κακίζει ὡς ἀποστάντας τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κινδύνων καὶ προελομένους τὰ τῶν Περσῶν. Οὕτω δὲ ὁ εἰρημένος ἱστορικὸς οὔτε τοῦ Πινδάρου αὐτοῦ ἐφείσθη, ὃν οὐκ ἐπαινεῖ ὡς συναποφηνάμενον τοῖς ὀλιγαρχικοῖς ἡσυχίαν ἄγειν διὰ τῶν στίχων τῶνδε:

«Τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδίᾳ τιθείς
ἐρευνησάτω μεγαλάνορος Ἀσυχίας τὸ φαιδρὸν φάος».

Ἀδίκως ὅμως, νομίζομεν, καταγγέλλεται ὁ ἡμέτερος λυρικὸς ὡς συμβουλεύσας ἐπονειδίστον εἰρήνην ἀντὶ ἐνδόξου πολέμου· ὁ δὲ Πολύβιος, ἀφοῦ ἀνέγραψε τοὺς δύο ἀνωτέρω στίχους πρὸς κύρωσιν τῆς ἐπιφερομένης γνώμης αὐτοῦ, εἶδε βεβαίως καὶ τοὺς ἀμέσως ἐπακολουθοῦντας ἑτέρους δύο στίχους, οὓς παραλείπει:

«στάσιν ἀπὸ πραπίδος ἐπίκοτον ἀνελὼν
πενίας δότειραν, ἐχθρὰν κουροτρόφον[1]»,

ἐξ ὧν κατάδηλον γίνεται, ὅτι ἡ συμβουλὴ τοῦ Πινδάρου σκοπὸν εἶχε νουθεσίαν πρὸς εἰρήνευσιν καὶ ἀποχὴν ἀπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ ταραχῶν[2]. Διὸ ἡ πικρὰ τοῦ εἰρημένου ἱστορικοῦ κρίσις: *εἰρήνη γὰρ μετὰ μὲν δικαίου*

1. Πρβλ. Croiset, La poésie de Pindare σ. 6—7.

2. Ὁ Κούρτιος, Griech. Geschichte II, σ. 56—59 ἐξηγεῖ θαυμασιώτατα τὸν λόγον, δι' ὃν αἱ ἐν διαφόροις ἑλληνικαῖς πολιτείαις ἀριστοκρατικαὶ μερίδες ἀπέκλινον μᾶλλον πρὸς τοὺς Μήδους.—Πρβλ. καὶ τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον σύγγραμμα τοῦ A. Croiset, La poésie de Pindare σ. 259—273.

1. Πρβλ. Boeckh Pind. op. II, B' σ. 669.

2. Πρβλ Schmidt, Pindar's Leb. u. Diecht. σ. 21. Ἴδε καὶ ἐν σελ. 22, ἔνθα παραθέτει ἑτέρους δύο πινδαρικοὺς στίχους περιεχομένους ἐν τῷ 76 ἀποσπάσματι τῆς ἐκδόσεως Boeckh II, B' σ. 603, περὶ ὧν ὅμως οὐδεμία ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ ποίημα, εἰς ὃ καὶ οἱ ἀνωτέρω τέσσαρες στίχοι:

SISMANOGLIO ARCHIVE

καὶ πρέποντος κάλλιστόν ἐστι κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον, μετὰ δὲ κακίας ἢ δειλίας ἐπονειδίστου πάντων ἐλάχιστον καὶ βλαβερώτατον: τοσούτῳ μᾶλλον ἄδικον ἵν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν Πίνδαρον, ὅσῳ τὰς αὐτὰς περίπου πρὸς τὸν ἱστορικὸν ἰδέας ἐκφράζει καὶ ὁ ποιητὴς αὐτὸς[1], ἐκ τῶν μυχίων τῆς καρδίας αὐτοῦ ὡς μαργαρίτας ἐξερχομένας.

Ὅτε ἐπήρχοντο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸ πάλαι οἱ Μῆδοι, αἱ πολιτικαὶ ἐν Θήβαις μερίδες διῃρημέναι συνεκρούοντο πρὸς ἀλλήλας, οὐδὲ συνεφώνουν ὡς πρὸς τὸ μέρος, ὃ ἔδει ἵνα λάβωσιν ἐν τῇ δεινῇ ἐκείνῃ περιστάσει. Καὶ ἡ μὲν ἀριστοκρατικὴ μερὶς ὑπεστήριζε τὴν ἰδέαν τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ κατὰ τῶν Μήδων πολέμου, οἱ δὲ δημοκράται τοὐναντίον, οὐ μόνον ὑπὲρ τοῦ πολέμου ἐκηρύχθησαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς περιφανεστέραν ἐκδήλωσιν τῶν πολεμικῶν αὐτῶν διαθέσεων ἀπέστειλαν καὶ 400 ἐκ τῆς ἑαυτῶν μερίδος πολεμιστὰς πρὸς τὸν ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδαν. Ταῦτα δὲ πάντα τεκμηριοῦσιν, ὅτι μεγάλη ἐνέμετο ταραχὴ τὴν πρωτεύουσαν ἐκείνην τῆς Βοιωτίας πόλιν, ἐν ᾗ τὰ πράγματα κατήντησαν καὶ μέχρι τοῦ ἀκροσφαλεστάτου καὶ ἐπικινδύνου τῆς στάσεως σημείου. Κατὰ τὰς δυσκόλους λοιπὸν ἐκείνας στιγμὰς τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος συνεβούλευσε, φαίνεται, ὁ Πίνδαρος τοῖς Θηβαίοις ἵνα ἄγωσιν εἰρήνην ἐσωτερικὴν ἐπ' ἀγαθῷ βεβαίως πάντων τῶν συμπολιτῶν, εἰρήνην μηδαμῶς σχετιζομένην πρὸς τὸν ἐπερχόμενον Πέρσην.

---

1. Ἐν Νεμ. Θ΄, 33. ἐφεξῆς. Πρβλ. Mezger, Pindar's Siegesl. σ. 11.

Ἐν τούτοις τῶν νεωτέρων τινὲς, οἷοι ὁ Schneidewin[1], Bippart[2], Schmidt[3], Mezger[4], καὶ Croiset[5] ὑπεραπολογοῦνται τοῦ Πινδάρου, ἀποκρούοντες τὴν ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἐπιρριπτομένην ἐπὶ τοῦ λυρικοῦ κατηγορίαν. Καὶ ὄντως, ἂν ἡ κατηγορία αὕτη ἦν ἀληθὴς, πῶς οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἀποχώρησιν τοῦ ἡττηθέντος Μήδου, ἐπιβαλόντες πρόστιμον ἐπί τε ἄλλων ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ἐπὶ τῶν Θηβῶν, ἀφῆκαν τὸν Πίνδαρον ἀτιμώρητον; ἢ, ἐὰν οὗτος ἦν ὁ εἰσηγητὴς καὶ προστάτης τῆς μετὰ τῶν Περσῶν συμμαχίας ἐν Θήβαις, πῶς ἀπεδέχετο παρ' αὐτοῦ τὸ Πανελλήνιον ἅπαν τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, ἅπερ σκοπὸν εἶχον τὴν ἐξύμνησιν τῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐκλεῶν κατορθωμάτων, ὧν ἓν τυγχάνει καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀποδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Πίνδαρος, ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐν Θήβαις μερίδων καὶ διατελῶν ἐν τῷ σκότει τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς γενικῆς ταραχῆς, εἰς ἣν σύμπασα ἡ Ἑλλὰς περιέστη ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἐξ Ἀσίας κινδύνου, ὃν παραβάλλει πρὸς λίθον Ταντάλου ἐπηρτημέ-

---

1. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dissen Pind. carm. προλ. σ. 88—89.

2. Pindar's Leben, Weltans. und Kunst. σ. 21.

3. Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 20—24, ὅστις ἐνῷ ἀποκρούει τὴν κατηγορίαν τοῦ Πολυβίου, ἐκφράζει ἀφ' ἑτέρου (σ. 21) καὶ τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ἴσως ὑπῆρχεν ἀνακολουθία τις ἐν τοῖς περὶ φιλοπατρίας αἰσθήμασι τοῦ λυρικοῦ

4. Pindar's Siegeslieder σ. 11—12.

5. La poésie de Pindare σ. 264, ὅπου ἀποκρούει τὴν γνώμην τοῦ Mommsen, στηριζομένου ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πολυβίου κατὰ τοῦ Πινδάρου.

νον[1], οὐκ ἐξετίμησε πρεπόντως τοὺς καιροὺς καὶ συνεβούλευτε τοῖς Θηβαίοις ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ πολέμου, καὶ ἐν ᾗ, λέγομεν, περιπτώσει ἀποδεχθῇ τις τοῦτο, πάλιν ὅμως ἀδύνατον ἵνα ἐξαχθῇ ἐντεῦθεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Πίνδαρος διέμεινε καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ κεκηρυγμένος ὀπαδὸς τῆς μηδικῆς συμμαχίας, ὡς ὁ Tycho Mommsen δοζάζει[2]. Οὐχὶ βεβαίως. Διότι ὁ βίος τοῦ λυρικοῦ ἅπας καὶ ὁ πρὸ καὶ ὁ μετὰ τὰ Μηδικὰ μαρτυρεῖ, ὅτι ἔργον τοῦ βίου αὐτοῦ προέθετο ὁ Πίνδαρος οὐχὶ τὸ πράττειν τὰ πολιτικά, ἀλλὰ τὸ καλλιεργεῖν καὶ λατρεύειν τὰς Μούσας. Κατελθὼν δὲ πρωϊμώτατα εἰς τὸ ποιητικὸν στάδιον, ἠμέλησεν ὅλως τῆς πολιτικῆς τύρβης. Ἐν δὲ τῇ ποιητικῇ κονίστρᾳ ἀνεδείχθη ὁ κορυφαῖος ἐθνικὸς ποιητής, ἀφιερώσας ἅπασαν τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν εἰς ἐξύμνησιν τῆς δόξης ὅλης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἰ καὶ αἰσθάνεται ἰδιάζουσάν πως στοργὴν καὶ κλίσιν πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τῆς ἐπισημότητος τῆς γενεᾶς, εἰς ἣν ἀνῆκε, καλλιεργήσας σχέσεις φιλίας πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ τοῦ τότε ἑλλην. κόσμου ὑπάρχοντας εὐγενεῖς, πρὸς δὲ καὶ ὡς λυρικὸς ποιητὴς ἐπισκεφθεὶς κατὰ τὸ κρατοῦν τότε ἔθιμον πλείστας ὅσας τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι πολιτειῶν καὶ δὴ παριστάμενος τακτικῶς καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας μεγάλας ἐθνικὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πανηγύρεις, ἐκτήσατο ὁ λυρικὸς πλείστους γνωρίμους καὶ φίλους. Οὕτως εὑρίσκομεν αὐτὸν ἀπολαύοντα θερμῆς εὐνοίας καὶ ἀγάπης παρὰ τῇ ἐν

1. Ἴσθμ. Ζ' (Η') στίχ. 10–11.

2. Pindaros, zur Geschichte des Dichters und der Parteikämpfe seiner Zeit, Kiel 1845 σ. 51–52.

Ἀθήναις οἰκογενείᾳ τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, ὅτε ἀκόμη ἐσπούδαζεν ἐν τῇ πόλει τοῦ Κέκροπος. Ὡσαύτως σχέσεις εἶχεν ὁ λυρικὸς καὶ πρὸς πολλὰς ἐξεχούσας οἰκογενείας τῆς νήσου Αἰγίνης, ἥτις κοινὰς εἶχε τὰς μυθικὰς παραδόσεις πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Κάδμου, τὰς Θήβας. Ἡ δὲ θερμὴ ἀγάπη καὶ εἰλικρινὴς ἀφοσίωσις τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος προσεπόρισαν αὐτῷ καὶ ἄλλους πλείστους φίλους[1], οὕτω συντελέσαντας πρὸς διάδοσιν τῆς δόξης αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, ὥστε καὶ βασιλεῖς[2] ἐπεδίωκον τὴν φιλίαν τοῦ λυρικοῦ καὶ αἱ αὐλαὶ τῶν τυράννων προθύμως ὑπεδέχοντο αὐτὸν καὶ ἐτίμων διαφερόντως[3]. Ἐντεῦθεν βλέπομεν αὐτὸν ἐπισκεπτόμενον οὐ μόνον τὰς πόλεις, Ἀθήνας, Αἴγιναν, Ρόδον, Κόρινθον, ἀλλὰ καὶ τὰς αὐλὰς τῶν τυράννων τῆς Σικελίας καὶ Κυρήνης, εἰ καὶ παλαιὸν ἀπόφθεγμα μαρτυρεῖ, ὅτι ἀπέστεργεν ὁ λυρικὸς τὴν πρὸς τοὺς τυράννους τῆς Σικελίας ἀποδημίαν[4]. Ὑπὲρ πάσας δὲ τὰς λοιπὰς ἑλλη-

1. Περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Πινδάρου πρὸς διάφορα πρόσωπα ἴδ. Cloiset, La poés. de Pind. σ. 274–291, ἔνθα ἀφιεροῦται ὁλόκληρον κεφάλαιον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὃ μετὰ χάριτος πραγματεύεται ὁ γάλλος συγγραφεύς.

2. Οἷον ὁ βασιλεὺς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου, εἰς ὃν ἐποίησεν ὁ λυρικὸς ἐγκώμιον. Ἴδ. ἀπόσπ. 85 καὶ 86. Boeckh. II, B' σ. 606.

3. Mezger, Pind. Siegesl. σ. 9.—Πρβλ. Curtius Griech. Gesch. II, σ. 552. ἑξ.

4. Ὅπερ ἀναφέρουσιν ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος (Boeckh. II, A' σ. 10) καὶ ὁ Εὐστάθιος «ἐρωτηθεὶς πάλιν (ὁ Πίνδαρος) διατί Σιμωνίδης πρὸς τοὺς τυράννους ἀπεδήμησεν εἰς Σικελίαν, αὐτὸς δὲ οὐ θέλει· ὅτι βούλομαι, εἶπεν, ἐμαυτῷ ζῆν οὐκ ἄλλῳ».

ISMANOGLIO

νικὰς πολιτείας φαίνεται ὁ Πίνδαρος ἐξόχως τιμῶν τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς ἣν φιλικώτατα διάκειται καὶ ἣν πολλαχῶς ἐπαινεῖ καὶ ἐγκωμιάζει[1]. Ἀλλ' ἀκριβῶς ὁ ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν ἐνθουσιασμὸς αὐτοῦ ἐφείλκυσε τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ Θηβαίων, οἵτινες ἐζημίωσαν τὸν λυρικὸν χιλίαις δραχμαῖς[2], ἃς ἐξέτισαν ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι[3]. Ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τῶν εἰς Αἰσχίνην ὑποβολιμαίων ἐπιστολῶν[4], ἔνθα ἀναφέρεται τὸ προκείμενον γεγονός, λέγεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, οὐ μόνον διπλῆν τὴν ζημίαν ἀπέδοσαν τῷ Πινδάρῳ, ἀλλὰ καὶ ἀνδριάντα ἔστησαν αὐτῷ, ὃν ἀναφέρει καὶ ὁ Παυσανίας[5]. «Καὶ ἦν αὕτη (ἡ εἰς Πίνδαρον ἀνατεθεῖσα εἰκών), λέγει ὁ Ψευδαισχίνης, καὶ εἰς ἡμᾶς

1. Ἀπόσπ. 46. «Ὦ ταὶ λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ ἀοίδιμοι
Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλειναὶ Ἀθᾶναι
δαιμόνιον πτολίεθρον».
Καὶ ἐν τῷ ἀμέσως ἀποσπάσματι τῆς ἐκδόσεως Christ.
«Ὅθι παῖδες Ἀθαναίων ἐβάλοντο φαεννὰν
κρηπῖδ' ἐλευθερίας».—Πρβλ. Ἰυθ. Ζ', ἀμέσως ἐν ἀρχῇ. «Κάλλιστον αἱ μεγαλοπόλιες Ἀθᾶναι»

2. Ὁ σοφιστὴς Λιβάνιος λέγει μάλιστα, ὅτι καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτόν! Πρβλ. Δοξαπατ. ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις Kramer ἔκδ. Oxford. Τόμ. 4ος σ. 155 ἐφεξῆς. Τὸ περὶ προστίμου τοῦτο ἀνέκδοτον ἀποκρούει ὁ Croiset, La poés. de Pind. σ. 270 ὑποσημ. 2.

3. Πρβλ. βραχυλ. βίον (Boeckh II, Α' σ. 9), Θωμᾶν Μάγιστρον καὶ Εὐστάθιον.

4. Ἔκδ. Dindorf σ. 165.

5. I, 8, 4. «Καὶ Πίνδαρος ἄλλα τε εὐρόμενος παρ' Ἀθηναίων καὶ τὴν εἰκόνα, ὅτι σφᾶς ἐπῄνεσεν ἄσμα ποιήσας».

ἔτι πρὸ τῆς βασιλείου στοᾶς, καθήμενος ἐνδύματι καὶ λύρᾳ ὁ Πίνδαρος, διάδημα ἔχων καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων ἀνειλιγμένον βιβλίον». Τῶν νεωτέρων ὅμως τινὲς[1] ἀποκρούουσι τὴν γνώμην περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν Πίνδαρον, ἐπιφέροντες εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτῶν μαρτυρίαν ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους[2], ὅστις ἀναφέρων τὰς λοιπὰς τιμάς, τὰς ἀποδοθείσας τῷ Πινδάρῳ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οὐδὲν περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος λέγει. Πλὴν δὲ τῆς μαρτυρίας ταύτης ἰσχυρίζονται οὗτοι, ὅτι σπάνιον ἦν ἐν Ἀθήναις ἡ ἀνέγερσις ἀνδριάντος κατὰ τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα[3]. Καὶ ὅμως, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰς μαρτυρίας τοῦ Ψευδαισχίνου καὶ Πλουτάρχου καὶ δὴ καὶ τὴν περίπτωσιν, ὅτι καὶ εἰς τὸν Σιμωνίδην ἐστήθη εἰκών, νομίζομεν, ὅτι οὐδαμῶς δικαιούμεθα περὶ τούτου ἵν' ἀμφιβάλλωμεν. Ὁ ἀνδριὰς ὑπῆρχεν, ἀφοῦ εἶδεν αὐτὸν καὶ ὁ Πλούταρχος, ἴσως ὅμως ἐστήθη οὐχὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Μηδικῶν, ἀλλ' ὀψιαίτερον. Αὕτη ἐστὶν ἡ γνώμη τοῦ Croiset[4].

1. Πρβλ. Boeckh. Pind. op. II, Β' σ. 19.—Dissen Pind. carm. πρλ. σ. 91, οἷς ἕπεται καὶ Schmidt, Pind. Leb. u. Dicht. σ. 23.

2. Περὶ ἀντιδόσ. 166. «Ἔτι δὲ δεινότερον, εἰ Πίνδαρον μὲν τὸν ποιητὴν οἱ πρὸ ἡμῶν γεγονότες ὑπὲρ ἑνὸς μόνον ῥήματος, ὅτι τὴν πόλιν ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος ὠνόμασεν, οὕτως ἐτίμησαν, ὥστε καὶ πρόξενον ποιήσασθαι καὶ δωρεὰν μυρίας αὐτῷ δοῦναι δραχμάς».

3. Schmidt, Pindar's Leben u. Dicht. σ. 23, ὅπου ἴδε καὶ τὴν ἰδίαν σημείωσιν καὶ οὓς ἐν αὐτῇ ἀναφέρει καὶ ἰδίᾳ τὸν Δημοσθένην κατὰ Ἀριστοκράτους 196—198.

4. La poésie de Pindare σ. 270.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται, ὅτι ὁ Πίνδαρος, ὁ ὑπὸ βατιλέων προσκαλούμενος, ὁ εἰς αὐλὰς τυράννων ἐπιζητούμενος, ὁ ὑπὸ διαφόρων ἐλευθέρων πολιτειῶν διὰ προξενίας τιμηθείς, ἀπέλαυε τοσούτων καὶ τηλικούτων ἐνδείξεων ὑπολήψεως πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος[1] καὶ παρὰ πάσαις ταῖς πολιτικαῖς μερίσι τῶν πόλεων, οἷων οὐδεὶς ἕτερος, δυνάμεθα εἰπεῖν, ἠξιώθη. Καὶ ταῦτα πάντα ὀφείλονται οὐ μόνον εἰς τὴν ἱερὰν τέχνην, ἧς ἦν ὁ διαπρεπέστατος μύστης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἕξοχον αὐτοῦ προσωπικότητα[2]. Δωριεὺς καὶ Θηβαῖος τὴν καταγωγήν, οὐδόλως περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν πατρίδα αὐτοῦ, περὶ αὐτῆς μόνον καὶ δὴ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἀριστοκρατικῆς ἐν αὐτῇ μερίδος φροντίζων, ἀλλ' ἐξυψώθη ὑπεράνω τῶν στενῶν ὁρίων περιωρισμένης φιλοπατρίας καὶ ἀπέβη

1. Πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Πινδάρου, φέρ' εἰπεῖν, ἡ Ζ' τῶν ὀλυμπίων ᾠδὴ ἦν ἀνατεθειμένη χρυσοῖς γράμμασιν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐν τῇ πόλει Λίνδῳ ἐπὶ τῆς νήσου Ρόδου. Ἴδ. ἀρχαῖον σχολ. εἰς Ζ' ὀλυμπ. ἔκδ. Boeckh, II, Α' σ. 157. —Περὶ τῆς προκειμένης ᾠδῆς, τῆς ἀνακειμένης χρυσοῖς γράμμασιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς ἐπραγματεύθη ὁ Γάλλος Ch. Graux ἐν τῇ Revue de philologie τοῦ ἔτους 1881 σ. 117 ἑξῆς, ἔνθα ἐκφράζει τὴν πιθανότητα, ὅτι ἐν τῇ εἰδήσει ταύτῃ τοῦ σχολιαστοῦ οὐδαμῶς πρόκειται περὶ ἐπιγραφῆς διὰ χρυσῶν γραμμάτων ἐγκεχαραγμένων, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ χειρογράφου γεγραμμένου διὰ χρυσοῦ μίγματος.

2. Πρὸς τὴν ἕξοχον αὐτοῦ προσωπικότητα συνδετέον καὶ τὸ ἀνέκδοτον ἐκεῖνο, καθ' ὃ, καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς πυρκαϊὰς ἃς ὑπέστη ἡ πόλις τῶν Θηβῶν ὑπό τε Λακεδαιμονίων καὶ ὀψιαίτερον ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου, μόνη ἡ οἰκία τοῦ Πινδάρου διέφυγε τὴν καταστροφήν. Ἴδ. Θωμᾶν Μάγιστρον, ἔμμετρον βίον (στίχ. 13 ἑξ.), βρατισλαυικὸν βίον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Boeckh II, Α' σ. 9 καὶ Εὐστάθιον.

ὁ πανελλήνιος, οὕτως εἰπεῖν, ἀνὴρ ὁ ἐνθουσιῶν πρὸς πᾶν μέγα καὶ εὐγενές, ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὕρισκεν αὐτό[1]. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς πόλεως τοῦ Κέκροπος, ἣν ἀπηθανάτισε διὰ λαμπρῶν ἐγκωμίων, ὡς εἴδομεν, ἐπαινεῖ μὲν καὶ τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης, ὅπου ἀριστεύουσι, λέγει[2], αἱ βουλαὶ τῶν γερόντων καὶ αἱ ἀκμαὶ τῶν νέων καὶ οἱ χοροὶ καὶ Μοῦσα καὶ Ἀγλαΐα, ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὴν Κόρινθον[3] τὴν ὀλβίαν, ἐν ᾗ κατοικεῖ ἡ Εὐνομία, ἡ ἀσφαλὴς κρηπὶς τῆς εὐδαιμονίας τῶν πόλεων, καὶ ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Εἰρήνη, αἵτινες πορίζουσι τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐμποιοῦσιν αὐτοῖς τόλμην καὶ ὁδηγοῦσιν εἰς εὕρεσιν καὶ θεραπείαν τῶν ποικιλωτάτων τεχνῶν· ὡταύτως δ' ἐν Κορίνθῳ οἰκοῦσι καὶ αἱ Μοῦσαι καὶ ὁ Ἄρης.

Ἐκ τούτων τε καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων, οἷον ὀλυμπ. Θ' στίχ. 15 ἐφεξῆς, δηλοῦται, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἀγαθὴν πολιτείαν ἐννοεῖ τὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς εὐνομίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐκείνην, ἥτις ἀσφαλίζει τὴν ἡσυχίαν μὲν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, τὴν αὐτονομίαν δὲ καὶ τὴν εἰρήνην ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, καὶ ἥτις προάγει τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Πολιτείαν δὲ τοιαύτην, δυναμένην παρασχεῖν πάντα τἀγαθὰ ταῦτα, θεωρεῖ ὁ Πίνδαρος οὐχὶ τὴν τυραννίδα, οὔτε τὴν ἄκρατον δημοκρατίαν, ἀλλ' ἐκείνην, ἐν ᾗ ἄρχουσιν οἱ εὐγενεῖς, ἤτοι τὴν ἀριστοκρατίαν, ἣν προασπίζουσιν οἱ φρόνιμοι καὶ συνετοὶ καὶ ἐν ᾗ οὐδαμῶς γίνεται χρῆσις βιαίων μέτρων,

1. Πρβλ. Schmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 24.--Πρβλ. Mezger, Pindar's Siegeslieder σ. 10.

2. Ἀποσπ. 213 τῆς ἐκδ. Boeckh II, Β' σ. 663.

3. Ὀλυμπ. ΙΓ' στίχ. 4 ἐφεξῆς.

εἰς ἃ τὸ πλῆθος ἀρέσκεται. Διότι ἡ τυραννὶς[1], καταχρωμένη τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, ἀντιπίπτει πρὸς τὴν μετριοπάθειαν καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς νόμους, τούς τ' ἀνθρωπίνους καὶ θείους, οἵτινες, κατὰ Πίνδαρον, ἀποτελοῦσι τὴν δύναμιν ἀγαθοῦ πολιτεύματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ δημοκρατία ἀπαρέσκει τῷ Πινδάρῳ, διότι τὸ πλῆθος, κατ' αὐτόν, τυφλώττει καὶ μετέρχεται βίαν[2].

Αἱ δὲ περὶ βασιλείας ἰδέαι τοῦ λυρικοῦ σαφῶς ἐκδηλοῦνται ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ. Ἀγαθὸς βασιλεύς, κατὰ Πίνδαρον, ἀποβαίνει ἐκεῖνος, οὗ ἡ καρδία ἐστὶ ταμεῖον εὐσεβείας μὲν πρὸς τοὺς θεούς, δικαιοσύνης δὲ καὶ πραότητος πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, πατρικῶν δ' αἰσθημάτων πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ξενιζομένους. Ὑπὸ τοιοῦτον βασιλέα θάλλει καὶ ἡ «θεόδματος ἐλευθερία»[3], ἣν ὀνειροπολεῖ ὁ ποιητής. Τοιαύτην ἐλευθέριον καὶ πατρικὴν βασιλείαν περιγράφει καὶ ὁ σύγχρονος τῷ Πινδάρῳ Αἰσχύλος, συγκεντρῶν τὰ γνωρίσματα αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐν Ἄργει βασιλέως Πελασγοῦ[4]. Ἡ παρὰ Πινδάρῳ αὕτη βασιλεία, ἡ ὑποτασσομένη τοῖς νόμοις καὶ πατρικῶς κυβερνῶσα, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει οὔτε πρὸς τὴν δεσποτικὴν ἐκείνην βασιλείαν, ἥτις μετὰ νοημοσύνης καὶ ἐπιτηδειότητος διώκει δύο πρὸ τοῦ Πινδάρου αἰῶνας τὰ πράγματα πολλῶν τῆς Ἑλλάδος πολιτειῶν, οὔτε πρὸς τὴν ἐν Σπάρτῃ ἀρχαιοπρεπῆ καὶ σεβασμίαν βασιλείαν,

1. Ἔπαινον θερμὸν τῆς τυραννίδος ἴδ. παρ' Ἰσοκράτει Νικοκλ. 16 ἑξῆς.

2. Croiset, La poésie de Pind. σ. 255.

3. Πυθ. Α', 61.

4. Πρβλ. Ἱκέτιδ. πολλαχοῦ.

ἧς τὴν ἐξουσίαν στενῶς περιώρισαν οἱ Ἔφοροι καὶ ἡ Γερουσία. Τοὐναντίον ἡ παρὰ Πινδάρῳ βασιλεία ἦν ἰδεώδης, πλασθεῖσα ἐκ λαμπρῶν ἀναμνήσεων ἀρχαιοτάτων βασιλέων καὶ συχνάκις μάλιστα καὶ ἐξ ἀποτυχίας τῶν ἐξ αὐτῆς προσδοκιῶν κατὰ τὸν πραγματικὸν βίον[1].

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Πινδάρου. Ἵνα δ' ἔτι μᾶλλον διαγνωσθῇ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ, ἐξεταστέον ἐνταῦθα καὶ τὸ ζήτημα φιλαργυρίας, ἐφ' ᾗ κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν[2]. Ἡ κατὰ τοῦ λυρικοῦ περὶ φιλαργυρίας αὕτη κατηγορία βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῶν ἑξῆς τριῶν σημείων, κατὰ τὸν Bippart[3].

α'] ὅτι ὁ Πίνδαρος ποιῶν ἐλάμβανε χρήματα,

β'] ὅτι οἱ ἐπαινούμενοι προτρέπονται εἰς τὴν ἐλευθεριότητα ὑπ' αὐτοῦ,

γ'] ὅτι ἐπαινεῖ τὸν πλοῦτον.

Καὶ ὅτι μὲν ὁ Πίνδαρος ποιῶν ἐλάμβανε χρήματα ἀληθές ἐστι καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ (Πυθ. ΙΑ' 41), λέγων πρὸς τὴν Μοῦσαν, «εἰ δ' ἀληθῶς, ὦ ἡμετέρα Μοῦσα, μισθοῦ καὶ ἀργυρίου τὴν σὴν φωνὴν ὑπέσχου παρασχεῖν, ἄλλοτε ἄλλα ὀφείλεις ἀνακινεῖν ἐγκώμια»[4]. Ἐν δὲ τῷ Β' τῶν ἰσθ-

1. Croiset, La poésie de Pindare σ. 257.

2. Πρβλ. Ἴσθμ. Δ' στίχ. 2. ἔκδ. Boeckh II, Α' σ. 540. «Ἴσμεν φιλόχρυσον ὄντα πανταχοῦ τὸν Πίνδαρον. Κἀνταῦθα οὖν τὴν ἑαυτοῦ φιλάργυρον προαίρεσιν τεκμηριοῖ τὸν πλοῦτον ἐγκωμιάζων καὶ ὑπαινιττόμενος, ὡς προσήκει τοὺς ἐγκωμιαζομένους χρυσῷ ἀμείβεσθαι τὸν Πίνδαρον».

3. Pindar's Leben, Welt. u. Kunst. σ. 13, σημ. 1.

4. Πρβλ. ἀρχαῖον σχολ. ἔκδ. Boeckh II, Α' σ. 419. στίχ. 63. Τὴν προϋπάρξιν συμφωνίας περὶ πληρωμῆς τῆς ἀντιμισθίας τῷ ποιητῇ

μίων εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, κακίζων τὴν συνήθειαν τῶν ποιητῶν τοῦ λαμβάνειν χρήματα, ἀναφωνεῖ τάδε· ἄλλοτε, ὦ Θρασύβουλε, οἱ θνητοὶ, οἱ ἐπιβαίνοντες τῶν μουσικῶν ἁρμάτων καὶ τῆς λύρας μετέχοντες, ὀαψιλῶς ἐσκόρπιζον τοὺς ἡδυφθόγγους ὕμνους αὐτῶν εἰς τιμὴν τῶν ἡρώων, διότι ἡ Μοῦσα τότε «οὔπω φιλοκερδὴς ἦν, οὐδὲ μισθοῦ συντάττουσα τὰ ποιήματα[1]», ἐνῷ νῦν τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, διότι μόνοι οἱ πλούσιοι ἐγκωμιάζονται καὶ τὸ χρῆμα μόνον ἀναδεικνύει τοὺς ἥρωας. Ὁ πρὸ τοῦ Πινδάρου ἀκμάσας Ἀνακρέων ἐκφράζει τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ θλῖψιν ἐπὶ τοῖς παρελθοῦσιν ἐκείνοις εὐτυχέσι χρόνοις, καθ' οὓς ἡ Μοῦσα οὐκ ἐμισθοῦτο[2]. Πρῶτος δὲ ὁ Σιμωνίδης φαίνεται παρεισαγαγὼν τὴν συνήθειαν τοῦ πράττεσθαι χρήματα· διὸ οὐχὶ ἀδίκως ἴσως κακίζεται ὡς φιλάργυρος[3]. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, τὸν Σιμωνίδην ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι βεβαίως ποιηταὶ καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ὀψιαίτερον τὸ μισθόδουλον τῶν λυρικῶν χορηγοῦν ἱκανὴν ὕλην σκωμμάτων εἰς τὴν ἀμίμητον τοῦ Ἀριστοφάνους γραφίδα,

οὐκ ἀποδέχεται ὁ Bippart (σ. 13, σημ. 1), τοὐναντίον ὁ Croiset (La poés. de Pind. σ. 150) οὐ μόνον ἀποδέχεται, ἀλλὰ καὶ ὑποστηρίζει αὐτὴν καὶ ἀποχρώντως δικαιολογεῖ.

1. Πρβλ. ἀρχ. σχολ. Ἰσθμ. Β' στ. 9 ἔκδ. Bœckh II, A' σ. 525.

2. «Οὐδ ἀργυρέη κω τότ' ἔλαμπε πειθώ» Ἀπόσμ. 33 ἐκδ. Bergk, Poet. Lyric· græc. σ. 1020. Τὸ αὐτὸ ἀπόσπασμα ἀναφέρει καὶ ὁ ἀρχ. σχολ. εἰς Ἰσθμ. Β' στ· 9 Bœckh II, A' σ. 525.

3. Πρβλ. Ἀριστοφ. Εἰρήνης στίχ. 697—698.—Bergk, Griech. Literat. I, σ. 178—179. — Ἰδ. καὶ ἀρχ. σχολ. εἰς Ἰσθμ. Β' στίχ. 9, ἔνθ' ἀνωτέρω.

διαπλάσαντος τὸ γνωστὸν ἐν Ὄρνισι πρόσωπον ποιητοῦ διθυράμβων[1]. Μὴ λησμονῶμεν δ' ὅτι καὶ ὁ Πίνδαρος αὐτὸς ἐπράττετο μὲν χρήματα καὶ ἐνίοτε μάλιστα ἀπήτει μεγάλα ποσὰ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ παρ' ἀρχαίῳ σχολιαστῇ[2] περισωθὲν ἀνέκδοτον, καθ' ὃ τρισχίλιαι ὅλαι ἀπητήθησαν δραχμαὶ δι' ἕνα ἐπίνικον, οὐδέποτε ὅμως διὰ τοῦτο ἐπηρεάσθη ἡ φήμη αὐτοῦ ἢ ἐζημιώθη ἡ ὑπόληψις. Τοὐναντίον οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ, καθ' οὓς χρόνους ἤκμαζεν ὁ Πίνδαρος, ἀπέλαυον πλείστης ὅσης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, εἰ καὶ ἐξεδηλοῦντο συχνάκις δυσαρέσκειαι καὶ σκώμματα κατ' ἐνίων ἐξ αὐτῶν κακὴν ποιούντων ἐξαίρεσιν. Ὥστε δίκαιον ἦν ἵν' ἀμειφθῇ ὁ Πίνδαρος διὰ τὰ ποιήματα αὐτοῦ[3], ὡς ἠμείβετο ἄλλοτε ἡ γλυφὶς τοῦ Φειδίου ἀπεργαζομένου τὸν Ὀλύμπιον Δία καὶ ὁ χρωστὴρ τοῦ Ραφαὴλ, δαιμονίως τεχνουργήσαντος τὰς ἐν τῷ Βατικανῷ γραφάς[4]. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον δικαία ἦν ἡ ἀμοιβὴ αὕτη, ὅσῳ τὰ ἔργα τῆς λυρικῆς Μούσης ἀναγκαιότατα ἀπέβαινον εἴς τε τὸν θρησκευτικὸν καὶ τὸν πολιτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων[5]. Ἀλλὰ καίπερ λαμβάνων χρήματα ὁ Πίνδαρος οὐδαμῶς ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς μισθοφόρον πωλοῦντα ἑαυτὸν εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, οὐδ' ἐπηρέαζε τὴν ἔμπνευσιν αὐτοῦ τὸ χρῆμα[6]. Καὶ ἐγκωμιάζων μὲν τοὺς νικη-

1. Croiset. La poésie de Pindare σ. 151.

2. Εἰς Νεμ. Ε' στίχ. 1 ἔκδ. Bœckh II, A' 460—461.

3. Ἅπερ πανταχόσε διικνούμενα δήλην ἐποίουν πολλοῖς τὴν ἀρετὴν τῶν ἐπαινεθέντων. Πρβλ. ἀρχ. σχολ. ἔκδ. Bœckh, II, A' σ. 461.

4. Πρβλ. Shmidt, Pindar's Leb. u. Dicht. σ. 43.

5. Bippart, Pindar's Leben, Welt. u. Kunst. σ. 13, σημ. 1.

6. Croiset, La poésie de Pindare σ. 278.

SISMANOGLIO

τὰς, ἀπένεμε τὴν ὀφειλομένην αὐτοῖς δόξαν, ἤμειβε τὰ καλὰ ἔργα καὶ διεφύλαττεν ἀπὸ τῆς δυσφήμου λήθης πᾶν τὸ ἀγαθὸν καὶ ὡραῖον. Ὑμνῶν δὲ πάλιν τοὺς θεοὺς, ἐγίνετο ὁ ἑρμηνεὺς τῶν εὐγνωμόνων πρὸς αὐτοὺς αἰσθημάτων τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς ἀφηγεῖται ἅμα καὶ ἑρμηνεύει τοὺς μύθους, οὓς ἐδίδαξαν αὐτὸν αἱ Μοῦσαι καὶ ἡ ἀρχαία παράδοσις. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην ὁ λυρικὸς ποιητὴς οὐδαμῶς ἀποβαίνει οὐδ' ἀπέναντι αὐτῶν τῶν ἐξοχωτέρων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ προσώπων μίσθιος κόλαξ, ἀλλ' ὑπάρχει φίλος καὶ ἴσος πρὸς αὐτοὺς πολλάκις[1].

Τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς κατηγορίας, ὅτι παρεκίνει τοὺς ὑπ' αὐτοῦ νουθετουμένους εἰς τὴν ἐλευθεριότητα, ραδίως καὶ εὐχερῶς αἴρεται, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἡ ἐλευθεριότης οὐχὶ κακία, ἀλλ' ἀρετὴ πασιφανὴς ὑπάρχει· κατ' ἀκολουθίαν δὲ τούτου ὁ προτρέπων πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην οὐχὶ μομφῆς, ἀλλ' ἐπαίνου μᾶλλον ἄξιος τυγχάνει.

Τὸ δὲ τελευταῖον, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἀπροκαλύπτως πάντοτε ἐπαινεῖ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ τὸν πλοῦτον, οὐδαμῶς δικαιολογεῖ τὴν ἐπ' αὐτὸν ἐπιρριπτομένην μομφὴν φιλαργυρίας, διότι ὁ λυρικὸς ὁπουδήποτε τῶν ποιημάτων αὐτοῦ καὶ ἂν ποιῆται ἐγκωμιαστικὸν τοῦ πλούτου λόγον, πράττει τοῦτο ἐννοῶν ἀείποτε τὴν καλὴν αὐτοῦ χρῆσιν. Οὕτως ἐν τῷ Γ' πυθ. στίχ. 110 τοιαύτη τοῦ πλούτου χρῆσις ὑπονοεῖται[2]. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται

1. Croiset ἔνθα ἀνωτέρω σ. 152—153.

2. Πρβλ. τὸν ἀρχ. σχολιαστὴν παρὰ Bœckh II, A' σ. 340 στίχ. 195.

καὶ ἐν τῷ θαυμασιωτάτῳ προοιμίῳ τοῦ Δ' τῶν ἰσθμίων, ἔνθα ἐπαινεῖ ὁ λυρικὸς τὴν δότειραν τοῦ χρυσοῦ θεὰν Χρύσην, διότι πρόκειται ἵνα ἐγκωμιάσῃ τὴν ἄσβεστον τῶν Αἰγινητῶν πρὸς τὸν πλοῦτον δίψαν, οὗτινος διὰ τῆς καλῆς χρήσεως ἀνυψώθησαν εἰς δόξαν ἐπίφθονον. Ἐν τούτοις πόσον ὁ Πίνδαρος ἐπεδίωκε τὸν πλοῦτον καὶ ἦν ἑπομένως φιλάργυρος μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς ἐν Η' νεμ. στ. 37 ἐφεξῆς, ἔνθα τὰ λεγόμενα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὁ λυρικὸς οὐδαμῶς ἐπεδίωκε πλοῦτον, ἀλλ' ἔτεινε μᾶλλον εἰς ἐπίκτησιν ὀνόματος ἀγαθοῦ, ὅπερ ἐπεθύμει ἵνα καταλίπῃ τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ κατώρθου μεμφόμενος μὲν τὰ μομφῆς ἄξια, ἐπαινῶν δὲ τὰ ἐπαινετά. Ὁ δὲ ἰσχυριζόμενος, ὅτι ὁ λυρικὸς παρεῖχε τὴν μοῦσαν πρὸς ἔπαινον ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἐπὶ σκοπῷ χρηματιστικῷ οὐδαμῶς ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον, διότι ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ οὗτος τότε μόνον ἠδύνατο ἵνα ἔχῃ ὑπάρξεως λόγον, ὅταν ὁ ποιητὴς ἀνελάμβανεν ἵνα ἐξυμνήσῃ καὶ ἀνθρώπους ὅλως ἀναξίους ἐπαίνου, ἤτοι ὅταν ἐφωρᾶτο ἐξασκῶν βαθμόν τινα κολακείας, ἐνῷ πᾶν τοὐναντίον τὴν μὲν κολακείαν ἀποτροπιάζεται ὁ λυρικὸς[1], τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐκ ἐσπαταλῶντο ἀφειδῶς οἱ ἔπαινοι. Καὶ οὐ μόνον φειδωλὸς περὶ τοὺς ἐπαίνους δείκνυται ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει καὶ ἐπιτιμᾷ πολλάκις δια τρόπου ἐννοεῖται ἁρμόζοντος καὶ ἠπίου

1. Croiset, La poésie de Pindare σ. 279. «Il a horreur de la flaterie. Il aime la franchise d' un langage honnête. L' homme dont la parole est sincère et droite est le plus solide appui de tous les gouvernements quels qu' ils soient et le meilleur ami des princes».

SISMANOGLIO MEGARO

καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τυράννους[1]. Ἡ δὲ παρρησία αὕτη ἐκπηγάζει ἐκ τοῦ θάρρους τῆς γνώμης αὐτοῦ, καὶ τὸ θάρρος τοῦτο ἐδράζεται ἐπὶ τῆς βαθείας συναισθήσεως τῆς ἰδίας ἀξίας. Ἡ δὲ συναίσθησις αὕτη γεννᾷ παρὰ τῷ ποιητῇ τὸν σεμνὸν χαρακτῆρα, ἐξ οὗ ἀπορρέει καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ πάθος, ὅπερ ἐστὶν ἓν τῶν κυριωτέρων γνωρισμάτων τοῦ Πινδάρου. Ἕνεκα δὲ τοῦ χαρακτῆρος τούτου ἀδύνατον ἵνα ὑποθέσωμεν, ὅτι ἦν ψυχρὸς ἐν τοῖς αἰσθήμασιν αὐτοῦ. Τοὐναντίον τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς σεμνότητος ἐμετρίαζεν ἡ μεγάλη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θέρμη. Ἐπίσης κατέχει ὁ λυρικὸς καὶ ἔξοχον λεπτότητα περιγραφικὴν, καὶ, ὅπως αἰσθάνεται καὶ ἐπαινεῖ τὰ μεγάλα διὰ λόγων μεγάλων, οὕτω περιγράφει καὶ τὰ μικρὰ καταλλήλως. Ἰδιαίτατα δὲ τὸ βαθὺ τοῦ Πινδάρου αἴσθημα καταφαίνεται ἐν ταῖς εὐχαῖς, καθ' ἃς νομίζει τις, ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐξέρχονται ἐκ τῶν μυχιαιτάτων τῆς καρδίας αὐτοῦ πτυχῶν.

Τοιοῦτος ὢν ἐν συντόμῳ ὁ Πίνδαρος, εὐσεβὴς δηλονοῦν πάνυ περὶ τὰ θεῖα, ὑψηλὸς καὶ γενναῖος κατὰ τὰ πολιτικὰ φρονήματα[2], σοφὸς ποιητὴς, ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς μόνον μαχόμενος, ἐδικαιοῦτο, νομίζομεν, ἵνα περιαυτολογῇ καὶ καυχᾶται, ὡς καυχᾶται ἐν τῷ Ζ' τῶν Νεμέων στίχ. 66 καὶ ἑξῆς.

1. Croiset. ἔνθα ἀνωτέρω σ. 280.

2. Croiset, La poésie de Pindare σ. 251. «La politique ressemble à sa religion et à sa morale. Elle sort de la même source haute et pure . . . ».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Α'.

Προεισαγωγή.

Ὁ Πίνδαρος ἐκαλλιέργησε τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ δὴ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε δικαίως ἀνακηρύσσεται ὑφ' ἁπάντων ὡς ὁ μέγιστος τῆς Ἑλλάδος λυρικός. Ὅπως δὲ ὁ Ὅμηρος ἐπεκλήθη κατ' ἐξοχὴν *ποιητὴς*, ὁ Ἀριστοφάνης *κωμικὸς* καὶ ὁ Θουκυδίδης *συγγραφεὺς*, οὕτω καὶ ὁ Πίνδαρος ἐπωνομάσθη *λυρικός*[1]. Ἠξιώθη δὲ ὁ Πίνδαρος τοσαύτης ἀναγνώσεως καὶ σπουδῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν, ὅσης καὶ οἵας οὐδεὶς τῶν παλαιῶν ποιητῶν μετὰ τὸν Ὅμηρον. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ κατέστησαν, ὡς εἰπεῖν, κλασικὰ καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ

1. Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dissen προλεγ. σ. 95 καὶ ὅπου παραπέμπει.

SISMANOGLIO MEGARO

ἀρχαιότητι. Καὶ ἀναφέρονται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου[1], ἐπαινοῦνται δὲ ἢ παρῳδοῦνται ὑπὸ τῶν κωμικῶν τοῦ πέμπτου π. χ. αἰῶνος, οἷος ὁ Ἀριστοφάνης[2] καὶ ὁ Εὔπολις[3]. Ἐν τῇ πόλει τοῦ Κέκροπος, ἥτις εἰσεποιήθη τὴν δόξαν τοῦ λυρικοῦ, καὶ ὑπὸ ἄλλων μὲν ἐκτιμητῶν τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ διακεκριμένων καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν, ὡς ὁ Πλάτων[4], μετὰ περιπαθείας ἀνεγινώσκοντο αἱ πινδαρικαὶ ποιήσεις ὡς ἡ ὑγιεστάτη καὶ εὐγενεστάτη πνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου τροφή. Ὁ δὲ εἰλικρινὴς οὗτος ἐνθουσιασμός, ὁ ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ τῆς πινδαρικῆς μούσης ἐκδηλωθείς, οὐ μικρὸν συνεβάλετο πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην, εἰς ἣν διετήρησαν αὐτὸν κατόπιν καὶ οἱ Ἀλεξανδρῖνοι γραμματικοί, οἵτινες πολλαχῶς ἠσχολήθησαν περί τε τὴν σπουδὴν καὶ

1. III, 38. «Καὶ ὀρθῶς μοι δοκέει Πίνδαρος ποιῆσαι νόμον πάντων βασιλέα φήσας εἶναι». Τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἴδ. παρὰ Bœckh, Pind. op. II, B′ σ. 642.

2. Νεφελ. 95 καὶ 145. Ὀλυμπ. ΙΔ′ 31. Bœckh, II, A′ σ. 295. Πρβλ. καὶ Νεφ. στίχ. 569. Πινδ. Ὀλυμ. A′, 10. Bœckh II, A′ σ. 25.— Ἀριστοφ. Ἱππεῖς 276 — 277. Πινδ. Ὀλυμπ. Θ′ 1. Bœckh II, A′ σ. 207. Πρβλ. καὶ στίχ. 400. Πινδ. πυθ. Δ′ 407. Bœckh II, A′ σ. 368. Ὡσαύτως πρβλ. Ἱππ. στίχ. 517. Πινδ. πυθ. B′ 75. Bœckh II, A′ σ. 318 καὶ σελ. 322.

3. Πρβλ. Ἀθήναιον A′ 3, α. «ἔτι δὲ νόμων συναγωγῆς, οὓς ἔτι διδάσκουσιν, ὡς τὰ Πινδάρου ὁ κωμῳδοποιὸς Εὔπολίς φησιν . . .».

4. Πρβλ. Θεαιτ. 173, E.—Φαιδρ. 227, B′.—Εὐθυδ. 304, B′.—Γοργ. 484, B′ καὶ 488, B′. — Μεν. 76, Δ′ καὶ 81, B′—Πολ. I, 331, A′ καὶ 365, B′.—III, 408, B′, V, 457.—Νόμ. III, 690 Δ′, IV, 715 A′.

τὴν ἑρμηνείαν τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν Περγάμῳ φιλολογικὸς κόσμος τὴν αὐτὴν ἐπεδείξατο πρὸς τὰς ποιήσεις τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ στοργὴν καὶ ἐπιμέλειαν[1]. Οὐκ ὀλίγους δὲ θαυμαστὰς καὶ δὴ καὶ μιμητὰς εὗρεν εἶτα ὁ Πίνδαρος καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπου ὁ Ὁράτιος παραβάλλει αὐτὸν πρὸς «εὐρέως καὶ ἀμέτρως ρέοντα ποταμόν[2]». Προσέτι δὲ καὶ οἱ Βυζαντῖνοι ἐπαρκῶς ἠσχολήθησαν περὶ τὸν Πίνδαρον, περὶ ὃν καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἔτι χρόνους μέγας καὶ διάπυρος ἠγέρθη ζῆλος, ὑπεκκαίων τὴν σπουδὴν καὶ ἑρμηνείαν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Εἰ καὶ δὲ δυσνόητος καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ξένος, οὐδέποτε ὅμως ἀπήρεσεν ἢ ἐλησμονήθη· τοὐναντίον μάλιστα, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ἀνέζησε κατὰ τοὺς νεωτέρους ἰδίᾳ χρόνους. Ἕνεκα δὲ τῆς ἀγάπης καὶ θερμῆς ταύτης στοργῆς πρὸς τὰ προϊόντα τῆς πινδαρικῆς μούσης, στοργῆς παραμεινάσης δι' ὅλων τῶν αἰώνων ἀπαραμειώτου, περιεσώθη ἐν χρόνοις δυσκόλοις ὁλόκληρον εἶδος τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, οἱ ἐπίνικοι. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης λόγος ἐξηγεῖται καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ λυρικοῦ, ἅτινα διεφυλάχθησαν παρὰ τοῖς παλαιοῖς συγγραφεῦσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν χειρογράφων τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, ὑπολογιζομένων ἐν ὅλῳ εἰς 154, καὶ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλλοντα κατά τε τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἀξίαν εἰς Πίνδαρον σχόλια, πρὸς δὲ καὶ αἱ πολλαὶ αὐτοῦ ἐκδόσεις, τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἀφετηρίαν, ἤτοι τὴν πρὸς τὸν λυρικὸν βαθεῖαν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην πάντων τῶν αἰώνων. Ὁ βουλόμενος λοιπὸν

1. Groiset, la poésie de Pindare σ. 19.

2. Ὠδ. IV, 1.

SISMANOGLIO MEGARO

ἵν' ἀσχοληθῇ ἐν γένει περὶ τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου, ἀνάγκη ὅπως ἴδῃ τίνα ταῦτα καὶ τίς ἡ τύχη αὐτῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον.

Β'.

Περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων εἰς βιβλία.

Τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου ἦσαν τὸ πάλαι πολλὰ κατ' ἀριθμὸν καὶ διῃρέθησαν ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκδοτῶν αὐτοῦ εἰς 17 βιβλία περιλαμβάνοντα πάντα τὰ εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως[1]. Τὴν εἰς 17 βιβλία διαίρεσιν τῶν προϊόντων τῆς πινδαρικῆς μούσης καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων τούτων κατ' εἴδη ἀναφέρουσιν ἐκ τῶν παλαιῶν βιογράφων τοῦ Πινδάρου δύο μόνον, ὁ Σουΐδας[2] καὶ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος[3], ἐνῷ τῶν ὑπολειπομένων τριῶν παλαιῶν βιογραφιῶν, ἡ μὲν τοῦ Θωμᾶ Μαγίστρου[4] ἀναφέρει μὲν τὰ 17 βιβλία, οὐκ ὀνομάζει ὅμως πάντα τὰ εἴδη, εἰμὴ τὰ εἰς τοὺς τέσσαρας κυρίους ἀγῶνας ἀναφερόμενα· ὁ δ' ἔμμετρος βίος[5] ἀναγράφει μόνον τοὺς ἐπινίκους ὕμνους καὶ τὰ παρθένια, καὶ ὁ Εὐστάθιος[1] οὔτε τὰ 17 βιβλία ἀναφέρει, οὔτε τὰ εἴδη πάντα εἰμὴ τοὺς παιᾶνας, διθυράμβους, προσόδια, παρθένια, ὑπορχήματα, ἐγκώμια, θρήνους καὶ ἐπινικίους. Ὥστε ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ ἀκολουθοῦμεν κυρίως τῇ τοῦ Σουΐδα μόνον καὶ τῇ βρατισλαυϊκῇ βιογραφίᾳ. Καὶ ὁ μὲν Σουΐδας εἰς συμπλήρωσιν τῶν 17 βιβλίων, ἅπερ ἀναφέρει, καταλέγει τὰ ἑξῆς ἑπτὰ καὶ δέκα διάφορα εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ὁρίζων εἰς ἕκαστον εἶδος ἓν βιβλίον. Ταῦτα δέ εἰσι 1] ὀλυμπιονῖκαι, 2] πυθιονῖκαι, 3] νεμεονῖκαι, 4] ἰσθμιονῖκαι, 5] προσόδια, 6] παρθένια, 7) ἐνθρονισμοί, 8] βακχικά, 9] δαφνηφορικά, 10] παιᾶνες, 11] ὑπορχήματα, 12] ὕμνοι, 13] διθύραμβοι, 14] σκόλια, 15] ἐγκώμια, 16] θρῆνοι, 17] δράματα τραγικὰ ιζ', ἐπιγράμματα ἐπικὰ[2] καὶ καταλογάδην παραινέσεις τοῖς Ἕλλησι καὶ ἄλλα πλεῖστα. Ὁ δὲ βρατισλαυϊκὸς βίος ἀναγράφει τὰ ἑξῆς εἴδη: ὕμνους, παιᾶνας, διθυράμβων β', προσοδίων β', παρθενίων δ' καὶ γ', ὑπορχημάτων β', ἐγκώμια, θρήνους, ἐπινίκων δ'.

Ἀντιπαραβάλλοντες δὲ τὰς ἀνωτέρω δύο ταύτας κατατάξεις, εὑρίσκομεν αὐτὰς μὴ συμφωνούσας μηδ' ἀνταποκρινομένας πρὸς ἀλλήλας ἀκριβῶς, ἐξ οὗ προαγόμεθα ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι δύο ὑπῆρχον τὸ πάλαι ἐκδόσεις τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, μία ἀρχαιοτέρα, ἀναγομένη πάν-

---

1. Πρβλ. Croiset, La poés. de Pind. σ. 19.
2. Ἴδ. ἔκδ. Bœekh, Pind. op. II. A' σ. 5.
3. Παρὰ Bœckh ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 10.
4. Παρὰ Bœckh σ. 4 «γέγραπται δὲ αὐτῷ ἑπτακαίδεκα βιβλία, ὧν τέσσαρα ἡ λεγομένη περίοδος, ὀλυμπιονῖκαι, πυθιονῖκαι, νεμεονῖκαι, ἰσθμιονῖκαι».
5. Ἔκδ. Bœckh, Pind. op. II, A'σ. 7.

6. Πρβλ. τὴν ἔκδ. τοῦ Πινδάρου ὑπὸ Christ. ἐν τοῖς προλεγομένοις σ. 19.

1. Ὁ Bergk ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Πινδάρου σ. 283 διορθοῖ τὴν λέξιν ἐπικὰ εἰς ἔπη κ, δ, , ἤτοι ὅτι πάντα τὰ ἔργα τοῦ Πινδάρου περιελάμβανον 24 χιλ. στίχ. ἢ κῶλα.

ΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ ΜΕΓΑΡΟ

τως εἰς τοὺς χρόνους τῆς λεγομένης κλασικῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλη νεωτέρα, ἀναγομένη εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλολογικῆς δράσεως, ὅτε τὰ πινδαρικὰ ποιήματα κατετάχθησαν κατὰ διάφορον ἢ πρότερον τρόπον, καθ' ὃν προηγοῦντο μὲν ὅσα εἶχον θρησκευτικὸν ἀντικείμενον, οἷον ὕμνοι, παιᾶνες, διθύραμβοι, ἠκολούθουν δὲ τὰ ἄλλα[1]. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ μὲν Σουΐδας παρέλαβε τὰ εἴδη τῆς πρώτης ἐκδόσεως, τῆς καὶ ἀρχαιοτέρας, ὁ δὲ βρατισλαυϊκὸς βίος τὰ εἴδη τῆς δευτέρας ἐκδόσεως, τῆς καὶ μεθοδικώτερον ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρίνων διαταχθείσης[2]. Καὶ ἡ μὲν παρὰ Σουΐδᾳ κατάταξις ἐγένετο κατὰ τύχην καὶ ἄνευ ὡρισμένου τινὸς σχεδίου, καθ' ὃ ἔδει βεβαίως ἵνα τὰ εἰς τοὺς θεοὺς ἀναφερόμενα ποιήματα προηγηθῶσι τῶν ἄλλων, τῶν εἰς ἀνθρώπους ἐχόντων τὴν ἑαυτῶν ἀναφοράν. Ἡ δὲ τοῦ βρατισλαυϊκοῦ βίου τυγχάνει ἔργον κατά τε λογικὴν καὶ μεθοδικὴν σειρὰν γενόμενον. Ἐν αὐτῇ προτάσσονται τὰ εἰς τοὺς θεοὺς ἀναφερόμενα ποιήματα, οἱ ὕμνοι, παιᾶνες καὶ διθύραμβοι καὶ ἐπιτάσσονται τὰ εἰς ἀνθρώπους ἀναγόμενα, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ δευτέρων κείμενα μετέχουσιν ἀμφοτέρων τούτων τῶν τάξεων[3]. Αἱ ἐκδόσεις αὗται φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως διαφέρουσαι ἀλλήλων,

1. Πρβλ. Bergk, Griech. Literat. II, σ. 521.

2. Πρβλ. Croiset, La poés. de Pind. σ. 20 «si cette classification (la classif. de Suidas), comme c'est probable, est la plus ancienne, qui ait été faite des œuvres de Pindare, il est naturel que l'espris méthodique des Alexandrins ne s'en contentât pas et cherchât quelque chose de mieux».

3. Πρβλ. Groiset, la poés, de Pindare σ. 21.

ἡ δὲ διαφορὰ αὐτῶν ἔγκειται εἴς τε τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδῶν καὶ τὴν κατάταξιν αὐτῶν· συμφωνοῦσι μόνον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν βιβλίων, διότι ἐν ἑκατέρᾳ τούτων ἀναφέρονται 17 βιβλία. Καὶ τὸ μὲν ζήτημα τῆς κατατάξεως τῶν εἰδῶν, ὅτι δηλαδὴ εἰς ταύτην μὲν τῶν ἐκδόσεων προηγεῖται τὸ δεῖνα εἶδος, εἰς ἐκείνην δὲ τὸ δεῖνα, οὐδεμίαν παρουσιάζει σπουδαιότητα. Σπουδαιότερον ὅμως ὑπάρχει τὸ ἄλλο ζήτημα, τὸ περὶ τῆς διαφορᾶς πέντε ὅλων εἰδῶν (ἐνθρονισμῶν, βακχικῶν, δαφνηφορικῶν, σκολίων καὶ τραγικῶν δραμάτων), ἅτινα πλεονάζουσιν ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐκδόσει, καὶ ἅπερ ὁ Boeckh[1] κατατάσσει ὡς ἕπεται· α'] τοὺς ἐνθρονισμοὺς ὡς ᾀδομένους εἰς καθιδρύσεις ἀγαλμάτων τοῖς θεοῖς, ἀνάγει εἰς τὰ προσόδια· β'] τὰ βακχικά, ὡς ἀναφερόμενα εἰς Διόνυσον, πρὸς ὃν ὡσαύτως ἀναφέρονται καὶ οἱ διθύραμβοι, ἀνάγει εἰς τὸ εἶδος τοῦτο, δηλαδὴ τοὺς διθυράμβους· γ'] τὰ δαφνηφορικὰ θεωρεῖ εἶδος παρθενίων, ἄρα ἀνάγει αὐτὰ μεταξὺ τῶν παρθενίων· δ'] τὰ σκόλια, τὰ ᾀδόμενα εἰς συμπόσια καὶ ἄλλας σχετικὰς τοῦ βίου περιστάσεις καὶ ἐγκωμιαστικὰ ὄντα ἀνθρώπων, ὑπήγαγεν εἰς τὸ εἶδος τῶν ἐγκωμίων· ε'] δὲ καὶ τελευταῖον τάσσει τὰ τραγικὰ δράματα, περὶ ὧν πολλὰ εἶπον οἱ νεώτεροι. Καὶ ὁ μὲν Boeckh νομίζει, ὅτι τὰ τραγικὰ δράματα ἦσαν λυρικαὶ τραγῳδίαι, δηλαδὴ ποιήματα ἄνευ διαλόγου καὶ πράξεως, δυνάμενα ἵν' ἀναχθῶσιν ἢ εἰς τοὺς διθυράμβους, ἢ εἰς τὰ ὑπορχήματα, ἅπερ μεγάλως πλησιάζουσι πρὸς τὸ δρᾶμα. Ὁ Lobeck[2] κατατάσσει τὰ τραγικὰ δράματα μεταξὺ

1. Pindare op. II. B' σ. 554—556

2. Ἀγλαοφ. στίχ. 977.

τῶν θρήνων καὶ ὁ Bergk[1] ἀνάγει αὐτὰ εἰς τοὺς διθυράμβους. Εἰς τοὺς διθυράμβους τάττει αὐτὰ ἐπίσης καὶ ὁ Hermann[2], ὅπερ καὶ πιθανὸν φαίνεται τῷ Groiset[3]. Ἐν τούτοις πιθανώτερον, ὅτι τὰ τραγικὰ δράματα ἀνῆκον εἰς τὰ ὑπορχήματα, διότι ἦσαν διῃρημένα καὶ ταῦτα εἰς δύο βιβλία, ὧν τὸ δεύτερον ἴσως περιεῖχε τὰ τραγικὰ δράματα.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἐνῷ ἡ μία τῶν ἐκδόσεων περιεῖχε δέκα καὶ τέσσαρα εἴδη (ἐπινίκων βιβλία τέσσαρα καὶ δέκα τρία ἕτερα βιβλία περιλαμβάνοντα ἀνὰ ἓν τῶν ἑξῆς εἰδῶν, προσοδίων, παρθενίων, ἐνθρονισμῶν, βακχικῶν, δαφνηφορικῶν, παιάνων, ὑπορχημάτων, ὕμνων, διθυράμβων, σκολίων, ἐγκωμίων, θρήνων, δραμάτων τραγικῶν), ἡ ἑτέρα περιεῖχε μόνον ἐννέα εἴδη, (ἤτοι α΄] ὕμνων βιβλίον ἓν, β΄] παιάνων βιβλίον ἓν, γ΄] διθυράμβων βιβλία δύο, δ΄] προσοδίων βιβλία δύο, ε΄] παρθενίων βιβλία τρία, ς΄] ὑπορχημάτων βιβλία δύο, ζ΄] ἐγκωμίων βιβλίον ἓν, η΄] θρήνων βιβλίον ἓν καὶ θ΄] ἐπινίκων βιβλία τέσσαρα), τῶν λοιπῶν πλεοναζόντων πέντε εἰδῶν (ἐνθρονισμῶν, βακχικῶν, δαφνηφορικῶν, σκολίων, τραγικῶν δραμάτων) τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὑπαχθέντων εἰς τὰ γενικώτερα εἴδη τῆς δευτέρας ἐκδόσεως, τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης, ἥτις ἦν ἡ τελειοτέρα, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδείχθη, καὶ εἰς ἣν πάντοτε ἀναφέρονται οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ, παραπέμποντες εἰς Πίνδαρον. Ἐντεῦθεν πρόδηλον, ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἔκδοσις τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων κατέστη ἐπικρατεστέρα τῆς ἑτέρας, περισωθείσης μόνον ὑπὸ τοῦ Σουΐδα[1]. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑπὸ Σουΐδα τῷ Πινδάρῳ ἀποδιδόμενα «ἐπιγράμματα ἐπικὰ καὶ καταλογάδην παραινέσεις τοῖς Ἕλλησι καὶ ἄλλα πλεῖστα», τούτων αἱ μὲν λεγόμεναι καταλογάδην, τουτέστιν εἰς πεζὸν λόγον πρὸς τοὺς Ἕλληνας παραινέσεις, ὡς καὶ τἆλλα πλεῖστα, λίαν ἀμφίβολον τυγχάνει, ἐὰν ὑπῆρξάν ποτε, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀποδεχθῇ τις αὐτὰ ὡς ὑπάρξαντα, πάλιν ἀμφίβολός ἐστιν ἡ γνησιότης αὐτῶν[2]· ἐπιγράμματα ὅμως πιθανὸν ὅτι ἔγραψεν ὁ Πίνδαρος[3].

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι ὁ Πίνδαρος ὑπῆρξε γονιμώτατος ποιητὴς, ὃν μόνον ὁ Σιμωνίδης ἠδύνατο ἵνα ὑπερβῇ. Δυστυχῶς ὅμως μόνον κατὰ τὸ τρίτον περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν αἱ πινδαρικαὶ ποιήσεις, ὧν πάλιν ἓν μόνον εἶδος ἔχομεν, τοὺς λεγομένους ἐπινίκους, ἐξ ὧν ἀδύνατον ἵνα λάβωμεν πλήρη καὶ τελείαν ἰδέαν τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ λυρικοῦ[4]. Ἐν τούτοις καὶ τἀποσωθέντα τέσσαρα βιβλία τῶν ἐπινικίων ἱκανῶς μαρτυροῦσι περὶ τῆς ποιητικῆς ταύτης τοῦ λυρικοῦ μεγαλο-

1. Pind. σ. 283.

2. De tragœdia comœdiaque lyrica, Leipgig 1836. Opuscula Τόμ. VII.

3. La poésie de Pindare σ. 20 σημ. 1.

1. Croiset, La poés. de Pind. σ. 21.

2. Ἴδ. Böckh Pind. op. II. B΄ σ. 554. «Nihil dicam de his aliis permultis, neque de cohortationibus ad græcos soluta oratione scriptis, quæ si unquam extiterunt, incertum est num genuinæ fuerint»—Πρβλ. καὶ Croiset, La poés. de Pind. σ. 19. σημ. 3.

3. Πρβλ. Böckh II, B΄ σ. 554.

4. Croiset, La poés. de Pind σ. 22.

SISMANOGLIO MEGARO

φυΐας, ἣν ἀνεγνώρισαν καὶ ἐκύρωσαν πάντες οἱ αἰῶνες. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν οἱ ἐπίνικοι *ἀνθρωπικώτεροι* καὶ *ὀλιγόμυθοι* κατ' Εὐστάθιον[1], ἀπέβησαν τὸ ἀσπαστότερον εἶδος ἐξ ὅλων τῶν ποιημάτων τοῦ λυρικοῦ, ὅπερ καὶ ἐμελετήθη καὶ δεόντως ἐξετιμήθη καὶ ἐκτιμᾶται μέχρι σήμερον. Τῶν ποιημάτων τούτων 14 ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ὀλυμπιονίκας, 12 εἰς τοὺς πυθιονίκας, 11 εἰς τοὺς νεμεονίκας καὶ 7 εἰς τοὺς ἰσθμιονίκας.

Γ'.

Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων[2].

Πρωϊμώτατα ἤδη ἤρξαντο οἱ ἀρχαῖοι μελετῶντες καὶ ἑρμηνεύοντες τὰ σκοτεινὰ τοῦ Πινδάρου ποιήματα καὶ δὴ πρὶν ἢ ἔτι περισυλλεγέντα αὐτὰ διαταχθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν. Τῆς τοιαύτης πρὸ τῆς ἀλεξανδρίνης ἐποχῆς γενομένης μελέτης τεκμήριον ἀποτελεῖ Χαμαιλέων ὁ Ἡρακλεώτης, ἐκ τῆς ἐν Πόντῳ Ἡρακλείας τὴν ἑαυτοῦ ἕλκων καταγωγήν, ὅστις ἔγραψε βιβλίον περὶ Πινδάρου, ὡς ἔστιν εἰκάσαι

1. Τὸ ὀλιγόμυθον τῶν ἐπινίκων δέον ἵνα ὑπολάβωμεν ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα εἴδη τῆς πινδαρικῆς λύρας, τοὺς ὕμνους, τὰ ὑπορχήματα, διθυράμβους, ἐν οἷς τὸ μυθικὸν στοιχεῖον ἦν ἀφθονώτερον ἢ ἐν τοῖς ἐπινίκοις. Πρβλ. Croiset, La poés. de Pindare σ. 118, σημ. 1.

2. Πρβλ. Bœckh, Pind. op. II, A' σ. 9 ἐφεξῆς.—Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dissen προλ. σ. 95 ἐξῆς.

ἐξ ὧν λέγει ὁ Ἀθήναιος περὶ αὐτοῦ[1]. Ἦν δὲ ὁ Χαμαιλέων οὗτος περιπατητικὸς[2] καὶ σύγχρονος Θεοφράστου, γράψας, ἐκτὸς τοῦ περὶ Πινδάρου συγγράμματος, καὶ ἄλλα πολλά, οἷον περὶ Ἰλιάδος, Ἀλκμᾶνος, Ἀλκαίου, Σαπφοῦς, Ἀνακρέοντος, Στησιχόρου, Θέσπιδος, Λάσου, Σιμωνίδου, παλαιᾶς κωμῳδίας καὶ σατύρων. Μετὰ δὲ τὸν Χαμαιλέοντα τοῦτον ἔρχονται οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐργασθέντες διάσημοι γραμματικοί, οἵτινες κατὰ τὴν τάξιν ἔχουσιν οὕτως.

Α'. Ζηνόδοτος ὁ Ἐφέσιος ζῶν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος (323—284) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ διακρινόμενος ὡς γραμματικός τε καὶ βιβλιοθηκάριος τῆς αὐτόθι ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἱδρυθείσης περιωνύμου βιβλιοθήκης. Τίς δὲ ἡ ἐπὶ τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων ἐργασία τοῦ Ζηνοδότου, ἀδύνατον σήμερον ἵνα γνωσθῇ, διότι ὀλίγας αὐτοῦ εἰκασίας καὶ γραφὰς διέσωσαν τὰ παλαιὰ σχόλια[3].

Β'. Καλλίμαχος ὁ Κυρηναῖος, υἱὸς Βάττου ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος ἀκμάσας καὶ μαθητὴς τοῦ Ζηνοδότου γενόμενος. Ἀνὴρ πολυμαθέστατός τε καὶ πολυ-

1. ΙΓ' 32, 12. «. . . νόμιμόν ἐστιν ἀρχαῖον ἐν Κορίνθῳ, ὡς καὶ Χαμαιλέων ὁ Ἡρακλεώτης ἱστορεῖ *ἐν τῷ περὶ Πινδάρου*».

2. Περὶ τῆς ἐν γένει συμβολῆς τῶν Περιπατητικῶν καὶ τῆς ὠφελείας, ἣν παρέσχον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας ἴδ. Bergk, Griech. Literaturgesch. I, σ. 271 ἑξῆς.

3. Πρβλ. ὀλυμπ. II, 7 ἔκδ. Böckh, II, A' σ. 59 «ἀκροθίνια . . . Ζηνόδοτος μετὰ τοῦ ι μακροῦ γράφει ἀκροθίνια». Ὀλυμ. III, 52. Böckh σ. 101 «Ζηνόδοτος δὲ μετεποίησεν Ἐροέστης . . .». καὶ Ὀλυμπ. VI, 91 Böckh σ. 142. «Ζηνόδοτος γράφει . . .».

SISMANOGLIO

γραφώτατος, ὅστις μετὰ τὴν κατ' εἴδη κατάταξιν τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀλεξανδρείας συναθροισθέντων ἀπείρων χειρογράφων, γενομένην ὑπό τε τοῦ Λυκόφρονος, Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τοῦ Ζηνοδότου, ἀνέλαβεν ἄλλην συστηματικὴν ἐργασίαν, συνισταμένην εἰς τὴν καθ' ὕλην καὶ εἶδος καταγραφὴν ἑνὸς ἑκάστου τῶν μυριάδων ἐκείνων τῶν βιβλίων. Τὴν δὲ γιγαντιαίαν ταύτην ἐργασίαν ὑπεδύθη ὁ Καλλίμαχος ἔχων βεβαίως καὶ ἄλλους βοηθοὺς, ἐργαζομένους ὅμως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ. Ἀπήρτισε λοιπὸν ὁ Καλλίμαχος οὗτος τοὺς ὑπὸ Σουΐδα ἀναφερομένους «Πίνακας τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμψάντων καὶ ὧν συνέγραψαν», ἐξ 120 βιβλίων συγκειμένους, διῃρημένους δὲ εἰς πέντε τμήματα, ἐν οἷς περιελήφθησαν τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ἱστορικῶν, φιλοσόφων καὶ ῥητόρων καταλειφθέντα συγγράμματα, πρὸς δὲ καὶ ἄλλα παντοδαπὰ, ἅπερ οὐκ ἠδύναντο βεβαίως ἵνα περιληφθῶσιν εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα τοῦ λόγου γένη. Οἱ πίνακες οὗτοι τοῦ Καλλιμάχου ἦν ἐργασία συστηματικὴ περιλαμβάνουσα τὸν τίτλον ἑκάστου συγγράμματος, ἀκριβῆ ὁρισμὸν τοῦ περιεχομένου κατὰ στίχους, τὴν ἀρχὴν ἑνὸς ἑκάστου συγγράμματος, καὶ, ὅπου ἐδίδετο ἀφορμὴ, παρατηρήσεις συντομωτάτας περὶ γνησιότητος ἢ νοθείας τοῦ καταγραφομένου ἔργου. Ἂν δὲ, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, κατεχωρίζοντο ἐν τοῖς πίναξι καὶ συντομώτατοι σημειώσεις περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ βίου ἑκάστου συγγραφέως, ὡς ἐπίσης καὶ κεφαλαιωδεστάτη ἀναγραφὴ τοῦ περιεχομένου ἑκάστου συγγράμματος, οὐ βεβαιοῦται, εἰ καὶ συμπεραίνεται τοῦτο ἐξ ὧν ὁ Σουΐδας λέγει[1]. Ἐν τοῖς

1. Πρβλ. Bergk, Griech. Literaturges. I, σ. 273—274, ἔνθα

πίναξι τούτοις, οἵτινες δύνανται ἵνα θεωρηθῶσιν ὡς ἡ πρώτη ἑλληνικὴ γραμματολογία, ὁ Καλλίμαχος ἐπραγματεύετο πάντως καὶ περὶ Πινδάρου, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ εἰς τὸ δεύτερον τῶν πυθίων[1] λέγοντος, ὅτι τὴν ᾠδὴν ταύτην ὁ Καλλίμαχος κατέτασσε μεταξὺ τῶν νεμεονικῶν.

Γ'. Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος περὶ τὸ 200 π. Χ. ἐπὶ Πτολεμαίου Εὐεργέτου καὶ Πτολεμαίου Ἐπιφανοῦς ἀκμάσας. Ἦν δὲ γραμματικὸς καὶ μαθητὴς περιβόητος τοῦ Καλλιμάχου, οὗ τὴν ἐπὶ τῶν πινάκων ἐργασίαν ἐξηκολούθησε, συμπληρώσας καὶ διορθώσας πολλά[2]. Ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν Πίνδαρον ἠσχολήθη πολλῷ πλεῖον οὗτος ἢ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν διῄρεσε τὰ τέως ἐν συνεχείᾳ, ἤτοι ὡς ἐν πεζῷ λόγῳ, γραφόμενα Πινδαρικὰ ποιήματα εἰς κῶλα, ὡς μαρτυρεῖ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς[3] καὶ ὁ παλαιὸς σχολιαστής[4]. Δεύτερον ἔργον ὑπὸ

βλέπε καὶ τὰ θαυμασιώτατα, ἃ ἀναφέρει περὶ τῆς πληθύος τῶν ἀποκειμένων βιβλίων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀλεξανδρείας.

1. Ἔκδ. Bœckh, Pind. op. II, Α' σ. 312.

2. Πρβλ. Bergh, Griech. Literaturg. I, σ. 274 σημ. 17.

3. Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων κεφ. 22, σ. 313. «Κῶλα δέ με δέξαι νυνὶ λέγειν, οὐχ οἷς Ἀριστοφάνης ἢ τῶν ἄλλων τις μετρικῶν διεκόσμησε τὰς ᾠδὰς». Πρβλ αὐτόθι κεφ. 26 σ. 428 «γέγραπται δὲ κατὰ διαστολὰς, οὐχ ὧν Ἀριστοφάνης ἢ ἄλλος τις κατεσκεύασε κώλων». Τὸ κῶλον ἀποκαλοῦσιν οἱ παλαιοὶ καὶ *πόδα σύνθετον*, ὁ Croiset ὅμως, La poés. de Pind, σ. 48—49 προτιμᾷ τὸν πρῶτον ὅρον.

4. Ὀλυμπ. II. 48. Ἴδ. ἔκδ. Böckh Pind. op. II, Α' σ. 67 «φιλέοντι δὲ Μοῦσαι, ὡς θηβαῖον ὄντα· φιλόλογοι δὲ Ἀθηνᾶ καὶ Ζεὺς πατήρ. Τὸ κῶλον τοῦτο ἀθετεῖ Ἀριστοφάνης· περιττεύειν γὰρ αὐτό φησι πρὸς ἀντιστρόφους».

SISMANOGLIO MEGARO

τοῦ Ἀριστοφάνους συντελεσθὲν ἦν ἡ ἐκ τοῦ κειμένου τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων ἀποβολὴ τῶν πολλῶν γλωσσημάτων. Τρίτον τοῦ Ἀριστοφάνους ἔργον ἦν ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ κειμένου ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐν αὐτῷ ἁμαρτημάτων, ἅπερ ἦσαν προϊόντα τῆς ἀμαθείας τῶν ἀντιγραφέων· ὤφειλε λοιπὸν ἵνα ἐξασκήσῃ ὁ εἰρημένος γραμματικὸς τὴν κριτικὴν εἰς βαθμὸν ἱκανὸν καὶ μέρος τῆς κριτικῆς ταύτης ἐργασίας ὑπῆρξε καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ κειμένου κατὰ τὴν νέαν γραμματικήν, τὴν μετ' Εὐκλείδην λεγομένην. Ὁ Πίνδαρος ἔγραψε τὰ ποιήματα αὐτοῦ μεταχειρισθεὶς τὴν ἀρχαιοτέραν ἰωνικὴν ἢ ἄλλως Σιμωνίδειον καλουμένην ἀλφάβητον, καθ' ἣν τὸ **ε** ἐχρησίμευε καὶ ὡς **η** καὶ ὡς **ει**, τὸ δὲ **ο** καὶ ὡς **ω** καὶ ὡς **ου**. Ἡ ἀρχαιοτέρα ὅμως αὕτη ἀλφάβητος κατελείφθη καὶ ἀντ' αὐτῆς παρεισήχθη ἡ νεωτέρα, ἡ μετ' Εὐκλείδην καλουμένη γραμματική. Ἡ δὲ μεταβολὴ αὕτη συνετελέσθη ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθηνῶν Εὐκλείδου τὴν 94 Ὀλυμπιάδα, ἤτοι τῷ 404 π.Χ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Πίνδαρος ἔγραψε κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἰωνικὴν ἀλφάβητον, ὤφειλον οἱ Ἀλεξανδρῖνοι γραμματικοὶ ἵνα μεταβάλωσιν αὐτὴν εἰς τὴν νεωτέραν καὶ τὴν μεταβολὴν ταύτην ἀνέλαβεν ὁ Ἀριστοφάνης[1], εἰ καὶ ἡ νεωτέρα ἦν ἔν τινι μέτρῳ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐν χρήσει. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κοπιώδη ταύτην ἐργασίαν τοῦ Ἀριστοφάνους πολλὰ κατελείφθησαν, ἅπερ εἶτα μετέβαλεν ὁ Ἀρίσταρχος, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἔκ τινων χωρίων τῶν παλαιῶν σχολιαστῶν[2]. Τέταρτον ἔργον τοῦ

1. Ἴδε τὰ ὑπὸ Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πινδάρου ὑπὸ Dissen προλ. σ. 96.

2. Ἴδε τὸν σχολιαστὴν εἰς νεμ. I, 34 ἔκδ. Böckh, Pind. op. II, A' σ. 430. «Κατ' Ἀρίσταρχον οὕτω . . . ἡ γὰρ ἀντίστροφος ἀπήτει τὸ υ μακρόν». Νεμ. III, 16. Böckh II, A' σ. 441.—Νεμ. X, 114, Böckh II, A' σ. 507.

Ἀριστοφάνους ὑπῆρξεν ἡ διάταξις τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου κατ' εἴδη, οἷα ἀναγράφει ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος. Ἡ δὲ διάταξις αὕτη τοῦ Ἀριστοφάνους παρέμεινε καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἡ αὐτὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ μόνον ὀλίγα τινὰ ποιήματα μετετέθησαν ὀψιαίτερον εἰς ἄλλα εἴδη. Τὴν κατ' εἴδη διάταξιν τῶν ποιημάτων τοῦ λυρικοῦ μαρτυροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταὶ εἰς τὸ Δ' τῶν ἰσθμίων[1] καὶ ΣΤ' τῶν πυθίων[2]. Ὡσαύτως καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ε' τῶν ὀλυμπίων[3] λέγει, ὅτι ἡ ᾠδὴ «αὕτη ἐν μὲν τοῖς ἐδαφίοις οὐκ ἦν, ἐν δὲ τοῖς Διδύμου ὑπομνήμασιν ἐλέγετο Πινδάρου»· ὡς ἐδάφια δ' ἐνταῦθα οὐδὲν ἄλλο δυνάμεθα ὑπολαβεῖν εἰ μὴ τὰ εἴδη τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἐντεῦθεν δ' ἐξάγεται, ὅτι ἡ προκειμένη ᾠδὴ ὀψιαίτερον μετετέθη ἀλλαχόθεν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο. Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῇ διατάξει τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου ἠκολούθησε τάξει τινὶ συστηματικῇ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἑνὸς εἴδους τῶν πινδαρικῶν ποιμάτων, ἤτοι τῶν ἐπινίκων, οἵτινες περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀποτελοῦσιν αἱ ᾠδαὶ, αἱ εἰς

1. Πρβλ. ἔκδ. Böeckh Pind. op. II, A' σ. 539. «Οὐκ αἰτιατέον δὲ τοὺς διατάξαντας τὸν Πίνδαρον οὐ γὰρ κατὰ χρόνους συνέτασσον αὐτὰ, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἴδη».

2. Böckh II, A' σ. 387 «φανερὸν δὲ, ὅτι αἱ ᾠδαὶ οὐ κατὰ χρόνον διάκεινται· ἡ γὰρ πρὸ ταύτης ᾠδὴ Ἀρκεσίλᾳ γέγραπται νικήσαντι τὴν λα' Πυθιάδα».

3. Böckh II, A' σ. 117.

τοὺς τέσσαρας κυρίους ἀγῶνας ἀναγόμεναι, τοὺς ὀλυμπιακούς, πυθικούς, νεμεακοὺς καὶ ἰσθμιακούς. Διὸ καὶ διέκριναν αὐτὰς εἰς τέσσαρας τάξεις, εἰς τοὺς ὀλυμπιονίκας, πυθιονίκας, νεμεονίκας καὶ ἰσθμιονίκας ἀναφερομένας. Εἰς ἑκάστην δὲ τάξιν διετήρησεν ὁ Ἀριστοφάνης οὐχὶ τὴν χρονολογικὴν ἑκάστης ᾠδῆς σειράν, ἀλλὰ τὰ εἴδη τῶν νικῶν. Ἑκάστην δηλ. τῶν ἀνωτέρω τάξεων ὑποδιήρεσεν οὕτως, ὥστε προηγοῦνται μὲν αἱ ᾠδαὶ, αἱ εἰς νικητὰς ἱππικῶν ἀγώνων ἀναφερόμεναι, ἕπονται δὲ αἱ ἀναγόμεναι εἰς νικητὰς νικήσαντας πυγμῇ, ἀκολουθοῦσιν εἶτα κατὰ τρίτον λόγον αἱ τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν ἔχουσαι πρὸς νικητὰς ἐν πάλῃ διακριθέντας, ἔρχονται τέταρτον αἱ ᾠδαὶ, αἱ ἀναγόμεναι εἰς τοὺς παγκρατιαστὰς, ἤτοι τοὺς εἰς τὸ παγκράτιον (πυγμὴν καὶ πάλην) διαπρέψαντας νικητὰς, πέμπτον δὲ καὶ τελευταῖον ἐπιτάσσονται αἱ εἰς σταδιοδρόμους ἀναφερόμεναι. Ἡ δὲ πρώτη ᾠδὴ τῶν ὀλυμπίων προετάχθη τῶν ἄλλων πασῶν δι' οὐδὲν ἄλλο, ὡς λέγει Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος, εἰ μὴ διότι περιεῖχεν ἐγκώμιον τοῦ ἀγῶνος καὶ τὰ περὶ τοῦ Πέλοπος, πρώτου ἐν Ἤλιδι ἀγωνισαμένου.

Δ'. Καλλίστρατος ἀκμάσας περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔζη καὶ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος. Φαίνεται δὲ γράψας ὑπομνήματα εἰς Πίνδαρον, καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ ἐν τῷ Β' τῶν ἰσθμίων (στίχ. 19)[1], ἔνθ' ἁπαντᾷ ἡ φράσις «οἱ περὶ Καλλίστρατον», ἤτις βεβαίως οὐ σημαίνει μόνον τοὺς ὀπαδοὺς ἢ μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνευ τοῦ συνυπονοουμένου διδασκάλου.

Ε'. Διόδωρος, ὁ Ἀριστοφάνειος ἐπικαλούμενος,

1. Ἔκδ. Böckh, Pind. op. II, A' σ. 526.

ἅτε μαθητὴς ἢ ὀπαδὸς ὑπάρξας τοῦ ἐκ Βυζαντίου μεγάλου γραμματικοῦ. Σύγχρονος ὢν τοῦ Καλλιστράτου ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ, ὅστις ἀναφέρει καὶ τὸν Καλλίστρατον[1]. Ἔγραψε δὲ ὑπομνήματα εἰς Πίνδαρον, ὡς ἐκ τῶν συμφραζομένων ἐν τοῖς παλαιοῖς σχολίοις ἐξάγεται.

ΣΤ'. Λεπτίνης, μὴ ἀφιστάμενος πολὺ τῶν χρόνων τῶν προειρημένων δύο καὶ μετ' ἄλλων ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ ἐν τῷ ΙΑ' τῶν ὀλυμπίων στίχ. 55 ἀναφερόμενος[2].

Ζ'. Ἀρίσταρχος ἐκ Σαμοθράκης περιώνυμος γραμματικὸς, ὅστις ἔζη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος μαθητὴς τοῦ Ἀριστοφάνους γενόμενος. Ὁ Ἀρίσταρχος ἐκτὸς τῶν εἰς Ὅμηρον λαμπρῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἠσχολήθη καὶ περὶ τὸν Πίνδαρον, μὴ κατορθώσας μεγάλα πράγματα οὔτε ὑπὸ ἑρμηνευτικὴν, οὔτε ὑπὸ κριτικὴν ἔποψιν. Αἱ μετρικαὶ μάλιστα γνώσεις αὐτοῦ ἦσαν τοσούτῳ πενιχραὶ, ὥστε οὐκ ἠδύνατο ἐπαρκῶς διακρίναι τὰς σπονδειακὰς ἀπὸ τῶν δακτυλικῶν χωρῶν, ὡς ὁ Boeckh λέγει[3], ὅστις ἀποφαίνεται ἅμα ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος ἀπέσωσε τὴν παλαιοτέραν ἔκδοσιν τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, ἣν ἀναφέρει, ὡς εἴδομεν, ὁ Σουΐδας. Συχνότερον δὲ παντὸς ἄλλου μετὰ τὸν Δίδυμον

1. Πρβλ. Böckh II, A' σ. 528. «Διόδωρος δὲ ὁ Ἀριστοφάνειος μὴ νοήσας, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου κεῖται τὸ ἦν, θρῆνόν φασι γεγράφθαι».

2. Bückh II, A' σ. 248.

3. Pind. op. II, A' προλ. σ. 13.

SISMANOGLIO MEGARO

μνημονεύεται ὁ Ἀρίσταρχος ὑπὸ τῶν παλαιῶν σχολιαστῶν[1].

Πλὴν δὲ τῶν Ἀλεξανδρίνων τούτων γραμματικῶν περὶ τὰ πινδαρικὰ ποιήματα ἠσχολήθησαν καὶ οἱ Περγαμηνοί, ὧν διαπρέπουσιν οἱ ἑξῆς.

Η΄. Κράτης ὁ Μαλλωτής, ἐκ τῆς ἐν Κιλικίᾳ πόλεως Μαλλοῦ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ[2], κακῶς ἀποκρούοντος τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὀρθῶς[3] ἐξενηνεγμένην εἰκασίαν.

Θ΄. Ἀρτέμων ὁ ἱστορικός, ἀσχοληθεὶς εἰς ἑρμηνείαν ἐκείνων ἰδίᾳ τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων, ὅσοι διελάμβανον περὶ Σικελίας καὶ τῶν Σικελικῶν πραγμάτων[4], ὧν συνέγραψε καὶ ἱστορίαν.

Ι΄. Ἀπολλώνιος ὁ Εἰδογράφος, κληθεὶς οὕτως ὡς ποιῶν διάκρισιν τῶν εἰδῶν τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου, τουτέστιν ὅσαι τῶν Πινδαρικῶν ᾠδῶν ἦσαν γεγραμμέναι εἰς μέλος δώριον, ἀνήγαγεν εἰς τὴν δωριστὶ ἁρμονίαν, καὶ πάλιν ἄλλας εἰς τὴν φρυγιστὶ ἁρμονίαν, λυδιστὶ, μιξολυδιστὶ καὶ ἰαστί[5].

Μετὰ τοὺς Περγαμηνοὺς τούτους ἔρχεται αὖθις ἡ

1. Πρβλ. παλαιὰ σχόλια εἰς Ὀλυμπ. II, 58. 82. 102. 113. 140. III, 41. 46. 66. — V, 54. — VI, 23. 151. 158. — VII, 117. — VIII, 4. — XI, 15. ἔκδ. Böckh.

2. Νεμ. II, 16 Böckh II, Α΄ σ. 438.

3. Böckh, ἐν τῷ προοιμ. τοῦ II, Α΄ σ. 13.

4. Πρβλ. παλαιὰ σχόλια εἰς Ὀλυμ. II, 16. — Πυθ. I, ἐν ἀρχῇ «κατὰ Ἀρτέμονα τὸν Ἱστορικόν»· πρὸς δὲ καὶ πυθ. III, 48. Ἴσθμ. II, 1 ἔκδ. Böckh.

5. Πρβλ. Μέγα ἐτυμολογ. σ. 295.

σειρὰ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν, ἐν οἷς καταλέγονται:

ΙΑ΄. Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεύς, μαθητὴς Ἀριστάρχου, ὃν καὶ διεδέξατο ἐν τῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολῇ. Ἀναφέρεται δὲ ἐνιαχοῦ τῶν εἰς πυθιονίκας καὶ νεμεονίκας παλαιῶν σχολίων καὶ ἅπαξ ἐν τοῖς εἰς τὸ Α΄ ὀλυμπίων[1].

ΙΒ΄. Ἀριστόδημος ὁ Ἀλεξανδρεύς[2], μαθητὴς Ἀριστάρχου[3], γράψας περὶ Πινδάρου σύγγραμμα, ὃ ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος[4].

ΙΓ΄. Μενεκράτης, ἀναφερόμενος ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις[5].

ΙΔ΄. Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιθέτης, ὃν ἐπίσης ἀναφέρει ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής[6].

ΙΕ΄. Ἀσκληπιάδης ὁ Μυρλεανός, ἐκ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ πόλεως Μυρλείας, ζῶν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φι-

1. Στιχ. 121 ἔκδ. Böckh II, Α΄ σ. 41.

2. Προλ. Σχολ. Ἴσθμ. I, 11. ἔκδ. Böckh, II, Α΄ σ. 517. «Ἀριστόδημος δὲ ὁ Ἀλεξανδρεύς . . .» Πρβλ. δὲ καὶ Πυθ. III, 137. Böckh II Α΄ σ. 335. καὶ Ὀλυμ. III, 22. — VI, 23. XI, 55. — Νεμ. VII, 1, 70 καὶ ἀλλαχοῦ.

3. Πρβλ. ἀρχ. σχολ. Νεμ. VII, 1. Böckh II, Α΄ σ. 474. «Ἀριστόδημος δὲ ὁ Ἀριστάρχου μαθητής».

4. XI. 495, F. «Ἀριστόδημος δ' ἐν τρίτῳ περὶ Πινδάρου φησί.. ».

5. Ὀλυμπ. II, 16. Bödkh II, Α΄ σ. 62. «Μενεκράτης δέ φησι ληρεῖν τὸν Ἀρτέμονα». Καὶ Ἰσθμ. III (IV), 404. Böckh. II, Α΄ σ. 537.

6. Πρβλ. Ὀλυμπ. V, 44. Böckh. II, Α΄ σ. 126. «Πτολεμαῖος δὲ ὁ Ἐπιθέτης τοὺς ἐν Λυδίᾳ αὐλοὺς φησι πρωτεύειν ἐν τῇ τέχνῃ».

SISMANOGLIO MEGARO

λοπάτορος καὶ πολλαχοῦ μνημονευόμενος ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις[1].

ΙΣΤ'. Ἀριστόνικος ὁ Ἀλεξανδρεύς, γραμματικὸς γράψας περὶ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μουσείου. Τοῦτον ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ «Ἀριστόνικον τὸν καθ' ἡμᾶς γραμματικόν». Ἀναφέρεται δὲ ὡς ὑπομνηματιστὴς Πινδάρου κατὰ τοὺς ἀρχαίους σχολιαστάς[2].

ΙΖ'. Χαῖρις ὁ γραμματικός, συχνάκις ἀναφερόμενος ἐν τοῖς παλαιοῖς σχολίοις τοῦ Δ' τῶν πυθίων (18, 61 κτλ) καὶ ἅπαξ ἐν τῷ Α' τῶν νεμέων[3].

ΙΗ'. Διονύσιος ὁ Φασηλίτης, οὗ τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ ἐπίσης ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις[4].

ΙΘ'. Διονύσιος ὁ Σιδώνιος, περὶ οὗ ἴδε τὸν παλαιὸν σχολιαστήν[5].

Κ'. Διονύσιος ὁ τοῦ Χαρμίδου, ὡς ἐν τοῖς σχολίοις ἀναφέρεται[6].

ΚΑ'. Ἀγέστρατος, ἄνευ ἄλλου τινὸς προσδιορισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ ἀναγραφόμενος[7].

---

1. Ὀλυμ. VI, 26.—VIII, 10, 28.– Πυθ. IV, 18, 61.—III, 14. —Νεμ. II, 19. VI, ἐν ἀρχῇ.

2. Ὀλυμπ. I, 33. Böckh II, A' σ. 29. –III, 31. Böckh II A' σ. 97.

3. Πρβλ. Böckh, II, A' σ. 432.

4. Πρβλ. Πυθ. II ἐν ἀρχῇ. Böckh, III, A' σ. 312 καὶ Νεμ. XI, ἐν ἀρχῇ. Böckh II, A' σ. 510.

5. Πυθ. I, 109. Böckh, II, A' σ. 306.

6. Σχολ. Νεμ. VII. 35 «βέλτιον δὲ ψιλῶς, ὡς καὶ Διονύσιος ὁ τοῦ Χαρμίδου». Böckh II, A' σ. 477.

7. Πυθ. X, 85. Böckh II, A' σ. 414. «ὁ μὲν γὰρ Ἀγέστρατος τοὺς Κορινθίους φησίν».

Μετὰ πάντας δὲ τούτους ἐξόχως διακρίνεται:

ΚΒ'. Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρεύς, διάσημος γραμματικός, ὅστις καλεῖται ὑπὸ τῶν παλαιῶν *Ἀριστάρχειος* ἤτοι ὀπαδὸς τοῦ Ἀριστάρχου. Ἔζη δ' ἐν Ρώμῃ, ὅπου καὶ ἐδίδασκεν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου (50 π. Χ.). Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Χαλκέντερος* διὰ τοὺς ἀτρύτους αὐτοῦ μόχθους καὶ τὴν καταπληκτικὴν πρὸς ἐργασίαν ὁρμήν[1]. Ἔτι δὲ παρωνυμεῖτο καὶ *Βιβλιολάθας* διὰ τὸ πλῆθος ὧν ἐκδέδωκε συγγραμμάτων, ἅπερ ἀνέρχονται εἰς 3,500 κατ' Ἀθήναιον[2] καὶ εἰς 4,000 κατὰ Σενέκαν (ep. 88). Τοῦ Διδύμου τούτου γίνεται ἐν τοῖς παλαιοῖς εἰς Πίνδαρον σχολίοις τοσούτῳ συχνὴ μνεία, ὅσῳ οὐδενὸς ἄλλου πρώτου[3]. Ἦσαν δὲ διάφορα τὰ ὑπὸ τοῦ Διδύμου εἰς Πίνδαρον συγγραφέντα ὑπομνήματα[4]. Καὶ πρῶτον μὲν μνημονεύονται ὑπομνήματα εἰς τοὺς παιᾶνας, «ὧν ὑπόμνημα

---

1. Munk. Gesch. der gricsh. Lit. II, σ. 501. «Didymos welcher in Rom lebte und lehrte, von seinem erstaunlichen Fleiss und seiner Arbeitskraft erhielt er den Beinamen Chalkenteros».

2. Πρβλ. Δ', 139 C «Ταῦτα μὲν ὁ Πολέμων, πρὸς ὃν ἀντιλέγων Δίδυμος ὁ γραμματικὸς (καλεῖ δὲ τοῦτον Δημήτριος ὁ Τροιζήνιος βιβλιολάθαν, διὰ τὸ πλῆθος, ὧν ἐκδέδωκε συγγραμμάτων· ἔστι γὰρ τρισχίλια πρὸς τοῖς πεντακοσίοις) φησὶ τάδε».

3. Πρβλ. Ὀλυμπ. II, 82. 140. III, 54. –VI, 115. — VII, 34, 153. 159.—VIII, ἐν ἀρχῇ. IX, 34. –XI, 17 κτλ. ἐν τῇ ἐκδ. Böckh II, A'.

4. Ὡς καλοῦνται ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου ὀλυμπ. Böckh II, A' σ. 117. «ἐν δὲ τοῖς Διδύμου ὑπομνήμασιν ἐλέγετο Πινδάρου».

SISMANOGLIO MEGARO

πρῶτον» ἀναφέρει ὁ Ἀμμώνιος ἐν λέξει *Θηβαίοις*, τοῖς ἄλλως καλουμένοις καὶ Θηβαγενέσιν[1]. Εἶτα δ' ἔγραψεν ὑπομνήματα καὶ εἰς τοὺς ἐπινίκους. Ὁ δὲ Λακτάντιος (Div. Inst. I, 22) μνημονεύει τοῦ Διδύμου γράψαντος μεταξὺ ἄλλων καὶ βιβλίον «Ἐξηγήσεως Πινδαρικῆς». Ἔτι δὲ καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Πλούτου τοῦ Ἀριστοφάνους (στίχ. 9) ἀναφέρει ὑπομνήματα τοῦ αὐτοῦ Διδύμου εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Πινδάρου. Ἐν δὲ τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ τῶν εἰς Πίνδαρον ὑπομνημάτων ὠφελήθη ὁ Δίδυμος τὰ συγγράμματα τῶν πρὸ αὐτοῦ περὶ Πινδάρου ἀσχοληθέντων καὶ ἀπήρτισεν οὕτω τὰ πλουσιώτατα τῶν ὑπομνημάτων, ἐξ ὧν ἀπορρέει νῦν τὸ σπουδαιότατον μέρος τῶν εἰς τὸν λυρικὸν τοῦτον περισωζομένων σχολίων, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ δύο τινῶν α'] ὅτι πολλαχοῦ τῶν σχολίων γίνεται ἀναφορὰ εἰς τὰ εἰς τοὺς παιᾶνας ὑπομνήματα[2], ὧν συγγραφεὺς οὐδεὶς ἕτερος ἦν ἢ ὁ Δίδυμος καὶ β'] ὅτι ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Διδύμου πάντες οἱ μνημονευόμενοι ὑπομνηματισταί εἰσιν ἀρχαιότεροι αὐτοῦ, οὓς βεβαίως ἔλαβεν ὑπ' ὄψει ὁ Χαλκέντερος καὶ ἀνέφερε περὶ αὐτῶν. Καὶ ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα οὐ δυνάμεθα ἵν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν μόνον ὅλα τὰ παλαιὰ εἰς Πίνδαρον σχόλια. Τῶν σχολίων τούτων τοῦ Διδύμου ἐποίησε βεβαίως ἐπιτομὴν νεώτερός τις γραμματικὸς καὶ εἰς τὴν ἐπιτομὴν αὖθις ταύτην προσετέθησαν ὕστερον εἴτε ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ γραμματικοῦ, εἴτε διὰ χειρὸς ἄλλων καὶ νεώτερα ἄλλα σχόλια, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῶν ἐν τοῖς σχολίοις τούτοις μνημονευομένων γραμματικῶν, ὄντων ὀλίγων μὲν ἀλλὰ νεωτέρων τοῦ Διδύμου, οἷοι ὁ Ἡφαιστίων[1], ὁ ἐλεατικὸς Παλαμήδης, ὃν ἀναφέρει καὶ ὁ Σουΐδας ὡς γραμματικὸν καὶ περὶ οὗ καὶ ὁ Boeckh[2] ἱκανὰ γράφει, καὶ ὁ Τρύφων υἱὸς Ἀμμωνίου, Ἀλεξανδρῖνος γραμματικὸς, περὶ οὗ αὖθις ὁ Σουΐδας ἀναφέρει, ὅτι ἔγραψε διάλεκτον τῷ Ὁμήρῳ, Σιμωνίδῃ, Πινδάρῳ, Ἀλκμᾶνι καὶ τοῖς ἄλλοις λυρικοῖς. Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη τῶν ὑπομνηματιστῶν τούτων ἡ προστεθεῖσα εἰς τὴν ἐπιτομὴν τῶν σχολίων τοῦ Διδύμου τυγχάνει ἀσήμαντος καὶ ὅλως μικροῦ λόγου ἀξία. Πλὴν δὲ τούτων ὑπάρχουσιν εἶτα εἰς τὴν ἐπιτομὴν ταύτην καὶ ἄλλα τινὰ σχόλια προφανῶς ἔτι μεταγενέστερα. Πάντα δὲ τὰ παλαιὰ ταῦτα λεγόμενα σχόλια ἐξέδωκεν ὁ πολὺς Boeckh ἐν Λειψίᾳ τῷ 1819 ἔκ τινων ἀντιγράφων τοῦ Πινδάρου, ἀποκειμένων ἔν τε τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς πόλεως Βρεσλάου καὶ ἀλλαχοῦ.

1. Πρβλ. Σχολ. Πυθ. XI, 5. Böckh. II, A', σ. 417. «Οἱ γὰρ Θηβαγενεῖς ἐτριποδηφόρουν».

2. Πρβλ. σχολ. Πυθ. VI, 4 «ἐν τῇ πολυχρύσῳ Ἀπολλωνίᾳ νάπῃ περὶ ἧς ἐν τοῖς παιᾶσιν εἴρηται»· καὶ ἀμέσως κατωτέρω «ἐκεῖ γὰρ ἡ Ἀπολλωνία νάπη, περὶ ἧς ἐν παιᾶσιν εἴρηται». — Πυθ. VII, 45, «Εἴρηται δὲ καὶ ἐν παιᾶσι περὶ αὐλητικῆς». —Ὀλυμπ. II, 70 «ἐν δὲ τοῖς παιᾶσιν εἴρηται». Ὀλυμπ. I. 26 «περὶ δὲ τῆς δωριστὶ ἁρμονίας εἴρηται ἐν παιᾶσιν». κτλ.

1. Ἰσθμ. I, ἐν ἀρχῇ. Boeckh II, A' σ. 539. «Ταύτην τὴν ᾠδὴν Ἡφαιστίων μετὰ τὴν ἑξῆς φησι γεγράφθαι». — Περὶ ἑτέρου Ἡφαιστίωνος περὶ τὰ μέτρα ἀσχοληθέντος ἀναφέρουσι τὰ παλαιὰ σχόλια, Ὀλυμπ. III, Boeckh II, A' σ. 89 «. . . Καθ' Ἡφαιστίωνα, διὸ καὶ μέχρι πενταμέτρου χωρεῖ τὸ προσοδιακόν». Καὶ Ὀλυμπ. IV, σ. 108 καὶ 109 Boeckh.

2. Pind. op. II, A' προλ. σ. 19.

SISMANOGLIO NEGARO

ΚΓ'. Χρύσιππος ὁ γραμματικός. Ἐναίσιμος διατριβὴ Χρίστου Ἀρώνη, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἰένης κριθεῖσα ἐν ἔτει 1885 καὶ «Χρύσιππος γραμματικὸς» ἐπιγραφομένη, ἀποδέχεται (σ. 35—38) τὸν ἐν τοῖς παλαιοῖς πινδαρικοῖς σχολίοις[1] συχνάκις ἀναφερόμενον Χρύσιππον οὐδὲν μὲν τὸ κοινὸν ἔχοντα μετὰ τοῦ Στωϊκοῦ Χρυσίππου (281—208), ζήσαντα δὲ πιθανῶς μετὰ τὸν Δίδυμον· διότι ἄλλως, ἂν δηλαδὴ προηγεῖτο τοῦ Διδύμου, τότε πῶς ὁ γραμματικὸς οὗτος κατέλιπεν ἄνευ οὐδεμιᾶς παρατηρήσεως καὶ ἐπικρίσεως ἀτυχῆ τινα τοῦ Χρυσίππου διόρθωσιν, ἣν ἀναφέρει τὸ παλαιὸν σχόλιον[2]; Πλὴν δὲ τούτου παρ' οὐδενὸς ἐκ τῶν περὶ Χρυσίππου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀσχοληθέντων παλαιῶν, οὔτε παρὰ Διογένους τοῦ Λαερτίου, οὔτε παρὰ Σουΐδα μανθάνομεν, ὅτι ὁ Στωϊκὸς Χρύσιππος ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς Πίνδαρον. Ὥστε κατὰ τὴν ἀνωτέρω πολλοῦ λόγου ἀξίαν διατριβὴν τοῦ Ἀρώνη ἀνατρέπεται βεβαίως ἡ γνώμη τοῦ Boeckh[3], δοξάζοντος, ὅτι Χρύσιππος ὁ Στωϊκὸς καὶ Σολεύς ἐστιν ὁ γράψας τὰ εἰς τὸν Πίνδαρον ὑπομνήματα.

Μετὰ τοὺς Ἀλεξανδρίνους γραμματικοὺς ἔπονται οἱ

1. Πρβλ. Σχολ. εἰς Ἰσθμ. Α' 67, 96. – Ἰσθμ. Γ', (Δ') 47.— Ἰσθμ. Β', 17.

2. Πρβλ. Σχολ. Ἴσθμ. Α' 96, Boeckh II, Α' σ. 523. «Χρύσιππος δὲ γράφει ἀλαοῖσιν, ἐξ οὗ σημαίνεται τυφλὸς, ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος τυφλός». Ἡ γραφὴ ὅμως αὕτη ἀλαοῖσι (σημειοῖ ὁ Χ. Ἀρώνης σελ. 36 σημ. 1) ἀντιπίπτει πρὸς τοὺς κανόνας τῆς Μετρικῆς, διότι ἐνταῦθα ἔχομεν ἀνάγκην ἀντιβακχείου (- - ˘ υ) καὶ οὐχὶ ἀναπαίστου, οἷον ἀποτελεῖ τὸ ἀλαοῖσιν.

3. Πρβλ. Pind. op. II, Α' προλ. σ. 12.

Βυζαντῖνοι σχολιασταὶ τοῦ Πινδάρου, οἵτινες καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἦσαν μᾶλλον ἀφεστῶτες καὶ κατὰ τὴν παιδείαν πολὺ ὑποδεέστεροι τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐργασθέντων. Τοιοῦτοι δέ εἰσιν οἱ ἑξῆς:

ΚΔ'. Εὐστάθιος ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης ζῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Διάκονος ἔτι ὢν ἔγραψε «Πινδαρικὰς παρεκβολὰς», ἃς συχνάκις ἀναφέρει ἐν ταῖς «Ὁμηρικαῖς παρεκβολαῖς» αὐτοῦ. Δυστυχῶς ὅμως αἱ εἰς Πίνδαρον αὗται παρεκβολαὶ ἀπώλοντο, ἐκτὸς τοῦ προτεταγμένου προοιμίου, περισωθέντος μέχρις ἡμῶν, ὅπερ περιλαμβάνει ἡ ἔκδοσις τοῦ Christ (προλ. σ. 19 ἑξ.). Ὁ Εὐστάθιος, συντάσσων τὰς πινδαρικὰς αὐτοῦ παρεκβολὰς, εἶχεν ὑπ' ὄψει παλαιότερα σχόλια πολλῷ πλείονα τῶν σήμερον σωζομένων. Ἀναφέρονται δὲ αἱ παρεκβολαὶ αὐτοῦ αὗται οὐχὶ εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς πινδαρικῆς μούσης, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἐπινίκους. Ἐν δὲ τῷ προοιμίῳ ἐκφράζεται οὕτως, ὡς εἰ ἐσώζοντο ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλα ποιήματα τοῦ Πινδάρου.

ΚΕ'. Θωμᾶς Μάγιστρος[1], ὅστις, γραμματικὸς ὢν κατ' ἀρχὰς, ὑπεδύθη εἶτα τὸ μοναχικὸν τριβώνιον μετονομασθεὶς Θεόδουλος[2]. Ἤκμαζε δὲ, ἀρχομένης τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἔγραψεν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν διεσκεύασεν ἀρχαιότερόν τινα βίον περὶ Πινδάρου, εἰς ὃν προσέθηκεν εἶτα καὶ ἴδια σχόλια, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχὴν καὶ βάσιν τῶν νεωτέρων βυζαντιακῶν σχολίων.

1. Πρβλ. Lehrs, Die Pindarscholien σ. 97 –99.

2. Δ. Χ. Σεμιτέλου, Πινδάρου σχόλια Πατμιακὰ, ἐν Ἀθήναις 1875. Προλ. σ. θ'.

SISMANOGLIO MEGARO

ΚΣΤ'. Μανουὴλ Μοσχόπουλος[1] Κρής, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ.

ΚΖ'. Δημήτριος Τρικλίνιος[2] ζῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' μ. Χ. αἰῶνος. Οἱ δύο τελευταῖοι οὗτοι διώρθωσαν, ἤτοι διέφθειραν, κατὰ τὸν Mezger[3], τὸ πινδαρικὸν κείμενον, εἰς ὃ προσέθηκαν ἑρμηνευτικὰ καὶ γραμματικὰ σχόλια, ἅπερ διεκρίνοντο πρός τε ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ σχόλια Θωμᾶ Μαγίστρου δι' ἰδίων σημείων, ἀντιγραφομένων ἐπιμελῶς κατ'ἀρχάς. Εἶτα ὅμως οἱ ἀντιγραφεῖς παρέλειπον ἢ συνέχεον τὰ σημεῖα ταῦτα οὕτως, ὥστε ἐφύρθησαν τὰ σχόλια τῶν Βυζαντίνων τούτων σχολιαστῶν καὶ ἀδύνατος κατ' ἀκολουθίαν ἀποβαίνει πᾶσα αὐτῶν διάκρισις. Ὁ Boeckh ἐξέδωκε τὰ βυζαντιακὰ σχόλια μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων[4] καὶ προσεπάθησεν ἵνα διακρίνῃ τὰ μὲν ἀπὸ τῶν δὲ, ἀλλὰ τὸ ἔργον δυσχερές[5]. Ἐν δὲ τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ γλῶσσαι, ἤτοι ἐξηγήσεις λέξεων πεπαλαιωμένων καὶ ἀσυνήθων.

---

1. Περὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Μοσχοπούλου εἰς Πίνδαρον ἴδ. Lehrs, Die Pindarscholien σ. 73—78.

2 Πρβλ. Lehrs, Die Pindarscholien σ. 78—88.

3. Pindar's Siegeslieder σ. 16.

4. ἅπερ οὐχὶ ὀρθῶς, κατὰ τὸν Lehrs σ. 45—49 ἀνάγει εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Πλουτάρχου χρόνους.

5. Πρβλ. Boeckh Pind. op. II, A' σ. 3. ἔνθα ὑπάρχει σημείωσις περὶ διακρίσεως τῶν σχολίων Θωμᾶ Μαγίστρου, Μανουὴλ Μοσχοπούλου καὶ Δημητρίου Τρικλινίου. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἴδ. καὶ Lehrs Die Pindarscholien σ. 104 ἐφεξῆς.

Περὶ σχολίων.

Ἔργα περιλαμβάνοντα εἴτε τὴν ὅλην συλλογὴν τῶν εἰς Πίνδαρον παλαιῶν τε καὶ βυζαντιακῶν σχολίων, εἴτε καὶ μέρος τῶν σχολίων τούτων εἰσὶ τὰ ἑξῆς μνείας ἄξια.

1. *C. E. Christoph Schneider,* Apparatus critici supplimentum ex codic. Vratislav.—Vratislaviae 1844.

2. *Tycho Mommsen,* Scholia Germani in Pindari Olympia e cod. Caesareo Vindobonensi. Kiliae 1861 μετὰ τριῶν κριτικῶν διατριβῶν.

Τοῦ αὐτοῦ, Scholia recentiora Thomasio-Tricliniana in Pindari Nemea et Isthmia e codicibus antiquis κτλ. Francof. ad. M. 1865. Ἀκριβέστερα περὶ κωδίκων γράφει ὁ αὐτὸς ἐν τῷ προγράμματι τοῦ ἐν Φραγκοφούρτῃ γυμνασίου 1865.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης, Scholia Thomasio-Triclinia-na in Pindari Isthmia Francof. ad. M. 1867. Καὶ Parerga Pindarica αὐτόθι 1877.

3. *Δημητρίου Χ. Σεμιτέλου*, Πινδάρου σχόλια Πατμιακὰ, νῦν πρῶτον ἀναλώμασι τοῖς τοῦ Ἀθηναίου ἐπίκλην περιοδικοῦ συγγράμματος ἐκδιδόμενα, ἐν Ἀθήναις 1875 μετὰ προλόγου. Ἐν τοῖς Πατμιακοῖς σχολίοις, ἅτινα ὠνομάσθησαν οὕτως, ὡς εὑρεθέντα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μονῆς, τὸ κύριον μέρος ἀποτελοῦσι σχόλια τοῦ Τρικλινίου, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλαὶ γλῶσσαι.

4. *Resler,* Ultima Pindari Isthmia scholia cum adnotat. criticae, Vratislaviae 1844.

5. *Ludwig von Sybel,* De scholiis veteribus in Pindari carmina, Marburgi 1872. Ἐναίσιμος δια-

SISMANOGLIO MEGARO

τριβὴ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Μαρβούργου κριθεῖσα, ἐξετάζουσα δὲ τὰργαῖα εἰς Πίνδαρον σχόλια, ὃν τρόπον ὁ συγγραφεὺς ὑποδείκνυσιν ἐν ταῖς τρισὶ πρώταις σελίσι.

6. *K. Lehrs,* Die Pindars scholien, Leipzig 1873. Σπουδαία κριτικὴ ἔρευνα περὶ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων σχολίων ἐν 197 σελίσι γεγραμμένη.

Ἐν δὲ τοῖς βυζαντιακοῖς σχολίοις ὑπάρχουσι καὶ μετρικὰ προτασσόμενα ἐν ἀρχῇ ἑκάστης ᾠδῆς. Τούτων τὰ μὲν εἰς τὰ ὀλύμπια καὶ τὸ πρῶτον τῶν πυθίων γεγραμμένα ἀνάγονται εἰς ἀρχαιοτέραν τοῦ Τρικλινίου ἐποχὴν καὶ τυγχάνουσι διωρθωμένα ὑπ' αὐτοῦ· τὰ δὲ λοιπά, ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῶν πυθίων καὶ ἑφεξῆς, ἔγραψεν ὁ Τρικλίνιος αὐτός. Τὰ δὲ εἰς τὰ νέμεα καὶ ἴσθμια ἐγράφησαν ὑπ' ἀγνώστου. Τῶν μετρικῶν τούτων σχολίων τὰ μὲν παλαιότερα, τὰ ὑπὸ Τρικλινίου διωρθωμένα, ἔχουσιν ἀξίαν τινά, διότι ἀπορρέουσιν ἐκ χρόνων παλαιοτέρων, οὐχὶ ὅμως καὶ πάνυ ἀρχαίων, τὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τρικλινίου γραφέντα στεροῦνται ἀξίας.

Δ'.

Χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις Πινδάρου[1].

α') Χειρόγραφα.

Πολλὰ σώζονται χειρόγραφα τοῦ Πινδάρου καὶ κατὰ Mommsen, τὸν πλεῖστον πάντων τῶν νεωτέρων

1. Πρβλ. Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dissen προλ. 108 ἑφεξῆς.--Mezger. Pindar's Siegesl. σ. 16 ἑξῆς.

ἀσχοληθέντα περὶ αὐτὰ, ἀνέρχονται εἰς 154, ἅπερ κατατάσσει εἰς τρεῖς κυριωτέρας τάξεις. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὰ λεγόμενα «παλαιὰ» (vetusti), τἀπορρέοντα δηλαδὴ ἀπὸ καλῶν παλαιῶν πηγῶν μὴ διεφθαρμένων ὑπὸ Βυζαντίνων. Εἰς τὴν τάξιν δὲ ταύτην ἀνήκουσι τρία τὰ σπουδαιότατα α') τὸ Ἀμβροσιανὸν A περιλαμβάνον τοὺς ὀλυμπ. Α'-ΙΒ' μετὰ σχολίων ὑπὸ Mommsen ἐν Μεδιολάνοις εὑρεθὲν τῷ 1861 καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Μεδιολάνων ὑπ' ἀριθ. 122. β') τὸ Βατικανὸν B κείμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ ὑπ' ἀριθ. 1312 καὶ περιέχον πάσας σχεδὸν τὰς πινδαρικὰς ᾠδάς, ἐπίσης ὑπὸ Mommsen τὸ πρῶτον ἐξετασθὲν καὶ γ') τὸ Παρισῖνον G περιέχον τοὺς ὀλυμπιονίκας καὶ ἀπὸ τοῦ Α'—Ε', 67 Πυθ. ὁμοίως ὑπὸ Mommsen ἐρευνηθέν. Καὶ τὰ τρία δὲ ταῦτα τὰ χειρόγραφα ἀνήκουσι εἰς τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα. Ἡ δευτέρα τάξις περιλαμβάνει τὰ λεγόμενα «Θωμαϊκὰ» (Thomani), ἤτοι διωρθωμένα ὑπὸ Θωμᾶ Μαγίστρου καὶ ὀλίγον διεφθαρμένα μετὰ νέων σχολίων· περιέχουσι δὲ κατὰ μέγα μέρος τὰ ὀλύμπια καὶ τὸ Α' καὶ Β' τῶν πυθίων. Καὶ ἡ τρίτη καὶ τελευταία τάξις περιέχει τὰ λεγόμενα «διωρθωμένα» (interpolati) ὑπό τε Μοσχοπούλου καὶ Τρικλινίου, ἅπερ ὅλως αὐθαίρετα τυγχάνουσιν ὄντα.

β') Ἐκδόσεις

Τῶν ἐκδόσεων τοῦ Πινδάρου πρώτη τάσσεται ἡ λεγομένη «Editio princeps», ἡ τύποις Ἄλδου Μανουτίου καὶ Ἀνδρέου ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1513, γενομένη εἰς κομψὸν σχῆμα μικρὸν ὄγδοον καὶ περιέχουσα μόνον τὸ κείμενον

SISMANOGLIO MEGARO

ἄνευ σχολίων. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐκπηγάζει ἀπὸ χειρογράφων διαφορωτάτης ἀξίας, οὐδεμιᾶς μεταβολῆς ἐπὶ τοῦ κειμένου ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν ἐπενεχθείσης. Δευτέρα ἔρχεται ἡ καλουμένη «Editio Romana» γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Ζαχαρίου Καλέργου τοῦ Κρητὸς ἐν Ρώμῃ τῷ 1515 εἰς σχῆμα 4ον καὶ ἐπιγραφομένη: Πινδάρου Ὀλύμπια, Πύθια, Νέμεα, Ἴσθμια, μετὰ ἐξηγήσεως παλαιᾶς πάνυ ὠφελίμου καὶ σχολίων ὁμοίων κελεύσει τοῦ Πάπα Ρώμης Λέοντος Ι' κτλ. Περιλαμβάνει δὲ ἡ ἔκδοσις αὕτη κείμενον μετὰ παλαιῶν καὶ νέων σχολίων, ὧν τὰ εἰς τοὺς ὀλυμπιονίκας ἀθλιώτερά εἰσιν ἢ τὰ εἰς τὰς λοιπὰς ᾠδάς, ὁ δὲ ἐκδότης πολλαχῶς ἐπεχείρησεν ἵνα διορθώσῃ αὐτά, ἅτινα ἐτυπώθησαν ὡς εἶχον ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἤτοι ὑπό τε τὸ κείμενον καὶ εἰς τὰς ᾠδάς.

Ὁ Πίνδαρος ἐξηκολούθει οὐδὲν ἧττον καὶ καθ' ὅλον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μετὰ στοργῆς καὶ ἐπιμελείας ἀναγινωσκόμενος, ὡς τοῦτο ἐξάγεται οὐ μόνον ἐκ τῶν συχνῶν καὶ ἐπαλλήλων ἐκδόσεων αὐτοῦ, οἷον ὑπὸ Κρατάνδρου ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1526, ὑπὸ Βρουβάχου ἐν Φραγκοφούρτῃ τῷ 1542, ὑπὸ Μορέλλη ἐν Παρισίοις τῷ 1558 καὶ ὑπὸ Στεφάνου αὐτόθι συχνάκις ἐπαναληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1560 καὶ ἑξῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ λατινικῶν μεταφράσεων τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γενομένων ὑπὸ Λονικήρου, Μελάγχθονος, Σουδωρίου καὶ ἄλλων, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἄλλοι ἐν Εὐρώπῃ ἄνδρες, περὶ ἄλλα ἀσχολούμενοι ἔργα, ἐκαλλιέργουν περιπαθῶς τὴν πινδαρικὴν μοῦσαν, οἷος ὁ ἐν Ἑλβετίᾳ ἡγέτης τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως Οὔλριχος Ζβίγγλιος, γράψας πρόλογον λόγου ἄξιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κρατάνδρου.

Ἐν τούτοις νέα πρὸς τὰ πρόσω ὥθησις ἐν ταῖς εἰς Πίνδαρον μελέταις ἐδόθη διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἐράσμου Σμιθίου ἐν Βιττεμβέργῃ δημοσιευθείσης τῷ 1616 ἐκδόσεως τοῦ λυρικοῦ, ἥτις ἐπιγράφεται «Πινδάρου περίοδος». Ὁ Σμίθιος οὗτος εἰργάσθη πρῶτος εἰς κριτικὴν διόρθωσιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, ἐπιμελῶς ἀντιπαραβαλὼν νέα χειρόγραφα καὶ εὐστόχως διορθώσας τὸ κείμενον, ὅπερ ἐκτενῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξήγησε καὶ ἡρμήνευσεν. Εἰ καὶ δὲ παρὰ πᾶσαν ταύτην τὴν λαμπρὰν ἐργασίαν πολλὰ κατέλιπεν ὁ ἐκδότης οὗτος ἀκατανόητα χωρία τοῦ Πινδάρου, ὑπεξέκαυσεν ὅμως μεγάλως διὰ τῆς φιλοτίμου ταύτης σπουδῆς ἐν Γερμανίᾳ τὸν πρὸς τὸν Θηβαῖον λυρικὸν ἔρωτα.—Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Σμιθίου ἐκδόσεως ταύτης τοῦ Πινδάρου ἐγένοντο κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις, ὧν ἀξία μνήμης ἡ ἐν ἔτει 1697 ἐν Ὀξωνίᾳ εἰς φύλλον γενομένη ὑπὸ Richard West καὶ Robert Welsted καὶ «Πινδάρου Ὀλύμπια, Πύθια, Νέμεα, Ἴσθμια» ἐπιγραφομένη.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα κατ' οὐδὲν ὑστέρησαν αἱ περὶ Πίνδαρον σπουδαί, αἵτινες νέαν πάλιν ἀνέλαβον ἐπίτασιν διὰ τοῦ περιβοήτου Heyne[1], φιλοπονήσαντος τῷ 1773 διπλῆν τοῦ λυρικοῦ ἔκδοσιν, μεθ' ἣν ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι ἐπάλληλοι κατὰ τὰς ἀμέσως ἑπομένας δεκαετηρίδας εἰς φῶς ἀχθεῖσαι καὶ περιλαμβάνουσαι αἱ μὲν τὸ ἀρχαῖον μόνον κείμενον,, αἱ δὲ κείμενον καὶ σχόλια, μετάφρασιν καὶ κριτικὰς καὶ ἐξηγη-

1. Ὃν ὁ Dissen σελ. 104 ἀποκαλεῖ *ἀθάνατον* «Vir immortalis Heynius . . .»

SISMANOGLIO MUSEUM

τικὰς σημειώσεις. Ἡ προκειμένη ἔκδοσις ἔτι μείζω εὐδοκίμησιν καὶ ἐπίδοσιν ἔλαβε διὰ τῶν ἐν αὐτῇ προστεθεισῶν ἐργασιῶν τοῦ G. Hermann, ἐν Γοττίγγῃ 1773 καὶ εἶτα 1798—1799, εἰς τόμους 4.—Τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Heyne ἐγένετο καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ νεωτέρα ἔκδοσις ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ G. H. Schæfer ἐπιγραφομένη ὡς ἑξῆς: Pindari carmina cum lectionis varietate et adnotationibus it. cur. Chr. Cot. Heyne, Lipsiæ 1817 εἰς τρεῖς τόμους, ὧν ὁ τρίτος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει τἀποσπάσματα καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ G. Hermann πραγματείαν, ἐν ᾗ εὕρηνται τὰ κεφάλαια ταῦτα: α΄] περὶ τῶν μέτρων τοῦ Πινδάρου, β΄] περὶ τοῦ ρυθμοῦ ἐνίων μέτρων, γ΄] περὶ τῆς πινδαρικῆς διαλέκτου καὶ δ΄] σημειώσεις εἰς Πίνδαρον. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος περιέχει τοὺς ὑπὸ Φιορίλλου συντεθέντας πίνακας. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἀνετυπώθη ἐν Λονδίνῳ τῷ 1824. Ἐννοεῖται δ' ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Schæfer ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι σοφοὶ τῆς Γερμανίας, ἐν οἷς καὶ ὁ I. G. Schneider γράψας βίον Πινδάρου ἐν Ἀργεντοράτῳ (Στρασβούργῳ) 1774, καὶ περισυλλέξας τἀποσπάσματα τοῦ λυρικοῦ τούτου, ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1776 ἐπίσης ἐν Στρασβούργῳ· εἶτα ὁ F. Gedick μεταφράσας εἰς τὸ γερμανικὸν τὰ Ὀλύμπια καὶ τὰ Πύθια καὶ ἐκδοὺς ἐν Βερολίνῳ 1786—1788 ἐκλογὴν πινδαρικῶν ᾠδῶν. Πρὸς δὲ καὶ ὁ C. D. Bœck φιλοπονήσας ἐν Λειψίᾳ 1792—1795 ἔκδοσιν Πινδάρου, ὁ J. Gurlitt, ὁ ἰταλὸς Mingarelli καὶ ἄλλοι. Μετὰ πάντας δὲ τούτους ἀναφαίνεται ὁ μέγας Αὔγουστος Βέκκιος (Augustus Bœckhius), ὅστις, πρὸς τὴν δόξαν πρὸ πάντων τοῦ Ἑρμάννου ἀντιφιλοτιμούμενος, κατώρθωσε τοσαῦτα καὶ

τηλικαῦτα περὶ τὸν Πίνδαρον, ὅσα οὐδεὶς ἄλλος τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐν γράμμασι διακριθέντων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠσχολήθη περὶ τὰ μέτρα τοῦ Πινδάρου, ἔνθα ταύτην ἐποίησε τὴν σπουδαίαν ἀνακάλυψιν, ὅτι δηλαδὴ τὰ Πινδαρικὰ ποιήματα ἐσφαλμένως διηροῦντο πρὸ αὐτοῦ εἰς κῶλα καὶ βάσεις, ἐνῷ οἱ στίχοι τοῦ Πινδάρου ἔδει ἄλλως νὰ διακριθῶσιν ὡς καὶ διέκρινε καὶ διώρθωσεν αὐτοὺς οὕτως, ὥστε ἡ διόρθωσις αὐτοῦ ἔσται παραμόνιμος καὶ ἰσχύουσα ἐς ἀεί, πλὴν ὀλίγων μόνον σποράδην ἀπαντώντων στίχων δυναμένων ἄλλως διορθωθῆναι. Ἔπειτα δὲ ὁ Bœckh κατώρθωσεν ἕνα χύσῃ ἅπλετον φῶς εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, ἀναπτύξας καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εὐρυτάτην πολυμάθειαν καὶ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὸ γνήσιον κείμενον τοῦ ποιητοῦ, ὃ διὰ παντὸς, δύναταί τις εἰπεῖν, ἀπεκάθηρεν ἀπὸ πάσης κηλῖδος καὶ ῥύπου. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1809—1811 πόνημα ἄξιον λόγου περὶ τῶν μέτρων τοῦ Πινδάρου πραγματευόμενον. Εἶτα δὲ ἤγαγεν εἰς φῶς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἔκδοσιν ἐκ δύο συνισταμένην τόμων καὶ φέρουσαν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: *Πινδάρου τὰ σωζόμενα*— Pindari opera quæ supersunt, Lipsiæ 1811—1821 εἰς 4ον. Ἑκάτερος τῶν τόμων τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος τοῦ Α΄ τόμου περιέχει προοίμιον, ἐν ᾧ ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς ἰδίως τὰ διάφορα ἀρχαῖα χειρόγραφα τοῦ λυρικοῦ, ἅπερ ἔλαβεν ὑπ' ὄψει, καὶ μετὰ τὸ προοίμιον, ἀπασχολοῦν σελίδας 40, ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον τῶν ᾠδῶν ἀπὸ τῆς 1 μέχρι τῆς 205 σελίδος. Μετὰ ταῦτα ἐπιτάσσεται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Α΄ τόμου, περὶ τῶν μέτρων τοῦ Πινδάρου πραγματευό-

SISMANOGLIO MUSEO

μενον καὶ εἰς τρία διαιρούμενον βιβλία (σ. 1—340) καὶ ὡς κατακλεὶς τέλος ἐπιπροστίθενται αἱ κριτικαὶ σημειώσεις ἐπὶ 241 σελίδων ἐκτεινόμεναι (341—582].—Τοῦ δὲ Β′ τόμου τὸ πρῶτον μέρος περιέχει τὸν πρόλογον τοῦ ἐκδότου (σ. 1—52), μεθ' ὃν ἔπονται τὰ σχόλια, ἀρχαῖα καὶ βυζαντιακὰ (σ. 1—556), ὧν προτάσσονται αἱ τοῦ Πινδάρου βιογραφίαι, ἡ τοῦ Θωμᾶ Μαγίστρου, ἡ τοῦ Σουΐδα, ὁ ἔμμετρος βίος, τὸ ἀρχαῖον ἡρωελεγεῖον εἰς τοὺς ἐννέα λυρικοὺς καὶ ὁ βρατισλαυϊκὸς βίος (σ. 4—10). Τὸ δὲ δεύτερον μέρος περιλαμβάνει προοίμιον (σ. 1—28), ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ βίου τοῦ λυρικοῦ, λατινικὴν μετάφρασιν τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν (σ. 29—99), ἑρμηνείαν αὐτῶν (σ. 100—550), τἀποσπάσματα (σ.553—686) καὶ παράρτημα καὶ πίνακας [σ. 687—812). Ἡ ἔκδοσις αὕτη τοῦ Bœckh ἐστὶ τὸ σπουδαιότατον μνημεῖον τῆς καθ' ὅλου γερμανικῆς φιλολογίας, ἀποτελοῦσα τὴν κυριωτάτην βάσιν, ἐφ' ἧς ἐδράζονται ἅπασαι αἱ ἐφεξῆς γενόμεναι νεώτεραι ἐκδόσεις, οἷα ἡ τοῦ Boissonad ἐν Παρισίοις 1825, αὐτοῦ τούτου τοῦ Bœckh, μικροτέρα ἔκδοσις ἐν Λειψίᾳ τῷ 1825 γενομένη καὶ ἡ τοῦ Ludolph Dissen τῷ 1830 εἰς δύο τόμους ἐν Γόθᾳ καὶ Erford ὑπὸ ἐπιγραφήν: Pindari carmina qnae supersunt cum depertitorum fragmentis selectis ex recentione Boeckhii commentario perpetuo illustravit Lud. Dissenius. Τοῦ ἔργου τούτου ἐγένετο καὶ δευτέρα ἔκδοσις ἐν Λειψίᾳ 1843—47 ἐπιστασίᾳ F. G. Schneidewin εἰς δύο τόμους, ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνει τὰς πινδαρικὰς ᾠδὰς καὶ τἀποσπάσματα μετὰ κριτικῶν ὑποσημειώσεων (σ.1—330) καὶ δύο ἐν τέλει παραρτημάτων (σ. 331—348). Τοῦ τόμου τούτου προτάσσονται μακρὰ προλεγόμενα,

α′) ὑπὸ Dissen «περὶ τῆς ποιητικῆς θεωρίας τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν» καὶ β′) ὑπὸ Schneidevin «περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Πινδάρου βραχεῖα πραγματεία», ἐπιτάσσεται δὲ πίναξ τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων ὑπὸ Boeckh συνταγείς. Ὁ δὲ δεύτερος τόμος περιέχει τὰ εἰς Πίνδαρον ὑπομνήματα καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη σελ. 1—172 καὶ 172—376. Ἡ ἔκδοσις αὕτη τοῦ Dissen, συνεργασθέντος πρότερον καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Boeckh καὶ διακριθέντος ἐπὶ βαθείᾳ γνώσει τοῦ πνεύματος τοῦ λυρικοῦ, ἐστὶ πλείστου λόγου ἀξία, εἰ καὶ πολλὰ σημεῖα τῶν προλεγομένων (σ. 1—16) ἀνασκευάζονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Ἐνταῦθα ἀνακτέα καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀοιδίμου Νεοφύτου Δούκα φιλοπονηθεῖσα ἔκδοσις τοῦ λυρικοῦ ὑπὸ τὴν ἑξῆς πλήρη ἐπιγραφὴν «Πίνδαρος παραφρασθείς, σχολιασθείς τε καὶ ἐκδοθεὶς ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα εἰς τόμους τρεῖς· ὁ Α′ καὶ Β′ τόμος περιέχουσι τὰ ἔπη τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, ὁ Γ′ ἀναλυτικὸν πίνακα τῶν φράσεων», ἐν Ἀθήναις 1842.

Ὡσαύτως δέον ἐνταῦθα ἵν' ἀναγράψωμεν καὶ τὴν ὑπὸ C. H. Weise ἐν Λειψίᾳ τῷ 1844 γενομένην στερεότυπον ἔκδοσιν «Pindari Epinicia, Nova editio stereotypa», ἧς προτάσσονται οἱ ὑπὸ Θωμᾶ Μαγίστρου καὶ Σουΐδα συγγραφέντες βίοι Πινδάρου.

Ἐκδόσεις κριτικαί.

Μεγάλως εἶτα συνετέλεσεν εἰς πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ πινδαρικοῦ κειμένου ὁ πολὺς Bergk διὰ τῆς ἐκδό-

σεως αὐτοῦ «Poetae lyrici graeci, Lipsiae 1843, 1855, 1857, 1866. Τοῦ ἔργου τούτου ὁ πρῶτος τόμος ἀριθμεῖ τετάρτην ἔκδοσιν 1878. Ὁ Bergk ἠρεύνησε μετὰ θαυμαστῆς ὄντως ὀξυνοίας τὰ ἴχνη τῶν ἀρχαίων γραφῶν ἐν τοῖς παλαιοῖς σχολίοις, οἱ δὲ μόχθοι αὐτοῦ καὶ ἀγῶνες ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Τὴν ὑψίστην ὅμως τιμὴν ἐξαιρέτου κριτικῆς ἐξασκηθείσης μετὰ πλείστης ὅσης προσοχῆς καὶ τὰ μέγιστα συντελεσάσης εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ ἀρχαίου κειμένου δικαίως ἔσχεν ὁ δαιμόνιος Tycho Mommsen, ὅστις, ἐπὶ σειρὰν ὅλην ἐτῶν ἐνδελεχῶς ἀσχοληθεὶς περὶ τὸν Πίνδαρον καὶ ἀναγνοὺς καὶ ἀναδιφήσας πάντας τοὺς κώδικας, τοσούτους καὶ τηλικούτους κατέβαλε μόχθους, ὥστε δικαίως ἐκπλήσσεταί τις ἐπ' αὐτοῖς. Ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ «Pindari carmina ad fidem optimorum codicum recensuit κτλ. Car. Joh. Tycho Mommsen, Berolini 1864» ἔσται ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνον μνημεῖον ἀθάνατον καὶ ἀκένωτος θησαυρὸς κριτικῆς[1]. Σπουδαῖον συμπλήρωμα τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἐκδοθὲν «Supplementum annotationes criticae ad Pindari Olymp. Berolini 1864, ὅπερ τὰ μέγιστα ὡσαύτως συμβάλλεται εἰς τὴν ἐξήγησιν καὶ ἑρμηνείαν τοῦ ποιητοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης Mommsen ἐφιλοπόνησε καὶ μικρὰν ἔκδοσιν περιλαμβάνουσαν τὸ πινδαρικὸν μόνον κείμενον «Pindari carmina, Berolini 1866.

1. Δι' ὀλίγων μὲν ἀλλὰ χαρακτηριστικῶν ἐπαινεῖ τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ Mommsen καὶ ὁ γαλάτης συγγραφεὺς Croiset. La poésie de Pindare σ. 309 λέγων τάδε «... Tycho Mommsen a rendu, comme éditeur, par l' étude des manuscrits, les plus signalés services aux études pindariques».

Ἄλλη εἰς κοινὴν ὡσαύτως χρῆσιν ὑπάρχουσα ἔκδοσις καὶ μόνον τὸ κείμενον περιέχουσά ἐστι καὶ ἡ τοῦ Christ «Pirdari carmina cum depertitorum fragmentis selectis, Lipsiae 1869, 1873, 1887.

Μερικαὶ ἐκδόσεις Πινδάρου.

Ἐκ δὲ τῶν πολυαρίθμων μερικῶν ἐκδόσεων τοῦ Πινδάρου ἄξιαι μνείας ὑπάρχουσιν αἱ ἑπόμεναι:

α'] Th. L. Fr. Tafel Dilucitationum Pindaricorum τόμ. Α' περιλαμβάνων μόνον τὰ Ὀλύμπια καὶ Πύθια, ἐν Βερολίνῳ 1824—1827.

β'] Simon Karsten, ἔκδοσις περιέχουσα τρεῖς μόνον ᾠδάς, τὴν Β' καὶ ΣΤ' τῶν Ὀλυμπίων καὶ τὴν Α' τῶν Πυθίων, Traiecti ad Rh. 1825. Ἀμφότερα τἀνωτέρω ἔργα διακρίνει μεγάλη μὲν, ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαία πολυμάθεια.

γ'] Gifford Cookesley, Ὀλύμπια καὶ Πύθια, μεθ' ἑρμηνειῶν ἀγγλιστὶ γεγραμμένων πρὸς χρῆσιν μαθητῶν, δι' οὓς ὅμως τὰ εἰς τὰ Πύθια σχόλια φαίνονται δυσχώνευτα, ἐν Ἐτόνῃ 1842 καὶ 1844.

δ'] Albertus de Jongh «Pindari carmina olympia cum annotat. critic. interpretat. latina et commentario, Traiecti ad Rh. 1865. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο χαρακτηρίζεται ἐπὶ ἀκάρπῳ πολυμαθείᾳ.

ε'] Fennel «Pindar the Olympian and Pythian odes, with notes explanatory and critical, introdu-

SISMANOGLIO MEGARO

ctions, and introductory essays», ἐν Καντάβριγίᾳ 1879. Ἔργον ἀξιόλογον.

ς'] Thomas D. Seymour, ἐκλογὴ πινδαρικῶν ᾠδῶν ἐν Βοστώνῃ τῆς Ἀμερικῆς 1882.

ζ'] E. Buchholz Ὀλυμπ. Α' καὶ ΣΤ', Πυθ. Α' καὶ Δ' νεμ. Β' καὶ Ἰσθμ. Α' ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ τῶν ἑλλήνων λυρικῶν, ἐν Λειψίᾳ τόμ. II. 1883 μετ' εἰσαγωγῆς εἰς Πίνδαρον[1] συντόμου μὲν ἐμφαινούσης ὅμως μελέτην τῶν σπουδαιοτάτων καὶ νεωτάτων τῆς ἐπιστήμης πορισμάτων.

η'] Basil L. Gildersleewe «The Olympian and Pythian odes with introductory essay, notes and index, New York τῆς Ἀμερικῆς 1885. Harper CXV, 395 εἰς 12ον, πωλούμενον καὶ ἐν Λονδίνῳ παρὰ Macmillan. Τοῦ ἔργου τούτου βιβλιοκρισίαν ἴδε ἐν τῇ Berliner Philologische Wochenschrift 1885 σ. 806—809.

θ'] Κ. Κλεάνθους «Πινδάρου τὰ σωζόμενα μετὰ μεταφράσεων, σημειώσεων καὶ πίνακος τῶν λέξεων εἰς τόμους πέντε, τόμος Α' ἐν Τεργέστῃ 1886», περιλαμβάνων πρόλογον (σ. 1—32) καὶ μόνον τὰ Ὀλύμπια (σ. 1—456). «Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται μὴ λαβὼν ὑπ' ὄψει πολλὰ νεώτερα ἔργα», ὡς λέγει ὁ κρίνας τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ κ. Κλεάνθους Wæschke[2].

ι'] J. P. Bury «The Isthmian odes of Pindar with introduction and commentary, London, Macmillan 1892. Α' τόμος εἰς 8ον μετὰ προλ. σελ. 1—38 +194. Ὁ Bury γνωστός ἐστι καὶ ἐκ προγενεστέρας ἐκδόσεως τῶν νεμεονικῶν. Τοῦ δὲ προκειμένου ἔργου αὐτοῦ βιβλιοκρισίαν βλέπε ἐν τῇ Revue des études grecques. Τόμ. Ε', ἀριθ. 20.

1. σ. 64—97.

2. Πρβλ. Berliner philologische Wochenschrift 1886 σ. 1077—1078.

Ἑρμηνευτικά.

Μέγα μέρος τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν καὶ μετέφρασε καὶ ἡρμήνευσεν ὁ J. Curlitt, διευθυντὴς τοῦ Ἰωαννείου Γυμνασίου ἐν Ἀμβούργῳ ἀπὸ τοῦ 1809—1816 ἐν πολυαρίθμοις διατριβαῖς ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθείσαις. Διατριβαὶ τοιαῦται περὶ διάφορα ἀντικείμενα τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων περιστρεφόμεναι καὶ ἢ ἐν ἰδιαιτέροις φυλλαδίοις ἢ ἐν γερμανικοῖς περιοδικοῖς δημοσιευθεῖσαι ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι. Πλὴν ὅμως τούτων συνεγράφησαν καὶ ἄλλα τινὰ οὐχὶ ἐκτενῆ ἔργα ἀφορῶντα εἰς ἑρμηνείαν ἢ ὅλων τῶν ᾠδῶν τοῦ Πινδάρου ἢ μεγάλου τινὸς μέρους αὐτῶν. Τοιαῦτα δὲ ἔργα, ἐκτὸς τῶν τοῦ Ἑρμάννου «ὀπουσκούλων» ἐν Λειψίᾳ 1827 (τόμ. VI—VIII) καὶ τῶν πολλῶν διατριβῶν τοῦ Αὐγούστου Βεκκίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Gesammelte kleine Schriften», ἐν Λειψίᾳ 1858—1874, καταλέγονται τάδε:

α'] Welcker «Pindar» 1833 καὶ Ueber den Plan einzelner Gesænge des Pindar 1834. Ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα περιελήφθησαν ἐν ἰδιαιτέρῳ συγγράμματι αὐτοῦ ὑπὸ ἐπιγραφὴν «Kleine Schriften zur griech. Literaturgeschichte Bonn 1845 σ. 169—214.

δ'] Heimsœth «Addenta et corrigenta in commentariis Pind.» Bonnæ 1840, καὶ «Erklærungen zu Pindar» Bonn 1846.

γ'] Kayser «Lectiones Pindaricæ» Heidelbergæ 1840.

δ'] Rud. Rauchenstein «Commentationes Pindar.» Aaroviæ 1844 καὶ 1845.

ε'] E. v. Leutsch «De Pindaro carmina Nem. IX proœmio annotatiunculæ» 1859, καὶ «Additamenta ad Lud. Disseni in Pindari carmina commentarium Nem. I—V καὶ Commentatio de Pindari carminis Isthmii II proœmio» Gœttinger Universitætsprogramme 1862—1868.

ς'] W. Furtwængler «Die Siegesgesænge des Pindaros in einer Auswahl erklært», Freiburg 1859. Τὸ ὅλον ἔργον ἐκτείνεται ἐπὶ 399 σελίδας μετὰ προλόγου καὶ περιλαμβάνει ὕλην ἀξίαν ἀναγνώσεως ἐπὶ τοῦ Α', Γ', ΣΤ', ΙΓ' καὶ ΙΔ' τῶν ὀλυμπίων.

ζ'] C. Friedrichs «Pindarische Studien», Berlin 1863. Ἔργον περιλαμβάνον κριτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις εἰς Πίνδαρον, οὗ ἐξετάζονται 58 διάφορα χωρία ἐν 106 σελίσιν εἰς 8ον. Ὁ συγγραφεὺς ἐν τέλει ὁμολογεῖ, ὅτι οὐκ ὠφελήθη τὸ ἔργον τοῦ L. Schmidt Pindar's Leben und Dichtung, ἐκδοθὲν ἤδη ὅτε τὸ ἑαυτοῦ εὑρίσκετο ὑπὸ τὰ πιεστήρια.

η'] Schnitzer «De Pindaro nuperrime emendato Elwangen 1867.

θ'] Ἐντεῦθα δυνάμεθα ἀναγαγεῖν καὶ τὴν ὑπὸ August Wiskemann πραγματείαν ἐπιγραφομένην «Beitræge zu Erklærung Pindar's» Marburg, 1876 καὶ

περιλαμβάνουσαν ἑρμηνευτικὰς καὶ κριτικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ 33 χωρίων τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν. Τὸ δὲ ὅλον ἔργον ἐκτείνεται ἐπὶ μίαν καὶ τριάκοντα σελίδας εἰς 4ον.

Ἔργα περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Πινδάρου πραγματευόμενα.

α'] E. Lübbert[1] «De elocutione Pindari» Halis Saxoniae 1853.

δ'] Grosse «De particulis τὲ et καὶ apud Pindar.» Ascaniae 1858.

γ'] C. Bossler «De praepositionum usu apud Pindar.» Darmstatii 1862.—Τοῦ αὐτοῦ «Pindarica» Berol. 1872.

δ'] E. Friese «De causum singulari apud Pindarum usu».

ε'] W. A. Peter «De dialecto Pind.» Halis 1866.

ς'] Erdmann «De Pindari usu syntactico» Halis Saxoniae 1867.

ζ'] P. Harre «De verborum apud Pindarum conlocatione» Berolini 1867.

η'] Ed. Pannike «De sublimitate Pindari» Gymnasialprogramm, Küstrin 1873.

θ'] W. Christ «Zum Dialekte Pindars» 1891. Πραγματεία ἀξία ἀναγνώσεως ἐν 62 σελίσι σαφῶς γεγραμμένη καὶ πολὺ τὸ ἐπιστημονικὸν ἐπιχέουσα φῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος περὶ τῆς παρὰ Πινδάρῳ διαλέκτου.

---

1. Ὁ αὐτὸς ἔγραψε καὶ ἑτέρας 25 διατριβὰς περὶ διαφόρων πινδαρικῶν ζητημάτων πραγματευομένας.

SISMANOGLIO MEGARO

ι'] C. C. Hense, Ueber personificirende adjectiva und epitheta bei griechischen Dichtern insbesondere bei Pindar, Aeschylus, Sophokles, 1855 σ. 1—24 εἰς 4ον. Ποῦ ὅμως ἐτυπώθη ἀγνοοῦμεν, διότι τὸ ἀντίτυπον ὃ μετὰ χεῖρας ἔχομεν στερεῖται τοῦ ἐξωτερικοῦ περικαλύμματος, ἐφ' οὗ σημειοῦται σὺν ἄλλοις καὶ ὁ τόπος τῆς ἐκδόσεως.

ια'] Fr. Rœver, Die Uebertragung des Adjektivs bei Pindar, Stolp. 1886. Πραγματεία ἐν 24 σελίσιν ἱκανῶς ἀκριβολογοῦσα ἐπὶ τῆς μεταφορικῆς τῶν ἐπιθέτων σημασίας παρὰ Πινδάρῳ·

Ἔργα εἰς τὴν μετρικὴν τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν ἀναφερόμενα.

α'] Rossbach und Westphal «Metrik der griechis. Dramatiker und Lyriker», Leipzig 1854—1863 εἰς τόμους τρεῖς, ἔργον πολλοῦ λόγου ἄξιον. Ὁ αὐτὸς Westphal ἐδημοσίευσε μετάφρασιν γερμανικὴν τοῦ Ἀριστοξένου ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν «Aristoxenus von Tarent, Melik und Rhythmik des klassischen Hellenenthums» Leipzig 1883. Ἡ μετάφρασις περιλαμβάνει καὶ σημειώσεις ἱκανάς, ὧν ἔνιαι ἐκτενεῖς καὶ οἱονεὶ μικραὶ ἀποβαίνουσαι διατριβαί. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ Ἀριστοξένου, μνημονευτέον ὡσαύτως καὶ ἑτέρου ἔργου ὑπὸ B. Brill, Aristoxenus' rhythmische und metrische messungen, Leipzig 1870, ὅπερ οὐκ ἄμοιρον σπουδαιότητος.

β'] W. Christ, «Die metrische Ueberlieferung der pindarischen Oden», München 1868.—Τοῦ αὐτοῦ «Metrik der Griechen und Rœmer», δευτέρα ἔκδ. ἐν Λειψίᾳ 1879. Σπουδαιότατον ἔργον ἐπιστημονικώτατα γεγραμμένον.

γ'] Moriz Schmidt «Die Tactmaasse einiger olympis. Oden Pindar's». Πραγματεία σπουδαίου λόγου ἀξία ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 6ης Ἰουλίου τοῦ 1872 τῆς ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῆς σελ. 405—453.

Ὁ αὐτὸς ἔγραψεν ἐπίσης μετρικὰ εἰς Πίνδαρον ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ἣν προέταξε τῆς εἰς τὸ γερμανικὸν μεταφράσεως τῶν Ὀλυμπίων ἐν Ἰένῃ τῷ 1869.

δ'] Karl Hofmann «Ueber griech. Metrik» Heidelberg, 1871.

ε'] F. Vogt «De metr. pindar. quæstiones tres» Argentorati 1880.

στ'] Gevaert «Histoire et théorie de la musique de l'antiquité», Paris 1881, ἔργον γεγραμμένον μετὰ βαθείας κρίσεως.

ζ'] Moriz Schmidt «Ueber den Bau der pindarischen Strophen» σπουδαιότατον μετρικὸν ἔργον εἰς Πίνδαρον μετὰ προλόγου σελ. 30 καὶ σ. 144. Κρίσιν τοῦ προκειμένου ἔργου ἴδ. ἐν τῇ Revue critique, 26 Φεβρουαρίου 1883.

η'] Θ. Σαλτέλη, καθηγητοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ «Στοιχειώδης Μετρικὴ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1893, βιβλίον χρησιμώτατον καὶ οὐσιωδεστάτην ἀναπληροῦν ἔλλειψιν ἐν τοῖς ἡμετέροις γυμνασίοις.

SISMANOGLIO

Ἔργα πραγματευόμενα περὶ τῶν θρησκευτικῶν, ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν θεωριῶν τοῦ Πινδάρου.

α΄] W. Wachsmuth «De Pindaro reipublicae constituendae et regendae praeceptore disp. II» Kiliae 1823 καὶ 1824.

β΄] Limbourg-Brouver «Essai sur la beauté morale des poésies de Pindare», Bruxelles 1830.

γ] Zeuss «Quid Homerus et Pindarus de virtute civitate diis statuerint», Jenae 1832.

δ] De Jongh «Pindari sapientia» Traiect. ad Rh. 1837.

ε΄] Eberz «Theologumena Pindari lyrici» Monachii 1839.

ς΄] J. H. Gilquin «Commentatio Pindarica» Traiect. ad. Rh. 1843.

ζ΄] Koch «De hominis statu ac natura in Pindari carmin. expressa» Gothae 1845.

η΄] G. Bippart «Theologumena Pindarica» Jenae 1846. Τοῦ αὐτοῦ «Pindar's Leben, Weltanschauung und Kunst» Jena 1848, ἔνθα αἱ θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἰδέαι τοῦ λυρικοῦ κατέχουσιν ὅλον τὸ δεύτερον τμῆμα (σ. 25—91), ἔργον μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας γεγραμμένον.

θ΄] Tycho Mommsen «Pindaros. Zur Geschichte des Dichters und der Parteikaempfe seiner Zeit» Kiel 1845.

ι΄] Naegelsbach «Die nachhomerische Theologie des griech. Volksglaubens» Nürnberg 1857.

ια΄] Dronke «Die religiœsen und ethischen Anschauungen Pindars» Leipzig 1861.

ιβ΄] Bulle «De Pindar. sapientia» Bonnae 1866.

ιγ΄] Buchholz «Die sittliche Weltanschauung des Pindar und Aeschylos» Leipzig 1869.

ιδ΄] Boehme «Quid Pind. tum de iure humano tum de iure divino iudicavit» Lipsiae 1872.

ιε΄] Fritzsche «Der ἀνὴρ ἀγαθὸς bei Pindar», Leipzig 1876.

ις΄] Alfred Groiset «La poésie de Pindare et les lois du lyrisme grec» Paris 1886. Ἐνταῦθα κυρίως ἀνήκουσι τὰ ἐν σελίδι 163—278 εἰρημένα.

Ἔργα προπαρασκευαστικὰ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Πινδάρου.

Ὡς ἔργα εἰσάγοντα ἐν γένει εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ ὑπάρχουσι ταῦτα:

α΄] Joh. Gottlob Schneider «Versuch über Pindars Leben und Schriften», Strasburg 1774.

β΄] P. Golin «Pindare, discours préliminaire» Strasbourg 1841. Κυρίως τὸ ἔργον τοῦτό ἐστι μετάφρασις τοῦ Πινδάρου, προτάσσεται ὅμως αὐτῆς προεισαγωγικὴ περὶ τοῦ λυρικοῦ πραγματεία πολλοῦ λόγου ἀξία.

γ΄] Rud. Rauchenstein «Zur Einleitung in Pindars Siegeslieder» Aarau 1843. Τὸ ὅλον ἔργον σύγκειται ἐξ 151 σελίδων καὶ διαιρεῖται, ἐκτὸς τοῦ προλόγου, εἰς πέντε κεφάλαια μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας πάντα γεγραμμένα.

δ΄] M. Villemain «Essais sur le génie de Pin-

dare et sur la poésie lyrique dans ses rapports avec l'élévation morale et religieuse des peuples» Paris 1859.

ε'] Leopold Schmidt «Pindars Leben und Dichtung» Bonn 1862. Ἔργον λόγου ἄξιον, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πειρᾶται ἵνα περιγράψῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Πινδάρου καὶ δὴ τὸ ὕφος αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν περισωθέντων τοῦ λυρικοῦ ποιημάτων, ἅπερ διαιρεῖ ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ ποιητοῦ εἰς τρεῖς περιόδους, εἰ καὶ ἀναγκάζεται ἐπὶ τέλους ἵνα ὁμολογήσῃ, ὅτι οὐχ εὑρίσκει προφανῆ καὶ μεγάλην διαφορὰν ὕφους μεταξὺ τῶν τελευταίων πινδαρικῶν ᾠδῶν καὶ ἐκείνων, ἃς συνέθετο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ λυρικός.

ς'] Lutterbeck «Die Freunde Pindar's» Gissen 1865.

ζ'] Friedrich Merger «Pindar's Siegeslieder» Leipzig 1880. Βιβλίον ἐπιμελῶς γεγραμμένον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας Westphal, ἐφαρμόζοντος ἐν τῇ συνθέσει τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν τὸν ἐν Δελφοῖς τὸ πάλαι ὄντα ἐν χρήσει κιθαρῳδικὸν νόμον, περὶ οὗ κατωτέρω.

η'] A. Croiset «La poésie de Pindare κτλ. ἔκδ. δευτέρα 1886. Ἡ πρώτη ἐγένετο τῷ 1880. Ἔργον περιποιοῦν μεγάλην ἀληθῶς τιμὴν τῇ γαλλικῇ φιλολογίᾳ. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ πρῶτον πραγματεύεται «περὶ τῶν νόμων τῆς παρ' Ἕλλησι λυρικῆς ποιήσεως» καὶ τὸ δεύτερον «περὶ τῆς παρὰ Πινδάρῳ ποιήσεως», πάντα γλαφυρώτατα καὶ μετὰ χάριτος διεξαγόμενα ἐν 454 σελίσιν.

θ'] Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κ. Ἀσωπίου «Εἰσαγωγὴ εἰς Πίνδαρον» γενομένη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ κατὰ τὴν χειμερινὴν ἐξαμηνίαν τοῦ 1842—1843 (σελ. 256) καὶ ἡμιτελὴς καταλειφθεῖσα. Τὸ δὲ ἐκτυπωθὲν αὐτῆς μέρος ἀποδείκνυσι μὲν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς κατεῖχεν ἀπείρους καὶ ποικίλας γνώσεις, οὐδαμῶς ὅμως ὠφελεῖ τοὺς μελετῶντας τὸν λυρικόν.

ι'] Ὡς εἰσαγωγὴ εἰς Πίνδαρον σύντομος καὶ σημειά τινα μόνον τοῦ τε βίου καὶ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ διαφωτίζουσα δύναται θεωρηθῆναι καὶ ὁ ὑπὸ E. Lübbert ἐν Βόννῃ τῇ 18 Μαρτίου 1882 ἀπαγγελθεὶς καὶ μετ'ἐνθουσιασμοῦ γεγραμμένος λόγος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου «Pindar's Leben und Dichtung», Bonn 1882 σ. 17 εἰς μέγα 4ον.

Γερμανικαὶ μεταφράσεις τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν.

Μεταφράσεις εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν ἐγένοντο ἱκαναὶ ἐμμέτρως τε καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ. Ἐνταῦθα μνείας ἄξιαί εἰσιν αἱ ἑπόμεναι:

α'] Ἡ ὑπὸ Herder δημοσιευθεῖσα ἐν Τυβίγγῃ τῷ 1808 ὑπὸ ἐπιγραφὴν «Zur schœnen Literatur und Kunst» καὶ περιλαμβάνουσα 10 ᾠδὰς εἰς 10 τόμους.

β'] Friedrich Thiersch «Pindarus Werke, Urschrift, Uebersetzung in den pindarischen Versmaassen und Erlæuterungen» εἰς δύο τόμους ἐν Λειψίᾳ ἐκδοθέντας τῷ 1820. Τοῦ πρώπου τόμου προτάσσεται μακρὰ εἰσαγωγὴ ἀξία ἀναγνώσεως, διῃρημένη δ' εἰς ἓξ κεφάλαια σελ. 33, 66, 89, 103, 114 καὶ 118.

γ'] W. von Humboldt ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν ἁπάντων

SISMANOGLIO

αὐτοῦ ἐν Βερολίνῳ 1841, ἔνθα ὑπάρχει μετάφρασις 15 πινδαρικῶν ᾠδῶν.

δ'] Tycho Mommsen «Des Pindaros Werke in die Versmaasse des Originals übersetz», Leipzig 1846 μετὰ ὑποσημειώσεων πολλῶν καὶ ἀξιολόγων ὑπὸ τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν.

ε'] Ganter «Des Pindaros Siegesgesaenge aus der griech. Urschrift verdeutscht in prosa» Constanz 1846.

ς'] Petri «Pindars olympische Siegeshymnen in gereimten Versen verdeutscht» Rotterdam 1853.

ζ'] J. A. Hartung «Pindars Werke, griechisch mit metrischer Uebersetzung und prüfenden und erklærenden Anmerkungen» Leipzig 1855 καὶ 1856.

η'] Ludwig «Pindars Siegesgesaenge» Stuttgart 1856.

θ'] Donner «Pindar's Siegesgesaenge, deutsch in den Versmaassen der Urschrift, Leipzig und Heidelberg 1860, μεθ' ἱκανῶν καὶ σπουδαίων σημειώσεων ὑπὸ τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως. Ἔργον μετ' ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς γραφὲν, διὸ καὶ ἀναφέρεται συχνάκις ὑπὸ μεταγενεστέρων.

ι'] C. F. Schnitzer «Pindars Siegesgesaenge» Stuttgart 1866.

ια'] Moriz Schmidt «Pindars olympische Siegesgesaenge» griechisch und deutsch Jena 1869. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐγένετο εἰς στίχους καὶ περιλαμβάνει καινοτόμον διαίρεσιν τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Vestphal.

ιβ'] Haerter, Die zweite olymp. Ode Pindars übersetzt und erklært, Stendal 1870.

Λεξικὰ Πινδαρικά.

α'] Damm und Duncam «Lexicom Pindaricum» Berolini 1765. Τελευταῖον ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ Rost ἐν Λειψίᾳ 1831.

β'] H. Ern. Bindseil «Concordantia omnium vocum, carminum integrorum et fragmentorum Pindari» ἐν Βερολίνῳ 1875.

γ'] I. Rumpel «Lexicon Pindaricum» ἐν Λειψίᾳ 1883. Ἔργον ἐπιμελῶς γεγραμμένον καὶ λίαν ὠφέλιμον σ. 498 εἰς 8ον.

SISMANOGLIO MUSEO

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ ΤΕΧΝΗΣ

Α'.

Προεισαγωγή.

Οὐδεὶς ἐκ πάντων τῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος παρουσιάζει τοσαύτας καὶ τηλικαύτας δυσχερείας περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, ὅσας καὶ οἵας ἐνέχουσιν οἱ ἐπίνικοι τοῦ Πινδάρου, οἵτινες ὡς σκοτεινοὶ καὶ τεχνικώτατοι ἀπήτουν καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα ἑρμηνευτὰς καὶ διδασκάλους διά τε τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου καὶ τὴν ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῆς τέχνης αὐτῶν, ὡς ἐξάγεται ἔκ τινος χωρίου τοῦ Ἀθηναίου (Α, 3 α), ἀναφέροντος τὸν κωμικὸν Εὔπολιν ποιούμενον ὑπαινιγμὸν περὶ διδασκαλίας τοιαύτης τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, οἷα ἐγίνετο καὶ περὶ ἑρμηνείας νόμων προκειμένου. Εἰ καὶ δὲ ἐνωρίτατα ἤδη ἤρξατο ὁ φιλολογικὸς κόσμος ἀσχολούμενος περὶ τὰ πινδαρικὰ ποιήματα, οὐδὲν ἧττον ὅμως οὐδεμία σώζεται ἐκ τῆς ἀρχαιότητος πραγματεία, εἰς ἐκτίμησιν τῆς παρὰ Πινδάρῳ τέχνης ὁδηγοῦσα. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἀρχαῖαί τινες περὶ τοῦ λυ-

ρικοῦ χρίσεις, ἀλλ' αὗται, περιοριζόμεναι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μόνον καὶ λεκτικὴν μορφὴν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, οὐδένα περὶ τοῦ τεχνικοῦ μέρος αὐτῶν ποιοῦνται λόγον. Διὸ ἠναγκάσθησαν οἱ νεώτεροι ἵνα στηριχθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς περισωθέντος εἴδους τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, ἤτοι ἐπὶ τῶν ἐπινίκων, ὅπως ἐξ αὐτῶν σκιαγραφήσωσι τὴν παρὰ Πινδάρῳ τέχνην, ἧς πρὸς ἀκριβῆ κατανόησιν ἀναγκαιοῦσι τὰ παρὰ πόδας ἐκτιθέμενα.

Β'.

Ἀρχὴ καὶ τελειότης τῶν ἐπινίκων.—Χρόνος καὶ τόπος, ἐν ᾧ ἤδοντο.—Τιμαὶ ἀποδιδόμεναι τοῖς νικηταῖς ἀγώνων.

Τὰ ἐπινίκια ᾄσματα σκοπὸν εἶχον τὸ πάλαι τὴν ἐξύμνησιν τῶν ἀναδεικνυομένων νικητῶν καὶ κατ' ἄλλους μὲν δημοσίους ἀγῶνας, μάλιστα δὲ κατὰ τοὺς τέσσαρας πανελληνίους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ Ὀλύμπια, Πύθια, Νέμεα καὶ Ἴσθμια[1], ἐφ' ᾧ καὶ διηρέθησαν ἐν Ἀλε-

1· Περὶ τῶν τεσσάρων τούτων ἀγώνων βλέπε G. F. Schömann Griech. Altert. II. σ. 50—70 καὶ ὅπου παραπέμπει ἐν ὑποσημειώσει τῆς 50 σελίδος.—Ἔπιθι καὶ τὰ οἰκεῖα ἄρθρα ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ λεξικῷ τοῦ Ἄγγλου W. Smith. Μετάφρ. Δ. Πανταζῆ Ἀθην. 1860. —G. Grote, Geschichte Griechenlands II, 1881 σ. 352 ἐφεξῆς. —E. Curtius Griech. Gesch. I. σ. 213 ἐξ 485 ἐξῆς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ αὐτοῦ τόμου.—Σ. Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Α' 1886 σ. 311—326.

ξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους[1] εἰς τέσσαρας τάξεις κατὰ τὰς τέσσαρας ταύτας μεγάλας ἑορτάς, εἰς ὀλυμπιονίκας δηλ. πυθιονίκας, νεμεονίκας καὶ ἰσθμιονίκας. Οἱ δὲ περισωθέντες ἐπίνικοι ἀποτελοῦσι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς λυρικῆς τέχνης, ἥτις προϋποτίθησι βεβαίως προγενεστέραν τοῦ Πινδάρου καλλιέργειαν τοῦ εἴδους τούτου, ὅπερ, ἀτελὲς κατ' ἀρχάς, προήγετο βαθμηδὸν μέχρις οὗ ἀνήχθη ὑπὸ τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ εἰς τὴν ὑψίστην τελειότητα αὐτοῦ. Καὶ ὅτι μὲν καὶ πρὸ τοῦ Πινδάρου ἐκαλλιεργεῖτο τὸ προκείμενον εἶδος τῆς λυρικῆς μούσης ἐξάγεται ἐξ ὧν αὐτὸς οὗτος λέγει ἐν τῇ δεκάτῃ ὀλυμπιακῇ ᾠδῇ (στίχ. 76—77), περὶ τῆς ἱδρύσεως τῶν πρώτων ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους[2] προκειμένου, ὅτι τὸ ἄλσος τῆς Πίσης ἀντήχει πληρούμενον τῶν ἡδέων φθόγγων τοῦ νικητηρίου ἄσματος. Ὅτι δὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λυρικῆς μούσης ἦν ἀτελὲς κατ' ἀρχάς, μαρτυροῦσι τἀρχαῖα σχόλια λέγοντα, ὅτι οἱ Ὀλύμπια νικῶντες κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ηὐχαρίστουν τοῖς δωρουμένοις τὴν νίκην θεοῖς διὰ θυσιῶν, καθ' ἃς ἐπανελαμβάνετο βραχεῖά τις ἐπῳδὸς, οἷα ἴσως ἦν ἡ ἀπαντῶσα ἔν τινι ὕμνῳ εἰς Ἡρακλέα, τὸν ἀρχαιότατον ὀλυμπιονίκην καὶ τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ Ἰόλαον[3], ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου ἐν Ὀλυμπίᾳ ποιη-

1. Ἰδ. ἀνωτέρω Μέρος Β' (κεφάλ. Γ'. σ. 87).

2. Τοῦ Θηβαίου Ἡρακλέους ἢ ἀρχαιοτέρου τινὸς ἀνήκοντος εἰς τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους, καθ' ἃ ὁ Schömann, Griech. Altert. II, σ. 50, λέγει. Περὶ δὲ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων ἴδ. Preller, Griech. Mythologie I, σ. 543—544. καὶ ἡμετέραν βραχεῖαν διατριβὴν εἰς τὴν «Νεολόγου Ἑβδομαδιαίαν Ἐπιθεώρησιν» Α' ἔτος σ. 743—744.

3. Ἐκ μικρῶν συγκειμένη ἰάμβων. Πρβλ. Rud Rauchenstein, Zur Einleitung in Pindar's Siegeslieder, 1843 σ. 20.

θέντι, πασιγνώστῳ δὲ τυγχάνοντι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔτι τῶν χρόνων τοῦ Πινδάρου, ὅτε συχνάκις ᾄδετο ὑπὸ τῶν νικητῶν κατὰ τὰς εὐχαριστηρίους τοῖς θεοῖς θυσίας[1]. Ὁ Ἀρχιλόχειος οὗτος ὕμνος, ὃν ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς «κομμάτιον» ἀποκαλεῖ, ἦν βραχύ τι καὶ ἀτελὲς νικητήριον ἆσμα, πολὺ ὑπολειπόμενον τῶν μετέπειτα προαχθέντων ἐκτεταμένων ἐπινικίων ᾠδῶν. Πιθανὸν δὲ καὶ τοῦτο θεωρεῖ ὁ Croiset[2], ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἐκείνοις χρόνοις οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ νικῶντος ἀθλητοῦ, συνερχόμενοι μετὰ τὴν νίκην ἐν κοινῇ τραπέζῃ, ἐξύμνουν τὸν θρίαμβον αὐτοῦ δι' ἀσμάτων, προχείρως ποιουμένων, καὶ ἀποδιδομένων εἰς ποιητὰς ἐν περιωρισμένῳ ὁμολογουμένως τοπικῷ κύκλῳ βιοῦντας, οἷοι ἦσαν οἱ ἐξ Αἰγίνης Τιμόκριτος καὶ Εὐφάνης, παρὰ Πινδάρῳ[3] ἀναφερόμενοι. Μέχρις ὅτου δὲ τὰ τελῇ ἐκεῖνα καὶ περιωρισμένα τὸ πρῶτον ἐπινίκια ἆσματα μεταβῶσιν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καὶ δημώδους μορφῆς εἰς ὑψηλοτέραν βαθμίδα καὶ ἀναχθῶσιν εἰς εἶδος, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιστημονικὸν τῆς λυρικῆς ποιήσεως, πολὺς πάντως παρῆλθε χρόνος, καὶ μόλις κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ἕκτου π. Χ. αἰῶνος, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Σιμωνίδου, φαίνονται οἱ ἐπίνικοι ἀναλα-

1. Πρβλ. IX ὀλυμπ. στίχ. 1. ἔκδ. Boeckh II. Α' σ. 207—208. «Τήνελλα καλλίνικε, χαῖρε ἄναξ Ἡράκλεις, αὐτός τε καὶ Ἰόλαος αἰχμητὰ δύο. Τήνελλα καλλίνικε χαῖρε ἄναξ Ἡράκλεις κτλ.» Πρβλ. καὶ K. Lehrs. Die Pindarscholien, Leipzig 1873 σ. 18, 21, 22, 25, καὶ ἀλλαχοῦ.—Ἐπίθ. L. de Sybel, De Scholiis veteribus in Pindari carmina, Marburg, 1872 σ. 31—32. Καὶ R. Rauchenstein, Zur Einl. in Pind. Siegesges. σ. 20.

2. La poésie de Pindare σ. 107 ἑξῆς.

3. Νεμ. IV, 13 καὶ 89.

SISMANOGLIO NEGARO

βόντες πλέον τὴν ὁριστικὴν αὐτῶν μορφὴν καὶ καταλαβόντες ἐν τῇ καθ' ὅλου ἑλληνικῇ ποιήσει τὴν ὑψηλὴν θέσιν, εἰς ἣν εἶτα ἐξυψώθησαν τἀριστουργήματα τῆς δαιμονίου τοῦ Πινδάρου τέχνης, ἧς τὴν προαγωγὴν ἐξόχως ὑπεβοήθησαν καὶ αἱ συμπαρομαρτοῦσαι τότε περιστάσεις· διότι ἡ μὲν λυρικὴ ποίησις ἀνήχθη ἤδη εἰς τελειότητα, δι' ὧν μεταβολῶν παρεισήγαγεν εἰς αὐτὴν ὁ Στησίχορος, ὅστις, ἀποστέργων τὴν ἀρχαϊκὴν αὐστηρότητα τῆς δωρικῆς τέχνης καὶ τὸ γοργὸν καὶ χάριεν ἐπιδιώκων, διήρεσε τὰ χορικὰ αὐτοῦ ἄσματα εἰς στροφὰς, ἀντιστροφὰς καὶ ἐπῳδοὺς[1], παρασχὼν ἅμα καὶ εἰς τὸ ὕφος ἐν γένει σεμνότητα, μεγαλοπρέπειαν, εὐάρεστον ποικιλίαν καὶ ἄκραν κομψότητα· οἱ δὲ πανελλήνιοι ἀγῶνες, καὶ δὴ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, περιεβλήθησαν ἐξαισίαν αἴγλην καὶ μεγαλοπρέπειαν· κατ' αὐτοὺς συνέρρεον οἱ Ἕλληνες προσερχόμενοι πάντοθεν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐκ Θεσσαλίας καὶ Σικελίας καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς Ἀφρικῆς, ἡγεμόνες δὲ καὶ τύραννοι, Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, ἐφιλοτιμοῦντο ἵνα ἐπιδεικνύωσι τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῶν δι' ἀποστολῆς ὅσον οἷόν τε δαπανηρῶν θεωριῶν, πρὸς οὓς ἀντεφιλοτιμοῦντο ἵνα ἐξισῶνται πολλάκις καὶ οἱ τῶν ἐλευθέρων πόλεων εὐδαιμόνων καὶ εὐγενῶν οἴκων βλαστοί[2]. Καὶ συνηθροίζετο οὕτως ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σχεδὸν ἅπαν τὸ ἄνθος τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐνθουσιῶντος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἀγώνων καὶ ἑτοίμου ἵνα ἐπευφημήσῃ τοὺς νικῶντας, οἷς ἆθλα προὔκειντο, οὐχὶ

1. Bergk, Griech. Literaturgesch. II, σ. 291 Πρβλ. E. Buchholz, Anthologie aus den Lyrikern der Griechen II, σ. 21.

2. Croiset, la poésie de Pindare σ. 108.

γήϊνα ἀγαθὰ, οἷα ἦσαν ἐν χρήσει κατ' ἀρχὰς[1], ἀλλ' ἡ ἰδεώδης δόξα καὶ τιμὴ ἡ ἐκ τῆς νίκης ἐνώπιον τῆς συρροῆς ἐκείνης τοῦ πλήθους, ἣν ἐπέστεφε κλάδος θαλερός. Μεγίστη ἦν ἡ δόξα τῆς νίκης ταύτης, εἰς ἣν συνεκινοῦντο οἵ τε συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ πατρὶς τοῦ νικητοῦ· μέγισται δὲ ἦσαν καὶ αἱ τιμαὶ, δι' ὧν οὗτος περιεβάλλετο ἔν τε Ὀλυμπίᾳ ἀμέσως μετὰ τὴν νίκην καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν. Πρῶτον μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἅμα τῇ νίκῃ ἀνεκηρύσσετο, κατὰ Schœmann[2], τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐνώπιον ὅλου τοῦ ἐπιλέκτου ἐκείνου κόσμου, ὅπερ ἐπανελαμβάνετο καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διανομῆς τῶν βραβείων· εἶτα δ' ἐστεφανοῦτο διὰ κλάδου ἐλαίας, ἀποκοπτομένου ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῶν ἀθανάτων δένδρου[3] διὰ χειρὸς παιδός, ὅστις κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς Ἠλείων οἰκογενείας, καὶ οὗ οἱ γονεῖς ἔζων ἀμφότεροι[4]. Τούτων δὲ γενομένων, οἱ νικηταὶ

1. Schömann Griech. Alter. II, σ. 62—63.

2. Αὐτόθι σελ. 62 ἐφεξῆς.

3. Τὸ ἱερὸν τοῦτο δένδρον, περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι ὁ Ἡρακλῆς πρῶτος ἐφύτευσεν αὐτὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐδείκνυετο καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλινίου N. Hist. XV, 43, 89. — Πρβλ. καὶ R. Rauchenstein, Zur Einl. in Pindar's Siegesl. σ. 25.

4. Ὁ στέφανος οὗτος περιεῖχε θέλγητρον μέγα καὶ ἀκατάληπτον τοῖς βαρβάροις, οἵτινες ἐλθόντες τὸ πάλαι ἐν Θερμοπύλαις καὶ μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν συνηθροισμένοι εἰς τοὺς κοινοὺς ἀγῶνας, οὐκ ἐξενίσθησαν οὔτε ἐπὶ τῷ ὅτι ἦγον ἀγῶνας, οὔτε διότι οὐδὲν ἔπραττον κατὰ τὴν χρισιμωτάτην ἐκείνην στιγμὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἔπαθλον τῶν ἀγώνων ἐκείνων ἦν ἁπλοῦς στέφανος! Πρβλ. E. Curtius, Griech. Gesch. I, σ. 483—484.

ἔθυον εἰς τοὺς δώδεκα θεούς, ὅτε καὶ ἀντήχουν τὰ ἐν χορῷ ᾀδόμενα νικητήρια ᾄσματα, ὧν ἔνια ἴσως τότε αὐτοσχεδίως ἐποιοῦντο· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἐπανελαμβάνετο ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ἀρχιλόχειος ἐπινίκιος ὕμνος· ἐπηκολούθει ἔπειτα συμπόσιον πρὸς τιμὴν τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν Ἠλείων ἐν τῷ ἑστιατορίῳ παρατιθέμενον, ὁπότε δὴ καὶ ἐποίει πολλάκις ἡ λυρικὴ μοῦσα οἱονεὶ ἐκ τοῦ προχείρου σύντομά τινα ἐπινίκια, ἄτινα, παρατεινομένης ἔστιν ὅτε τῆς διαμονῆς τοῦ νικητοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἠδύναντο ἵνα ὦσι καὶ ἐκτενέστερα, οἷόν ἐστι τὸ ὄγδοον τῶν ὀλυμπίων περιλαμβάνον τέσσαρας τριάδας[1].

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἐν δὲ τῇ πατρίδι αὐτῶν ἀπελάμβανον οἱ νικηταὶ ἔτι μεγαλοπρεπεστέρων τιμῶν[2], αἵτινες βαθέως συνεκίνουν τὴν πόλιν ἅπασαν. Διότι ἡ ἐκ τῆς νίκης προσγινομένη δόξα οὐκ ἀπεδίδετο εἰς μόνον τὸν νικητὴν καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους αὐτοῦ, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο κοινὸν κτῆμα τῆς πόλεως ὅλης. Διὸ δικαίως ἠδύνατο ὁ Κικέρων (pro Flacco 13) ἵνα ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὁ Ὀλύμπια νικῶν παρ' Ἕλλησιν ἀπέλαυε μεγαλειτέρων σχεδὸν τιμῶν ἢ Ρωμαῖος στρατηγὸς τελῶν θριαμβον[3]. Καὶ ὄντως πλέον ἢ θριαμβικὴ ἐπεφυλάσσετο τῷ ὀλυμπιονίκῃ ἡ εἰς τὴν γενέτειραν ἐπάνοδος, εἰσερχομένῳ δι' ἐπὶ τούτῳ ἀνοιγομένου ῥήγματος τῶν τειχῶν

1. Πρβλ. Croiset, La poésie de Pindare σ. 109.

2. Πρβλ. Fr. Thiersch, Pindarus Werke κτλ. σ. 91. «Nächst jener Siegesfeier an Ort und Stelle des Festes erwartete den Sieger eine zweite glänzendere bei seiner Ankunft in der Heimath».

3. Schomann, Griech. Alt. II, σ. 63.

ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὴν πόλιν[1]. Ἐφ' ἅρματος τεθρίππου ὑπὸ λευκῶν συρομένου ἵππων καθήμενος, καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐνδεδυμένος φοινικῆν στολήν, προηγεῖτο τῆς ὅλης πομπῆς, ἧς συμμετεῖχον οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτοῦ ἔφιπποι ἢ ἐφ' ἁρμάτων παρ' αὐτὸν πορευόμενοι, μεθ' οὓς εἵπετο πυκνὸν πλῆθος πολιτῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ τάξει εἰσερχομένη εἰς τὴν πόλιν ἡ πομπή, κατηυθύνετο ἀμέσως εἰς τὸν ναὸν τοῦ πολιούχου θεοῦ, ὅπου ἀφιέρου ὁ νικητὴς τὸν στέφανον αὐτοῦ. Εἰ καὶ δὲ λίαν πιθανόν, ὅτι ἔνιαι τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν εἰσι συντεθειμέναι πρὸς τοιαύτας πομπείας ἀποκλειστικῶς, ὡς ἡ ΙΔ΄ τῶν ὀλυμπίων, αἱ πλεῖσται ὅμως αὐτῶν ἀναφέρονται εἰς συμπόσια, ἅπερ ἐπηκολούθουν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἔξοδον καὶ ἀπετέλουν μέρος ἀπαραίτητον τῆς ἑορτῆς, ἥτις ἐπανελαμβάνετο ἔστιν ὅτε ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατόπιν κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς νίκης ἡμέραν. Τὰ συμπόσια δὲ ταῦτα, οἱ κῶμοι τῶν ἀρχαίων, ἦσαν ἡ λαμπροτέρα πρὸς τιμὴν τοῦ νικητοῦ ἀγομένη πανήγυρις, καθ' ἣν ὁ χορὸς[2] ὁτὲ μὲν προσερχόμενος εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, πρὸ τῆς αὐλείου θύρας ἢ ἐν τῷ διαδρόμῳ, ὁτὲ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ τοῦ κώμου περὶ τὴν τράπεζαν ᾖδε τὸν ἐπίνικον. Σημειωτέον δ' ὅτι οὐ μόνον ἰδιωτικὴ οἰκία, ἀλλὰ καὶ περιοχὴ ναοῦ καὶ τὰ ἐν πόλεσι πρυτανεῖα πρὸς δὲ καὶ πλατεῖαι δημόσιαι ἠδύναντο

1. Ὁ Πλούταρχος Συμποσ. II, 639 Ε΄ ἀφηγεῖται, ὅτι τὸ ῥῆγμα τοῦτο ἐγίνετο ὅπως ἀποδειξωσιν, ὅτι ὀλίγον ὠφελοῦσι τὰ τείχη τὴν πόλιν ἔχουσαν ἄνδρας μάχεσθαι δυναμένους καὶ νικᾶν.

2. Περὶ ὑπάρξεως χοροῦ καὶ χορευτικῶν κινήσεων καὶ περὶ μουσικῆς ἐν τοῖς πινδαρικοῖς ἐπινικίοις ᾄσμασιν ἴδ. Fr. Thiersch, Pindarus Werke κτλ. σ. 34 ἑξ. 55, 103 καὶ ἀλλαχοῦ.

SISMANOGLIO MEGARO

ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς τόπος, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο αἱ τοῦ εἴδους τούτου ἑορταί. Τοῦ δὲ νικητοῦ ὄντος τυράννου ἢ ἄλλου ἐπισήμου καὶ πλουσίου προσώπου, οὐχὶ σπανίως συνετίθεντο καὶ δύο ἢ καὶ πλειότεραι ᾠδαὶ πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν[1]. Ἐκτὸς τῶν τιμῶν τούτων ἐχορηγεῖτο τοῖς ὀλυμπιονίκαις καὶ χρηματικὴ ἀμοιβὴ ἐν Ἀθήναις δυνάμει νόμου ὑπὸ Σόλωνος τεθέντος καὶ ἀπενέμοντο αὐτοῖς καὶ ἄλλα δικαιώματα, οἷον ἦν τὸ τῆς τιμητικῆς θέσεως ἐν καιρῷ δημοσίου θεάματος, ἢ τὸ τῆς ἰσοβίου ἐν τῷ πρυτανείῳ σιτίσεως, ἔτι δὲ καὶ τὸ δικαίωμα ἱδρύσεως ἀνδριάντος ἐν Ἄλτει, τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱερῷ τεμένει τοῦ Διός.

Τοιαῦται καὶ τοσαῦται αἱ τιμαί, αἱ περιαπτόμεναι τοῖς νικηταῖς ἀγώνων, ἃς ἐξύμνησαν ἐπιφανεῖς λυρικοὶ ποιηταί, ἐν οἷς ἐπισημότατος ἀνεδείχθη ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος, καλλιεργήσας ἐννέα ἢ κατ' ἄλλους δεκατέσσαρα εἴδη τῆς λυρικῆς μούσης, ὧν ὅμως μόνον οἱ ἐπίνικοι περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Τούτων δὲ τὸ περιεχόμενον, ἤτοι τὸ θέμα, πρόκειται ἵνα ἐξετάσωμεν ἐν τῷ ἀμέσως ἐπιόντι κεφαλαίῳ.

Γ'.

Περὶ τοῦ θέματος τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων.

Ἐρρήθη ἤδη ἀνωτέρω, ὅτι οἱ ἐπίνικοι ἐποιοῦντο, ὅτε τις ἐνίκα κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἀγῶνας· ἦσαν ἄρα προϊόντα τῆς λυρικῆς μούσης ἐν ὡρισμέναις περιστάσεσι

1. Πρβλ. Groiset, La poésie de Pindare σ. 110 μετὰ τῶν ὑποσημειώσεων.

καὶ κατά τι προδιαγεγραμμένον σχέδιον συντιθέμενα, μὴ ἐπιτρεπομένης ἐν αὐτοῖς τῆς μεγίστης ἐκείνης περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης ἐλευθερίας, ἥτις προσιδιάζει ἐπικῷ ποιητῇ. Ἡ δὲ νίκη, ἐξ ἧς ἀφορμᾶται ἐν τῇ συνθέσει τῶν ἐπινίκων ὁ λυρικὸς καὶ ἦν διὰ βραχυτάτων μόνον ὑποσημαίνει, οὐδαμῶς περισπᾷ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν οὐδ' ἀπασχολεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸ ὅλον ποίημα, οὗ τὸ περιεχόμενον διαποικίλλεται ὑπὸ τοῦ λυρικοῦ, ἀσχολουμένου, πλὴν τῆς νίκης, καὶ περὶ τὰ ἑπόμενα σημεῖα[1].

α'] Προσδιορίζει τὸ ὄνομα τῶν ἀγώνων, ἐν οἷς ὁ ἀθλητὴς διαπρέπει καὶ τὸ εἶδος τῆς νίκης αὐτοῦ. Καὶ ἂν μὲν αὕτη ἐγένετο κέλητι, ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ ἵππου, ἂν δὲ ἅρματι τὸ ὄνομα τοῦ ἡνιόχου, καὶ ἂν ἐπὶ τέλους ὁ νικητὴς ἦν παῖς, τὸ ὄνομα τοῦ διδασκάλου καὶ ἀλείπτου αὐτοῦ.

β'] Ἐξαίρει μεγάλα καὶ ἔνδοξα ὀνόματα τόπων ἐν οἷς τελοῦνται οἱ ἀγῶνες. Τοιοῦτοι δὲ τόποι κλεϊσθέντες ὑπό τε τῆς θρησκείας καὶ τῆς ποιήσεως καὶ ἱστορίας ἦσαν ἡ Ὀλυμπία, οἱ Δελφοί, ὁ Ἰσθμὸς καὶ ἡ Νεμέα. Ὅπου δὲ τοιαῦτα ἐλλείπουσιν αὐτῷ ἀντικαθίστησι δι' ἐκείνων τῶν ἑλληνίδων πόλεων, αἵτινες ἦγον παρομοίας πανηγύρεις. Ὥστε ἡ τιμὴ καὶ σπουδαιότης τῆς νίκης ἐξυψοῦτο ἀναλόγως πρὸς τὴν τιμὴν καὶ σπουδαιότητα, ἧς ἠξιοῦντο παρ' Ἕλλησιν οἱ ἀγῶνες, καθ' οὓς διέπρεπεν ὁ ἀθλητής.

γ'] Ἀπονέμει τὸν προσήκοντα τῇ θρησκείᾳ σεβασμόν. Καὶ ναὶ μὲν ἡ εἰς πανηγυρισμὸν τῆς νίκης τελουμένη ἑορτὴ οὐκ εἶχε πάντοτε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ὑπὸ

1. Croiset, La poésie de Pindare σ. 111 ἑξῆς.

SISMANOGLIO MEGARO

τὴν αὐστηρὰν τῆς λέξεως ταύτης ἐκδοχὴν νοούμενον, τίς ὅμως ἠδύνατο ἵν' ἀρνηθῇ τὸ πάλαι, ὅτι ἡ νίκη αὕτη οὐκ ἦν δῶρον τῶν θεῶν, εὐμενῶς πρὸς τὸν νικητὴν ἐν μέσῳ τοσούτων ἄλλων συναγωνιζομένων διδόμενον;

δ'] Ἐγκωμιάζει τὸν νικητήν, ὅστις διὰ τῆς νίκης αὐτοῦ κατέστησεν ἀρίδηλον ἢ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ, ἢ τὴν ἀρετήν, ἢ τὴν δεξιότητα, ἢ καὶ ὅλας τὰς ἀρετὰς ταύτας. Οὕτω δὲ ὁ βίος τοῦ ἀθλητοῦ ἀνελίσσεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις μεταξὺ ὅλων τῶν χαρακτηρισμῶν ἐκλέγει ἐκείνους, οἵτινες ἔτι μᾶλλον συντελοῦσιν εἰς περιφανεστέραν ἔξαρσιν τῆς ἀγομένης ἑορτῆς.

ε'] Ἐπαινεῖ τὸ γένος καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν πατρίδα τοῦ νικητοῦ. Διότι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πινδάρου ὁ νικητὴς ἐθεωρεῖτο οὐχὶ ὡς ἄτομον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸ γένος καὶ τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πόλιν, ἥτοι ὑπελαμβάνετο ὡς κλάδος εὐθαλὴς δένδρου ἀκμαιοτάτου.

στ'] Ἀποτείνει συμβουλὰς καὶ νουθεσίας πρὸς τὸν νικητήν. Διότι μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ λυρικὴ ποίησις ἤκμασε συγχρόνως μετὰ τῆς γνωμικῆς· ἔχει ἐπομένως ὁ λυρικὸς ποιητὴς τὸ ὄμμα ἐστραμμένον πρὸς τὸν βίον, οὐχὶ ὅπως περιγράψῃ ἀντικειμενικῶς, ἀλλ' ὅπως κρίνῃ αὐτὸν ὑποκειμενικῶς, συμβουλεύων καὶ νουθετῶν.

ζ'] Ἐξαίρει εὐνοϊκάς τινας περιστάσεις, ὧν ἐν τῷ μέσῳ ψάλλει τὸν ἐπίνικον αὐτοῦ. Οὐκ ἦν δὲ σπάνιον ἡ σύμπτωσις τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς νίκης μετ' ἄλλου εὐτυχοῦς πολλάκις δὲ καὶ ἀτυχοῦς ἐν τῷ βίῳ τοῦ νικητοῦ γεγονότος, οἷόν ἐστι γέννησις, γάμος, ἀσθένεια κτλ. Τότε δὲ ἤσκει ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη περίπτωσις οὐ σμικρὰν ροπὴν ἐν τῇ ἐμπνεύσει τοῦ λυρικοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο τῶν πινδαρικῶν

ἐπινίκων οἱ μὲν ἔχουσι γοργὴν καὶ ζωηρὰν σύνθεσιν, οἱ δὲ σοβαρὰν καὶ ἐπιβλητικήν, καὶ ἄλλοι τέλος θρηνώδη. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ παρατήρησις ἐκείνων ἐκ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες, κατὰ τὸν παλαιὸν σχολιαστήν[1], «ἐπιμέμφονται τῷ Πινδάρῳ, ὅτι ἐγκώμιον γράφων θρηνεῖ τὸν ἀνθρώπινον βίον».

η'] Ἀναδεικνύει καὶ τὴν ἑαυτοῦ προσωπικότητα ὁ λυρικός, ὅστις ἐν μέσῳ ὅλων ἐκείνων τῶν περιστάσεων ἐξεγείρει τὸ διάφορον τῶν ἀκροατῶν, οἷς ἐπαφίησιν ἐλευθέραν τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ὑπὲρ τοῦ νικητοῦ πόθων, συναισθημάτων καὶ ἐλπίδων αὐτοῦ.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις οὐ σμικρὸν προσετίθει ἐν τοῖς ἐπινίκοις κόσμον καὶ ὁ ἀρχαῖος μῦθος, τῇ χειρὶ ἐν αὐτοῖς ἐγκατασπειρόμενος ὑπὸ τοῦ λυρικοῦ, κατὰ τὴν συμβουλὴν τῆς Ταναγραίας ποιητρίας· διότι τὸ κράτος αὐτοῦ, ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ζωογονήσαντος ἤδη τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων, ἦν ἀκμαιότατον καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ, ὅτε ἡ ποίησις καὶ αἱ ὡραῖαι τέχναι ἐθεώρουν τὸν μῦθον ὡς τὸ εἴδωλον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου[2].

Τἀνωτέρω ὀκτὼ σημεῖα ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ ἰσαρίθμους πηγάς, ἐξ ὧν ἀντλεῖ ὁ λυρικὸς εἰς συγγραφὴν τῶν ἐπινίκων αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐλάχιστος, ὡς προείρηται, γίνεται λόγος περὶ τῆς νίκης. Διότι ὁ ποιητὴς τῶν ἐπινίκων οὐ θεωρεῖ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἐξιστορῆσαι ἁπλῶς καὶ μόνον τὴν νίκην, ὅπερ ἦν ἂν μᾶλλον ὑποκείμενον ἐπικοῦ ποιήματος καὶ οὐχὶ λυρικοῦ, οὔτε πάλιν ἐκλαμβάνει αὐτὴν ὡς πάντῃ πάρεργον, ὃ δύναταί τις ὅλως ἀντιπαρελθεῖν,

---

1. Εἰς VIII. πυθ. στίχ. 136. ἔκδ. Boeckh II, A' σ. 400.
2. Croiset, La poésie de Pindare, σ. 121.

ἀλλ' ἐξετάζει αὐτὴν ἐν σχέσει πρὸς τὸν λοιπὸν βίον τοῦ νικητοῦ, ὃν γινώσκει, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐν ἀκριβείᾳ μεγάλῃ. Ἀφοῦ δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, τότε ποῖον τὸ θέμα τῶν ἐπινίκων;

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἠγέρθη κατὰ τὴν τρίτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος ὑπὸ τοῦ Ludolph Dissen, πραγματευθέντος αὐτὸ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης τῷ 1830 ἐκδόσεως τοῦ Πινδάρου σ. 1—44. Ὅλος τότε ὁ φιλολογικὸς τῆς Γερμανίας κόσμος διηρέθη εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, ὧν τὸ μὲν κατεδίκαζε, τὸ δὲ ὑπερήσπιζε τὴν θεωρίαν τοῦ Dissen. Εἰς τὸ πρῶτον κατεσκήνουν ὁ Bœckh[1] καὶ ὁ Hermann[2], πολεμοῦντες τὸ νεοφανὲς τοῦτο σύστημα, εἰς δὲ τὸ δεύτερον οἱ ἐν Γοττίγγῃ συνάδελφοι τοῦ Dissen Gottlieb Welcker[3] καὶ ὁ Ottfried Müller[4] ἀμυνόμενοι. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ὁ ἀγὼν οὐ περιωρίσθη μεταξὺ τῶν μνημονευθέντων τούτων, ἀλλ' ἐξηκολούθησε καὶ περαιτέρω ὑφιστάμενος, ἀναφανέντων καὶ ἄλλων, οἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττόν εἰσι μαθηταὶ καὶ ὀπαδοὶ τοῦ Ἑρμάννου, εἰ καὶ πολεμοῦσιν αὐτὸν ἐνιαχοῦ. Τοιοῦτοι δὲ ὑπάρχουσιν

1. Opuscula VII, 369—404.

2. Opuscula VI, 1—70.

3. Rheinisches Museum 1832 καὶ 1833.

4. Ἐν τῷ τόμῳ τῶν διατριβῶν (Opuscula) τοῦ Dissen, ἐν Γοττίγγῃ 1842 καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοῦ γραμματολογίᾳ, ἧς γλαφυρωτάτην μετάφρασιν ἔχομεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Α. Κυπριανοῦ ἐν Ἀθήναις γενομένην, δευτέρα ἔκδοσις 1884. Τόμ. Α', σ. 318. ἑξῆς.

ὁ Rauchenstein, ὁ ἀρχαιότερος ὅλων, ὁ Tycho Mommsen, Bippart, Bernardy καὶ τελευταῖος ὁ Leopold Schmidt. Ἀλλὰ τίς ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Dissen, ἡ καταπολεμουμένη; Ἀνάγκη ἵνα μὴ ἀγνοῶμεν τὰ κυριώτερα αὐτῆς σημεῖα.

Ὁ Dissen πρεσβεύει, ὅτι ἐν ἑκάστῃ πινδαρικῇ ᾠδῇ ὑπάρχει γενική τις καὶ κυρία ἰδέα, «sententia summa» ὑπ' αὐτοῦ καλουμένη, ὑφ' ἣν ὑπάγονται ἢ συγκεντροῦνται πᾶσαι αἱ μερικώτεραι τοῦ ποιήματος ἰδέαι, καὶ ἥτις περιέχει, κατ' αὐτόν, ἔπαινον δύο πραγμάτων, ἢ τῆς ἀνδρίας, ἢ τοῦ ὄλβου τοῦ νικητοῦ· τῆς μὲν ἀνδρίας, ἂν ἡ νίκη ὀφείληται εἰς τὴν ἀνδρίαν αὐτοῦ, τοῦ ὄλβου δὲ, ἂν αὕτη ἀνάγηται εἰς τὴν εὐημερίαν πρὸ παντὸς τοῦ κατὰ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας νικῶντος, ὅτε ἡ συντήρησις ἵππων γενναίων ἦν δαπανηρότατον καὶ ἐνέφαινεν ὑλικὴν εὐημερίαν. Ἡ γενικὴ δὲ αὕτη ἰδέα, κατὰ Dissen, ἐστὶ τὸ θέμα τῶν ἐπινίκων, ὅπερ ὅμως συνήθως εὑρύνεται καὶ πλουτίζεται, διὰ προσθήκης δευτερευουσῶν τινων ἰδεῶν. Π. χ. ἂν μὲν ἐν ἐπινίκῳ τινὶ πινδαρικῷ ὡς γενικὴ ἰδέα πρόκειται ὁ ἔπαινος τῆς ἀνδρίας, τότε, πλὴν τῆς ἐξάρσεως τῆς ἀνδρίας, παραμνημονεύεται καὶ ἄλλη τις μερικωτέρα ἀρετή, ἡ εὐσέβεια, φέρ' εἰπεῖν, ἢ ἡ ἐπιείκεια τοῦ νικητοῦ καὶ καθεξῆς· ἂν δὲ πάλιν ὁ ἔπαινος ἀποβλέπῃ τὸν ὄλβον αὐτοῦ, τότε σὺν τῷ ὄλβῳ τούτῳ ἐγκωμιάζει ὁ λυρικὸς εἰδικώτερον τοὺς θεούς, τὴν πηγὴν ταύτην παντὸς ἀγαθοῦ, ἢ τὰς εἰς τὸν ὄλβον τοῦ νικητοῦ συντελούσης μερικωτέρας ἀρετάς.

Καὶ οὕτω μὲν ἔχει τὸ θέμα τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Dissen· Πῶς δὲ πραγματεύεται αὐτὸ ὁ λυρικός; Δύο πρὸς τοῦτο ὑπάρχουσι τρό-

SISMANOGLIO MEGARO

ποι, εἷς ἄμεσος, καθ' ὃν ποιεῖται χρῆσιν σαφῶν καὶ ὡρισμένων καὶ πρὸς τὸν νικητὴν εὐθὺ ἀναφερομένων ἐπαίνων, ἐν οἷς ἐγκατασπείρει πολλάκις συμβουλὰς καὶ νουθεσίας πρὸς αὐτόν, καὶ ἕτερος ἔμμεσος ἤτοι ἀλληγορικός, ἐπιτρέπων τὴν παρεμβολὴν μυθικοῦ στοιχείου, ὅπερ ἐστὶν οἱονεὶ ἄρτυμα τῶν ἐπαίνων καὶ νουθεσιῶν καὶ ἰδανικὸν παράδειγμα τῆς ὑποκειμένης τῷ ποιήματι ἐννοίας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἁρμογὴν τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἕτερον μέρος, τῆς ἀλληγορικῆς δηλαδὴ παραστάσεως τοῦ μύθου πρὸς τὸ πραγματικὸν τοῦ ποιήματος μέρος, ταύτην οὐ μόνον ὡς πλήρη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπολύτως ὑφισταμένην ἐν τοῖς πινδαρικοῖς ἐπινίκοις ἀποδέχεται ἡ τοῦ Dissen θεωρία.

Τῆς θεωρίας ταύτης δύο κύρια ἐλαττώματα ὑπάρχουσι, κατὰ Croiset[1], πρῶτον ὅτι μεγάλη ἐγένετο χρῆσις λογικῆς καὶ λογικῶν πορισμάτων ἐν ἐρεύνῃ προϊόντων λυρικῆς μούσης, καὶ δεύτερον ὅτι ὑπερβολικὴ ἀνεπτύχθη τάσις πρὸς συμβολικὴν ἐξήγησιν τῶν μύθων. Ἡ δὲ θεμελιώδης τοῦ ποιήματος ἰδέα ἐν μέσῳ τῆς ἀφορήτου ἐκείνης πλησμονῆς τοῦ μυθικοῦ στοιχείου οὔτε μορφὴν ἀναλαμβάνει, οὔτε ὑπόστασιν, ἀλλ' ἀπόλλυται καὶ ἐξαφανίζεται ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ λόγος γίνεται μόνον περὶ ἀφῃρημένων ἀρετῶν, τὰ μάλιστα πρὸς ἀλλήλας συμπεπλεγμένων. Καὶ ναὶ μὲν φαίνεται νοοῦσα ἡ προκειμένη θεωρία διὰ τῆς λέξεως «ἀρετῆς» τὰ τέσσαρα κυριώτερα αὐτῆς κατὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ Πλάτωνος μέρη, τὴν σοφίαν, ἀνδρίαν, σωφροσύνην καὶ

1. La poésie de Pindare σ. 319.

δικαιοσύνην[1], οὐδόλως ὅμως ἐξυψοῖ αὐτὰς εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν περιωπήν, ἀλλ' ὑποβιβάζει καὶ ἀναδεικνύει θεραπαινίδας τῆς δόξης τοῦ νικητοῦ. Οὐδεμία δροσερότης ποιητικὴ, τὰ πάντα ὠχριῶσι καὶ φθίνουσιν ὑπὸ τὴν γραφίδα τοῦ στυγνοῦ ἐκείνου καὶ ἀφῃρημένου ἠθικολόγου. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μῦθος, τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς φαντασίας ἄσυλον, παρεμορφώθη τελείως ὑπὸ τῆς ἀσπλάγχνου ἐκείνης πρὸς συμβολικὴν αὐτοῦ παράστασιν μανίας, ἥτις ἐπιζητεῖ ἵν' ἀναγάγῃ καὶ συσχετίσῃ πάντα μυθικὸν ὑπαινιγμὸν πρὸς τὴν ἀρετὴν ἢ τὸν ὄλβον τοῦ νικητοῦ. Διὸ ἡ θεωρία τοῦ Dissen προήγαγεν εἰς μέσον πράγματα, ἅπερ οὐδ' αὐτὸς βεβαίως ὁ Πίνδαρος ἠδύνατο ἵνα κατανοήσῃ, ὁ δὲ ἀναγινώσκων αὐτὸν μορφοῖ τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ λυρικὸς μετὰ πολλοῦ τοῦ μόχθου κατορθοῖ ἵν' ἀναδείξῃ τρόπον τινὰ τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὅλως ἀφῃρημένα καὶ ἐννοίας κενὰ, καὶ ὅπως ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην σπεύδει ἵνα δημιουργήσῃ ἢ ἐφεύρῃ μύθους.

Τὴν θεωρίαν τοῦ Dissen πολεμῶν ὁ Boeckh[2], προήγαγεν εἰς μέσον ἄλλην, καθ' ἣν ὁ Πίνδαρος ποιῶν ἐπίνικόν τινα, ἐλάμβανεν ὡς θέμα αὐτοῦ ἅπασαν τὴν τοῦ νικητοῦ προσωπικότητα (τὰς σχέσεις, τὰς πράξεις, τὴν θέσιν καὶ τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ διαθέσεις) καὶ ἐξήταζεν αὐτὴν εἴτε κατ' ἄμεσον, ὡς προείρηται, τρόπον, εἴτε κατ' ἔμμεσον ἢ ἀλληγορικὸν καὶ μυθικόν. Ἄλλαις λέξεσι παρέχει ὁ λυρικὸς ἐν τοῖς ἐπινίκοις αὐτοῦ πιστὴν

1. Πρβλ. Max Heinze, Grundriss der Geschichte der Philosophie I, 1886 σ. 170.

2. Jahrb. für wissenschaftl. Kritik 1830 II, 72—77 πρβλ. καὶ Opuscula ἔνθ' ἀνωτέρω.

εἰκόνα τοῦ βίου τοῦ νικητοῦ. Ἐν δὲ τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ περιέχεται, κατὰ Boeckh, διπλῆ ἑνότης τοῦ ποιήματος, ἡ ἐξ ἀντικειμένου καὶ ἡ ἐξ ὑποκειμένου, ὧν ἡ πρώτη ἀνάγεται εἰς τὴν ὕλην, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὸ πνεῦμα ἢ τὴν ἰδέαν τοῦ ποιητοῦ, ἣν ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἥτις ἀποτυποῦται ἐπὶ τῆς ἀμόρφου ὕλης, εἰς ἣν ἐπιβάλλει τὴν ἑαυτῆς σφραγῖδα. Ἡ πρώτη, ἡ ἀντικειμενική, ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ νικητοῦ, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ ὑποκειμενική, ἀνάγεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ λυρικοῦ, ὅστις ἐν τῇ ὁλότητι τοῦ ἑαυτοῦ ἔργου ἐπιδιώκει βεβαίως σκοπόν τινα, νουθεσίαν δηλαδή, παραμυθίαν, προτροπήν κτλ. Ὁ δὲ σκοπὸς οὗτος τῆς νουθεσίας, παραμυθίας καὶ προτροπῆς, ἡ ἐξ ὑποκειμένου αὖτη ἑνότης, προστιθεμένη, κατὰ Boeckh, ἐπὶ τῆς ἀντικειμενικῆς τοῦ ποιήματος ἑνότητος, ἐνισχύει καὶ κρατύνει αὐτὴν ἔτι μᾶλλον[1].

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Bœckh καὶ δὴ τὸ τελευταῖον αὐτῆς μέρος, τὴν ὑποκειμενικὴν ἑνότητα τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων, ἀποκρούουσιν ὁ Schmidt[2] καὶ ὁ Welcker[3], ἰσχυριζόμενοι, ὅτι οὐ δύναται ὁ μερικὸς σκοπός, ὁ ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἑνότητι ἐνυπολανθάνων καὶ εἰς παραμυθίαν καὶ νουθεσίαν ἀφορῶν, ἵνα ἐξυψωθῇ εἰς γενικὴν καὶ ἀπόλυτον ἰδέαν. Πλὴν δὲ τούτου ἡ θεωρία τοῦ Bœckh περιέχει κατὰ τὸν Croiset[4] καὶ ἄλλην σπουδαίαν ἔλλειστιν, ἄρδην ἀνατρέπουσαν τὰ θεμέλια αὐτῆς, αὕτη δέ ἐστιν ὁ αὐθαίρετος περιορισμὸς τῆς γονίμου τοῦ ποιητοῦ

1. Πρβλ. Opuscula VII, σ. 383 ἐφεξῆς.
2. Pindars Leben une Dicht. σ. 39—40.
3. Rheinisches Museum 1838. σ. 482.
4. La poésie de Pindare σ. 322.

φαντασίας ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς μελέτης ἑνὸς προσώπου. Καὶ πρὸς τί ἡ ἐπιβαλλομένη αὕτη τῷ ποιητῇ τῶν ἐπινίκων ὑποχρέωσις τοῦ καθιεροῦν τὸ ποίημα αὐτοῦ ὅλον εἰς πιστὴν καὶ τελείαν ἐξεικόνισιν τοῦ προσώπου, ὃ προτίθεται ἵνα ἐγκωμιάσῃ; Οὐκ ἠδύνατο ἄρά γε ἐπαινέσαι αὐτὸ χωρὶς τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης; Βεβαίως ναί, διότι παρατηρεῖται συνήθως ἐν τοῖς πινδαρικοῖς ἐπινίκοις, ὅτι οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ σπουδαιότης καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὑμνουμένου νικητοῦ, καταλαμβάνει οὐδὲν ἧττον αὕτη περιωρισμένον χῶρον ἐν τῇ ἀπειρίᾳ ἐκείνῃ τῆς ὕλης, τῆς ἐκ τῶν συντρεχουσῶν περιστάσεων ἔξωθεν διδομένης τῷ ποιητῇ, ὅστις πλὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ νικητοῦ ὀφείλει ἵνα λάβῃ ὑπ' ὄψει καὶ ἀσχοληθῇ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ ὑμνουμένου καὶ περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ τῶν συγχρόνων γεγονότων.

Καὶ οὕτω μὲν ὁ Boeckh. Ὁ δὲ Ἕρμαννος[1] ἔτι αὐστηρότερον καὶ δηκτικώτερον κατεπολέμησε τὴν θεωρίαν τοῦ Dissen. Οὗτος δηλαδὴ οὐκ ἀποδέχεται οὔτε ὅτι κυρία ἰδέα ἐπινίκου τινός ἐστιν ὁ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς ἢ τοῦ ὄλβου τοῦ νικητοῦ, οὔτε ὅτι οἱ μῦθοι παρ' ἀρχαίῳ ἕλληνι ποιητῇ ἐκπίπτουσιν εἰς ὀχληρὰν ἀλληγορίαν, τουτέστιν εἰς συμβολικὴν παράστασιν προσκόρως πρὸς τὸ θέμα ἔχουσαν. Κακίζει δὲ τὸν Dissen ὡς μὴ δυνηθέντα ἵνα διίδῃ, ὅτι συχνάκις ὁ Πίνδαρος μετὰ ποιᾶς τινος δυσκολίας συγχωνεύει εἰς ἓν ὅλον ὄντως ἁρμονικὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐκ τῶν προσπιπτουσῶν ἑκάστοτε περιστάσεων λαμβανόμενα καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ποιητικὴν ἰδέαν, τὴν

1. Opuscula, ἔνθ' ἀνωτέρω.

SISMANOGLIO MEGARO

δι' ὅλου τοῦ ποιήματος διήκουσαν[1]. Ὅπως δὲ ὁρίσωμεν τὸ θέμα τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων, ἀνάγκη ἵνα λάβωμεν, κατὰ τὸν Ἔρμαννον, ὑπ' ὄψει, ὅτι οἱ ἐπίνικοι ἦσαν ποιήματα ἐνέχοντα ἰδέαν ποιητικήν. Ποιητικὴν δὲ ἰδέαν ἀποκαλεῖ ἐκείνην, ἥτις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως ἡμῶν, οἱαδήποτε ὄψις αὐτῆς καὶ ἂν ἐξετασθῇ[2]. Ταύτην δὲ τὴν ποιητικὴν ἰδέαν ἐκαλλιέργει ὁ παλαιὸς λυρικὸς ἐν τῇ συνθέσει τῶν ἐπινίκων αὐτοῦ καὶ αὕτη ἦν ἡ βάσις καὶ τὸ θέμα, ἐφ' οὗ εἰργάζετο, καὶ ὁ δι' ὅλου τοῦ ποιήματος ἐν νῷ εἶχεν. Ἄλλαις λέξεσι μέλλων τὸ πάλαι ὁ λυρικὸς ἵνα ἐγκωμιάσῃ τὸν νικητήν, ὤφειλεν ἵνα ἐπιζητήσῃ καὶ ἀνεύρῃ εἴτε ἐν τῷ βίῳ, εἴτε ἐν τῇ νίκῃ αὐτοῦ ὄψιν τινὰ χαρακτηριστικὴν καὶ ἰδιάζουσαν καὶ λαμβάνων αὐτὴν ὡς θέμα ὑποτάξῃ εἶτα ὑπ' αὐτὴν πάντα τὰ λοιπὰ σημεῖα, ἅπερ προσέπιπτον ἂν αὐτῷ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἐπινίκου. Ἡ ἰδιάζουσα δὲ καὶ χαρακτηριστικὴ αὕτη ὄψις ἐστὶν ἡ ποιητικὴ ἰδέα ἡ ἀποτελοῦσα τὸ θέμα τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων καὶ ἐπιβαλλομένη καὶ ἀναγκαία καθισταμένη καὶ εἰς πάντα τὰ τῆς ποιήσεως εἴδη. Πᾶν ποίημα ἵνα ἔχῃ ποιητικὴν ἀξίαν, δέον ὅπως ἔχῃ ποιητικὴν ἰδέαν, διότι οὕτως ἔχει καὶ ἑνότητα. Δραματικὸς, φέρ' εἰπεῖν, ποιητὴς προτιθέμενος ἵνα ποιήσῃ τραγῳδίαν ὀφείλει ἵνα εὕρῃ καὶ ἐξάρῃ καθ' ὅλον τὸ δρᾶμα τὴν ποιητικὴν ἰδέαν. Τοιαύτη δὲ ποιητικὴ ἰδέα ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ λ. χ. τοῦ Σοφοκλέους ὑπάρχει ἡ ἐκ τῆς συγκρούσεως

1. Croiset, La poésie de Pind. σ. 324.

2. Hermann Opuscula VI, σ. 31.— Πρβλ. καὶ Rud. Rauchenstein, Zur Einleit. in Pindars Siegeslied. Aarau 1843. σ. 128 ἑξῆς.

τῶν δύο δικαίων (τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θετικοῦ) ἀναδεικνυομένη, ἣν ἐρευνήσας ἀνεκάλυψεν ὁ δραματικὸς ἐκεῖνος μετὰ βαθεῖαν μελέτην τοῦ σχετικοῦ ἀρχαίου μύθου, ἔνθα εὗρε τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς ὅλης δραματικῆς πράξεως, καθ' ὃ γίνεται ἡ σύγκρουσις. Οὕτω καὶ ἀγαθὸς ζωγράφος ἑλκύει τὸν ὀφθαλμὸν μόνον ἐπὶ τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον οὐδόλως δ' ἐπὶ τὸ κιννάβαρι, τὴν ὤχραν καὶ τὸν κρόκον[1]. Γράφων δὲ τὴν εἰκόνα αἴρεται πρὸς τὸ ἰδανικὸν καὶ ἰδεῶδες, ὃ προτίθεται ἵνα παραστήσῃ ἐν αὐτῇ. Ἄνευ τῆς ἐξάρσεως ταύτης ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐστιν ἁπλοῦν ἀντικείμενον τοῦ πραγματικοῦ βίου ἐν χρώμασι καὶ γραμμαῖς πεποιημένον. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῆς γλυπτικῆς, ἐν ᾗ ὡσαύτως ἐπιδιώκεται ὄψις τις χαρακτηριστικὴ καὶ ὑψηλὴ, ἔξαρσιν εἰς τὴν ὅλην παράστασιν διδοῦσα. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ Λαοκόοντος τὸ μὲν πάθος ἀποβαίνει ἡ χαρακτηριστικὴ καὶ ὑψηλὴ ἰδιότης, ἡ ἐξαίρουσα καὶ μεταρσιοῦσα τὸ ἔργον, τὰ δὲ θανατηφόρα καὶ ὀδυνηρότατα τῶν ὄφεων δήγματα ἐν ἀκαρεῖ ἐπενεργοῦντα παρίστανται. Ἄνευ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης τοῦ πόνου αἰσθήσεως καὶ ἄνευ τῆς ταχίστης καὶ ἀμεσωτάτης τῶν δηγμάτων ἐπενεργείας, τῆς ἐκδηλουμένης διὰ τοῦ ἀκαριαίως ἐπερχομένου θανάτου, οὔτε οἱ ὄφεις ἦσαν ἂν ὑπερφυσικοὶ τῆς τιμωροῦ θεότητος ἄγγελοι, ἀλλὰ ζῷα κοινά, οὔτε τὸ δῆγμα αὐτῶν ἔκτακτόν τι καὶ φοβερόν, ἀλλ' ἓν ἁπλοῦν δῆγμα ὄφεως[2]. Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἐπιγράμμασιν ἐπεζητεῖτο τὸ πάλαι

1. Πρβλ. Ροΐδου Πάρεργα Α' 1885 ις'.

2. Πρβλ. Overbeck. Geschichte der griech. Plastik II, 1882. σ. 288—289.

SISMANOGLIO MEGARO

ἡ ποιητικὴ αὕτη ἰδέα, ἧς ἄνευ οὐδεμίαν βεβαίως ἀξίαν εἶχον. Διὸ καὶ ὁ ποιήσας τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἐπίγραμμα, τὸ ἐπὶ τοῦ μνημείου τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων Σπαρτιατῶν ἀναγραφὲν, οὐκ ἠρκέσθη ἵνα ἐκφράσῃ τὴν ἰδέαν μόνον, ὅτι ἐκεῖ ἔκειντο τεθαμμένοι οἱ πεσόντες Σπαρτιᾶται, ἀλλ' ἐρευνήσας εὗρεν ἄλλην ὑψηλὴν καὶ ποιητικὴν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην ἰδέαν, τὴν σιδηρᾶν δηλονοῦν πειθαρχίαν αὐτῶν εἰς τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Καὶ αὕτη ὄντως ἡ ὑψηλὴ ἰδέα ζωογονεῖ καὶ ἐπιπνέει τὸ ἀφελὲς μὲν ἐκεῖνο, ἀλλὰ καὶ πλῆρες ὕψους καὶ ἀντάξιον τῶν ἀποθανόντων ἐπίγραμμα:

«Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς 'κείνων ῥήμασι πειθόμενοι»[1].

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ὁ ποιητὴς τῶν ἐπινίκων τοιαύτην τινὰ ποιητικὴν ἰδέαν, τοιαύτην ἰδιάζουσαν καὶ χαρακτηριστικὴν ὄψιν ἐπιζητῶν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νικητοῦ, ἐλάμβανεν ὡς θέμα τῶν ἐπινίκων αὐτοῦ. Τὴν δὲ ποιητικὴν ταύτην ἰδέαν ἀποκαλεῖ ὁ Croiset[2], «λυρικὴν ἰδέαν», εἰ καὶ τὸ ἓν οὐκ ἔστι διάφορον τοῦ ἄλλου, ὡς λέγει. Χάριν ὅμως μείζονος ἀκριβείας εἰσηγεῖται τὸν ὅρον «λυρικὴν ἰδέαν», ἣν ἐναργῶς καὶ μετὰ μεγάλης ὀξυνοίας διαστέλλει ὁ γαλάτης συγγραφεὺς ἀπὸ ἄλλων συγγενῶν ἰδεῶν, οἷαι αἱ ἰδέαι τοῦ ρητορικοῦ λόγου καὶ αἱ τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς δραματικῆς ποιήσεως.

---

1. Ὑπομιμνήσκομεν ἐνταῦθα καὶ τὸ γνωστὸν καὶ ἀφελέστατον νεώτερον γερμανικὸν ἐπίγραμμα «Auch diese starben fürs Vaterland».

2. La poésie de Pindare, σ. 328 ἐφεξῆς.

Δ'.

Περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἐπινίκων τοῦ Πινδάρου.

Τὸ περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων ζήτημα οὐ τὴν τυχοῦσαν παρουσιάζει σπουδαιότητα. Διότι ἡ διάταξις τῆς ὕλης ἐν αὐτοῖς ἐστιν ἡ κυριωτάτη ἐργασία τοῦ ποιητοῦ. Καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ποιητικῶν καὶ ἐντέχνων προϊόντων τοῦ ἐν γένει γραπτοῦ λόγου ἀπαιτεῖται ἡ καλὴ καὶ λελογισμένη τῆς ὕλης διάταξις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς καλλιτεχνήματος εἴτε εἰς τὰς πλαστικὰς ἀναγομένου τέχνας, εἴτε ἐπὶ μουσικοῦ ἐγειρομένου ἐδάφους. Ὅπως δὲ ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν πλαστικῶν καλλιτεχνημάτων, μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἰδέας, διατάσσεται εἶτα καὶ οἰκονομεῖται ἡ ὕλη, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν προϊόντων εἴτε τῆς ἐπικῆς, εἴτε τῆς λυρικῆς, εἴτε τῆς δραματικῆς μούσης μετὰ τὴν ζήτησιν τῆς ἰδέας, ἀναγκαία καθίσταται καὶ ἀπαραίτητος ἡ διάταξις τῆς ὕλης. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ τοῦ ἐντέχνου ρητορικοῦ λόγου, διότι καὶ ὁ ῥήτωρ συντάσσων τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀκολουθεῖ μεθόδῳ τινὶ, καθ' ἣν διαιρεῖ τὸν ὅλον λόγον εἰς διάφορα μέρη, τὸ προοίμιον, τὴν πρόταsιν, διαίρεσιν, διήγησιν, τὰς πίστεις καὶ τὸν ἐπίλογον. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ὁ Πίνδαρος αὐτὸς ἠκολούθησεν ἀναμφιβόλως ἐν τῇ συντάξει τῶν ἐπινίκων αὐτοῦ μεθόδῳ τινὶ, περὶ ἧς ὅμως οὐδὲν περιέσωσεν ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης. Ἀλλὰ διότι στερούμεθα ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος εἰδήσεων, οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι δυνάμεθα ἵνα ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις οὐδεμία διε-

φυλάχθη τάξις, οὐδ' ὅτι ἡ ἔμπνευσις τοῦ λυρικοῦ ἦν ἀχαλίνωτος καὶ ἀσυνάρτητος· τοὐναντίον καὶ τάξιν εἶχον τὰ πινδαρικὰ ποιήματα καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς ἔμπνευσις ἦν λελογισμένη καὶ συνετή. Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπεχείρησεν ὁ Ἔρασμος Σμίθιος[1] ἵν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἐν τοῖς ἐπινίκοις τοῦ Πινδάρου ὑπῆρχεν ἡ αὐτὴ διαίρεσις τῆς ὕλης, οἵαν εἶχον τὸ πάλαι καὶ οἱ ρητορικοὶ λόγοι. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἠθέλησεν ὁ ἄλλως ἀξιόλογος οὗτος τοῦ Πινδάρου ἐκδότης ἵνα ἐπιβάλῃ τοὺς ὡρισμένους τύπους τοῦ ρητορικοῦ λόγου ἐπὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ὅπερ ἀδύνατον. Ἐταστικώτερον καὶ ἐπιμελέστερον ἐξήτασε τὸ πρᾶγμα ὁ Boeckh, ὅστις ἐπανειλημμένως ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν ἐπαϊόντων ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἄρχεται συνήθως τῶν ἐπινικίων αὐτοῦ ᾠδῶν ἀπὸ τῶν πρὸς τὸν νικητὴν ἐπαίνων καὶ εἰς ἐπαίνους αὖθις πρὸς αὐτὸν τελευτᾷ. Τὴν παρατήρησιν ταύτην τοῦ Boeckh ἐπεξέτεινεν ὁ Dissen[2], ὅστις βλέπων ὅτι, ἐκτὸς τοῦ πρὸς τὸν νικητὴν ἐν ἀρχῇ καὶ κατὰ τὸ τέλος τῶν ἐπινίκων ἀποτεινομένου ἐπαίνου, ὑπῆρχεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποιήματος καί τι μυθικὸν στοιχεῖον καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος ἠκολούθει ρητῇ τινι διατάξει ἣ παραδόσει, ἣν ἀπεκάλει «τεθμὸν»[3], ἀπεδέχθη ὅτι ἡ διάταξις τῆς ὕλης καὶ ἡ οἰκονομία τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων βάσιν εἶχεν ὡρισμένας τινὰς ἀρχάς, συνοψιζομένας, κατὰ τὸν Dissen, εἰς τὰ ἑξῆς δύο, τὴν *προπαρασκευὴν* καὶ τὴν *παρεμπλοκὴν* τῶν μερῶν[1]. Καὶ ἡ μὲν *προπαρασκευὴ* σκοπὸν ἔχει ἵνα διεγείρῃ, δι' ὧν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματος συντόμως λέγονται, τὴν περιεργίαν καὶ τὸν πόθον τοῦ ἀκροατοῦ πρὸς ἐξήγησιν, ἣν χορηγεῖ τὸ ἀκόλουθον τοῦ ποιήματος μέρος ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐνδεικνύμενον ἢ παρασκευαζόμενον. Τὸ δεύτερον ὅμως τοῦτο μέρος πολλάκις οὐκ ἀκολουθεῖ ἀμέσως μετὰ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἔπεται μετὰ πολλὰ ἄλλα παρεμπίπτοντα καὶ παρεισάγοντα νέον τι μεταξὺ τοῦ πρώτου μέρους καὶ τῶν κατόπιν παρεντεθέντων. Τοῦτο καλεῖται ὑπὸ τοῦ Dissen *παρεμπλοκὴ* τῶν μερῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ δευτέρα αὐτοῦ ἀρχή, ἡ ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς πρώτης, τῆς *προπαρασκευῆς*, τὸ γενικὸν διάγραμμα τῆς συνθέσεως τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν, τοὺς νόμους καθ' οὓς ὁ λυρικὸς ἐποίει τοὺς ἐπινίκους αὐτοῦ. Οἱ δὲ νόμοι ἢ οἱ διάφοροι τύποι, ὑφ' οὓς ἐκδηλοῦνται αἱ ἀνωτέρω δύο ἀρχαί, ἐπιμελῶς ἐζητήθησαν ὑπὸ τοῦ Dissen καὶ ἐν τάξει ἐσημειώθησαν ἐφ' ὅλων τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν δι' ἀλγεβρικῶν γραμμάτων, καμπύλαις πρὸς ἄλληλα συνδεδεμένων γραμμαῖς[2].

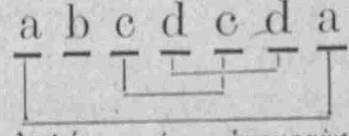
1. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πινδάρου 1620.

2. Πρβλ. τὰ προλεγόμενα τῆς πινδαρικῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ σ. 45 ἑξῆς.

3. Πρβλ. Ὀλυμπ. VII, 88 καὶ νεμ. VI, 33. Πρβλ. καὶ Fr. Thiersch, Pindarus Werke κτλ. Einl, σ. 121· «τεθμὸς (offenbar aus τεθεμὸς von τίθημι) und τέθμιον».

1. Dissen Pind. carm. προλ. σ. 47 «Video autem duas omnino res esse, quibus tota haec Pindari ars constet, p r e p a r a t i o n e m et i m p l e c a t i o n e m partium».

2. Πρβλ. προλ σ. 50—62, ἔνθα εὑρηνται διάφορα σχήματα ἀνάλογον πρὸς τὸ ὧδε παρατιθέμενον,

ὅπερ ἀναγόμενον εἰς τὸν Α' νεμεονίκην, ὑπεμφαίνει τὸν τρόπον, καθ' ὃν γίνεται ἡ συμπλοκὴ τῶν νόμων ἢ τύπων τῆς συνθέσεως τῆς προκειμέ-

SISMANOGLIO MEGARO

Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ τῆς συνθέσεως σχέδιον μιᾶς ἑκάστης αὐτῶν κατετάχθησαν ἅπασαι εἰς ὀκτὼ ἢ δέκα κατηγορίας.

Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Dissen μεγάλην ἐποίησεν ἐντύπωσιν καθ' ὅλον τὸν φιλολογικὸν κόσμον καὶ σφοδρὸν ἤγειρεν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν ἐν γράμμασι διακεκριμένων, ὧν οἱ μὲν ὑπεστήριζον οἱ δὲ ἐπολέμουν αὐτήν. Καὶ μεταξὺ μὲν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ κατελέγοντο διάσημοι φιλόλογοι, οἷοι ἦσαν ὁ Μύλλερος καὶ ὁ Βέλκερος, ἐν δὲ τοῖς πολεμίοις ἐσκήνου ὁ πολὺς Ἔρμαννος, ὅστις μὴ δυνάμενος, ἵν' ἀποδεχθῇ, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἦν δουλικὸς ἐν τῇ συνθέσει τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, κατεπολέμησε τὸ σύνολον τῆς θεωρίας ἐκείνης, ἧς τὰ ἀλγεβρικὰ ἐκεῖνα γράμματα καὶ αἱ καμπύλαι καὶ συμπεπλεγμέναι γραμμαὶ σφόδρα ἐτάρασσον αὐτόν.

Μετὰ τὸν Dissen ἀνεφάνη ὁ Fr. Thiersch[1], ἔτι μᾶλλον προχωρήσας εἰς τὸ ζήτημα. Οὗτος ἐξετάσας ὀλυμπιονίκας τινάς, εὗρεν ὅτι ὁ Πίνδαρος μετεχειρίζετο εἰς πάντας τοὺς ἐπινίκους τὴν τριμερῆ διαίρεσιν, ἤτοι *τὸ προκώμιον, μέσον τοῦ ἄσματος καὶ τὸ ἐπικώμιον*.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ἐν ἔτει 1869 ἀνεκινήθη αὖθις τὸ περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων ζήτημα, εἰσχθὲν εἰς νέον στάδιον ὑπὸ τοῦ Rudolph

νης πινδαρικῆς ᾠδῆς.—Πρβλ. καὶ W. Furtwængler, Die Siegesgesænge des Pindaros σ. 31—32. 36—37. 99. 157. 159. 219. 220 222. 296 καὶ ἀλλαχοῦ.

1. Abhandlung der philosophisch-philologischen Classe der königl. bayer. Akademie der Wissensch. 1837, II, σ. 50—59.

Westphl[1]. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος μετὰ μακρὰς μελέτας ἀπεφήνατο, ὅτι ὁ Πίνδαρος ποιῶν τοὺς ἑαυτοῦ ἐπινίκους, οὐδαμῶς ἐνεωτέριζεν, ἀλλ' ἠκολούθει μεθόδῳ τινὶ παλαιόθεν προϋπαρχούσῃ καὶ εἰργάζετο κατά τι προδιαγεγραμμένον καὶ οἱονεὶ ὑπὸ τοῦ νόμου προστατευόμενον σχῆμα, ὅπερ, στερεότυπον καταστάν, μετεδόθη εἶτα καὶ εἰς τὰ λοιπὰ εἴδη τῆς ποιήσεως, καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ δρᾶμα. Τὸ δὲ ὡρισμένον τοῦτο σχῆμα ἦν ὁ νόμος. Νόμος δ' ἐστί, κατὰ Πλούταρχον[2], ὡρισμένος μουσικὸς τρόπος, οὗ οὐδεμία ἐπιτρέπεται παράβασις. Εἶχε δὲ ἁπλουστάτην καὶ ὡρισμένην μελῳδίαν, σταθερῶς φυλαττομένην. Οἱ νόμοι ἐνεῖχον τὸ πάλαι καὶ ποίησιν· ἠδύναντο ὅμως ἵνα ὦσι καὶ ψιλοὶ τρόποι μουσικῆς συνθέσεως, ἥτις μὴ περιλαμβάνουσα ποίημα, ἐξετελεῖτο ἢ δι' ἐμπνευστῶν ὀργάνων καὶ τότε ἐκαλεῖτο ὁ νόμος οὗτος «αὐλητικὸς», ἢ διὰ χορδοτόνων ὀργάνων, ὁπότε ὁ νόμος ἐλέγετο «κιθαριστικός». Ἐὰν ὅμως συνωδεύετο ὁ νόμος καὶ διὰ φωνητικῆς μουσικῆς, δι' ᾀδομένου δηλαδὴ ποιήματος ταὐτοχρόνως καὶ ὀργάνων ἐμπνευστῶν ἢ χορδοτόνων, τότε ὁ μὲν δι' ἐμπνευστῶν ὀργάνων καὶ ᾠδῆς ἐκτελούμενος νόμος ἐκαλεῖτο «αὐλῳδικός», ὁ δὲ διὰ χορδοτόνων ὀργάνων καὶ ᾠδῆς γινόμενος ἐκαλεῖτο «κιθαρῳδικὸς νόμος». Ἀμφότερα δὲ τὰ εἴδη ταῦτα τῶν νόμων ᾄδοντο ἐν Δελφοῖς, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ἀγών, εἰς ὃν κατήρχοντο οἱ βουλόμενοι ἀγωνίζεσθαι ἐν κιθαρῳδικοῖς καὶ αὐλητικοῖς ἢ αὐλῳδικοῖς νόμοις. Σημειωτέον δ' ὅμως ἐνταῦθα, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων

1. Prolegomena zu Aeschylos Tragödien, Leipzig 1869 σ. 69—96.

2. Ἐν τῷ περὶ μουσικῆς ὑποβολιμαίῳ διαλόγῳ κεφ. VI, 10—15.

SISMANOGLIO MEGARO

ἤδη χρόνων ἐτελεῖτο ἐν Δελφοῖς μόνον κιθαρῳδικὸς ἀγών, ὃν πρῶτος ἐνίκησεν ὁ Κρὴς Χρυσόθεμις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου (X. 7, 2). Ὀψιαίτερον δὲ, μόλις κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς 48ης Ὀλυμπιάδος (586 π. Χ.), εἰσήχθησαν ὅ τε αὐλητικὸς καὶ ὁ αὐλῳδικὸς νόμος μετὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος κατὰ τῆς Κρίσης καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ ἐγερθέντος πολέμου, ὅστις ἔλαβεν, ὡς γνωστὸν, πέρας διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως Κρίσης[1], ὅτε εὐρυνθέντος τοῦ ἐδάφους τῶν Δελφῶν διὰ τῆς καταλήψεως καὶ τοῦ Κιρραίου πεδίου, εὐρύνθησαν καὶ οἱ τέως ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ τοῦ Ἀπόλλωνος τελούμενοι ἀγῶνες, εἰς δὲ τὸν κιθαρῳδικὸν νόμον προσετέθησαν καὶ οἱ προειρημένοι, ὅ τε αὐλῳδικὸς καὶ ὁ αὐλητικός. Πρῶτος δὲ τότε ὁ Ἀργεῖος Σακάδας ἐξετέλεσεν ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος αὐλητικὸν νόμον, τὸ λεγόμενον «πυθικὸν αὔλημα», ὅπερ οὕτω τεχνηέντως ηὔλησεν, ὥστε ἔπαυσεν ἔκτοτε ὁ θεὸς οὗτος τῆς κιθάρας τὸ κατὰ τῶν αὐλῶν καὶ τῶν αὐλητῶν μῖσος, ὃ ἔτρεφεν ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ διαγωνισμοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Μαρσύαν καὶ τὸν Σιληνόν[2]. Καὶ οὐ μόνον κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην Πυθιάδα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς δύο ἑπομένας, τὰς ἐν ἔτεσι 582 καὶ 578 π. Χ. συμπιπτούσας, ἀναφέρεται αὖθις ἐν Δελφοῖς ὁ Σακάδας ὡς νικητὴς αὐλητι-

1. Τὸν περίεργον τρόπον τῆς πολεμικῆς τοῦ Σόλωνος ἐνεργείας ἐπὶ τῆς προκειμένης καταστροφῆς διὰ δηλητηριάσεως τοῦ ὕδατος διὰ ριζῶν ἑλλεβόρου βλέπε παρὰ Παυσαν. X, 37, 5 ἐφεξῆς.

2 Παυσαν. II. 22, 8, 9. «Σακάδα μνῆμά ἐστιν, ὃς τὸ αὔλημα τὸ Πυθικὸν πρῶτος ηὔλησεν ἐν Δελφοῖς· καὶ τὸ ἔχθος τῷ Ἀπόλλωνι διαμένον εἰς τοὺς αὐλητὰς ἔτι ἀπὸ Μαρσύου καὶ τῆς ἀμίλλης τοῦ Σιληνοῦ παυθῆναι διὰ τοῦτον δοκεῖ τὸν Σακάδαν».

κοῦ νόμου, μεθ' ὃ φαίνεται ἀποθανὼν, διότι κατὰ τὰς ἑπομένας ἐφεξῆς Πυθιάδας, ἀπὸ τοῦ 574 μέχρι τοῦ 554 π. Χ. ἀναφαίνεται ἄλλος νικητὴς ἐν αὐλοῖς, ὁ Σικυώνιος Πυθόκριτος.

Ὁ αὐλητικὸς οὗτος τοῦ Σακάδα νόμος, ὁ λεγόμενος πύθιος ἢ πυθικὸς[1], ὅστις καὶ πυθικὸν αὔλημα ἐκαλεῖτο, περιεῖχε ψιλὴν μόνον αὔλησιν, ἣν δηλαδὴ μέλος ὀργανικῆς μουσικῆς ἄνευ ᾠδῆς καὶ δι' αὐλοῦ ἐκτελούμενον. Περιέγραφε δὲ μιμητικῶς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν ἐν Δελφοῖς μυθολογούμενον δράκοντα. Τοῦ δὲ νόμου τούτου τοῦ πυθικοῦ ὑπῆρχον τὰ ἑξῆς πέντε μέρη ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους (IV, 84) μνημονευόμενα, *πεῖρα, κατακελευσμὸς, ἰαμβικὸν, σποndεῖον καὶ καταχόρευσις*. Καὶ ἐν μὲν τῇ *πείρᾳ* παρίστατο ὁ Ἀπόλλων ἐξετάζων τὸν τόπον, ἂν ὑπῆρχε κατάλληλος πρὸς ἀγῶνα, ἐν δὲ τῷ *κατακελευσμῷ* προὐκάλει τὸν δράκοντα· τὸ *ἰαμβικὸν* ἀποσκοποῦν τὴν περιγραφὴν τῶν εἰκόνων τῆς μάχης, περιελάμβανε καὶ τὰ «σαλπιστικὰ κρούματα» καὶ τὸν «ὀδοντισμὸν»[2], ἤτοι τοὺς ἤχους σάλπιγγος ὡς πολεμιστηρίου ὀργάνου καὶ τὸν τριγμὸν τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος, τοξευομένου ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ θνήσκοντος· τὸ δὲ *σποndεῖον* παρίστα τὴν νίκην τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἡ *καταχόρευσις* τέλος ὑπεδήλου τὸ ἐπινίκιον ᾆσμα, καθ' ὃ ἠγάλλετο καὶ ἐχόρευεν ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ κατὰ τοῦ δράκοντος θριάμβῳ.

Ὁ πενταμερὴς δὲ οὗτος νόμος ἐξηκολούθει καὶ ἐφεξῆς ποιούμενος μέχρι τῆς Ἀλεξανδρίνης ἐποχῆς, ὅτε Τιμοσθένης, ὁ ναύαρχος τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου, ἐμε-

1. Πρβλ. Πολυδ. Ὀνομαστ. IV, 79 «ὁ δὲ Σακάδα νόμος πυθικός».

2. Πολυδ. Ὀνομ. IV, 80 «Ἦν δέ τι καὶ ὀδοντισμὸς εἶδος αὐλήσεως».

SISMANOGLIO MEGARO

λοποίησε διάσημον νόμον, οὗ ὡσαύτως ἁπαντῶσι κατὰ Στράβωνα (Θ′ 421), πέντε μέρη α′] *ἄγκρουσις*, β′] *ἄμπειρα*, γ′] *κατακελευσμὸς*, δ′] *ἴαμβοι καὶ δάκτυλοι*, ε′] *σύριγγες*. Καὶ ἡ μὲν *ἄγκρουσις* δηλοῖ τὸ προοίμιον, ἡ δὲ *ἄμπειρα* τὴν πρώτην ἀπόπειραν τοῦ ἀγῶνος, ὁ *κατακελευσμὸς* αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, οἱ *ἴαμβοι καὶ δάκτυλοι* τὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ δράκοντος γινόμενον ἐπιπαιανισμὸν μετ' ἰαμβικῶν καὶ δακτυλικῶν ρυθμῶν, ἐξ ὧν οἱ μὲν δακτυλικοὶ ἁρμόζουσιν εἰς ὕμνους, οἱ δὲ ἰαμβικοὶ εἰς κακισμοὺς καὶ χλεύην· τελευταῖον δὲ αἱ σύριγγες ἐσήμαινον τὴν ἔκλειψιν τοῦ θηρίου καὶ ἐμιμοῦντο τοὺς τελευταίους αὐτοῦ συριγμούς.

Τοιοῦτος ὁ πυθικὸς αὐλητικὸς νόμος. Πρὸ αὐτοῦ ὅμως ἦν, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων, ἐν χρήσει ὁ κιθαρῳδικός, ὅστις κύριον μέρος εἶχε τὸ ᾀδόμενον ποίημα, ἐνῷ ἡ κιθάρα συνώδευε μόνον τὸ ᾆσμα. Τὸν δ' ἀρχαιότατον τοῦτον κιθαρῳδικὸν νόμον, εἰς ὃν ἠγωνίζοντο οἱ ποιηταὶ ἐν Δελφοῖς, ὡς μνημονεύεται ἀγωνισθεὶς ὁ Χρυσόθεμις, ἐκανόνισεν εἶτα ὁ ἐξ Ἀντίσσης τῆς Λέσβου καταγόμενος Τέρπανδρος, διαιρέσας αὐτὸν εἰς ἑπτὰ μέρη, ὡς ὁ Πολυδεύκης (IV 66) ἀναφέρει. «Μέρη δὲ τοῦ κιθαρῳδικοῦ νόμου, Τερπάνδρου κατανείμαντος, ἑπτά, *ἀρχὰ*,[1] *μεταρχὰ*, *κατατροπὰ*, *μετακατατροπὰ*, *ὀμφαλὸς*, *σφραγὶς*, *ἐπίλογος*». Τὰ μέρη ταῦτα τοῦ κιθαρῳδικοῦ νόμου ἀνταπο-

1. Κατὰ Bergk, Griech. Literaturges. II, σ. 211 σημ. 29. Οὕτω διορθωτέον τὴν λέξιν *ἐπαρχὰ*, ἀνθ' ἧς ἐνιαχοῦ τῶν παλαιῶν κωδίκων ὑπάρχει ἡ λέξις *ἔπταρχα* καὶ ἀλλαχοῦ *ἐπαρχεῖα*. Πρβλ. καὶ E. Lübbert, de Pindaro nomorum Terpandri imitatore, Bonnae σ. 3—4 καὶ ὅπου παραπέμπει.

κρίνονται, κατὰ τὸν Westphal[1] καὶ συμφωνοῦσι πρὸς τὰ πέντε μέρη τοῦ αὐλητικοῦ νόμου τοῦ Σακάδα. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι, ὅπως ἐπενέγκῃ τὴν συμφωνίαν ταύτην τῶν δύο νόμων, μετέβαλεν ὁ Westphal τὴν τάξιν τῶν ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους παραδεδομένων ἡμῖν ὅρων, ἐξ ὧν ἀφῄρεσεν ἕνα (τὴν μεταρχὰν), προσέθηκεν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον (τὸ προοίμιον), ἀντήλλαξε τρίτον (τὸ ἐξόδιον ἀντὶ τοῦ ἐπιλόγου) καὶ παρουσίασε τὸ ἑξῆς διάγραμμα·

Νόμος Τερπάνδρου	Νόμος Πύθιος Σακάδα	Νόμος ὑπὸ Ἀριστοξένου ἀναφερόμενος[2]
—Προοίμιον		
—ΑΡΧΑ	ΠΕΙΡΑ	Ἀρχή: ὑποδωριστί
—Κατατροπὰ	Κατακελευσμὸς	
ΟΜΦΑΛΟΣ	ΙΑΜΒΙΚΟΝ	Μέσον {ὑποφρυγιστί / φρυγιστί
—Μετακατατροπὰ	Σπονδεῖον	
—ΣΦΡΑΓΙΣ	ΚΑΤΑΧΟΡΕΥΣΙΣ	Ἔκβασις {μιξολυδιστί / δωριστί
—Ἐξόδιον		

Καὶ ἐν μὲν τῷ προοιμίῳ παρεκάλει ὁ ποιητὴς τὸν θεὸν ἵνα εὐδοκήσας χορηγήσῃ αὐτῷ τὴν νίκην, ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ[3] εὐχαρίστει αὐτῷ ἐπὶ τῇ χορηγηθείσῃ ταύτῃ νίκῃ. Μένουσι τὰ λοιπὰ πέντε μέρη, ἅτινα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ πέντε μέρη τοῦ νόμου τοῦ Σακάδα, ὧν ἡ μὲν *ἀρχὴ* σημαίνει τὴν ἔναρξιν τοῦ κιθαρῳδικοῦ νόμου, ὁ δὲ *ὀμφαλὸς*, λέξις μεταφορική, τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ ἡ

1. Prolegomena zu Aeschyl. Trag. σ. 75.

2. Πλουτάρχου, περὶ μουσ. κεφ. 33.

3. «Ἐξοδίῳ» παρὰ Westphal, Proleg. z. Aes. Trag. σ. 80.

SISMANOGLIO MEGARO

σφραγὶς τὸ τέλος. Οἱ δύο ἄλλοι ὅροι *κατατροπὰ* καὶ *μετακατατροπὰ* σημαίνουσιν, ἡ μὲν πρώτην μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸν ὀμφαλὸν, ἡ δὲ δευτέραν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς τὴν σφραγῖδα.

Ἐκ τῶν προειρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Τερπάνδρου περιεῖχε μὲν ἑπτὰ μέρη ἴσα ἠδύνατο ὅμως πρὸς τὸν πενταμερῆ νόμον τοῦ Σακάδα,, οὗ πάλιν τρία μόνον ὑπάρχουσι κύρια μέρη, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰ τρία μέρη τοῦ ὑπὸ Φιλοξένου ἀναφερομένου νόμου, ἡ *πεῖρα*, τὸ *ἰαμβικὸν* καὶ ἡ *καταχόρευσις*, τουτέστιν ἡ *ἀρχὴ*, τὸ *μέσον* καὶ ἡ *ἔκβασις*. Ἡ δὲ τριμερὴς αὕτη τοῦ νόμου διαίρεσις ἐφηρμόσθη, κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε Westphal, ἐπὶ πάντα τὰ εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ δὴ καὶ ἐπ' αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς πινδαρικῆς μούσης, ἧς ἓν δεῖγμα μόνον τὰ ἐπινίκια ἔχομεν. Τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντά εἰσι πάντα τὰ μέχρις ἡμῶν περισωθέντα ἐπινίκια τοῦ Πινδάρου, περιλαμβανομένης μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς πέμπτης ὀλυμπιακῆς ᾠδῆς, ἧς ἀμφιβάλλεται ἡ γνησιότης. Ἐκ τῶν 44 δὲ τούτων ἐπινικίων οἱ 36 ἔχουσι, κατὰ Westphal, τὰ τρία ἀνωτέρω μέρη ἀκριβῆ καὶ μόνον ὀκτὼ μένουσιν ἀνυπότακτα εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθεῖσαν ἀρχήν. Ταῦτα δέ εἰσι τὸ ΙΑ′ τῶν νεμέων εἰς Ἀρισταγόραν τὸν Τενέδιον, ὅπερ οὐκ ἔστι κυρίως εἰπεῖν, ἐπινίκιον, ἀλλ' ᾠδὴ γραφεῖσα εἰς τὸν Ἀρισταγόραν τοῦτον, πρυτανεύοντα καὶ προεστῶτα τῆς πόλεως Τενέδου[1]. Τὸ Ε′ τῶν ὀλυμπίων εἰς Ψαῦμιν τὸν Καμαριναῖον, ἐπίσης ἄνευ τριμελοῦς διαιρέσεως καὶ νόθον ὑπὸ τῶν παλαιῶν θεωρούμενον[1]. Τὰ δὲ λοιπὰ ἓξ, τὸ Δ′, ΙΑ′, ΙΒ′ καὶ ΙΔ′ τῶν ὀλυμπίων, τὸ Ζ′ τῶν πυθίων καὶ τὸ Β′ τῶν νεμέων εἰσὶ τοσούτῳ μικρὰ, ὥστε οὐδεμία ἠδύνατο ἵνα ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπ' αὐτῶν χρῆσις τῆς τριμεροῦς διαιρέσεως, οἷα ὑπάρχει εἰς τὰ λοιπὰ 36 ἐπινίκια, εἰς ἃ διακρίνεται ἀρχὴ, μέσον καὶ ἔκβασις ἢ τέλος, μέρη τρία, ἅτινα συμπίπτουσιν, ὡς προείπομεν, καὶ συνταυτίζονται πρὸς τὰ τρία κύρια μέρη τοῦ Τερπανδρείου νόμου τὴν *ἀρχὴν*, τὸν *ὀμφαλὸν* καὶ τὴν *σφραγῖδα*.

Ὁ ὀμφαλὸς[2] ἀποτελεῖ τὸ ἐκτενέστερον τοῦ ποιήματος μέρος καὶ περιλαμβάνει μῦθον ἀναφερόμενον α′) εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως τοῦ νικητοῦ, ἢ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων αὐτοῦ, β′) εἰς τὸν ἀγῶνα ἢ τὸ εἶδος τῆς νίκης, ἣν ἐνίκησε καὶ γ′) εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ νικητοῦ. Διὸ ἀναφαίνονται τρεῖς τάξεις τῶν ἐπινικίων τούτων ὡς πρὸς τὸ μυθικὸν ἐν τῷ ὀμφαλῷ στοιχεῖον αὐτῶν. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνάγονται τὸ ΣΤ′, Ζ′, Η′, Θ′ καὶ ΙΓ′ τῶν ὀλυμπίων, τὸ Δ′ καὶ Ε′ τῶν πυθίων, τὸ Γ′, Δ′ Ε′, ΣΤ′, Ζ′ καὶ Η′ τῶν νεμέων καὶ τὸ Γ′[3], Δ′, Ε′ καὶ

1. Πρβλ. Boeckh, Pind. op. II, A′ σ. 519.

1. Πρβλ. Boeckh, αὐτόθι σ. 117.

2. Ὀμφαλὸς ἐκλήθη, κατὰ Lübbert «Pindar's Leben und Dichtung. σ. 6. ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ λίθου, ὅστις ἔκειτο ἐν μέσῳ τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ, καὶ ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ κέντρον (ὁ ὀμφαλὸς) ὅλου τοῦ γνωστοῦ τότε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κόσμου. Περὶ λίθου οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Preller, Griech. Mythologie I, σ. 212 –213. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς δι' ἀετῶν εὑρέσεως τοῦ μέσου τῆς ὅλης οἰκουμένης ἴδ. Σχολ. Πυθ. Δ′, 4. Boeckh II, A′. σ. 343.

3. Ὁ ὀμφαλὸς τοῦ ἰσθμίου τούτου περιλαμβάνει ἀντὶ μυθικοῦ στοιχείου ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας τοῦ νικητοῦ.

SISMANOGLIO MEGARO

Ζ' τῶν ἰσθμίων. Πάντων τούτων ὁ μῦθος περιστρέφεται περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ἢ τῶν προγόνων τοῦ νικητοῦ. Ἡ δευτέρα τάξις περιλαμβάνει τὸ Α', Γ' καὶ Ι' τῶν ὀλυμπίων, τὸ ΣΤ' καὶ ΙΒ' τῶν πυθίων καὶ τὸ Α' τῶν ἰσθμίων, παρ' οἷς πᾶσι τὸ ἐν τῷ ὀμφαλῷ ἀποκείμενον μυθικὸν στοιχεῖον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀγῶνα ἢ τὸ εἶδος τῆς νίκης, ἣν ἐνίκησεν ὁ νικητής. Καὶ ἡ τρίτη καὶ τελευταία τάξις περιέχει ἐπινίκια, ὧν ὁ μῦθος ἀναφέρεται εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ νικητοῦ. Τοιαῦτα δέ εἰσι τὸ Β' καὶ Γ' τῶν πυθίων. Εἰς δὲ τὸ Θ' τῶν νεμέων καὶ Ι' καὶ ΙΑ' τῶν πυθίων μένει σκοτεινὸν τὸ ὑποκείμεεον τοῦ μύθου.

Μέχρι τοῦδε ἠριθμήθησαν 28 ἐπινίκια ἔχοντα ἐν τῷ ὀμφαλῷ μῦθον. Πλὴν ὅμως τούτων ὑπάρχουσι, κατὰ Westphal, καὶ ἕτερα ὀκτώ, ἐν οἷς ὁ ὀμφαλὸς ἀντὶ μυθικοῦ στοιχείου περιλαμβάνει ἔπαινον τοῦ νικητοῦ ἢ ἄλλο τι, τὸν δὲ μῦθον ἔχουσι τὰ δύο ἄλλα κύρια μέρη, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ σφραγίς. Τοιαῦτα ἐπινίκιά εἰσι τὸ Β' τῶν ὀλυμπίων, τὸ Α', Η' καὶ Θ' τῶν πυθίων, τὸ Α' καὶ Ι' τῶν νεμέων καὶ τὸ Β' καὶ ΣΤ' τῶν ἰσθμίων.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κέντρον, ἤτοι τὸν ὀμφαλόν, ὅστις ἐστὶ τὸ ἐπικὸν τοῦ ποιήματος μέρος. Τὰ δὲ ἕτερα δύο κύρια ἐπίσης τῶν ἐπινίκων μέρη ἡ *ἀρχὴ* καὶ ἡ *σφραγὶς*, λυρικὰ ὄντα περιέχουσιν ἔπαινον τοῦ νικητοῦ, ἀναγόμενον ἢ εἰς αὐτὸν προσωπικῶς, ἢ εἰς τὴν συγγένειαν αὐτοῦ καὶ τὸν οἶκον, ἢ τὴν πόλιν, ἧς μέλος ἀποτελεῖ καὶ οὗτος, ἢ τέλος εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ.

Ὑπολείπονται εἰσέτι δύο ἄλλα μέρη τοῦ Τερπανδρείου νόμου, ἡ *κατατροπὰ* καὶ ἡ *μετακατατροπὰ*, κείμεναι ἑκατέρωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ ἀποτελοῦσαι, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, δύο μεταβάσεις, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ λυ-

ρικοῦ μέρους (τῆς ἀρχῆς) εἰς τὸ μυθικὸν, (τὸν ὀμφαλὸν), τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ μυθικοῦ μέρους εἰς τὸ τέλος (τὴν σφραγῖδα). Εἰς ἀμφότερα δὲ τὰ μέρη ταῦτα μεταχειρίζεται, κατὰ τὸν Westphal, ὁ Πίνδαρος συνήθως γνωμικά. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ σκοτεινὰ λίαν ἀποβαίνουσι ταῦτα, καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν γίνεται αἰφνιδίως καὶ ἀποτόμως.

Οὕτως ἔχει ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Τερπανδρείου κιθαρῳδικοῦ νόμου ἐπὶ τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Westphal[1], ἥτις ὅμως εὗρε πολλοὺς πολεμίους, ὧν σπουδαιότεροί εἰσιν ὁ W. Christ, διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου, δι' ὀλίγων μὲν, ἀλλ' εἰς τὰ καίρια προσβαλὼν τὴν Βεστφαλικὴν θεωρίαν, ἣν ἐχαρακτήρισεν ὡς ἁπλῆν φαντασιοπληξίαν ἐφευρετικῆς κεφαλῆς[2], καὶ ὁ Alfred Croiset. Ὁ τελευταῖος δ' οὗτος οὐ μόνον ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ ἔργῳ «La poésie de Pindare κτλ. σ. 126», εἰς ὃ πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐλάβομεν ἀφορμὴν ἵνα παραπέμψωμεν τὸν ἀναγνώστην, ἀποκρούει τὴν προκειμένην θεωρίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἔργου τοῦ Mezger[3], ὅπερ ἀποδέχεται τὴν Βεστφαλικὴν θεωρίαν, ἐκτενέστε-

---

1. Ἣν φαίνεται ἀσπαζόμενος καὶ E. Lübbert, Pindar's Leben u. Dicht σ. 6 «Diese Compositionsform der Terpandrischen Nomen findet sich noch bei Pindar».

2. Προβλ. Metrik der Griechen und Rœmer, Leipzig 1879 σ. 662. «Auch die Versuche Westphals jene alte musikalischen Gliederungen (des terpandrischen Nomos) in der Composition pindarischer Oden, æschylischer Tragœdien und catullischer Gedichte nachzuweisen, halten wir für blosse Phantastereien eines erfindungsreichen Kopfs».

3. Pindar's Siegeslieder 1880.

SISMANOGLIO MEGARO

ρον ἐπανελθὼν εἰς τὸ ζήτημα, ἐπετέθη αὖθις κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἐν πραγματείᾳ τινὶ τῷ 1880 δημοσιευθείσῃ[1]. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηρεῖ ὁ γαλάτης οὗτος συγγραφεύς, ὅτι τὰ ἑπτὰ μέρη τοῦ Τερπανδρείου κιθαρῳδικοῦ νόμου, ὃν ὁ Westphal καὶ ὁ Mezger θέλουσιν ἵνα ἐφαρμόσωσιν ἐπὶ τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων, οὐδαμῶς ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπικρατοῦσαν οἰκονομίαν καὶ διανομὴν τῶν στροφῶν, ἀλλ' ἄρχονται ἀδιαφόρως καὶ τελευτῶσιν ὁπουδήποτε τῆς μουσικῆς φράσεως καὶ τοῦ στίχου τύχῃ, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ρυθμικῆς συμμετρίας[2]. Εἰσὶ δηλονοῦν διαιρέσεις ἀφῃρημέναι, ἃς οὐδὲν ἐξωτερικὸν σημεῖον δικαιολογεῖ ἢ ἐξαγγέλλει. Δεύτερον δὲ σημειοῖ ὁ Croiset, ὅτι παραλείπονται συχνότερον μὲν ἓν ἢ δύο τῶν ἑπτὰ μερῶν, καὶ δὴ τὸ προοίμιον καὶ ὁ ἐπίλογος, σπανιώτερον δὲ ἄλλο, οἷον κατατροπά, μετακατατροπά, ὀμφαλὸς κτλ. Καὶ τρίτον ὅτι ὁ Mezger οὐ μόνον τὰ ἑπτὰ μέρη τῆς θεωρίας τοῦ Westphal εἰς τὰς πινδαρικὰς ᾠδὰς εἰσεδέχθη, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησεν αὐτὰ ἐπιπροσθεὶς καὶ ὄγδοον, τὴν ἐπαρχὰν[3], ὡσεὶ μὴ ἤρκουν τὰ λοιπὰ ἑπτά. Μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις εἰσέρχεται εἶτα ὁ Croiset εἰς λεπτο-

1. Προβλ. Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France, 14e année, 1880 σ. 99—116.

2. Πρβλ. Westphal, Prolegom. zu Aes. Tragœd. σ. 90 «Anfang und Ende der Theile ist durch Anfang und Ende der Strophen ganz und gar nicht bedingt. Der neue Theil kann an jeder beliebigen Stelle anfangen, am haufigsten mitten im Verse, haufig genug auch mitten in der metrischen Reihe».

3. Pindar's Siegeslied. σ. 30.

μερῆ ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ἐν ἀδιαπτώτῳ δυνάμει ἐπιχειρημάτων μέχρι τέλους διήκουσαν καὶ καταστρέφων τὸν λόγον, συνάγεται, ὅτι ἡ ὑπὸ Christ ἐξενεχθεῖσα ἐτυμηγορία περὶ τῆς Βεστφαλικῆς θεωρίας χαρακτηρισθείσης ὡς ἁπλῆς φαντασιοπληξίας οὐδαμῶς ἀπώλεσε τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ ὡς πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Mezger, ὁπαδοῦ τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτις τότε μόνον δύναται ἵνα ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων, ὅταν τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν αἱ ἑξῆς δύο συνθῆκαι: α'] ὅταν ὑποβληθῶσι τὰ πινδαρικὰ ποιήματα εἰς τεχνικὸν κατακερματισμὸν δεινῶς διαστρέφοντα αὐτὰ καὶ β'] ὅταν διαστραβωθῇ σοβαρῶς αὐτὸς οὗτος ὁ χαρακτὴρ τῆς ἑπταμεροῦς διαιρέσεως τοῦ Τερπανδρείου νόμου, ἐπιβαλλομένης ἀλλαγῆς τῆς θέσεως τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ ἀντικαταστάσεως ἄλλων δι' ἄλλων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὑπολείπεται, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Croiset, ἵνα μὴ καταλίπωμεν τὴν παλαιὰν θεωρίαν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν, ἤτοι τὴν κατὰ στροφὰς σύμφωνον καὶ σύμμετρον διανομὴν τοῦ περιεχομένου των ἐπινίκων, συνισταμένων, κατ' αὐτὸν, ἐκ τριῶν μερῶν, τῆς ἀρχῆς τοῦ μέσου καὶ τοῦ τέλους. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει, ἐν τῷ προοιμίῳ δηλαδὴ ἢ τῇ ἀρχῇ, γίνεται ἡ μετ' ἐγκωμίων μνεία τῆς νίκης καὶ ὑποδηλοῦται ἅμα διὰ βραχέων καὶ τὸ ὑποκείμενον, περὶ οὗ πρόκειται, ἤτοι ἡ ἰδιαιτέρα ὄψις, ὑφ' ἣν ὁ ποιητὴς ἐξετάζει τὴν δόξαν τοῦ ἥρωος. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καὶ κεντρικῷ μέρει ὑπάρχει ἡ ἀείποτε σχεδὸν μυθικὴ τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἀνάπτυξις. Καὶ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τελευταίῳ ἀκολουθεῖ ἔπαινος αὖθις πρὸς τὸν νικητὴν ἀποτεινόμενος, μεθ' οὗ συνάπτονται ἔστιν ὅτε καὶ οἱ προ-

SISMANOGLIO MEGARO

σωπικοὶ τοῦ ποιητοῦ πόθοι καὶ συμβουλαὶ πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον ἥρωα. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ διάγραμμα τῆς οἰκονομίας τῶν ἁπλουστέρων πινδαρικῶν ᾠδῶν. Ὅσον δ'ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν καὶ ἀναφορὰν τῶν τριῶν τούτων μερῶν πρὸς τὰς τοῦ ποιήματος τριάδας (στροφὴν, ἀντιστροφὴν, ἐπῳδὸν), αὕτη λίαν καταφανὴς ἀποβαίνει. Ἕκαστον τῶν εἰρημένων μερῶν περιλαμβάνει καὶ πληροῖ μίαν ἢ δύο τριάδας ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς ᾠδῆς. Συνήθως ὅμως τὸ ἐν τῷ μέσῳ ἀποκείμενον μυθικὸν στοιχεῖον ἀποβαίνει τὸ ἐκτενέστερον τῶν δύο ἄλλων. Σπανιώτατα δὲ συμβαίνει, ὥστε ἓν τῶν μερῶν τούτων μὴ ἐκτείνεσθαι ἐφ'ὁλόκληρον τριάδα, ἀλλὰ καταλμβάνειν στίχους τινὰς μόνον, συγχεόμενον μεθ' ἑνὸς τῶν δύο ἄλλων. Ἐν ταῖς πλείσταις ὅμως τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν τὸ προοίμιον ἢ ἡ ἀρχὴ περιλαμβάνει μίαν τριάδα, τὸ μέσον δύο ἢ τρεῖς καὶ τὸ τέλος ἑτέραν μίαν τριάδα[1].

Ἡ οἰκονομία αὕτη, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἁπαντᾷ ἐν ἁπάσαις ταῖς ᾠδαῖς τοῦ Πινδάρου, εἰ καὶ ἐνιαχοῦ ἀναφαίνεται πλουτισμός τις τοῦ ἀρχικοῦ καὶ στοιχειώδους, οὕτως εἰπεῖν, σχεδίου αὐτῶν. Γενικῶς ὅμως παρατηρεῖται ὁ διπλοῦς οὗτος χαρακτὴς, ἔπαινος ἐν ἀρχῇ, ἔπαινος ἐν τέλει καὶ μυθικὸν στοχεῖον ἐν τῷ μέσῳ[2]. Τὰ δύο ἄκρα, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ἵστανται ὡς δύο στῆλαι, σημειοῦ-

1. Περὶ τῆς σχέσεως καὶ ἀναφορᾶς τῶν τριάδων ἐν ταῖς στροφαῖς, ἀντιστροφαῖς καὶ ἐπῳδοῖς τοῦ Α', Γ', ΣΤ', ΙΓ' καὶ ΙΔ' τῶν ὀλυμπίων ἴδ. W. Furtwængler, Die Siegesgesænge des Pindaros σ. 31 ἑξ. 158 ἑξ. 219 ἑξ. 296 ἑξ. 359 ἑξῆς.

2. Περὶ τῶν μύθων ἐν ταῖς πινδαρικαῖς ᾠδαῖς ἴδ. R. Rauchenstein Zur Einl. in Pind. Siegeslieder σ. 83—127.

σαι τὰ δύο τέρματα τῆς ὁδοῦ, ἣν ὀφείλει ὁ ποιητὴς ἵνα διανύσῃ[1].

Ἐκ δὲ τῶν 44 πινδαρικῶν ἐπινικίων τέσσαρα ἀποδέχεται ὁ Croiset ὡς ἀποτελοῦντα ἐξαίρεσιν τοῦ ἀνωτέρω γενικοῦ κανόνος. Ταῦτα δέ εἰσι τὰ ἑξῆς· α'] τὸ Θ' τῶν Πυθίων εἰς Τελεσικράτην τὸν Κυρηναῖον καὶ τὸ Α' τῶν Νεμέων εἰς Χρόμιον τὸν Αἰτναῖον, ἅτινα τελευτῶσιν εἰς μυθικὸν στοιχεῖον, ἐνῷ ἔδει ἵνα κῆται τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ᾠδῆς, β'] τὸ ΣΤ' τῶν ἰσθμίων εἰς Στρεψιάδην τὸν Θηβαῖον, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ μυθικοῦ στοιχείου καὶ γ'] τὸ Ι' τῶν Νεμέων εἰς Θεαῖον τὸν Ἀργεῖον, ὅπερ ἐν τῷ μέσῳ ἔχει τὸ ἐγκώμιον τοῦ νικητοῦ καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐγκατασπείρεται εἰς τὰ ἄκρα τὸ μυθικὸν στοιχεῖον ὡς ἑξῆς· ΑΡΧΗ: δόξα μυθικὴ τοῦ Ἄργους, πατρίδος τοῦ Θεαίου (1η τριάς).—ΜΕΣΟΝ: νίκη τοῦ Θεαίου (2α τριὰς) καὶ νῖκαι ἀναγόμεναι εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, ἀείποτε εὐτυχοῦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Διοσκούρων (3η τριάς).—ΤΕΛΟΣ: μυθικὴ ἱστορία τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ Κάστορος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πολυδεύκην, περιλαμβανομένη ἐντὸς τῶν δύο τελευταίων τριάδων, τῆς 4ης καὶ 5ης, ὧν ἡ πρώτη περιέχει τοὺς κινδύνους τοῦ Πολυδεύκους καὶ ἡ δευτέρα τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν τοῦ Κάστορος.

Ἐν τούτοις ὁ ἀρχικὸς οὗτος τύπος ἢ τὸ διάγραμμα, καθ' ὃ γίνεται ἡ τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν οἰκονομία, λαμβάνει πολλάκις ἱκανὰς μεταβολὰς καὶ ποικιλίας, μὴ δυναμένας ἵνα ὑπαχθῶσιν εἰς ὡρισμένας (ὀκτὼ ἢ δέκα) κατηγορίας, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Dissen· διότι ἡ ποικιλία αὕτη ἐκτείνεται ἐπ'ἄπειρον, ὅπως ἄπειρός ἐστι καὶ ἡ ἐλευ-

1. Croiset, La poesie de Pind. σ. 365.

ISMANOGLIO MEGARO

θερία τοῦ ποιητοῦ καὶ μυρίαι αἱ περιστάσεις, αἱ τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς μεταβολὰς προκαλοῦσαι. Ὅ τι δὲ ἰδίως ἡμᾶς ἐνδιαφέρει ἐστὶν, ὅτι δέον ἵνα διαβλέπωμεν τὴν γενικὴν ἀρχὴν ἢ τὸν τύπον, ᾧ ἀκολουθεῖ ἡ τῶν ᾠδῶν σύνθεσις παρὰ πᾶσαν τὴν ἐπιφερομένην ποικιλίαν, εἴτε ἐπὶ τῶν δύο τῆς ᾠδῆς ἄκρων, τῆς ἀρχῆς δηλ. καὶ τοῦ τέλους, εἴτε ἐπὶ τοῦ κέντρου, ὅπερ διχάζεται, ἵνα παρεντεθῇ ἐν μέσῳ νέον σύστημα ἰδεῶν. Καὶ οὐ μόνον δὲ τὸ κέντρον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς ᾠδῆς διχάζεται, ἔστιν ὅτε, εἰς δύο καὶ παρεντίθεται ἐν τῷ μέσῳ δευτερεῦόν τι μυθικὸν στοιχεῖον, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ γενικοῦ μύθου, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ποιήματος. «Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, ἀνακράζει ὁ λυρικὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Ὀλυμπίων, τίνα θεὸν, τίνα ἥρωα, τίνα θνητὸν ἐξυμνήσομεν;»— Τὸν Θήρωνα Ἀκραγαντῖνον, γόνον ἐνδόξου καὶ περιφανοῦς γενεᾶς, πολλὰ μὲν πάλαι ὑποστάσης ἀτυχήματα, ἐν τέλει ὅμως ἀνακτησάσης αὖθις τὴν οὐσίαν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ τῶν θεῶν εὐνοίᾳ (1η τριάς). --Οὕτω καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Κάδμου, αἱ τοσούτῳ δυστυχήσασαι κατ' ἀρχὰς, εὗρον εἶτα ἄσυλον ἀσφαλὲς κατὰ τῶν ἀτυχιῶν τοῦ βίου ἐπὶ τοῦ θείου Ὀλύμπου, ἔνθα ἐγένοντο ἀποδεκταὶ μετὰ θάνατον. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑφίστανται καὶ ἡ τοῦ Θήρωνος γενεά, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Οἰδίπους φονεύει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα (2α τριάς).—Μετὰ ταῦτα ἀφηγεῖται ὁ ποιητὴς τὰ ἀτυχήματα τῆς γενεᾶς τοῦ Οἰδίποδος, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ὁ Ἀκραγαντῖνος Θήρων καὶ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἀτυχημάτων τῶν Λαβδακιδῶν διὰ τῆς δόξης τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, οἵτινες οὐ μόνον διαπρέπουσιν ἐπ' ἀρετῇ, ἐπὶ πλούτῳ καὶ σοφίᾳ, ἀλλ' ἀναδείκνυνται ἅμα καὶ νικηταὶ ἀγώνων (3η τριάς).

Οὗτός ἐστιν ὁ ὁμαλώτερος καὶ ἐν τρισὶ τριάσι γινόμενος συνδυασμὸς τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς ᾠδῆς εἰς τὸν νικητὴν ἀποδιδομένων ἐπαίνων μετὰ μυθικῆς ἀφηγήσεως. Τὸ δ' ὅλον τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὸ διάγραμμα τῶν ἁπλουστέρων πινδαρικῶν ἐπινίκων. Ὑπελάμβανε δ' ἄν τις τὸ μέρος τοῦτο ὡς τελείαν καὶ αὐθύπαρκτον ᾠδὴν, ἂν μὴ αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ λέξεις, ἐξαγγέλλουσαι νέαν ἀνέλιξιν, ὑπεμίμνησκον αὐτὸν, ὅτι αἱ τρεῖς αὗται τριάδες οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν, εἰ μὴ παρατεταμένον προοίμιον, ὅπερ ἐν ἄλλαις ᾠδαῖς καταλαμβάνει μίαν μόνον τριάδα.

Περαίνων τὴν περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων θεωρίαν αὐτοῦ ὁ Croiset ἐπιλέγει (σ. 376), ὅτι ἡ διάταξις τῶν μερῶν ἐν ταῖς ᾠδαῖς τοῦ Πινδάρου σκοπὸν ἔχει, ὃν καὶ ἡ ἐκλογὴ τῆς ὕλης ἐν αὐταῖς, τὸ παραγαγεῖν δηλονότι τὴν ἐντύπωσιν μεγαλοπρεποῦς ἐλευθερίας καὶ ἁρμονικῆς εὐστροφίας, δύο ἰδιαίτατα γνωρίσματα τῆς μούσης τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ, ἥτις οὐδαμῶς ἐστιν ἀσυνάρτητος, ὡς εἶπόν τινες, καὶ ἀκανόνιστος, ἀλλὰ τούναντίον ἀκολουθεῖ μὲν κανόσι τισί, πλὴν οἱ κανόνες οὗτοί εἰσιν ἰδιαίτεροι καὶ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς ποιήσεως εἴδη, ὧν τὸ μὲν δρᾶμα βαίνει μετὰ γοργότητος καὶ δυνάμεως πρὸς τὴν καταστροφὴν πράξεώς τινος, τὸ δ' ἐπικὸν ποίημα, ἡσυχαίτερον ὂν τοῦ δράματος, χωρεῖ πρὸς τὸ τέλος ἠρέμα καὶ κατὰ μικρόν. Ἀντιθέτως δὲ πρὸς ἀμφότερα ταῦτα τὰ εἴδη τὸ λυρικὸν ποίημα οὔτε τοῦ δράματος τὴν γοργότητα ἔχει, οὔτε τοῦ ἔπους τὴν ἠρεμίαν καὶ γαλήνην, ἀλλ' ἡ πορεία αὐτοῦ ἐστιν ἀνάλογος πρὸς τὴν πορείαν χοροῦ, ῥυθμικῶς κινουμένου· ποιεῖ δηλονοῦν ὁ χορὸς οὗτος χαρίεντάς τινας ἑλιγμοὺς, οἵτινες ἐπανάγουσιν αὐτὸν πρὸς τὸ ἀρχικὸν σημεῖον, ἐξ οὗ ἀνεχώρησεν.

Ἐν δὲ τῇ κινήσει ταύτῃ διαγράφεται καὶ συμπληροῦται κύκλος ἁρμονικὸς ἐξ ὡραίων συγκείμενος ἐλιγμῶν, οἵτινες φαίνονται μὲν ἐνέχοντες ἰδιοτροπίαν τινὰ καὶ ἀνωμαλίαν, ὑπείκουσιν ὅμως καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ τέχνης ἀβρᾶς καὶ δοκίμου. Ὁ Πίνδαρος μεταχειρίζεται πολλάκις ἐν τοῖς ἐπινίκοις αὐτοῦ μεταφορὰς ἐκ τῶν ἀνθέων εἰλημμένας. Ἡ δ' ἐκλογὴ αὕτη ἀποβαίνει λίαν ἐπιτυχὴς, διότι ἡ γραφικότης τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν μεγίστην ὄντως ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς ἄνθη ὑπέρλαμπρα ἐκλεγόμενα καὶ διατιθέμενα οὕτως, ὥστε ἀποτελοῦσι δέσμην μεγαλοπρεπῆ ὑπὸ νήματος συνεχομένην ἀοράτου. Τὰ χρώματα τοσοῦτον ἐπιτυχῶς συνδυάζονται καὶ ἡ διάταξις αὐτῶν οὕτως ἁρμονικῶς χωρεῖ, ὥστε ἀδύνατον ἵνα μὴ διίδῃ τις ἐν τῇ συλλογῇ ἐκείνῃ τὸ ἔργον ἐξαιρέτου φιλοκαλίας, μὴ ἐμφαινούσης οὔτε τὴν χεῖρα, ἥτις συνήρμοσε τὰ ἄνθη ἐκεῖνα, οὔτε τοὺς δεσμοὺς τοὺς συγκρατοῦντας αὐτὰ πρὸς ἄλληλα.

Ε'.

Λεκτικὸν τοῦ Πινδάρου ὕφος.

Ὡς πρὸς τὴν λεκτικὴν μορφὴν ἀπετύπωσεν ὁ Πίνδαρος ἐν τοῖς ἐπινίκοις αὐτοῦ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ χαρακτῆρα. Εἴδομεν ἀνωτέρω, τὰ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ πραγματευόμενοι, ἐν τῷ Ζ' κεφαλαίῳ, ὅτι ἐπικρατοῦσα ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἀρετὴ ὑπάρχει ἡ βαθεῖα εὐσέβεια πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ, ἥτις ἦν γνώρισμα καὶ πάσης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ λυρικός ἐστι θρησκευτικὸς ποιητὴς καὶ ἱερὸς, οὕτως

εἰπεῖν, ἀοιδὸς, ὅστις κατέχει τελείαν συναίσθησιν τῆς μεγάλης ἀξίας καὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος. Τοιοῦτος δ' ὢν ὁ Πίνδαρος ἀπετύπωσε καὶ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ τοιαύτην σφραγῖδα, ἤτοι τὴν σφραγῖδα ποιητοῦ μεγαλόφρονος. Ἐντεῦθεν ἀπορρέει καὶ τὸ μεγαλοπρεπές αὐτοῦ πάθος καὶ τόνος τις λίαν ἐντεταμένος, ὃν οἱ παλαιοὶ τεχνοκρίται ἀπεκάλουν πικρίαν μεθ' ἡδονῆς[1]. Ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως δὲ τοῦ σεμνοῦ τούτου καὶ μεγαλοπρεποῦς χαρακτῆρος ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ ἢ ἡ σύνθεσις τῆς λέξεως καὶ ἡ κατασκευὴ αὐτῆς, ἄλλαις λέξεσι τὸ ρητορικὸν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ μέρος. Καὶ παρὰ Πινδάρῳ, ὅστις, κατὰ Κουϊντιλιανὸν[2], ἐστὶν ὁ ἐγκριτώτερος μεταξὺ ὅλων τῶν λυρικῶν, ὡς καὶ παρὰ τῇ παλαιᾷ ἐν γένει λυρικῇ ποιήσει, αἱ χαρακτηριστικαὶ τοῦ ὕφους ἀρεταὶ ἐνέχουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα, μέγαν πλοῦτον διαλεκτικῶν τύπων, κάλλος ἀπαράμιλλον λέξεων τολμηρῶν, πυκνότητα ἐννοιῶν, πληθὺν εἰκονικῶν παραστάσεων, πλουσιωτάτας μεταφορὰς, λόγων τροπὰς, ἔξοχον περὶ τὸ λέγειν δεινότητα καὶ ζωηρὰν καὶ εὔστροφον ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἐκφράσεσιν, αἵτινες μᾶλλον διαθερμαίνουσι τὴν καρδίαν ἢ κινοῦσι τὸν νοῦν. Ἀνήκων δὲ ὁ Πίνδαρος, κατὰ Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα[3], εἰς τὸ αὐστηρὸν γένος, ἤτοι τὴν αὐστηρὰν τοῦ λόγου ἁρμονίαν μετὰ τοῦ Αἰσχύλου, μεταχειρίζεται λέξεις μεγαλοπρεπεῖς καὶ λαμπράς, οἷον *τιμὰ, χάρις, ἀλκὰ, τόλμα* κτλ. Διὸ δικαίως ἐξῆρε τὴν ἀρετὴν ταύ-

---

1. Πρβλ. Διονυσ. Ἁλικαρνασ. Κρίσις τῶν ἀρχαίων 5.
2. Institut. Orat. X, 1, 61.
3. Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων II, σ. 22, 45 καὶ σ. 197.

την τοῦ λυρικοῦ ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος Ἀρκεσίλαος, θερμὸς τῆς ποιήσεως ἐραστής, λέγων «τὸν Πίνδαρον δεινὸν εἶναι φωνῆς ἐμπλῆσαι καὶ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων εὐπορίαν παρασχεῖν»[1]. Ἡ δ' ἐν τῇ εὑρέσει τῶν μεγαλοφθόγγων ἐκείνων ὀνομάτων ἐκδηλουμένη τέχνη τοῦ λυρικοῦ, ἣν ἐκτιμῶσι καὶ θαυμάζουσιν οἱ ἀρχαῖοι, ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἐξαίρων οὗτος καὶ ἀπομονῶν τὰ ὀνόματα ἐν τῷ λόγῳ μεγαλοποιεῖ, ἐμφυσῶν εἰς αὐτὰ δύναμιν ἰδιάζουσαν. Προκαλῶν δὲ βραχεῖάν τινα παῦσιν ἐν ἑκάστῃ λέξει διὰ τὴν ἑκατέρωθεν σύμπτωσιν συμφώνων, ἐξαναγκάζει τὸν ἀπαγγέλλοντα ἵνα στηρίζηται μακρότερον χρόνον ἐπὶ τῶν φωνηέντων αὐτῶν. Προσέτι δὲ κατέχει ὁ Πίνδαρος καὶ τὴν ἄλλην ἐκείνην τέχνην, τοῦ ἐξαίρειν δηλαδὴ τὰς λέξεις ταύτας καὶ διὰ τοῦ ρυθμοῦ, ὅστις φωνῆεν μακρὸν καὶ ἠχηρὸν ἔτι ἠχηρότερον ἐξεργάζεται.

Πλέον τι ὅμως τῶν ἁπλῶν λέξεων διαπρέπει ἐν τῷ πινδαρικῷ ὕφει ἡ περὶ τὰς μεταφορὰς καὶ εἰκόνας δύναμις, πρὸς ἣν ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων ποιητῶν μόνον ὁ Αἰσχύλος ἁμιλλᾶται καὶ ἀντιπαραβάλλεται. Ἡ δ' ἀφθονία τῶν μεταφορῶν καὶ εἰκόνων τούτων ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτατον κόσμημα τῆς πινδαρικῆς γλώσσης, ἧς ὁ βουλόμενος ἵνα ἐξετάσῃ τὰς ἀποκλινούσας ἐκφράσεις ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ λόγου συνηθείας, ἤτοι τὰ λεκτικὰ τολμήματα, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὰ παντοειδῆ σχήματα, ἐκπλήσσεται βλέπων ἔν τινι πινδαρικῇ ᾠδῇ, ὅτι αὕτη ἅπασα, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου στίχου, ὑπάρχει κατειλημμένη καὶ πλήρης λαμπρῶν καὶ διαρκῶν μεταφορῶν καὶ περιφράσεων, καθ' ἃς τὰ πάντα διεξάγονται ἀκμαῖα καὶ

1. Πρβλ. Διογεν. Λαερτ. IV, § 31.

δροσερά, τὰ πάντα ποιητικὰ καὶ οἱονεὶ ἰδίαν ἀποτελοῦντα γλῶσσαν, ἰδιοφυῶς προσιδιάζουσαν τῷ ποιητῇ[1], ὅστις δέχεται μὲν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν ἐξωτερικοῦ κόσμου τὰς προσπιπτούσας εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ἐντυπώσεις, οὐδαμῶς ὅμως ἀποδίδωσιν αὐτὰς ὡς ἔλαβεν, ἀλλ' ἀπορροφᾷ καὶ μεταβάλλει κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχεται καὶ τὸ διπλοῦν φαινόμενον, ὃ παρατηρεῖται εἰς τὸ ὕφος τοῦ Πινδάρου, ὅτι δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ἀφῃρημέναι ἰδέαι ἀποβαίνουσιν αἰσθηταὶ συνήθως δι' εἰκόνων καὶ ἀφ' ἑτέρου, ὅτι τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα οὕτω ζωηρῶς διαχρωματίζονται, ὥστε προσπίπτουσιν εἴς τε τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀκροατοῦ ἢ ἀναγνώστου μετὰ πάσης τῆς γραφικότητος αὐτῶν. Διὸ καὶ ἡ γλῶτσα τοῦ λυρικοῦ ἀποβαίνει δημιουργική, κεκτημένη δύναμιν πλαστικήν, γλῶσσα εἰκονικὴ καὶ συγκεκριμένη, γλῶσσα ἀναγεννῶσα καὶ ζωογονοῦσα καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ τετριμμένα καὶ κοινά, ἐφ' ὧν ἐπιτίθεται ἡ σφραγὶς τῆς μεγαλοφυοῦς τοῦ ποιητοῦ διανοίας. Παραδείγματα μεταφορικῶν ἐννοιῶν παρὰ Πινδάρῳ ὑπάρχουσιν ἄπειρα, εἰλημμένα πάντα ἔκ τε τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Ἡ γενεὰ τοῦ Ἀρκεσιλάου, φερ' εἰπεῖν, *ἐνεφυτεύθη*, κατὰ τὸν ποιητήν, ὑπὸ τῆς χειρὸς τῶν θεῶν[2]. Καὶ οὐ μόνον ἡ γενεά, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τῶν προγόνων αὐτοῦ τιμὴ καὶ δόξα *φυτεύεται*, κατὰ τὸν αὐτὸν λυρικόν[3]. Ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ χώρᾳ πόλεων προκειμένου, λέγει ὅτι αὗται

1. Croiset, La poésie de Pind. σ. 392.

2. Πυθ. IV, 256.

3. Αὐτόθι στίχ. 69.

SISMANOGLIO MEGARO

ἔχουσι τὴν ρίζαν αὐτῶν *πεφυτευμένην* ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Ἄμμωνος Διός, ἤτοι ἐν Λυβίῃ[1]. Ἀλλαχοῦ πάλιν συχνάκις μεταχειρίζεται τὸ ρῆμα *φλέγειν* ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας, ἤτοι ὅπως ἐκφράσῃ τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς, ὃ περιάπτουσι τῷ νικητῇ αἱ χάριτες, αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ ᾠδαὶ τῶν ποιητῶν[2].

Παρατηρήσεως δ' ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὁ Πίνδαρος, ὅσῳ συχνὰς καὶ ἐπαλλήλας μεταχειρίζεται τὰς μεταφορὰς, τόσῳ σπανίας ἔχει τὰς παραβολὰς, ἃς εἰσάγει ἐν τῷ λόγῳ ὅσῳ τὸ δυνατὸν συντόμους, οἷον «ὥτε φοινικανθέμου ἦρος ἀκμᾷ»[3]. Αἱ δὲ ὁμηρικαὶ ἐκεῖναι σχοινοτενεῖς συνήθως παραβολαὶ παντελῶς ἄγνωστοί εἰσι τῷ Πινδάρῳ, ὅστις ἐστὶν οὐχὶ ἐπικὸς, ὡς εἴρηται, ποιητὴς ἀφηγούμενος ἠρέμα, ἀλλὰ λυρικὸς ἐκφράζων γοργῶς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ αἰσθήματα. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ μεταφορὰ, οὖσα φύσει βραχεῖα, ἁπαντᾷ συχνάκις παρ' αὐτῷ, ἐνῷ ἡ παραβολὴ, ὡς παρατεταμένον τι καὶ μακρὸν, ἀνάρμοστος ἀποβαίνει καὶ ἀνακόλουθος πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ λυρικοῦ.

Μεγάλην ἐπίσης χρῆσιν ποιεῖται ὁ λυρικὸς καὶ τῆς προσωποποιήσεως τῶν ἀντικειμένων, ἀποκαλῶν τὴν μὲν ἡμέραν *θυγατέρα τοῦ ἡλίου*[4], τὸν δὲ οἶνον *υἱὸν τῆς ἀμπέλου*[5], καὶ ταῦτα περὶ τῶν συγκεκριμένων τούτων πραγμάτων προκειμένου, ἤτοι περὶ τοῦ οἴνου μὲν, ὅστις λάμπει ἐντὸς τοῦ κυπέλλου, περὶ τῆς ἡμέρας δὲ, ἣν εὐτυχῆ ἢ δυστυχῆ διέρχεται ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

1. Πυθ. IV, 15–16.
2. Ὀλυμπ. IX, 22. – Πυθ. V, 45. – Νεμ. X, 2. – Ἰσθμ. V (VII) 23.
3. Πυθ. IV, 64.
4. Ὀλυμπ. II, 32.
5. Νεμ. IX, 52.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ μεγάλη γίνεται χρῆσις ἐν ταῖς πινδαρικαῖς ᾠδαῖς, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ ἀφῃρημένων ὀνομάτων, οἷον *φρενῶν ταραχαὶ, ἀνέμων ῥιπαὶ, ἄγνωστοι σιωπαὶ* κτλ. Προτιμᾷ δὲ καθ' ὑπερβολὴν τὸν πληθυντικὸν ὁ λυρικὸς, διότι μεγαλοποιεῖ τὴν ἔκφρασιν διὰ τρόπου εἰς ἄκρον λυρικοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν ὡσαύτως λόγον μεταχειρίζεται καὶ λέξεις περιεχούσας ἐννοίας γενικὰς, οἷον *τιμὴ, χάρις, γέρας, ἆθλον*.

Προσέτι δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα αὐτὰ παρεισάγουσιν εἰς τὸ ὕφος τοῦ ἡμετέρου λυρικοῦ δύναμιν καὶ μεγάλην ροπὴν ἀσκοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ. Εἰ καὶ δὲ γίνεται συχνοτάτη ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ καθ' ὅλου ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ποιήσει, ὅμως οὐδεὶς ἕτερος τῶν παλαιῶν ποιητῶν ἀφθονώτερα ταῦτα μετεχειρίσθη ἢ ὁ Πίνδαρος αὐτός[1]. Διακρίνονται δὲ εἰς δύο εἴδη· καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον εἶδος ἀνάγονται ἐκεῖνα τῶν πινδαρικῶν ἐπιθέτων, ὅσα ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ παρ' Ὁμήρῳ κοσμητικὰ λεγόμενα ἐπίθετα, παρὰ τῆς ἐπικῆς δὲ ποιήσεως ὑπὸ τῆς λυρικῆς εἰσποιηθέντα, καὶ συναπτόμενα ἰδίως μετὰ κυρίων ὀνομάτων πόλεων, οἷον *χρυσάρματος, πλάξιππος, εὐάρματος Θήβα, ἰοστέφανοι καὶ λιπαραὶ Ἀθῆναι* κτλ. Εἰς δὲ τὸ δεύτερον ὑπάγονται τὰ λεγόμενα *καθαρῶς πινδαρι-*

1. Croiset, La poésie de Pind. σ. 399. – Πρβλ. καὶ C. G. Hense, Ueber personificirende Adjectiva und epitheta bei griechischen Dichtern, insbes. bei Pindar, Aischylus, Sophokles σ. 1–2. Ἔπιθι δὲ καὶ τὴν ἀξιολογωτάτην διατριβὴν τοῦ Fr. Rœver, Die Uebertragung des Adjektivs bei Pindar Stolp. 1786 σ. 1. «... Und wir dürfen uns daher nicht wundern, sie bei einem Dichter wie Pindar als bei andern Dichtern des Atertums anzutreffen».

SISMANOGLIO MEGARO

κὰ ἐπίθετα, τὰ ἐμφαίνοντα τὸν πλοῦτον καὶ τὸ ὕψος τῆς πινδαρικῆς μεγαλοφυΐας. Οὕτω τὸν πλοῦτον ἀποκαλεῖ ὁ Πίνδαρος *μεγάνορα*, τὸν αἰθέρα *ἐρήμαν*, τὸν θάνατον *λίθινον* καὶ τὸν ἀγῶνα *χάλκεον*, ὡς ἐκ τῆς χαλκῆς ἀσπίδος, ἣν φέρει ὁ νικητὴς ὡς γέρας αὐτοῦ[1].

Καὶ ἡ διάθεσις δὲ ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ λόγου μιᾶς ἑκάστης τῶν λέξεων μετὰ τοσαύτης τέχνης καὶ αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ γίνεται, ὥστε ὁ Πίνδαρος καὶ ἐν τούτῳ ἀποβαίνει ἀληθῶς ἀπαράμιλλος. Ἐκ πρώτης ὄψεως βεβαίως ἀπατᾶταί τις ἐκ τῆς πυκνῆς ἐκείνης συρροῆς τῶν τε ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν καὶ τῶν ἄλλων τοῦ λόγου μερῶν καὶ ἀποδίδωσι τῷ ποιητῇ τραχύτητα ἐκφράσεως καὶ ἀνώμαλον σύνταξιν καὶ διάταξιν τῶν λέξεων. Ὅταν ὅμως ἐταστικώτερον ἐμβλέψῃ εἰς τὸ πρᾶγμα, πείθεται, ὅτι ἡ τραχύτης ἐκείνη ἐστὶν ἁπλῶς φαινομένη, ὡς καὶ ἡ ἀνωμαλία, καὶ διακρίνει τοιαύτην διάταξιν τῶν διαφόρων τοῦ λόγου μερῶν, τῶν εἰκόνων καὶ ἰδεῶν, ἥτις ἐστὶν ὄντως ἡ μόνη ποιητικὴ καὶ ἡ μόνη ἀνταποκρινομένη καὶ συνακόλουθος πρὸς τὰς φυσικὰς τῆς φαντασίας πτήσεις.

Καὶ οὐ μόνον δὲ ἡ θέσις τῶν ἐπὶ μέρους λέξεων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ἀποτελούμεναι φράσεις μεγάλην ἐνέχουσι παρὰ Πινδάρῳ γραφικότητα, φυσικωτάτην ἀποβαίνουσαν ἐν ποιήσει, ἥτις ἐστὶν ἔμπλεως μουσικῶν τόνων καὶ μουσικοῦ χρωματισμοῦ. Οὕτω δὲ διὰ τῆς καταλλήλου κατατάξεως τῶν φράσεων ἐν τῷ ὕφει τοῦ λόγου ἀπεργάζεται ὁ λυρικὸς τὰ διάφορα σχήματα, τὸ ἀσύνδετον, τὴν ἀναφορὰν, τὴν ἀποστροφήν. Πολλάκις

1. Πρβλ. Fr. Rœver, Die Uebertrag. des Adjektivs bei Pind. σ. 18.

δὲ καὶ ἐρωτᾷ καὶ ἐκπλήσσεται ὁ Πίνδαρος ἐν τῷ λόγῳ. « Τίνα θεὸν, τίνα ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσωμεν; » ἐρωτᾷ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου τῶν Ὀλυμπίων.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ τὰ γενικὰ στοιχεῖα, τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν λεκτικὴν μορφὴν τῶν ᾠδῶν τοῦ Πινδάρου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ὕφος αὐτοῦ ἐν τοῖς διαφόροις μέρεσιν ἑκάστης τῶν ᾠδῶν, τοῦτο ἀνάλογον τυγχάνει πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ἐν ἑκάστῳ τῶν μερῶν περιγραφόμενα, γοργὸν μὲν καὶ ταχὺ ἐν τῷ προοιμίῳ, παρόμοιον δ' ἐν τῷ τέλει καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐν τῷ μέσῳ, ἔνθα ὑπάρχει καὶ τὸ μυθικὸν τοῦ ποιήματος στοιχεῖον[1].

Τὰ περὶ τοῦ ὕφους τοῦ Πινδάρου εἰρημένα ἀνάγονται εἰς ἓν μόνον εἶδος τῆς ποιήσεως αὐτοῦ, ἤτοι εἰς τοὺς περισωθέντας ἐπινίκους. Γνωστὸν ὅμως, ὅτι ὁ ἡμέτερος λυρικὸς, πλὴν τῶν ἐπινίκων, ἐκαλλιέργησε καὶ 13 ἕτερα εἴδη τῆς λυρικῆς μούσης μὴ περιελθόντα δυστυχῶς μέχρις ἡμῶν. Τὰ δὲ ἀπολεσθέντα ταῦτα εἴδη εἶχον ἐφάμιλλον πάντως τὴν τέχνην πρὸς τοὺς ἐπινίκους, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν παμπόλλων αὐτῶν ἀποσπασμάτων, τῶν ἀποσωθέντων παρὰ διαφόροις συγγραφεῦσιν, οἵτινες βεβαίως ἀνεγίνωσκον ἐπιμελῶς πάντα τὰ εἴδη τῆς πινδαρικῆς ποιήσεως. Ἐν δὲ τοῖς ἀποσπάσμασι τούτοις παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ μὲν σεμνότης καὶ μεγαλοπρέπεια, ἥτις ὑφίσταται καὶ ἐν τοῖς ὑπάρχουσι ποιήμασι τοῦ λυρικοῦ, ἄγνωστον ὅμως ἂν εἶχον τὸ αὐτὸ ὕφος, ὅπερ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὰς ᾠδὰς, καὶ ἀδύνατον ἕνεκα τῆς ἀτελείας αὐτῶν ἵνα μορφώσωμεν ἀκριβῆ περὶ τούτου ἰδέαν. Φαί-

1. Περὶ πάντων τούτων ἴδ. ἐν ἐκτάσει τὸν Croiset, La poésie de Pindare σ. 415—430.

νεται ὅμως ἐν γένει, ὅτι τὰ παρθένια διεκρίνοντο ἐπὶ ἰδιαζούσῃ ἡδύτητι, οἱ δὲ διθύραμβοι ἐνεῖχον ὅπερ καὶ ὁ Ὁράτιος[1] ἐπαινεῖ τολμηρὸν τῆς ἐκφράσεως· ἔτι δὲ καὶ τὸ ὕφος τῶν σκολίων ἦν βεβαίως διάφορον τοῦ ὕφους τῶν ὕμνων. Συνελόντι δ' εἰπεῖν ἡ ποικιλία ἐστὶν ἓν τῶν καλλίστων κοσμημάτων τῆς πινδαρικῆς μούσης.

Περὶ δὲ τῆς πινδαρικῆς διαλέκτου[2] προκειμένου, ἔνιοι τῶν παλαιῶν γραμματικῶν ἀποφαίνονται, ὅτι ὁ ἡμέτερος λυρικὸς ἐχρήσατο τῇ *κοινῇ* λεγομένῃ *διαλέκτῳ*[3] ἥτις ἐξ αἰολισμῶν καὶ δωρισμῶν, κατ' Εὐστάθιον[4], ὡς τὰ πολλά, συγκειμένη, οὐκ ἀπομακρύνεται ὅλως καὶ τῶν λοιπῶν διαλέκτων, ἀλλὰ παραλαμβάνει καὶ ἐξ αὐτῶν στοιχεῖά τινα· *κοινὴν* δ' ἀπεκάλεσαν αὐτὴν οἱ ἀρχαῖοι, κατὰ τὸν Christ[5], ὡς γλῶσσαν γνωστὴν εἴτε παρὰ πᾶσι τοῖς πεπαιδευμένοις τὸ πάλαι Ἕλλησιν, εἴτε παρά τισι μόνον φύλοις αὐτῶν. Τῶν δὲ νεωτέρων ὁ Γ. Ἑρμαννος[6] ἀκολουθεῖ μὲν τῇ γνώμῃ τοῦ Εὐσταθίου, περὶ τοῦ συμμίκτου ἐξ αἰολισμῶν καὶ δωρισμῶν τῆς διαλέ-

1. Ὠδὴ IV 2. 10 ἐφεξῆς.

2. Πρβλ. W. v. Christ, Zum Dialekte Pindar's, 1891. σ. 53—62.

3. Γρηγορ. Κορίνθ. σ. 12. «κοινὴ δὲ, ἣ πάντες χρώμεθα καὶ ἣ ἐχρήσατο ὁ Πίνδαρος».

4. Προοίμ. Πινδ. ἔκδ. Tafel, σ. 21. «Αἰολίζει δὲ τὰ πολλὰ εἰ καὶ μὴ ἀκριβῆ δίεισιν Αἰολίδα, καὶ κατὰ Δωριεῖς δὲ φράζει, εἰ καὶ τῆς σκληροτέρας Δωρίδος ἀπέχεται . . . καὶ μὴν εἰ καὶ δωρίζει οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ αἰολίζει, ὅμως οὐδὲ τῶν ἄλλων διαλέκτων ἀπέχεται λόγῳ κοινῆς».

5. Zum Dial. Pind. σ. 54.

6. Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔργου αὐτοῦ «De dialecto Pindari observationes».

κτου τοῦ Πινδάρου, νομίζει δ' ἅμα, ὅτι ὡς βάσις ταύτης ἐχρησίμευσεν ἡ ὁμηρικὴ διάλεκτος. Ταὐτὰ τῷ Ἑρμάνῳ φρονεῖ καὶ ὁ Boeckh[1], ὅστις ταὐτοχρόνως πειρᾶται ἵν' ἀκριβέστερον ὁρίσῃ τὸν *χρωματισμὸν τῆς πινδαρικῆς διαλέκτου ἀπὸ τῆς δωρικῆς ἢ αἰολικῆς ἁρμονίας*, τῆς ἐν μιᾷ ἑκάστῃ τῶν ᾠδῶν τοῦ Πινδάρου ὑπαρχούσης. Μετ' ἀμφοτέρους δὲ τοὺς σοφοὺς τούτους ἀναναφαίνεται ὁ πολὺς Ahrens[2], ὅστις ὡς βάσιν τῆς διαλέκτου τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ οὔτε τὴν αἰολικὴν, οὔτε τὴν ὁμηρικὴν διάλεκτον ἀποδέχεται, ἀλλὰ μόνον τὴν δωρικὴν, ὑπὲρ ἧς συνηγοροῦσι δύο ἀρχαῖαι μαρτυρίαι, α'] ἡ τοῦ Παυσανίου[3], ἐξηγοῦντος, ὡς ἀνωτέρῳ εἴρηται[4], τὸν λόγον, δι' ὃν ἐνίκησεν ἡ Κόρινναν τὸν Πίνδαρον, καὶ β'] ἡ τοῦ λεξικογράφου Σουΐδα ἀναφέροντος, ὅτι ὁ Πίνδαρος «ἔγραψε Δωρίδι διαλέκτῳ»[5]. Παρὰ τοὺς ἤδη ἐξονομασθέντας τούτους σοφοὺς ἐξήτασε τὸ περὶ τῆς πινδαρικῆς διαλέκτου ζήτημα κατὰ τοὺς τελευταίους τού-

1. Pindari op. I. σ. 288 ἑξῆς.

2. De graecae linquae dialectis.

3. IX, 22, 3. «. . . Κόρινναν ἤδεν οὐ τῇ φωνῇ τῇ Δωρίδι, ὥσπερ ὁ Πίνδαρος, ἀλλ' ὁποίᾳ συνήσειν ἔμελλον Αἰολεῖς».

4. Μέρος Α' κεφ. ΣΤ' σ. 39.

5. Πρβλ. Σουΐδαν, ὅστις ἐν ἑκάστῳ τῶν περὶ Ἀλκμᾶνος, Ἰβύκου, Στησιχόρου, Σιμωνίδου καὶ Πινδάρου ἄρθρων αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνει τὸν αὐτὸν κοινὸν χαρακτηρισμὸν «ἔγραψε Δωρίδι διαλέκτῳ». Ἀνάλογα λέγει καὶ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς ap. Aldus Hort. Adon p. 243, B' «ἡ μέντοι Πινδάρου καὶ Ἰβύκου καὶ Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου (δηλαδὴ διάλεκτος) παντελῶς ἀνεῖται (δηλ. ἰδιότητος τοπικῆς) διὰ τὸ μὴ Δωριεῖς εἶναι τῇ φύσει τοὺς ποιητὰς, *χρῆσθαι δὲ μόνον τῇ διαλέξει*».

τους χρόνους καὶ ὁ A. Führer, ὅστις ἔν τινι διατριβῇ αὐτοῦ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ «Φιλολόγῳ[1]» καὶ περὶ τῆς βοιωτίου τοῦ Πινδάρου διαλέκτου πραγματευομένῃ ἀποδείκνυσιν, ὅτι οἱ πανταχοῦ τῶν πινδαρικῶν ποιημάτων ἀπαντῶντες δωρισμοὶ οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν, εἰ μὴ τύποι ἐν χρήσει ὄντες παρά τε τοῖς Δωριεῦσι καὶ τοῖς Βοιωτοῖς καὶ τελευτῶν ἀποφαίνεται, ὅτι πεπλανημένη ἐστὶν ἡ μνησθεῖσα τῶν παλαιῶν γνώμη, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἐχρήσατο τῇ *κοινῇ διαλέκτῳ*. Ἀποδέχεται δ' ὅτι ὁ λυρικὸς οὗτος μετεχειρίσθη ἀντ' αὐτῆς τοπικὴν διάλεκτον, ἤτοι τὸ βοιώτιον λεγόμενον τῆς γλώσσης ἰδίωμα, περιβληθὲν κόσμον ληφθέντα ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ πλούτου τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Οὕτως ἔχει ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμη τοῦ Führer, ὅστις φαίνεται μὲν τεμὼν ὀρθὴν ὁδὸν ἐν τῷ ζητήματι, οὐκ ἠδυνήθη ὅμως δεόντως ἐκτιμῆσαι θεμελιώδη τινὰ τῆς καθ'ὅλου ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἰδιότητα, ἣν ὅπως ἐξάρῃ τις καὶ καταστήσῃ ἀρίδηλον, ἀνάγκη ἵνα ἐκτενέστερον διαλάβῃ περὶ τῶν παρὰ Πινδάρῳ παρατηρουμένων διαλεκτικῶν τύπων.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τοὺς παρὰ τῷ λυρικῷ τούτῳ αἰολισμούς, συμφωνοῦσι μὲν οὗτοι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὁμηρικῇ γλώσσῃ τοιούτους ὑπάρχοντας, ἀποτελοῦσιν ὅμως κοινόν τι χρῆμα παρά τε τοῖς Αἰολεῦσι καὶ τοῖς Βοιωτοῖς αὐτοῖς, οἵτινες τὴν αὐτὴν τῷ Ὁμήρῳ εἶχον γλῶσσαν. Τοιαῦτα δὲ γλωσσικὰ στοιχεῖα κοινὰ εἰς ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους, τήν τε πινδαρικὴν καὶ τὴν ὁμηρικὴν, εἰσὶν ἡ χρῆσις τοῦ δίγαμμα, ὁ σχηματισμὸς τῆς γενικῆς εἰς *αο* καὶ τῆς δοτικῆς εἰς *εσσι* οἱ τύποι τῶν προσωπι-

1. Τόμ. 44, σ. 49–60.

κῶν ἀντωνυμιῶν *ἄμμες, ἄμμιν, ὔμμιν, ὔμμι, μιν,* ἡ κατάληξις τοῦ ἀπαρεμφάτου *εμεν,* αἱ συγκεκομμέναι προθέσεις *ἀν, κάτ, πάρ,* ἡ χρῆσις τοῦ τὸ ὡς ἀναφορικοῦ, ἡ προτίμησις τοῦ *κὲν* ἀντὶ τοῦ ἂν καὶ εἴ τι προσόμοιον. Ἀλλ' ὁ Πίνδαρος χωρῶν καὶ πέρα τῶν στενῶν τούτων ὁρίων, παρορῶν δὲ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τοπικοῦ βοιωτικοῦ ἰδιώματος, πλάττει μὲν ποιητικὰς λέξεις κατ'ἀναλογίαν τῶν παρ' Ὁμήρῳ ὑπαρχουσῶν, οἷαί εἰσιν *ἠυγερὴς, ἐνάλιος, ἐπιγουνίδιος,* μεταχειρίζεται δὲ διὰ τὸ μέτρον τὴν γενικὴν *οιο* (συχνότερον *οι'*), τὴν δοτικὴν εἰς *αισι* καὶ *οισι,* τὴν ἔκτασιν τοῦ ριζικοῦ φωνήεντος ἐν τοῖς *ξεῖνος, νοῦσος, μοῦνος, δούρατα, κούρα,* καὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐν χρήσει ὄντος κειμένου τῶν ἀρχαίων ἐπικῶν ποιητῶν, τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου παραλαμβάνει τοὺς τύπους *ἐειδόμενος* (Ν. Ι', 15). *θεόςδοτος* (Π. Ε', 13), *ἐλελίξας* (Ν. Θ', 19), *ἔσπηται* (Ὀ. Η', 11), *ἔσποιτο* (Ὀ. Θ', 53. Π. Ι', 17), *ἐσπόμενος* (Ἰ. Ε', 63), *ἐσπέσθαι* (Ἰ. ΣΤ', 17), *βαθυμῆτα* (Ν. Γ', 53), *ἀνασταίη* (Π. Δ' 155) καὶ *ἠὺ* (Ὀ. Ε', 16). Οἱ αἰολισμοὶ οὗτοι μαρτυροῦσι μὲν τὴν περὶ τὸ δανείζεσθαι ἐκ ξένης διαλέκτου ἐλευθερίαν τοῦ Πινδάρου, οὐδαμῶς ὅμως ἐπαρκοῦσιν εἰς χαρακτηρισμὸν τῆς διαλέκτου αὐτοῦ ὡς καθαρῶς αἰολικῆς. Ἐπὶ τούτοις δὲ παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Πίνδαρος οὐδένα παρέλαβεν ἐκ τῆς ὁμηρικῆς διαλέκτου τύπον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες φαίνονται ἀποκλειστικῶς ὁμηρικοὶ ἀποβάντες, οἷον τὴν κατάληξιν *φι,* τὰ εἰς *ιάδης* πατρωνυμικὰ, τὰ *εἶος, ἦμος, τῆμος, ὅττι, ἔισος* καὶ *ἐείκοσιν*. Ἡ δ' ἀπουσία ἐκ τῆς πινδαρικῆς γλώσσης τῶν ὁμηρικῶν τούτων τύπων μαρτυρεῖ, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ εἶχον περιπεσόντες

οὗτοι εἰς ἀχρηστίαν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν συνεγχωρίων αὐτοῦ Βοιωτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τοὺς παρὰ Πινδάρῳ αἰολισμούς. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς παρ' αὐτῷ δωρισμούς, ἡ αὐτὴ παρατηρεῖται ἀναλογία. Ἡ πινδαρικὴ δηλονοῦν διάλεκτος περιλαμβάνει πλείστους ὅσους τύπους καὶ λέξεις, προσιδιαζούσας μὲν τῷ γλωσσικῷ τῶν Δωριέων ἰδιώματι, ἀκουομένας ὅμως καὶ ἐκ τοῦ στόματος τῶν Αἰολέων καὶ ἰδιαζόντως τῶν Βοιωτῶν. Τοιοῦτοι δὲ δωρισμοί εἰσιν ἡ χρῆσις τοῦ δωρικοῦ καὶ αἰολικοῦ ἄλφα μακροῦ ἀντὶ τοῦ ἰωνικοῦ η, αἱ καταλήξεις τῆς μὲν γενικῆς εἰς ω, τῆς δὲ αἰτιατικῆς εἰς ως, αἱ ἀντωνυμίαι *τὺ* καὶ *τὶν*, τὸ γ' ἐνικ. πρόσ. τῶν εἰς *μι* ρημάτων, ὅπερ ἀπολήγει εἰς *τι* ἀντὶ *σι*, τὸ παρά τε τοῖς Δωριεῦσι καὶ τοῖς Λοκροῖς καὶ Φωκεῦσι κοινὸν ὑπάρχον γ' πληθ. πρόσ. τῶν αὐτῶν εἰς *μι* ρημάτων, ὅπερ ἀπολήγει εἰς *οντι*, τὸ οὐσιαστικὸν ὄνυμα, ἡ πρόθεσις *πεδὰ* καὶ τὸ ἐπίθετον *ἐσλὸς* ἐν χρήσει ὄντα καὶ τὰ τρία παρά τε Δωριεῦσι καὶ Αἰολεῦσιν. Ὡσαύτως μεταξὺ τῶν δωρισμῶν ἀνακτέα καὶ ἡ γεν. πληθ. τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς *ᾶν*. Καὶ ναὶ μὲν μετεχειρίζοντο οἱ Βοιωτοὶ τὸν ἀρχαιότερον τύπον τῆς γεν. πληθ. εἰς *αων*, ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ συνηρημένος τύπος εἰς *ᾶν* ἐπεκταθεὶς ἤδη ἦν ἐν χρήσει παρά τε τοῖς Δωριεῦσι καὶ παρὰ τοῖς ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Κύπρῳ Ἀχαιοῖς, προὐτιμήθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ εἰς *αων* ἀσυναιρέτου, τοῦ παρὰ Βοιωτοῖς ἀποκλειστικῶς ἐπιχωριάζοντος. Πλὴν δὲ τούτων, ἀποφεύγει ὁ ἡμέτερος λυρικὸς καὶ ἄλλα τινὰ στοιχεῖα ἀποκλειστικῶς δωρικά, οἷον τὸ α' πληθ. πρόσ. τῶν ρημάτων ἀπολῆγον εἰς *μες*, τὸ σδ ἀντὶ τοῦ ζ, τὸ ν ἀντὶ τοῦ λ ἐν τοῖς *ἦνθεν*,

βέντιον, *φίντατος*, τὸ *κα* ἀντὶ τοῦ *κε* καὶ ἀντὶ τοῦ δωρικοῦ τύπου Ζανὸς μεταχειρίζεται ἀσπαστότερον τὴν ὁμηρικὴν γεν. Ζηνὸς ἐκεῖ, ὅπου ἕνεκα τοῦ μέτρου ἀδύνατος ἦν ἡ χρῆσις τῆς γενικῆς Διός. Ὡσαύτως δυσχερῶς ἔχει ὁ Πίνδαρος καὶ πρὸς τοὺς καθαρῶς αἰολικοὺς τύπους, προτιμῶν τὴν αἰτιατ. πληθυντ. εἰς ως, τὴν παρὰ Βοιωτοῖς καὶ Δωριεῦσι προσιδιάζουσαν, ἀντὶ τῆς αἰτιατ. πληθυντικῆς εἰς *οις*, ἣ ἐχρῶντο οἱ Αἰολεῖς τῆς Λέσβου, παροράᾳ τὴν παρ' Αἰολεῦσι ψίλωσιν καὶ οὐκ ἀποκρούει, ὡς ἡ Σαπφὼ καὶ ὁ Ἀλκμὰν, τὴν ἀναπληρωτικὴν ἔκτασιν διὰ διπλασιασμοῦ τῶν συμφώνων, οἷον *ἄμμες*, *ἄμμι*, *ἄμμε*, *εἰμὲν*, *ἔμμεναι* κτλ. Ἰδίως δ' ἀπέφευγεν ἵνα χαρακτηρισθῇ ὡς ποιητὴς τοπικός, ὅπως ἡ Κόρινναι, καὶ τούτου ἕνεκα τύποι, ἀποκλειστικῶς παρὰ Βοιωτοῖς εὐχρηστοῦντες, οὐδεμίαν εὗρον παρ' αὐτῷ ὑποδοχήν. Καὶ οὐ μόνον δ' ἀποστέργει τὴν παρὰ Βοιωτοῖς τροπὴν τοῦ *ε* εἰς *ει* καὶ *οντι* εἰς *ονθι*, ἀλλὰ προτιμᾷ καὶ τοὺς ὁμηρικοὺς τύπους *ἐὼν*, *ἔω*, *ἐγὼ*, *τέσσαρες* καὶ *Ὀρχομενὸς* ἀντὶ τῶν ἀντιστοίχων βοιωτίων *ἰὼν*, *ἴω*, *ἰὼν*, *πέταρες*, *Ἐρχομενός*. Ὡσαύτως χρῆται ὁ Πίνδαρος τῇ προθέσει *ἐν* αἰτιατικῇ συντασσομένῃ ἀντὶ τῆς *ἐς* μετ' αἰτιατικῆς. Προκρίνει δὲ ὁ λυρικὸς τοὺς αἰολικοὺς κατ' ἐξοχὴν τύπους καὶ ἐξ αὐτῶν προτιμᾷ μᾶλλον τοὺς παρὰ Λεσβίοις μελοποιοῖς εὐχρηστοῦντας τύπους τῶν μετοχῶν εἰς *αις*, *αισα*, *οισα*, ἢ τοὺς βοιωτίους καὶ δωρικοὺς εἰς *ας*, *ασα*, *ωσα*, εἰ καὶ πιθανὸν ἀποβαίνει, ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι δωρικοὶ τύποι ἐπλησίαζον μᾶλλον πρὸς τοὺς αἰολικοὺς ἢ πρὸς ἄλλους τινάς, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ γενομένου, ὅτι καὶ ὁ Ἀλκμὰν, ὁ γράψας κατὰ Σουΐδαν,

«δωρίδι διαλέκτῳ» τὰς αὐτὰς μετεχειρίσθη καταλήξεις τῶν εἰς αις, αισα, οισα μετοχῶν.

Μετὰ τὰ προεκτεθέντα ἐπανερχόμενος ὁ W. Christ[1] εἰς τὸ περὶ τῆς διαλέκτου τοῦ Πινδάρου ζήτημα, ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ Πίνδαρος μετεχειρίσθη οὐχὶ βοιώτιον ἰδίωμα, ὡς ἡ Κόριννα, ἀλλὰ γλῶσσαν ἔντεχνον καὶ ἐπιστημονικὴν, γλῶσσαν συγγραφικὴν, τοιαύτην δηλαδὴ, οἵα οὐδαμοῦ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος ἐν χρήσει ἦν, ὡς ἔγραψεν αὐτὴν ὁ Πίνδαρος. Βάσις δὲ τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης γλώσσης ὑπῆρξεν ἡ αἰολική τε καὶ δωρικὴ διάλεκτος, ἐξ ὧν ὅμως οὐκ ἀπετελέσθη κρᾶμά τι, ἀλλὰ παρελήφθησαν εἰς τὴν πινδαρικὴν γλῶσσαν μόνον στοιχεῖά τινα ἐξ ἑκατέρας τῶν εἰρημένων διαλέκτων. Ἦν ἄρα ἡ πινδαρικὴ διάλεκτος κοινὴ οὐχ ὅμως ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ μόνον τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων.

Ἀλλ' ἡ πινδαρικὴ διάλεκτος, πλὴν τῶν ἐν αὐτῇ ὑπαρχόντων κοινῶν τοῖς Αἰολεῦσι καὶ Δωριεῦσι τύπων, περιεῖχε καὶ ἄλλα μὲν στοιχεῖα ἰδίως ὅμως αἰολικὰ ἢ δωρικὰ, ἢ καὶ ἐκ τῆς ἐπικῆς ἔτι διαλέκτου εἰλημμένα. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται ὑπὸ ἔποψιν ἱστορικὴν καὶ ἡ λέξις κοινή. Διότι πᾶσα, ὡς γνωστὸν, ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ μεθ' Ὅμηρον ποίησις ἐξεπήγασεν ἀπὸ τοῦ ὁμηρικοῦ καὶ δακτυλικοῦ ἐν γένει ἔπους. Ἐπομένως δὲ καὶ ἡ λυρικὴ ποίησις ἀναφανεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Αἰολίδι, μετηνέχθη εἶτα καὶ μετεφυτεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀλκμᾶνος καὶ τοῦ Ἀρίωνος ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου καὶ τῆς νήσου Σικελίας, ἔνθα ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ δοκίμων

1. Zum Dialekte Pind. σ. 59.

Κρητῶν καὶ Λοκρῶν λυρικῶν, οἵοι ὁ Θαλήτας καὶ ὁ Ξενόκριτος, οἵτινες προήγαγον τὸ εἶδος τῆς λεγομένης δωρίας χορικῆς ποιήσεως. Ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν, ἂν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ, γεννηθέντος μὲν καὶ ζήσαντος ἐν τῇ αἰολικῇ Βοιωτίᾳ, στενὰς δ' ὅμως συνάψαντος σχέσεις μετὰ δωρικῶν πολιτειῶν καὶ ἡγεμόνων, πρὸς δὲ καὶ ἐν τῇ ὁμηρικῇ ποιήσει ἀνατραφέντος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ποιηταὶ τῶν ἄλλων τῆς ποιήσεως εἰδῶν, οὐδὲν θαυμαστὸν, λέγομεν, ἐὰν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Πινδάρου παρελήφθησαν, ἐκτὸς τῶν στοιχείων ἐκείνων, ὧν ἐγένετο κάτοχος ὡς Βοιωτὸς, καὶ αἰολικοὶ καὶ δωρικοὶ τύποι, οὓς παρέλαβεν ἀπομιμούμενος τοὺς προκατόχους αὐτοῦ ἐν τῇ χορικῇ ποιήσει. Τοιαύτη δ' ἔντεχνος καὶ ἐπιστημονικὴ διάλεκτος, οἵα ἡ ὑπὸ τοῦ Πινδάρου δημιουργηθεῖσα, ἐπιτρέπουσα τὴν κατὰ τὰς περιστάσεις μεταβολὴν τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῦ χρωματισμοῦ αὐτῆς, ἦν πολλῷ τῷ μέτρῳ αἱρετωτέρα ἢ ἄλλο ὄντως ἐπιχώριον καὶ τοπικὸν τῆς γλώσσης ἰδίωμα. Ὁ δὲ χρωματισμὸς οὗτος, ὁσάκις μὲν ὁ ἐν ταῖς πινδαρικαῖς ᾠδαῖς ἐξυμνούμενος νικητής ἐστι δωριεὺς τὴν καταγωγήν, πλησιάζει πρὸς τὸ δωρικὸν τῆς ἑλλην. γλώσσης ἰδίωμα, ὁσάκις δὲ ὁ νικητής ἐστιν αἰολεύς, ἐπικρατεῖ τὸ αἰολικὸν τῆς γλώσσης στοιχεῖον.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ ζητήματος τῆς πινδαρικῆς διαλέκτου ὀφείλει ἔχειν ὑπ' ὄψει καὶ τὸν τρόπον τῆς γραφῆς, ἤτοι τὴν ἀλφάβητον, ἣν μετεχειρίσθη ὁ Πίνδαρος, ὅπως γράψῃ τὰ ποιήματα αὐτοῦ. Καὶ ἀνωτέρω, περὶ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου προκειμένου[1],

1. Μέρος Β', κεφ. Γ'. σ. 88.

ἐρρήθη, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἔγραψε τὰ ποιήματα αὐτοῦ, μεταχειρισθεὶς τὴν ἀρχαίαν ἰωνικὴν ἢ ἄλλως Σιμωνίδειον καλουμένην ἀλφάβητον, καθ' ἣν τὸ ε ἐχρησίμευε καὶ ὡς η καὶ ὡς ει, τὸ δὲ ο καὶ ὡς ω καὶ ὡς ου. Ἐντεῦθεν ὁ τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ΑΜΕΣ ἠδύνατο ἐκληφθῆναι καὶ ὡς δωρικὸς *ἀμὲς* καὶ ὡς αἰολικὸς *ἄμμες*, τὸ ἐπίθετον ΞΕΝΟΣ ὡς *ξένος*, *ξέννος* καὶ *ξεῖνος*, τὸ ΦΕΡΕΝ καὶ ὡς *φέρειν* καὶ ὡς *φέρην* καὶ τὸ οὐσιαστικὸν ΛΟΓΟΣ καὶ ὡς *λόγους* καὶ ὡς *λόγως*. Ἄλλοις λόγοις, ἣν δυνατὸν μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις ἵν' ἀναγνωσθῇ καὶ κατὰ τὸ αἰολικὸν καὶ κατὰ τὸ δωρικὸν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἀττικὸν τῆς γλώσσης ἰδίωμα. Ὁ δὲ Πίνδαρος μετεχειρίσθη τὸν ἀρχαῖον τῆς γραφῆς τρόπον οὐχὶ βεβαίως ἀσκόπως καὶ ἐξ ἁπλῆς πρὸς τὰ ἀρχαϊκὰ κλίσεως, ἐνῷ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ καὶ ὁμότεχνος Σιμωνίδης ἐχρήσατο τῇ νεωτέρᾳ ἰωνικῇ, ἤτοι τῇ μετ' Εὐκλείδην γραφῇ· τοὐναντίον εἶχε λόγον ἡ ἐμμονὴ αὕτη τοῦ Θηβαίου λυρικοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ καὶ ὁ λόγος οὗτος ἦν, ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη συνεφώνει πληρέστατα πρὸς τὰς γενικὰς αὐτοῦ ἰδέας καὶ τὴν γενικὴν αὐτοῦ ποιητικὴν διάλεκτον, τὴν ἐπικληθεῖσαν *κοινήν*. Ὡς ποιητὴς δὲ μεγαλόφρων ὁ Πίνδαρος ὤφειλεν ἵνα δῷ ἔξαρσιν καὶ πτῆσιν οὐ μόνον εἰς τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ ὕφος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γραφὴν ἔτι αὐτήν.

ΣΤ'.

Περὶ τῆς ἁρμονίας τῶν πινδαρικῶν ἐπινικίων.

Κατὰ τὰς ἁρμονίας διαστέλλονται τὰ ἐπινίκια τοῦ Πινδάρου εἰς τρία εἴδη, εἰς δώρια, αἰολικὰ καὶ λύδια, ἅτινα ὁμοιάζουσι μὲν καθ' ὅλου, διαφέρουσιν ὅμως ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Ὁ Boeckh[1] διακρίνει μεταξὺ τῶν ἐπινικίων δωρίου ρυθμοῦ καὶ ἐπινικίων ρυθμοῦ αἰολικοῦ λεπτήν τινα καὶ ἀβρὰν διαφορὰν ἐγκειμένην ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐπικρατεῖ ρυθμὸς ἡσυχαστικὸς καὶ βραδύς, ἐν δὲ τοῖς δευτέροις θερμότερος μὲν ρυθμός, βραχύτερα δὲ καὶ ταχύτερα κῶλα. Τὴν δὲ διάκρισιν ταύτην τῆς ρυθμικῆς διαφορᾶς τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν ἐπεκτείνων ὁ Müller[2], ἐπιφέρει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς ἄξια ἀναγνώσεως. Ἕκαστον μέλος ἔχει μέτρα ἴδια καὶ οὐχ εὑρίσκεις δύο πινδαρικὰ ᾄσματα κατὰ τὸ αὐτὸ μετρικὸν σχῆμα πεποιημένα[3]. Καὶ τὰ μὲν δώρια ἔχουσι τὰ Στησιχόρεια μέτρα, δηλαδὴ δακτυλικὰς σειρὰς καὶ προχαϊκὰς διποδίας, αἵτινες ὡς πρὸς τὸ πανηγυρικὸν προσεγγίζουσι μάλιστα τοῖς δακτύλοις. Τὰ δώρια ᾄσματά εἰσι σεμνὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ· οἱ μῦθοι διεξάγονται ἐν αὐτοῖς

1. Pindari op. I σ. 292.

2. Ἱστορ. τῆς ἑλλην. φιλολ. μετάφρ. Κυπριανοῦ Α' σ. 321.

3. Προβλ. καὶ Croiset, La poésie de Pindare σ. 89. «Si l' on compare entre elles, au point de vue de détail métrique, les odes de Pindare, on s' aperçoit qu' il n' y en a pas deux qui soient tout à fait semblables».

πλατύτερον· τὰ νοήματα στρέφονται περὶ μόνην τὴν ὑπόθεσιν ἄνευ σφοδρότητος καὶ πάθους, καὶ, καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἐπικρατεῖ ἐν αὐτοῖς πολλὴ σεμνότης καὶ ἠρεμία· ἡ διάλεκτος ἀποκλίνει πρὸς τὴν ἐπικήν, ὀλίγοι δὲ δωρισμοὶ διεσπαρμένοι περιβάλλουσιν αὐτὰ ἔτι μείζονα λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν. Τὰ δὲ αἰολικὰ μέλη ἔχουσι μέτρα ὅμοια μὲν καθ' ὅλου τοῖς τῶν Λεσβίων μελοποιῶν, ἤτοι δακτύλους, τροχαίους καὶ λογαοιδικούς, διαφέροντα δὲ κατὰ τὴν ποικιλίαν, γοργότητα καὶ ζωηρότητα. Ὅπως δὲ οἱ ρυθμοί, οὕτω καὶ ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ ἐν τοῖς αἰολικοῖς μέλεσίν ἐστιν εὐκινητοτέρα· τὰ νοήματα ἔρχονται καὶ ἀποχωροῦσι ταχύτερον· ὁ ποιητὴς ἀνακαλεῖ τὴν μοῦσαν αὐτοῦ συχνάκις ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν, διακόπτων λόγον τολμηρὸν καὶ ἀλαζονικόν[1], καὶ πολλά τινα λέγει ἐξ ἑαυτοῦ· πρὸς δὲ τὸν ὑμνούμενον ἀποτείνει τὸν λόγον μετὰ φαιδρότητος παρενείρων ἐνίοτε καὶ ἀστειότητας[2]. Διὰ δὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν ταύτην εὐκινησίαν διαφέρουσι τὰ αἰολικὰ μέλη ἀλλήλων πολὺ πλέον ἢ τὰ δώρια. Τὸ πρῶτον λ. χ. τῶν ὀλυμπίων, τὸ φαιδρὸν καὶ εὐφρόσυνον ἐκεῖνο ᾄσμα, διαφέρει παραπολὺ καὶ τοῦ δευτέρου, ὅπερ ἐστὶ μὲν μεγαλοπρεπές, ἀλλὰ σκυθρωπόν, καὶ τοῦ ἑνάτου, ἐν ᾧ ἐκφαίνεται πολλὴ μεγαλοφροσύνη καὶ πεποίθησις. Τέλος δὲ ἡ γλῶσσα τῶν ᾀσμάτων τούτων ἐστὶν αὐθαδεστέρα, ἡ δὲ σύνταξις ἀνωμαλωτέρα καὶ μεστὴ σπανίων διαλεκτικῶν τύπων. Τὰ δὲ λύδια μέλη εἰσὶ παρὰ Πινδάρῳ τὰ ὀλιγώτερα· μέτρα ἔχουσι τροχαϊκά, χαρακτῆρα δὲ ἥσυχον καὶ ἤρεμον κα-

1. Ὀλυμ. I, 52 (82), IX, 35.

2. Ὀλυμπ. IV, 26 (40). Πυθ. II, 72 (131).

τά τε τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰ ἄλλα. Ἐποίει δὲ ὁ Πίνδαρος κατὰ τὴν λυδιστὶ ἁρμονίαν ἐκεῖνα ἰδίως τὰ μέλη, ὅσα ἔμελλον ἵνα ψαλῶσιν ἐν πομπῇ ἢ περὶ βωμὸν καὶ περιεῖχον εὐχὴν καὶ ἱκεσίαν ἐν πνεύματι ταπεινώσεως γινομένην, ἵνα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι διατελῇ ὁ θεὸς εὔνους τῷ νικήσαντι.

Ζ'.

Περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν πινδαρικῶν ἐπινίκων[1].

Περὶ ἐκτελέσεως τῶν πινδαρικῶν ᾠδῶν προκειμένου, ἀπητεῖτο τὸ πάλαι ἡ εὕρεσις χορευτῶν, οἵτινες χορεύοντες ἅμα ᾖδον τὸ ποίημα. Πλὴν δὲ τούτων ἐλάμβανον μέρος ἐν τῇ ἐκτελέσει καὶ οἱ μουσικοί, διάφοροι ὄντες τῶν χορευτῶν, διότι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀδύνατον ἦν ᾄδον καὶ χορεῦον ἵνα αὐλῇ συγχρόνως ἢ κρούῃ τὴν κιθάραν. Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν χορευτῶν, οἵτινες ἐλάμβανον μέρος ἐν τῇ ἐκτελέσει λυρικοῦ ποιήματος ἐποικιλλε κατὰ τὰς περιστάσεις, ἤτοι ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς ᾠδῆς καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς τελετῆς, καθ' ἣν ᾖδετο. Ὁσοιδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦσαν οἱ χορευταὶ[2], οὐκ

4. Πρβλ. Croiset, La poés. de Pind. σ. 91—101. Fr. Thiersch, Pindarus Werke, Einl. σ. 139—164.—Bippart, Pindar's Leb. Weltans. u. Kunst. s. 155—185.

1. Γνωστὸν ὅτι ἐν Ἀθήναις οἱ χορευταὶ ἐν διθυραμβικῷ χορῷ ἀνῆλθον μέχρι 50. Ἐν δὲ τῷ δράματι ὁ χορὸς περιέλαβε 48 καὶ ἐν τέλει 60 ἄτομα. Ὁ Πολυδ. ὀνομ. IV, 110 λέγει, ὅτι ὁ τραγικὸς χορὸς τὸ παλαιὸν συνέκειτο ἐκ 50 ἀνδρῶν μέχρι τῶν Εὐμενίδων τοῦ Αἰσχύλου, ὅτε ὁ νόμος συνέστειλεν εἰς ἐλάττω ἀριθμὸν τὸν χορόν.

SISMANOGLIO MEGARO

ἐλάμβανον ὅμως πάντες συγχρόνως μέρος εἰς τὸ ᾄσμα, ἀλλ' ὁτὲ μὲν ἀντὶ τοῦ χοροῦ ὅλου ᾖδεν εἷς μόνος, ἄλλοτε δὲ χορὸν ἀνδρῶν ᾀδόντων διεδέχετο χορὸς παίδων, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ χορὸς διῃρεῖτο εἰς δύο ἡμιχόρια, ἅπερ εἰ καὶ οὐχ εὑρίσκομεν ἐν ταῖς πινδαρικαῖς ᾠδαῖς, ἐστὶ δ' ὅμως λίαν πιθανὸν ὅτι ἔν τισιν αὐτῶν ἡ ἀρχὴ ἑκάστης στροφῆς ἐγίνετο διὰ μονοφωνίας, φερ' εἰπεῖν, τοῦ διευθύνοντος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ᾠδῆς χορηγοῦ, ὃν διεδέχετο εἶτα ἀμέσως ὁ ὅλος χορὸς ᾀδων.

Πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ᾀδόντων χορευτῶν παραβαλλόμενοι οἱ τὴν ἐνόργανον μουσικὴν ἐκτέλεσιν τῆς ᾠδῆς ἐπιτετραμμένοι ἦσαν πολλῷ ἐκείνων ὀλιγώτεροι, τοὐλάχιστον κατὰ τὴν κλασικὴν ἐποχήν, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπιμελῶς προσεῖχον, ὅπως μὴ συμπνίγηται ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ ὑπὸ τοῦ ἤχου τῶν ὀργάνων, ἅτινα συνῴδευον τὸ ᾄσμα[1]. Ἀρχαῖαι πηγαὶ ἀναφέρουσι χορούς λυρικούς, ἐν οἷς ὑπάρχει εἷς μόνον κιθαριστὴς[2], καὶ ἄλλαι πάλιν χορούς, ἔνθα εἷς ὑπάρχει ὁ αὐλητής[3]. Παρὰ Πινδάρῳ ὅμως συχνάκις ἁπανταχᾷ συνημμένη ἡ ἁρμονία ἀμφοτέρων τούτων τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ἅπερ οὐ περιωρίζοντο ἴσως εἰς δύο μόνον (μίαν κιθάραν καὶ ἕνα αὐλὸν), ἀλλὰ συμμετεῖχον πλείονες τοῦ ἑνὸς κιθαρισταὶ καὶ αὐληταί, οἵτινες ὤφειλον πάντως ἵνα ὦσι δόκιμοι καὶ πεπειραμένοι περὶ τὸ ἔργον αὐτῶν, καὶ δὴ οἱ αὐληταί, διότι διὰ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς ὡδηγοῦντο οἱ χορευταὶ ἐν τῷ ᾄσματι, περικαλυπτομένων καὶ διορθουμένων ἔστιν ὅτε καί

1. Ἀριστοτ. Προβλ. XIX, 9.
2. Ὁμήρου Ἰλιάδος Σ. 569—572.
3. Λουκ. Περὶ ὀρχήσεως 10.

τινων περὶ τὸ ᾄδειν ἀτελειῶν αὐτῶν. Τοιαύτη εἰδικὴ ἱκανότης καὶ πεῖρα, οἵα ἐζητεῖτο παρὰ τῶν αὐλητῶν καὶ κιθαριστῶν, οὐκ ἦν ἀναγκαία καὶ διὰ τὴν τοῦ ᾄδειν τέχνην, διότι οἱ λυρικοὶ χοροί, οἱ ᾄδοντες ᾄσματα, συνέκειντο κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ἐξ ἀοιδῶν οὐχὶ ἐπαγγελματιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐρασιτεχνῶν (amateurs), ὡς ὀνομάζομεν αὐτοὺς σήμερον, οὓς μόλις κατὰ τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα ἀντικατέστησαν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀοιδοί. Καὶ κατ' αὐτοὺς δὲ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔζη ὁ Πίνδαρος, ἐκράτει εἰσέτι ἡ συνήθεια αὕτη τῆς χρήσεως ἀοιδῶν ἐρασιτεχνῶν, ὅπερ οὐδαμῶς ἀποβαίνει παράδοξον, διότι ἐκτὸς ὅτι εὔκολός πως ἦν ἡ μουσικὴ τῶν χορικῶν ᾀσμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγωγὴ καὶ παιδεία τῶν νέων ἐν πλείσταις τῶν ἀρχαίων ἑλληνίδων πολιτειῶν οὕτω παρεσκεύαζε τοὺς πολίτας, ὥστε ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ ἵνα λαμβάνωσι μέρος ἐν χοροῖς. Καὶ αὐταὶ δ' ἔτι αἱ δημόσιοι πανηγύρεις καὶ ἑορταὶ προὐκάλουν τοιαύτην τῶν νέων προπαρασκευήν, οἵαν κατεῖχε βεβαίως καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις «πρὸς τὸ καλῶς γεγενῆσθαι τὴν ὥραν ἦν καὶ ὀρχηστικὴν δεδιδαγμένος καὶ μουσικὴν ἔτι παῖς ὢν παρὰ Λάμπρῳ[1]. Τῶν δὲ Ἀθηναίων (μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν) περὶ τρόπαιον χορευόντων (ὁ Σοφοκλῆς) μετὰ λύρας γυμνὸς ἀληλειμμένος τοῖς παιανίζουσι τῶν ἐπινικίων ἐξῆρχεν. Ὡσαύτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πινδάρου Δαίφαντος λέγεται ἀναλόγως μετασχὼν ἑορτῆς τινος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ πατὴρ ἐποίησεν ἰδίαν ᾠδήν, τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου μνημονευόμενον δαφνηφορικὸν ᾄσμα.

1. Πρβλ. Ἀθήναιον I, σ. 20 Ε'.

SISMANOGLIO MEGARO

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται, ὅτι ἐν πάσῃ σχεδὸν ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ ὑπῆρχε πρόχειρον ὑλικὸν πρὸς συγκρότησιν ἐπιτοπίων ᾠδικῶν ὁμίλων, οἷς ἀνετίθετο ἡ ἐκτέλεσις λυρικῆς ᾠδῆς· οὐδ' ἦν ἠναγκασμένος ὁ λυρικὸς ποιητὴς ἵνα φροντίζῃ περὶ ἑνὸς καὶ μόνου χοροῦ μεταβαίνοντος καὶ παρακολουθοῦντος αὐτὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Περὶ τούτου καὶ ἄλλαι μὲν ὑπάρχουσι παρὰ Πινδάρῳ μαρτυρίαι[1], ἰδίᾳ ὅμως ἡ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ὀλυμπίων (στίχ. 7), ῥητῶς ἀναφέρουσα τοὺς συμπολίτας τοῦ νικητοῦ Ἀγησίου τοῦ Συρακουσίου καὶ τὰ λαμπρὰ αὐτῶν ἄσματα. Ἅπαξ δ' ἀγομένου εἰς πέρας τοῦ κειμένου τοῦ ποιήματος καὶ συντιθεμένης τῆς μουσικῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ὀρχήσεως, ὑπελείπετο ἵνα καταρτισθῇ προσηκόντως ὁ χορός, ᾧτινι ἀνετίθετο ἡ τοῦ ἄσματος ἐκτέλεσις. Καὶ ὁ μὲν παρασκευάζων αὐτὸν πρὸς τοῦτο ἐκαλεῖτο «*χοροδιδάσκαλος*», ὁ δὲ διευθύνων αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν «*χορηγός*»[2]. Καὶ ὁσάκις μὲν ὁ ποιητὴς παρῆν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ᾠδῆς αὐτοῦ, οἴκοθεν νοεῖται ὅτι αὐτὸς ἀνελάμβανεν ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα, τὸ τοῦ χοροδιδασκάλου δηλαδὴ καὶ τὸ τῆς διευθύνσεως τῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Κατ' ἀρχὰς μάλιστα, ὅτε καὶ ἐλάχιστα ἀπεδήμουν οἱ ποιηταί, τὰ καθήκοντα ταῦτα ἦσαν ἀναπόσπαστα ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ, συχνάκις καλουμένου καὶ χοροδιδασκάλου, ὡς ἀποκα-

1. Πυθ. II, 55 ἑξῆς.—Νεμ. III, 4.

2. Ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις *χορηγὸν* ἀπεκάλουν οὐχὶ πλέον τὸν ἔξαρχον τοῦ χοροῦ, ὅστις ὠνομάζετο καὶ κορυφαῖος, ἀλλὰ τὸν ἀναλαμβάνοντα τὴν δαπάνην, ἣν ἀπῄτει ἡ συγκρότησις καὶ ἐκγύμνασις τοιούτων χορῶν.

λεῖται ὁ Στησίχορος ὑπὸ τῶν βιογράφων αὐτοῦ καὶ τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν. Ὀψιαίτερον ὅμως, ὅτε οἱ ποιηταί, ἕνεκα τῶν πολλῶν πανταχόθεν προσκλήσεων, ἠναγκάζοντο συχνότατα ἵν' ἀποδημῶσιν, ὡς ἔπραττον ὁ Σιμωνίδης, ὁ Βακχυλίδης καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος, οὐκ ἠδύναντο ἑπομένως πανταχοῦ συμπαρίστασθαι πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ᾠδῶν αὐτῶν, παρουσιάζετο ἀνάγκη ἀναπληρώσεως αὐτῶν, οἱ δ' ἀναπληρωταὶ οὗτοι ἐλαμβάνοντο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νέων ἐκείνων, οἵτινες προσερχόμενοι περὶ διασήμους λυρικοὺς ποιητὰς ἠσκοῦντο ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ ἕτοιμοι ὄντες ἐν πάσῃ ἀνάγκῃ ἵν' ἀντικαταστήσωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ᾠδῶν αὐτῶν. Ἀνάλογον ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ περὶ Πινδάρου, εἰς ὃν παῖδα ἔτι ὄντα ἐνεπίστευσεν ὁ ἀναγκασθεὶς ἵν' ἀποδημήσῃ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἀπολλόδωρος τὴν ἐγύμνασιν κυκλίων, ἤτοι διθυραμβικῶν χορῶν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔπραττε κατόπιν καὶ ὁ Πίνδαρος αὐτὸς μεταχειρισθεὶς ἀναπληρωτάς, ἐξ ὧν ἀναφέρει τὸν Νικήσιππον (Ἴσθμ. II, 47) καὶ τὸν Αἰνέαν (Ὀλυμπ. VI, 88) οἵτινες ὡς χορηγοὶ λυρικοὶ ἐπέχουσι τὸν αὐτὸν τόπον, ὃν ἐπεῖχον τὸ πάλαι παρ' Εὐριπίδῃ καὶ Ἀριστοφάνει οἱ δραματικοὶ «χορηγοὶ» Κηφισοφῶν καὶ Καλλίστρατος, ὑποκριταί, οἵτινες ἀντικαθίστων ἐν τῇ ἐκτελέσει ἢ ἐβοήθουν αὐτοὺς τούτους τοὺς δραματικοὺς ποιητάς. Μὴ λησμονῶμεν δ' ὅτι ἐκ τῆς διθυραμβικῆς, ἤτοι τῆς λυρικῆς ποιήσεως, προῆλθε τὸ δρᾶμα, ὅπερ ἐκληρονόμησε παρ' αὐτῆς καί τινας συνηθείας.

Ἐὰν ᾠδή τις ἤδετο πρὸς κιθάραν, ὁ ποιητὴς ἔγραφε τὴν μουσικὴν αὐτῆς, ἣν ἐξετέλει ἢ ὁ ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς οὗτος διὰ τῆς κιθάρας, ἣν γινώσκει ἵνα

SISMANOGLIO MEGARO

διαχειρίζηται καὶ ἥτις ἀποτελεῖ τὸν ἀχώριστον αὐτοῦ σύντροφον καὶ τὸ διὰ τῆς παραδόσεως περισωθὲν ἔμβλημα αὐτοῦ. Διαφέρει ὅμως τὸ πρᾶγμα, προκειμένου περὶ μουσικῆς πρὸς αὐλὸν ᾀδομένης, διότι οὔτε ὁ λυρικὸς ἠδύνατο εἶναι συγχρόνως καὶ αὐλητής, οὔτε πάλιν οἱ διασημότεροι αὐληταὶ ἀναφέρονται καὶ ὡς ποιηταί. Ἀνάγκη ἄρα ἵν' ἀποδεχθῶμεν, ὅτι οἱ αὐληταὶ ἐδεσμεύοντο, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ προτέρων ὑπ' αὐτῆς τῆς μελῳδίας τοῦ ᾄσματος, ὅπερ ὤφειλον ἵνα συνοδεύσωσι διὰ τοῦ αὐλοῦ καὶ οὕτινος οὐκ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ποιηταί. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν μάλιστα ταύτην ἡ ἐξάρτησις αὐτῶν αὕτη τοσούτῳ στενοτέρα ἀπέβαινεν, ὅσῳ συνεπτυγμένη ἦν ἡ ἁρμονία. Μεμαρτυρημένον δὲ ὑπάρχει, ὅτι τὸ ᾆσμα καὶ ἡ συναυλία αὐτοῦ οὐκ ἦσαν ὁμόφωνα καὶ συνημμένα. Πλὴν δὲ τούτου ἠδύναντο ἵνα ὑπάρχωσιν ἔν τινι λυρικῷ ᾄσματι προανακρούσματα ἢ ἀκροτελεύτια, ἢ τέλος ἄλλα αὐτοῦ μέρη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένα, ἅπερ ἡ μουσικὴ κατελάμβανε καὶ ἐπλήρου ἀποκλειστικῶς. Ὑπολείπεται δὲ μόνον ἵνα γνωσθῇ τίς ἐκανόνιζε τὸ μῆκος τῶν διακένων τούτων, τῶν πληρουμένων ὑπὸ τῶν μουσικῶν τόνων καὶ τίς ἔγραφε τοὺς τόνους τούτους, ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ὑπ' αὐτοῦ εὐκρινῶς διαστελλόμενος αὐλητής; Ἡ ἀπάντησις δέον ἵνα περιλάβῃ δύο ἐποχάς, πρῶτον τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἔζη ὁ Πίνδαρος, καὶ δὴ ὅλον τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα, ὅτε ὁ αὐλητὴς διετέλει ὢν ὑποτεταγμένος καὶ ἐξαρτώμενος ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ, ἑπομένως οὐδαμῶς ἠδύνατο ἵνα ἐπιβάλλῃ αὐτῷ τοιαύτην ἐργασίαν, καὶ δεύτερον τὴν μετὰ ταῦτα ἐποχὴν, ἕνα περίπου αἰῶνα μετὰ τὸν Πίνδαρον, ὅτε ὁ αὐλητὴς ἀποβαίνει ἐπικρατέστερος τοῦ ποιητοῦ ἐν τοῖς διθυραμβικοῖς ἀγωνίσμασιν.

Ἐντεῦθεν διισχυρίσθησαν οἱ νεώτεροι, ὅτι ὁ αὐλητὴς κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδὲν ἄλλο ἦν ἢ ἁπλοῦς ἐκτελεστὴς τῶν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ὑποδεικνυομένων, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀνέλαβε μείζονα ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν. Ἡ θεωρία αὕτη οὐδαμῶς μεταβάλλει οὐδὲ προστίθησι νέον τι εἰς τὰ προειρημένα. Ἡ μεταβολὴ ἐπῆλθε βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως, ἐπιτραπείσης ἀρχικῶς ἐλευθερίας τινὸς, ὡς εἴδομεν.

Ἐν τέλει δὲ σημειωτέον ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ χορικῇ λυρικῇ ποιήσει ἀείποτε ἀναφαίνεται ὁμιλῶν ὁ ποιητὴς εἴτε παρὼν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ, εἴτε ἀπὼν ὑπάρχει. Ἐν ταῖς πινδαρικαῖς π. χ. ᾠδαῖς ὁ λόγος ἀποτείνεται πρὸς τὸν νικητὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λυρικοῦ, οὐδαμῶς ἐπιτρεπομένης εἰς τὸν χορὸν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως. Ὁ χορὸς παρὰ Πινδάρῳ οὐκ ἔστιν ὅμιλος προσώπων βουλομένων, ἀλλ' ἄθροισμα μόνον φωνῶν οἱονεὶ ἀψύχων καὶ ἄνευ θελήσεως. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἐξαιρέσεις τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος, καθ' ἃς καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος μεταχειρίζεται πληθυντικὸν ἀριθμὸν περιλαμβάνων ἑαυτόν τε καὶ τοὺς χορευτὰς[1], συχνότατα ὅμως αὐτὸς μόνος ἀναφαίνεται ἐπὶ σκηνῆς, ὁ δὲ χορὸς οὐδὲν ἄλλο πράττει εἰ μὴ ἐπαναλαμβάνει ὥς τις ἀνώνυμος καὶ ἀόρατος ἑρμηνεὺς, τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ, εἰς ὃν μόνον ἐπαφίεται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐγκωμιάζειν, τοῦ ψέγειν, κρίνειν, θαυμάζειν. Πολλάκις δ' ἀποτείνεται ὁ Πίνδαρος πρὸς τὸν χορηγὸν αὐτοῦ, ὃν καὶ ἐρωτᾷ, οὗτος

1. Πρβλ. Ὀλυμπ. XI, 12.—Πυθ. III, 2.—Νεμ. III, 1. καὶ τοὺς ἀρχαίους σχολιαστὰς παρὰ Boeckh II, A'.

δὲ πάλιν μεταχειρίζεται τὴν ἀποστροφὴν, ὡς ἔπραττεν αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητὴς, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ψυχὴν, ἢ τὴν κάρδιαν, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν μοῦσαν αὐτοῦ. Οὐδεμία δὲ παρατηρεῖται ἐξαίρεσις τούτου ἐν πάσαις ταῖς πινδαρικαῖς ᾠδαῖς, ἐν αἷς ἀείποτε ἀναφαίνεται ἡ προσωπικότης τοῦ ποιητοῦ. Καὶ λαμβάνει μὲν ἔστιν ὅτε ὁ Πίνδαρος ποιητικῇ ἀδείᾳ τὴν θέσιν τοῦ ἐγκωμιαζομένου ἥρωος, πράττει ὅμως τοῦτο, ὅπως ἐκφράσῃ οὕτως εἰς πρῶτον πρόσωπον αἰσθήματα καὶ ἰδέας αὐτῷ μᾶλλον ἢ τῷ ποιητῇ ἐμπρεπούσας. Προχωρεῖ δὲ μάλιστα ἐνιαχοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καίπερ Θηβαῖος, ἀποκαλεῖ ὅμως τὴν Αἴγιναν μητέρα αὐτοῦ (Πυθ. VIII, 98), ὅπερ ἀποδοτέον εἰς τὴν ποιητικην ἐκείνην τόλμην τοῦ λυρικοῦ, δι' ἧς οὗτος ταὐτίζεται καὶ συγχωνεύεται μετὰ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ Αἰγινητῶν.

ΤΕΛΟΣ.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελὶς	22	ὑποσημ.	8 στίχ.	3 ἀντὶ Pleidike	ἀνάγνωθι	Cleidike
»	29	στίχ.	3 ἀντὶ	τάδε τὰ ἑξῆς	ἀνάγνωθι	τὰ ἑξῆς
»	33	»	16 »	πρωϊμότατα	»	πρωϊμώτατα
»	36	»	25 »	ἀπελάμβανον	»	ἠξιοῦντο
»	39	»	15 »	ἦτο	»	ἦν
»	54	»	7 »	ἐπεξηγεῖ	»	ἐπεξηγεῖται
»	62	»	7 »	δοζάζει	»	δοξάζει
»	130	»	13 »	ἀπελάμβανον	»	ἠξιοῦντο
»	136	»	6 »	μετὰ τὴν λέξιν παρόντος πρόσθες		αἰῶνος
»	147	ὑποσημ.	2 στίχ.	2 ἀντὶ ἀνάλογον	ἀνάγνωθι	ἀνάλογα
»	169	»	» 6 »	1786	»	1886

Ἄλλα ἐλαφρότερα παροράματα ἀφίενται εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου.

SISMANOGLIO MEGARO

